

7
us. 522-112

ASSESSOR

Sive

CONSILIARIUS JUDICIALIS.

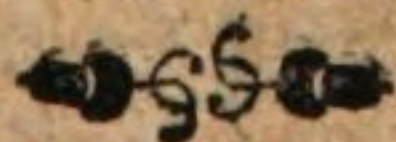
PARS PRIOR.

DE JUDICIO ET CONSI-
LIO IN GENERE, DE CONSILII
DIVISIONE ET DE HIS QUÆ AD
PERSONAM ASSESSORIS POTISSIMUM PER-
tinent, breviter concepta: tractatio, ut putatur,
cùm Jurisprudentiæ tùm Politices studio-
sis, lectu non injucunda: cum
Indice: editio prima.

*ACCESSIT INITIVM QVAESTIO-
num usufrequentium.*

AUTHORE

ANTONIO WINTERO JUNIORE
HIRSFELDENSIS D. ET DUCALIS
dicasterij supremi, quod in VVittembergiâ
Tubingæ habetur; Assessor.

ARGENTORATI,

Typis JOHANNIS CAROLI

Anno M. DC. XV.

Staatl. Bibliothek
Regensburg

AD ILLVSTRES

AC GENEROSISSIMOS

DOMINOS, Dn. WILHELMUM

HEINRICUM, Dn. CHRISTOPHORUM

MARCHUM & Dn. FRIDERICUM, SACRI

Romani Imperij Dapiferos hereditarios, liberos Ba-

rones in Walspurgt / Barones in Scheer & Trauch-

burgt / &c. Augusti Spirensis synedrij respectivè

quondam & nunc Præsidentes, Domi-

nos suos Gratosos.

Cum precatatione omnium felicitum.

EXTUS annus jam cœptus est, Illustres
ac Generosissimi Domini, Domini Gra-
tiosi, ex quo inclytus Dux Wirtember-
gię Princeps ac Dominus meus Clemen-
tissimus, Assessorem me voluit aulici
judicij, quod nomine celsitudinis ipsius Tubingæ ha-
betur: quid intereâ cogitare intentiùs debui, aut etiam
secundum conscientiam potui, quàm ut Provinciam
hanc exornarem, quibus modis valerem optimè? quæ
itaque in hoc munere notabilia mihi occurrebant, ea
consignare cœpi, & ubi incresceret opus & justa
commentatio videretur fieri posse, circumspexi, num

P R Æ F A T I O.

etiam de Assessore inter noviores quidam prodiderit libellum peculiarem, & quod sciam, inveni neminem: vidi autem hîc Cancellarium, illic Confiliarium, alibi Legatum, Commissarium alibi & cæteros ejus generis tractatus passim editos; cogitavi, quid assessura indignior reliquis honestis officijs? quid vetaret, etiam Assessoris describendi initium facere? Nam quod ego non assequor, ut certè parùm me assequi ingenuè fateor, identidem post me doctiores fortè perfecerint meliùs & absolutiùs: his mihi satis excitasse studium, vinciq̃ue doctioribus æmulis sit mea pars laudis. Ergò ubi calamum movi, successit institutum & profluxit pars operis præsens, quam ante I L L L. Gennn: Vuu, oculos gratiosos nunc depono.

Jam cui à me hætenus gesti officij ratio debetur, erit occasio, Deo volente, alia declarandi; Cæterùm nescio, an præsens pars descriptionis, personam Assessoris potissimùm continens, ullis magis meritò, quàm Vuu. I L L L. Gennn. debeatur. Tua enim Illustris Generositas Domine W I L H E L M E H E I N R I C E Domine Gratióssime, veteranam militiam militavit, & Tua itidem Illustris Generositas Domine F R I D E R I C E Domine Gratióse, eandem gloriosam militiam nuper cœpit, defungendo nimirum munere Præsidatus in augustâ S. R. Imperij Camerâ Spirensi; quo nomine utrique ex animo submisisse gratulor; Accedit autem insuper ratio apud me singularis, quòd voluntate communi Vuu, I L L L. Gennn. aulico earundem instituto appellationum judicio, Tuâ Illustri Generositate Domine F R I D E R I C E Domine Gratióse,

P R Æ F A T I O.

Gratioſe, laudabiliter Præſidente, præterito anno adhibitus ſum Aſſeſſor & in cauſſis plus minus quadraginta referens: quâ tùm ſingulari gratiâ me proſecuti fueritis omnes Domini mei Gratioſi longum eſſet ſatis celebrare, fuit autem tanta, quæ me oblata hac occaſione ad gratitudinem impelleret. Igitur quod nunc dedicationis hujus primæ partis libelli mei ſubmiſſè offero exiguum munus, licet tantis Dynaſtis variaque doctrinâ inſigniter omnibus politiſſimis fortè non ſatis dignum, non mediatum elaboratumque ſatis, at debitæ gratitudinis ſymbolum, quaſo Illuſtres Generoſiſſimi que Domini Clementer à me ſuſcipere non dedignemini, hocque defendere adverſum obtrectatores, in me verò hætenus animadverſam clementiam continuare non definite.

ILL. Genn. Vuu. DEUS Optimus Maximus magnis rebus ſuperelle faciat diutiſſimè. Dabam
Tubingæ in Muſæo meo, 24. Julij, Anno 1614.

ILL. Genn. Vuu.

ſubmiſſè colens

Antonius Winter D. Ducalis
dicasterij Wirtemberg:
Aſſeſſor.

EPIGRAMMA:

Ad

NOBILEM ET CONSUL-
TISSIMUM VIRUM: Dn. ANTO-
NIUM WINTERUM, HIRSCHFEL-
DENSEM: SUPRÆ CURIÆ PROVIN-
cialis VVürtembergicæ Assessorem integerrimum:
Affinem suum singulariter amandum.

Splendida dum dextrè ASSESSORIS munera pandis,
WINTERE, ô Tubij Luxq; Decusq; Fori:
En famam, nomenq; tibi indelebile quaris;
Quod nec livor edax, nec fera fata prement.
Tu modò sic propriâ perge inclarescere laude:
Post HYEMEM tandem tempora VERIS erunt.

Johannes Harpprechtus, U. J. D. & Antecessor
in Acad. Tubing. Ordinarius.

ALIUD.

Officium (ô vitium!) riget undiq;: quin vitium ipsum
Nunc seculi vitio est (ô vitium) officium.
Tu, WINTERE, sapi: qui, quscumq; impetat orbem
Morum tempestas, es memor officij.
Trux ut bruma alios, ut Sirius acer adurat:
Usque tua insolito germine floret hyems.
Imò ADSESSORUM OFFICIUM, tua nupera proles,
Perhes in ingenio ver probat esse tuo.
Qui liber illustri sic copulat omne decorum
Exemplo, ut Themidem composuisse putem.

Thomas Lansius. U. J. D. & Illustris Ducalis
Collegij Tubingæ quod est Pro-
fessor Ordinarius.

ALIUD.

A L I U D.

Cur **WINTERE** ipso mihi consuetudinis usis
 Cognito, verioris, pectoris ingenui,
 Et fidei haud ficta, Germano ut sanguine cretum,
 Atq; Sacerdotem Justitiæ esse decet:
 Cur petis ut tenui dicat mea Carmine Musa
 Quid de **ADSESSORE** hoc judicet ipsa tuo?
 Non opus est aliquid, Collega, extollere verbis,
 Quod gerit in proprio commoda mille sinu.
 Ast dicam! Tuus **ADSESSOR** cum tam ardua tractet,
 Ipse **ADSESSORIS** dignus honore coli:
 Dignus quem Fama vectum super æthera pennis
 Calliope memori sæpius ore canat.

Samuel Bansovius U. J. D. & ejusdem Judicij
 Adfessor, deproperabat.

A L I U D.

A N A G R A M M A.

ANTONIUS WINTER U. J. D. ADSESSOR TUBINGENSIS.
WIRTENBERGENSI VIVIS, STANS NOTUS AB INDO.

Qualiter ad Pindi celer aut Heliconis amœni
 Cursor hians properare citis procul editæ in altum
 Templæ solet pedibus, rapidoque intendere cursu,
 Ceu Sonipes, Elæpetens certamina palma,
 In sessore alacri stimulatus ad acria rerum.
 Taliter ad Themidis, Juris **WINTER** Perite,
 Insignesque Domos, æternatasque Columnas,
 Prepete contendis famâ, quæ pulsat Olympum
 Celsapoli penetrans, immenso (gloriæ amore)
 Excurris stadio, generoso pectus honesto
 Incoctum retinens, calamo calcaria tractans.
 Hinc quod de Adfessore recens **ADSESSOR** apri
 (Justitiæ servans & callentissimus æqui)
 Exponis, magnificiam, dicamq; subinde.

Pergit.

*Pergito consimiles genij ingenijque sagacis
Prodere foeturas, famam prudentia clarat,
Sic tua, sicque Duci Illustrissimo Ian-Friderico
WIRTENBERGENSI VIVIS, STANS NOTUS AB INDO*

*Affinitatis, amoris & memoriae causâ F.
Johannes Jacobus Riepp U. J. D.*

A L I U D.

N*on habet hic hyemes & frigora sæva libellus,
 Nomine ne auctoris fors moveare novi
Nobile sed ver hic, atq; æstas plenior omni
 Æstate, innumeris sic scatet ille bonis.
Juridicis, mihi crede, bonis, quibus horrea mentis
 Instrue, dum largæ copia messis adest.
Quæ incubuit terris non lento frigore bruma,
 Indicium æstatis fertilis illa fuit.*

*Zacharias Schæferus Poët. & Histor.
Professor Tubingæ.*

A L I U D.

S*i quâ sede sedet, verbum est solenne, sedendum est
 Illâ sede, velut Jus jubet atq; DEUS:
Commoda sic fuerit sedes, sic cedere nunquam
 Illâ sede DEUS coget & ira Dices.
Ergo Justitiæ quisquis fers nomen & omen,
 Atq; Assessoris fungeris officio:
Hunc Winteriadis doctum pervolve libellum,
 Ornabit sedes Te tua & aptus eris.*

*M. Joh. Baptista VVeigenmeir Græ. & Lat.
Linguarum Profess. Tubing.*

ANTONII

ANTONII VVINTERS

V. I. D. ET ASSESSORIS AVLICI

judicij Wirtembergici, Consiliarius

judicialis sive Assessor.

I nulla usquam caussa mihi commentandi aliquid de assessore & ejus officio, certè incitamento esse poterat supremum dicasterium Wirtembergense, Tubingæ quod claret, optimè cum principali ordinatione, tum personis nobilissimis jurisconsultissimis & gravissimis compositum, cujus quidem prædicationem mihi summo minime, est enim jam pridem incorruptæ justitiæ famâ apud exteros celebratum, & augustius quàm pro voce & calamo meo, verendumq; cum maximè in laudando eo vires intendissem meas, ne per humilis orationis genus nubeculam obscuritatis obfudisse & culpâ ingenij deterfisse potius laudes collegij viderer. Ergò melius esse cum Salustio ratus tacere, quàm pauca dicere, memor moniti Geliani. *noct. attic. c. 2. lib. 19.* turpius frigidè laudari, quàm acerbius vituperari, illud saltem

A

volos

volo; postquam gratiâ illustrissimi ac celsissimi Principis ac Domini, Domini JOHANNIS FRIDERICI Ducis Wirtembergiæ & Tecciæ, Comitis Montbelgardi, Dynastæ Heidenhemij, &c. Domini mei clementissimi, indignus licet inclyto isti collegio ante aliquot annos associatus fui, publicè constare, quòd istius officij gravitatem & perpendam & studijs meis, quantum per exiguas vires licet, exornem.

Igitur cum cætera per me fiant, quemadmodum par esse minimum Assessorem celeberrimi ejus judicij spero, ipsum assessuræ munus ita oculis animoque subjeci meo, ut nullam non partem ejus vel quod ad vim ipsam, vel honestatem pertinere videretur, inconsideratam relinquerem, ex quo illud animi conceptum mox literis mandavi eo ordine, qui commodus visus, & extruxi opus, quod nunc non tam legendi, quàm implendi negotium exhibet, quàm verò jucundum, utile, vel necessarium, tuum esto probe lector æquum judicium, mihi proprii fœtus laudandi verecundia est imperata. Si verò quis legendi labor videbitur esse, ejus leniendi consilium habeo, quod fortè non incommode præmitto, ut bonum virum primò huc afferas, deinde æquanimitem, sic ad legendum industria creverit, & in his, quæ minùs placebunt carpendis remissior eris, undique
quaque

quaque autem melior, tùm si qua noveris antè & plus ultrà, tamen in communione literaturæ adquiescens non sine omni gaudio fueris.

CAPUT PRIMUM.

De ortu & incremento litium, iudicij necessitate, tum de personis iudicantibus.

SUMMARIUM.

- Iudicium ortu posterius est republicâ, num. 1.
 Litium materies & causse enarrantur. n. 2. & seqq.
 Domina rerum initio non erant distincta. n. 3.
 Communio mater discordiarum. n. 4.
 A communione recessum ob cupiditates. n. 5.
 Idque necesse est in rep. moratissimâ. n. 6.
 Nec est hoc à malo. num. 7.
 Leges agrariae à malo fuere. n. 8. & earum origo. ibid.
 Agrorum divisio inter Israelitas apta illi populo non omni. num. 9. ut & Spartanorum. ibid.
 Communio est odiosa, ad quam quis se nemo facile adstringit. n. 10.
 Pœna autem hoc nomine committi potest. n. 11.
 Communia negliguntur. n. 12.
 Ex usurpatione privati tam lites oriuntur, quàm ex communione. n. 13.
 Maxime quando jus gentium vim patitur. ibid.
 In mari hodie termini ponuntur. n. 14.
 Iurisdictio antiquis contenta erat hominum obedientiâ. n. 15.

Ius naturale leges accepit. n. 16.

Naturæ adversari culpa est inexculpabilis. n. 17.

Facundi sumus in propriâ culpâ palliandâ. n. 18.

Naufragis res suæ contra omne fas auferuntur à fisco loci. n. 19.

Mendaciÿ citiùs prætextum, quàm Deum approbatorem repereris. n. 20.

Communio nunquam faceffet, quoad mundus est. n. 21.

Quod commune, meum est, enigma. n. 22.

Hic prohibentis conditio potior. n. 23.

Litigiosæ possessionis causa nutrix litium. n. 24.

Prævenire bonum est sed lites creat. n. 25. & seqq.

Vindictæ privatæ modus excessus, quod facile fit, lites parit. n. 26.

In finibus oblitteratis occupandis lites metunt. n. 27.

Vigilantia multo plus nimia, ubi de lucro agitur. n. 28.

Res debita vacua inventa occupatur. n. 29.

Altera litium mater est dilectio sui immodica. n. 30.

Charitas benè ordinata incipit à se. n. 31.

Sed pleriq; malè ordinant in præferendis suis. n. 32.

Ipse quilibet sibi proximus id natura etiam animantibus indidit. n. 33.

Cauto opus, ne quid nimis. n. 34.

Charitas vera quæ est. n. 35.

Cupiditas mali radix. ibid.

Charitatem veram abnegas, quando juxta te est inops quem non juvas, ut te ipsum juvatum velles. n. 36.

Vtile omnibus nimis benè olet. n. 37.

Etiam canonum dispensatoribus. n. 38.

Cæsaris fides. n. 39.

Religionis ergò subjectio deserta. n. 40.

Dominationis libido erga omnes infidelis. n. 41.

Iustitia est bonum, quod propter aliud non appetendum,
sed per se. n. 42.

Cave qui fidi in parvis, ut in magnis cum emolumento
decipiant. n. 43.

Fortiores qui sunt hodie, his jus abundat, scilicet ima-
ginarium. n. 44.

Minor esca majoris. n. 45.

Audaces fortuna juvat. n. 46.

Iudicia tandem remedium optimum adversus omnem
iniquitatem. n. 47.

Quo siue civitas interiret. n. 48.

Libido habendi omnibus innata. n. 49.

Habentes libidinem habendi agrè donant alienant. n. 50.

Tertios esse oportet qui iudicent & cur. n. 51.

Propria in re quilibet torpet. n. 52.

Sub iudicij patrociniò bonis benè est. n. 53.

Iudicium antiquius creditum republicà. n. 54.

His autem deficient tres personæ adde, quod in paradiso
dispensatio erat non iudicium. n. 55.

Iudicium omnibus gentibus æqua præcepit necessitas. n. 56.

Hebræi omnibus gentibus bonas leges commodarunt. n. 57.

Forma iudicij civilis est. n. 58.

Id suadet coërcitio, executio & agendi modus. n. 59.

Amphyctiones iudicabant inter diversas civitates civili
modo. n. 60.

Objectio quod iudicij carere posse videamur. n. 61.

Educatio bona videtur iudicium excludere posse. n. 62.

Tum exempla honestatis in parentibus. n. 63.

Et conjunctis conspecta. num. 65.

Et principibus. num. 66.

Exempla fortiùs docent. n. 64.

Æqualitas antiqua neglecta videtur locum dedisse judicijs & dominationibus. n. 67.

Anabaptistæ judicia nolunt. n. 68.

Error humanis ex rebus exterminari non potest. n. 70.

Res plures quàm vocabula. n. 69.

Modum tenere in omnibus cœlicolarum est non hominum. n. 71.

Animi causa fingere licet aureum seculum, non autem re ipsa præstare. n. 72.

Non in omnibus moderna tēpora deteriora veteribus. n. 73.

Communio rerū Deo displicuit post lapsum hominis. n. 75.

Deus judicia sanxit. n. 76.

Iudex à Deo præmia expectat. n. 77.

Regiam majestatem non minuit judicandi munus. n. 78.

Judicandi munus onerosum potentes à se amandant, & quomodo id rectè fit. n. 79. & 80.

Assessura hinc hodiè crebrior. n. 81.

Centumvirale judicium ignobilius erat. n. 82.

Persona in omni actu primò inspicitur. n. 83.

Sic in judicio judicis. n. 84.

De ejus incompetentiâ exceptio nunquam sublata creditur. n. 85.

Judicium nunquam est sine iudice. n. 86.

Assessoris officium variè reperitur tractatum. n. 88.

Iuramenti consideratio valet adversum otium. n. 89.

Assessura hodie est de connexis officio judicis, n. 90.

CUM bono viro me negotium habiturum dixi, reliquos procul habeo: Jam ingressu operis cum Assessor noster versetur in iudicio & consilio, introductionis ergò de harum nominum origine & necessitate, tum de personis in genere quædam tangere libet.

I.

Est autem iudicium † ortu paulò posterius Republicâ. Nam cum homines primò per Sylvarum latebras solitudinesque dispersos & bestialis violentiæ & aliorum hominum beluine feritatis metus in vicos, mox in urbes coëgisset, unde arma, mænia, civitates, respUBLICÆ natæ: parum erat externam fugisse injuriam, si intra mænia intraq; vallorum congeriem alterum alteri liceret violare, tantoq; deterior hoc modo conditio inclusorum futura, quod cum minori incommodo, quàm qua de re ageretur, externos adjuutores exorare licuisset pretio fortè si non justitiâ ductos, illud specie vallatæ, & ut eò liberior grassandi licentia esset, circummænita societatis prohiberi: Unde simul ac in civitate fortirentur, vel Rex unus, vel plures principes potestatem reipublicæ, vel denique omnibus potestate servatâ administrationem meliores, non potuere diem unum & litium & iudiciorum materies, nomina usus delitescere:

2.

Unde † autem hæc materia, non necesse est

- prolixè ut quæras, videlicet vel ex communione, vel ex adquirèdi singulis naturâ insito studio intemperanti: Initio † rerum dominia non erant distincta, sed naturâ communia, *Cic. 1. de offic. c. jus naturale. distinct 1. Menoch. lib. 3. præsum. 100. n. 12. 13. 14. & seqq. And. Gail. lib. 2. præct. obs. 122, n. 7.* Et talia invenerunt omnes novarum rerum publicarum fundatores, sed invenerunt † certè matrem discordiarum quas parit, *l. in re communi. 26. ff. de servitut. urban. præd. l. cum pater 77. §. dulcissimis in fin. ff. de legat. 2.* Ergo † ob crescentes hominum cupiditates oportuit in unaquaque republica recedi ab istâ communione & singulos proprijs circumscribere terminis, *l. quod in littore. 14. ff. de adquir. rer. domin. Bodin. lib. 1. c. 2. & lib. 6. cap. 4. de republ. And. Gail. d. obs. 122, n. 7.* Idque non † modo necesse fuisse initio apud rudes & indomitos homines, sed etiam in optimè moratâ civitate adhuc melius constitui non posse. contra *Thom. Mor. in utop. statuo cum allegato Bodino d. loc. & sanioribus politicis omnibus.* Nec possum † dignoscere rationem, quare in *can. dilectissimis. 12. q. 1. habetur; per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, alius illud, & sic inter mortales facta divisio est; nisi quod eâdem ratione ibidem hoc dicitur, quâ in versiculo denique Græcorum & c. is laudatur, qui ait: Communia amicorum debere esse omnia, in omnibus autem sunt sine dubio & conjuges.* Quin rectè † dissolutam communionem ad leges æquatis

litatis redigi nec posse nec debere autumo: prout legis agrariæ concinnatores hominibus vulgaribus persuadere conati sunt, quod malum Sp. Cassio & Proc. Virginio Coss Romanæ reip. ferè cum ipsâ libertate populari natum *Liv. lib. 3.* atque deinceps quoad libertas stetit, non sine maximis motibus agitatum, probè rationibus refellit. *Cic. de offic. lib. 2. p. m. 45.* quamvis serò nimis post patriæ libertatem jam oppressam,

Interim † venerari non desino, quàm Deus 9.
Opt. Max. inter suos Israelitas agrorum in tribus fecit divisionem, aptam quidem isti populo, & paupertatis perpetuæ remedium. *Zepper. de legib. Mosaic. lib. 1. c. 7. & c. 12. fol. 106.* ut & Spartanis sua agrorum divisio beata fuit, sed nulli civitati, quæ multiplicari vult vel jam multiplicata est æqua ac commoda satis est: datâ enim multiplycate summa evadit inæqualitas, quin potentissimas civitates cernimus easdemque beatissimas, quæ agrorum subsidijs ferè prorsus destituuntur.

Cæterùm iste † dissociandæ Communio- 10.
nis favor in jure nostro etiam nunc radices agit non inutiles, unde ad communionem in civitate nostrâ nemo compellitur invitus. *l. si non sortem. 26. §. si centum. ubi Paul. Castrens. & Ias. ff. de condict. indeb. l. in hoc iudicium, 14. §. si conveniat. ff. commun. divid. & l. fin. C. eod. tit. l. 1. ff. fam. ercisc.* Imò si pacto se quis adstrinxisset ad commu-

nionem, eo non obligatur. *d. l. in hoc iudicium. §. si conveniat. ff. com. divid. l. si convenerit. 14. ubi Bart. ff. pro socio. l. nulla. 70. ff. eod. tit. l. licet. 23. C. fam. ercisc. Nec juramento. Alexand. consil. 18. vol. 2. fortè si jus civile attendas, secus de Canonicâ æquitate & per conscientiam. Schneideuvin in tract. communi dividund. inserto institut. num. 19. Gail. lib. 2. pract. obs. 24. n. 7. Modò socius non sit rixosus & à suâ parte stet in communione. Gail. d. loc. post alios. nec jussu testatoris, Schneide. d. loc. n. 21. & seqq. Paul. Castr. & Iason. ad d. l. si non sortem. 26. §. 2. ff. condict. indeb. reclamante Br. in d. l. 14. ff. pro socio Alexand. d. consil. qui † audiendi sunt si pœna apposita, ut committatur, juxta l. si cui legatum. 92. ff. de condit. & demonstr.*

12. Nam expedit † pleraque non esse communia, utpote quæ segnius excoluntur & administrantur. *tex: in l. 2. C. quand. & quib. quart. pars. debet. libr. 10. t. 34. l. in re communi. 26. ff. commun. prædior. l. sancimus. 34. §. 2. C. de donat. L. Lucius. §. Cajus. ff. de legat. 2. Bodin. lib. 1. de republ. c. 2. n. 12. quo argumento Socraticam communionem reprobavit. Aristoteles libr. 2. polit. 1. & rectè Clemens Centurio apud Tacit. tarda sunt, inquit, quæ in commune expostulantur privatam gratiam statim mereare, statim recipias. annal. 1.*

13. ¶ Illa tamen † probata privati usurpatio mox limites evadit suos, quatenus ea, quæ rerum natura & recta ratio universis concessit, paucis

paucis verò certâ lege quasi, & consensu omnium populorum negavit, adpropriant sibi homines, unde nova seges litium est. Id facilè liquet intuenti titulum institut. de rerum divisione & adquirendo earum dominio: & conferenti, quibus hodie contrarijs vivimus moribus: Mare † principibus acco- 14.
lis ultra sexagesimum miliare ab littore mancipatur, idque apud Gallos judicatum post Cacheran. *in decis. Pedemont. Bodin. de repub. lib. 1. c. 10.* refert: Mirum quid nî ultrâ? Sed lapides poni non possunt. Cùm antè † jurisdictio 15.
contenta esset obedientiâ hominum, proprietate soli relicta incolis: Longobardi terram & quidquid infrâ est jure suo sibi adpropriârunt, uti ex historiâ Matth. Stephan. alibi probat. Quid miramur † navigationum, 16.
piscationum. Noë Meurer. *pecull. tractat. Alluvionum. Gilman. Symphor. Suppl. vot. & decis. Cam. Tom. 1. p. 2. tit. 8. vot 6.* Venationum. Caballin. *tr. de venat. Germ. Rosenth. de feud. c. 5. conclus. 94.* Et similium alia hodie recepta & præscriptis verbis injuncta hominibus jura, quibus utimur, adde Rauchbar. *libr. 1. quest. iur. 23.* Sic anchoram hodie sine principis concessu non licet in littore maris ejicere. *Bodin. d. c. 10. n. 171.*

Sanè si dicas, † culpa est naturæ adversa- 17.
rier: ego regero, præscriptio his omnibus & similibus abolendis satis potens; si replicatione utaris: Sed filia expulit matrem? respondeo,

- spondeo, quid mirum? Si consuetudo & male assueti matrem filia servire jubent. Nemo
 18. † certè ad suam levandam culpam non nimio plus facundus. *Liv. lib. 18. Terent. in Andr. tandem inventa causa, solvisti fidem, &c.*
19. Sic si nulla ratio † ejus juris est, quo naufragorum ejectæ res fisco vindicantur ejus litto-
 ris Domini, quò devolvuntur. *quo de Plat. & Luc. de penu. in l. C. de naufrag. Afflict. decis. 59. lib. 1. Gail. lib. 1. pract. obs. c. 18.* Ne planè lucrum execrandum è manibus exeat, Galli vel hanc rationem habent: Error jus facit. *Bodin. de republ. lib. 1. c. 10. n. 171.* Quisquis autem † esse aliquod genus mendacij, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum, *elegantè scripsit Augustin. in lib. de mendacio. relatus canon. primum. 8. 22. q. 2. & planè ex animo meo.*
21. Sed quantumvis † posterior ætas diligenter satis invigilaverit præcidendis litium occasionibus quæ manant ex communione rerum, non tamen omnes sublata, imò impossibile est omnes tolli, quoties enim mors civis contingit, toties ferè nova communio est hæreditate. *tot. tit. ff. & C. famil. ercis.* Et contingit insuper communio casu, vel contractu, vel planè invitis nobis, qui modi notantur. *in S. cum ex aliena & aliquot seqq. instit. de rer. divis. l. 2. & tot. tit. ff. commun. divid.*
22. Et mihi † non exigua litium mater videtur
 traditio

traditio illa, quæ dicitur: quod commune est
 meum quoque. *quâ de in l. Sabinus. 28. ubi gl. verb.*
constat. ff. Commun. divid. de quo loco And. Gail.
lib. sing. de pignorat. cap. 20. per tot. & quos allegat.
 Tum etiam illa: † in re communi potior est
 conditio prohibentis. *c. in re communi. 26. de reg.*
iur. in 6. ubi gloss. Dyn. Pet. Peck. & Dd. & est textus in
d. l. Sabinus. 28. ff. com. divid. cum ibi notat. Bodin. de
repub. lib. 3. c. 6. n. 317.

23.

Omniū verò † maximè Litigiosæ possef-
 sionis causa hominibus ad contendendum
 Classicum cecinisse videtur, quotus enim
 quisque ad possessionem præoccupandam
 non festinat cum periculo, præsertim, ubi de
 amplissimis prædijs vel hereditatibus, & re-
 galibus feudis certatur, & ubi quisque se præ-
 ventum videt, adversarium non dejicit si po-
 test? unde tot nova processuum informativo-
 rum, remedij possessorij summarissimi, Hi-
 spanorum Interim, Gallorum recredientiæ &
 Belgarum provisionalis remedij, similiaque
 nomina. *de quibus Gail. lib. 1. pract. obs. c. 6. & ibid.*
Grav. in Complem. Gail. lib. 2. de pac. publ. c. 18. Sym-
phor. Gilm. Tom. 1. p. 1. tit. 7. fol. 453. nu. 3. & seqq. &
fol. 521. n. 1. Menoch. in prælud. Recuperand. n. 4. & seqq.
Frider. de process. lib. 1. c. 44. & 45. alij.

24.

Eodem tendunt † alia quoque præventio-
 num jura. *ut l. fin. C. quib. caus. in integ. restit. ne-*
cess. non est. l. 1. & t. t. C. quand. lic. unicuique. l. si ve-
ro. 5. S. Prator ait. 6. ff. de his qui dejecer. vel effud. Ol-
dendorp.

25.

dendorp. class. 2. action. in proœm. tit. de possessione pag. m. 133. vers. qui verisimilibus. Tum vindictæ priva-

26. tæ, † quo nomine pro loco communi est elegans disputatio Dn. Henrici Bocerii J. C. præceptoris Collegæ ac patroni mei singularis in classibus novis p. 6. disp. 1. Et præoccupatio-

27. tionum † l. 3 l. ergo: 30. §. fin. ff. de acquirendo rer. dom. §. feræ. instit. de rer. divis. l. 1. §. 1. ff. de acquirend. possess. Quibus antiquos fines de quibus nullatenus sciri potest qualiter distincti vel cui attributi sint, justè occupantium fieri cē-

28. † scripta jura, quæ vigilantia & præoccupatio facilè transcendit limites justitiæ, (nam nos de abusu loquimur, in terminis autem suis licita permittimus.) ut l. pupillus patri. 24. in fin. ff. quæ in fraud. creditor. l. 2. C. de annal. except. l. si non expedierit. 6. §. fin. ff. de bon. auth. iud. possid. l. at quin natura. 19. §. cum me absente. ff. de negot. gest. l. fin. C. depositi. & qui textus sunt similes. Prout volunt,

29. † quod si res putetur deberi, eam vacuum inventam sine possessore, occupari posse propriâ autoritate. v. Balb. tract. de præscript. in repetit. L. Celsus. p. 2. n. 4. & 5.

30. ¶ Scilicet † præmissæ præveniendi commoditati socia & conjuncta plerumq; est habendi libido in animis hominum, altera jurgiorum parens cum φιλαυτία. Laxatis enim frænis ad occupandum ad præveniendum, ut dictum, jam se ipsum & suos nemo est, qui
non

non diligere velit plus satis: nunc infixum
 pectori Apostoli dictum, liberis thesauriza-
 re convenit parentes, nunc demum ab ethni-
 cismo redimi videmur strenuè, cum dome-
 sticos curamus, &c. & ad unguem tenemus
 illud: *charitas † benè ordinata incipit à se ipsâ, ut l. 41.*
præses provincie. ubi gloss. & Dd. frequenter. C. de
servit. & aqua. latè & eleg. Anton. de Padylla hanc
materiam charitatis tractat in Commentarijs super
ea lege: addendus Marant. disputat. 8. num. 5. & seq.
Menoch. libr. 3. præsumpt. 44. Hinc Episcopus
 † suis consanguineis decimas Ecclesiæ con- 42
 cedit licitè præ alijs. Padyll. d. loco. modò ta-
 men clericis & aliàs idoneis. *can. pervenit. 13. l.*
q. 3. & prælatus emphyteusin Ecclesiæ aper-
tam & solitam dari non prohibetur consan-
guineis eam concedere. cap. dilecto filio. ext. de
præbend. Duaren. in Comment. in consuet. Feud. cap. 6.
num. 5. Nicol. Everh. Top. leg. à feud. ad emphyt. Me-
noch. consil. 79. num. 19. lib. 1. Omnes † norunt 43
 ipsos sibi proximos esse, tanquam jus na-
 turâ inditum omni animanti, cum primis
 autem homini cum discursu perfectiore. Cic.
lib. 1. officior. & eadem sensu Plat. 5. de legib. Aristot:
7. Ethicor. ad eundem. vide Erasm. in Chiliad. verb.
proprii commedi studium. Sed hîc magnâ † opus 34
 erat cautione, ne quid nimis, quod ut in
 omni genere apprimè utile in vitâ, ita in hoc
 momento charitatis maximè, ne scilicet pro-
 pter suum quisq; emolumentum spoliet aut
 violet

- violet alterum. *Cic. lib. 3. officior. p. m. 56.* & ut attendatur potius doctrina. † *dist. 2. de pœnit. can. charitas. cum ibi notat. prolixè: quibus addi possunt multi can. seqq. in dicto autem can. charitas notanter D. Ambrosius refertur dixisse: sicut radix omnium malorum est cupiditas, ita radix omnium bonorum est vera charitas. can. 13. eod. Hippol. à Collib. in consil. pag. 55.* Verùm quod ille conqueritur apud Terentium in Andriâ: *ut obtineat quid sibi velit, vidè quàm iniquus sit, neque modum nec quid me orat cogitat, &c.* Idem conqueri in hoc articulo nobis
36. usu venit: nemo † alienam inopiam suam esse credit, *contra præceptum can. fratrem. 6. distinct. 86.*
37. sed quibusdam † imò plerisque placet, valdè utile fieri honestum. *Cic. libr. 3. de officio. p. m. 73.* & tum ipsis æquum est esse callidis. *Plaut. in Vincul. Quæstum ad suum cuique. idem in asinar.*
38. quid? † quod ipsi Canones facilius dispensationem concedunt ex utilitate majori. *c. fin. de translat. Episcopor.* Quemadmodum † Cæsari videbatur, si fides unquam violanda, regni causa eam violandam esse, alijs rebus pietatem colendam: ut *Cic. alibi refert. & ex eo Sueton. in Cæsar. p. m. 526.* sunt quibus † placet, religionis servandæ causa debitam subjectionem Regi vel Principi negari. *v. Albert. Gentil. disp. 3. omnem vim subditis in regem prohibitam.* Dominationis
41. † habendæ libido invisos facit fratres, soceros, generos, parentes liberos. *Liv. lib. 1. & 10. Tacit. annal. 12. 13. & passim.* Et nusquam in universa

versum tuta fides, ubi libido habendi invaluit.
Chassan. in Catal. glor. mund. part. 1. consid. 58. latè.
 denique justitiam, † quæ maximè per se & ob 42
 nihil aliud expetenda. *Cic. lib. 1. de legibus. ha-*
 tenus in speciem colunt, quatenus aptus sit
 acquirendi aliquis modus, quâ justitiâ nulla
 capitalior, ubi qui decipiunt, viri boni videri
 volunt, *ut alibi Cicero loquitur.* Cum in parvis
 † fidem sibi præstruunt, ut cum operæ pre- 43
 tium sit, cum magnâ mercede fallant, id quod
Q. Fabius graviter dicebat apud Liv. lib. 28. adsciscun-
tur in auxilium occasio, locus, tempus, quæ
plurimum valent. Cic. de invent. lib. 2. tom. 1. p. m.
105. Fabius lib. 3. c. 7. tùm fortes Deos † sibi adef- 44
se somniant. Virtutem (vel potius audaciam)
proprium hominis bonum. uti civilis apud Tacit
4. histor. Nec verò id adeò primum ortum est
à nobis, inquit Thucydides in orat. Athen. con-
tra Lacedæmon. Sed ita semper comparatum
fuit, ut potentior imbecilliores coërceat,
ut eleganter Demosthenes in orat. de Rhodi. libert. qui
rerum potiuntur imbecillioribus interpre-
tantur jus ac definiunt: quid? quod minor
est esca † majoris. wie unsere Deutschen sagen: der 45
stärckest schiebt den schwächern in den Sack / adde
Dion. lib. 52. in Caesar. Alciat. lib. 2. paradox. 21. tum
 nullus contationi † locus est in consilio quod 46
 non potest laudari nisi peractum. *Tacit. lib. 1.*
histor. & ubi perniciosior est quies quàm te-
meritas. idem in eod. & ubi jus est in manu Eras.

- Chiliad. 1. cent. 6. n. 28.* Quid cum illis agas qui neque jus neque bonum atq æquum sciunt, melius pejus, profit, oblit nihil vident, nisi quod lubet? *Terent. in Heautont.* Cùm fas atque nefas exiguo fine libidinum discernunt avidi?
47. *Horat. Ode. 18.* Nullum certè remedium, † nisi judiciorum vigor & disciplina foret: sursum deorsum omnia converti esse necesse. quod probat *Pacuvius Campanis* apud *Liv. lib. 22.* & ante ipsum *Socrates*: subverti, † dicebat, Civitatem & patriam in quâ judicia publicè vim non haberent. ut enim refert *Zasius* in l. 2. ff. de Orig. iur. fol. 149
48. Habendi libido omnes brevi tempore inflammatura esset, quæ innata, † adeoque nemo esse fertur quem ipsa non teneat l. cura. 4. §. 1. vers. ex voto. ubi gloss. ff. de muner. & honor. Gravett consil. 811. n. 21. Nam qui minus attentus ad rem sit præsumitur supinus esse. l. fin. C. unde vi *Wesenb. π. ff. de probat. n. 15.* Et hæc causa est,
50. † cur donationes alienationes & jurium remissiones tam ægrè præsumantur ad *Mascard. de probat vol. 3. conclus. 1226. cum seq. eundem in verbo donatio Menoch. lib. 3. præsum. 8 & 10 alios.* Jam
51. in propriâ † causâ quantumvis alias sapientissimum desipere ajunt, & tertium judicem flagitant. *Sigon. in Fast. Rom. p. m. 370. ex ore Scip. Afric. rex. in l. un. C. ne quis in sua causâ. l. Iulianus. 17. ff. de iudic. can. multi & tot. causa 2. q. 1. in decreto Gratiani.* rationem pandit *Terentius* in *Heautont.*
52. Ita comparatam † esse hominum naturam omnium,

omnium, aliena melius ut videant & judicent, quàm sua, id eò fit, quia nostra in re aut gaudio sumus præpediti nimio aut ægritudine. &c. quin in foro rarum, ut sit idoneus suæ rei quisquam defensor. *Quintil. lib. 4. c. 1.*

¶ Necessitatem judicij & imperij puto non nihil assertam esse, quantum institutum nostrum patitur, quæ eadem originem quoque monstravit: non frustrà † (inquit Augustin. 53. in epist. ad Macedon. 54.) sunt instituta potestas regis & cognitoris jus, disciplina, dominantis severitas, habēt omnia modos suos, causas, rationes, utilitates, hæc cùm timentur & Mali coërcentur, & quietiùs inter malos vivunt boni. *can. 18. caus. 23. q. 5. adde can. res autem. can. administratores & tot. q. 5. d. caus. 23. Speculat. p. 1. tit. de offic. omn. iudic.*

Jam si quis judicium † antiquius republicæ esse opinari velit, eum suo sensu abundare non veto: id quod post *Speculatorem in proæm. sui operis. n. 24. & Archidiac. sentire videmus Marantam in Specul. p. 3. n. 133. Vide tamen Zepper. leg. Mosaic. lib. 5. c. 13. p. 782. Dn. promotorem & affinem meum perpetuò observandum Ioh. Harpprecht. IC. in præfat. process. iudic.* Mihi, ut dictum, judicium est post rempublicam ortum † tribus personis iudice 54. authore & reo regulariter constans, legitimè disceptantibus, ut lites sopiantur. *addit. Iohan. Andr. ad Speculat. tit. de actor. in pr. Chilian. König process. c. 1. Wesenb. π. C. de iudic. n. 2. & in supplem.*

Schneid. tit. instit. de offic. iud. n. 2. Vultei. lib. 2. iurisp. Rom. c. 1. Duaren. ad tit. ff. de iudic. in pr. Marant. in spec. p. 2. pr. Sichard. ad rub. C. de iudic. Schrader. tract. feud p. 10. in præamb. Rosbach. in process. iud. tit. 1. n. 3. ubi latius definitionem rectam eruit, quod nunc non indago.

- §6. § Materiam iudicii † ex jure gentium esse non inficias eo cum Rosbach. d. loc. n. 32. & communem necessitatem omnibus gentibus iudiciorum ordinationem expresse. *Panorm. in c. dilecti. de iudic. apud Hebræos † captam, à quibus omnes leges in nationes alias derivatæ, primùm in Ægyptum, inde in Græciam. Zepper. d. tract. de legib. Mosaic. lib. 1. c. 13. Atque actiones non juris civilis, sed gentium esse latius probat D. Harpprecht ad tit. instit. de action. in pr. n. 14. & multis seqq.*
- §8. Sed forma & usus † iudicii unius, quomodo inter gentes & respublicas diversas consistere possit non discerno: iudicii enim finis, qui est, ut jus suum cuique tribuatur. *Mynsing. in princ. instit. de action. n. 16. Non nudis verbis & disputationibus sed manu militari. ut l. qui restituere. 68. ff. de rei vindic. requirit ungulas & arma militis, disciplinam dominantis ut supra. d. can. non frustra. 23. q. 5. & totum iudicium est in*
- §9. † coërcitione civili, sine quâ omnis sententia foret elusoria *latè Coler. de process. execut. in præfation. Jam propone duas Respublicas, liberam utramque, neutra certè iudicem dare poterit*

rit sine præjudicio libertatis alterius reipublicæ, subdito alterius invito eidemque reo. Id quod Magistratibus populi Romani seriò interdictum erat, ne in liberos populos de pecunijs creditis jus dicerent. *Cic. in Pison. & de provinc. consul. Forster. histor. iur. Rom. lib. 1. c. 29. n. 26.* Si autem utraq̃ue dat judices, novo placito id fieri oportet, non juris gentium præcepto, tum etiam novam procedendi formam præscribi, nam nec hanc fert jus gentium. Sed objicias licet † judicium Amphyctionum, 60: commune liberarum Græciæ civitatum concilium *Cic. lib. 2. de invent. p. m. 111. Fabius lib. 5. c. 10. Strabo lib. 9.* Nec hujus alia fuit conditio, quàm ut monui, cùm quantum ad hunc actum diversa respublicæ quasi in unum corpus coierint & unam civitatem repræsentarint, civili modo administratione & executione perfectâ.

¶ Perceptum est, inquis, judicium summâ necessitate expressum; ergò fortè † malum est tam diu tolerandum, quoad necessitas durat: itaq̃ue mihi ne consilium quidem videtur, ubi necessitas est. *inquit Fabius. l. 3. c. 10.* sicut notissimum quodque malum maximè tolerabile dicebant apud *Liv. lib. 22.* & tamen manet odibile malum necessarium *Lamprid. in vit. Alexand. Sever.* hujusmodi necessaria † non 61
placent, si queant mutari, nunc cum non
queo (*dicit Terentianus ille Mitio in adelph.*) & quo

- animo fero. Quodnam igitur remedium exhibes aliud, quo tranquillitas civitati inferatur? Primum esse debebat recta & pia educatio † juventutis, quam egregiè commendat Fabius *lib. 1. c. 2. instit. orator. Hippol. à Collib. in Palatin. pag. 82. & seq. & huc referri quæ de educatione in corpore suo Politico quod novissimè in disputationes redigit D. Christoph. Besold. IC. patronus ac compater meus multis nominibus venerandus, disp. 3. in princ. Amisæ. Polit. lib. 1. c. 8. alijs.* esse debebant exempla † honestatis primò in parentibus: plerumque (*inquit Cicero*) parentum præceptis imbuti ad eorum consuetudinem moremque impellimur, & mox: Optima autem hæreditas à patribus traditur liberis, omni que patrimonio præstantior, gloria virtutis rerumque gestarum. *lib. 1. offic. post parentes in senioribus perspecta;* exempla in primis † hoc in se boni habent, quod approbent quæ præcipiunt fieri posse. *Plin. in Paneg. ad Trai.* nam exemplis plus moventur mortales, quàm pœnis. *Warem. ab Erenberg. in meditam. pro fœder. n. 32. & quos allegat. ut quæ diutiùs durant, quàm mores. Tacit. lib. 4. historiar. quàm simulacra vultus. idem in Agric.*
65. *col.* Maximè cum † sanguine juncti virtutum præclara specimina præferunt, tum enim juniores formam mentis eorum tenere & exprimere discent non per alienam materiam & artem sed suis ipsi moribus. *Tacit. ibid. in fin.*
66. Quantà autem cum correctione † morum
con-

conjunctum sit, si principes viri probitate ci-
 vitatibus prælucent, videre est in historiâ
 Numæ prisci regis Romanorum, is, cum ob
 insignem justitiæ ejus opinionem interesse
 rebus humanis cœleste numen videretur, eâ
 pietate pectora omnium exemplo suo imbu-
 erat, ut fides & jusiurandum propulso Le-
 gum ac Pœnarum metu Civitatem regerent,
 & cum ipsi se homines in regis velut unici
 exempli mores formarent, tû finitimi etiam
 populi adducti sunt, ut civitatem violari du-
 cerent nefas. *Livius lib. 1.* Sic præcipuus adstri-
 cti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo
 ipse cultu victuque, obsequium inde in prin-
 cipem & æmulandi amor, validior quàm pœ-
 na ex legibus & metus. *Tacit. annal. 3.* haud ali-
 ter prorsus censurâ suis temporibus de pro-
 prijs moribus gessit Alexander Imperator.
Lamprid. in vit. ubi sequitur: imitati sunt eum ma-
 gni viri, & uxorem ejus matronæ pernobiles:
 Quid? quod vetustissimi † mortalium nullâ
 adhuc malâ libidine sine probro, sine scelere,
 eoq; sine pœna aut coercionibus agebant,
 neq; præmijs opuserat, cum honesta suo pte
 ingenio peterentur, & ubi nihil contra mo-
 rem cuperent, nihil per metum vetabantur:
 at postquàm exui æqualitas, & pro modestiâ
 ac pudore ambitio ac vis incedebat, prove-
 nêre dominationes aut leges, &c. *Tacitus d. an-
 nal. 3. in discursu de origine iuris, ubi altius originem*

67.

magistratus seu ut ipse vocat dominationis repetere videtur, quam Pomponius. in l. 2. §. 1. ff. de orig. iur. His ac-

68. cedit † Anabaptistarum secta judicia exterminantium è republicâ Christianâ.

Verum enimverò ut multum facere exempla & institutionem & bonam naturam ab nocentibus corruptelis præservatam fateamur, ita omnia facere posse, quin nulla planè lites generentur pernegamus: da optimos, da iusti amantissimos cives, an perinde

69. in omnibus rebus, quæ plures sunt † quàm vocabula l. 4. ff. de præscript. verb. & quas ob multiplicatam recensere est impossibile. l. neque leges. l. non possunt. ff. de legib. l. sed etsi. 5. vers. multi enim casus. ff. ex quib. caus. maior. quorum omnium habere memoriam divinitatis potius quam humanitatis est. l. 2. §. si quid autem. C. de veter. iur. enud. Vanti. de nullit. tit. de null. ex

70. def. iurisd. n. 7. Certitudinem † juris & facti deris? imò extermina meum & tuum pernitiola nomina, quæ si non essent, tum demum nostri essemus post Senecam *Speculat. in proœm. sui*

71. *oper. n. 25.* an modum † communionis omnium rerum statuere poteris? an insatiabilem cupiditatem frænis inhibere? an infirmitatem humanam, à qua tamen nemo alienus, si Terentiano Chremeti credimus in *heautont.* vel Virgilio: *Nescia mens hominum servare modum.* 10. *Æneid.* tollere & in perfectionem redigere: illud Verius; crimina omnia vitare esse suprâ sortem humanam ut B. Hieronymus *epist. 83. testatum reliquit can.*

primum.

primum. distinct. 25. adde ibid. tot. dist. & tot. q. 1. caus. 15.

Denique † finge:

72.

*Saturni gentem haud vinclo nec legibus equam,
Sponte sua veterisque Dei se more tenentem.*

Virg. Æneid. lib. 7.

Id quidem licet animi & oblectationis gratiâ,
non autem in rei veritate tales unquam cives
cujuspiam reipublicæ fuerunt, neque reperi-
ri poterunt in ullâ orbis terrarum parte; quin
cum culice semper clamandum:

Heu quid ab officio digressa est gratia?

Premia sunt pietatis ubi? pietatis honores

In vanas abiêre vices & rure recessit

Iustitiæ prior illa fides.

apud eundem Virg.

Fortè rebus † cunctis inest orbis, ut quemad-
modum temporum vices, ita morum & vi-
tiorum mutantur: nec omnia apud priores
meliora. *Tacit. annal. 3.*

73.

Restat igitur ut dicamus iudicium bonum
esse & salutare donum Dei, ad benevolen-
tiam, concordiam & æquabilitatem inter ho-
mines fartam te&amque conservandam, sine
quo † tanquam legum interpretamento nul-

74.

la stare respublica diu potest. *Cic. pro Cluent. idem
lib. 1. de orat. c. cum omnes. de constitut. c. novit. de iu-
dic. tot. tit. ff. quod quisq. iur. Mynsing. centur. 3. obs. 4.
Rosbach. tit. 1. n. 59. Cæterùm quòd reipublicæ
Christianæ vetita iudicia sunt minimè, id la-
tius firmant & evincunt. Zepper. de legib. Mosaic.
forens. lib. 5. cap. 1. & seqq. Iunius. quæst. Polit. 80. Dn.*

- Harpprecht ad tit. instit. de action. in princip. n. 39. & seqq. post Theologos. & versatur in eo Decretum Gratiani caus. 14. q. 1. & caus. 23. q. 1. cum seqq. Nos Deo,*
75. † cui communio rerum post lapsum hominis non placuit amplius, prout dixit, *Gen. 3. in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Speculat in proæm. oper. sui. n. 25. iudicium habemus, qui*
76. *sanxit † Levit. 19. non facies iniquum aliquid in iudicio. Deuteron. 24. non pervertes iudicium advenæ & pupilli, &c. Ierem. 22. facite iudicium & iustitiam & liberate oppressum de*
77. *manu calumniatoris: Iudex verò est Deus † minister. Gen. 9. Exod. 18. Deuter. 1. 2. Paral. 19. Sap 19. Rom 13. Zepper. latius d. loc. Cui Dominus si rectè & piè administrat, temporalia & sempiterna præmia præstituit. Stiatic. pract. observ. cap. 24. n. 36. & multis seqq.*
78. ¶ Ergò laudabiliter † omnes Reges & Principes maiestate suâ dignissimum fecerunt, qui sceptrum iudicij exercuerunt ipsi, ut fecit Salomon rex sapientissimus. *1. Reg. 3. Et ante ipsum alij Principes Israëlitarum, fecere idem Reges gentium, unde perpetua divinitatis nomina & honores apud posteritatem Minoi. Rhadamanto, Æaco, qui iudices inferorum postmodò crediti Plat. in Gorg. Plutarch. de ser. num. divin. vind. Aristiti qui passim Sinau & appellatus Plutarb in vit. Idem traditur de primis Romanorum regibus. Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 1. quæst. 2. n. 6. Et Consulibus,*
- quòd

quòd litibus privatorum disceptandis operam suam commodârint. *Coras. in l. 2. §. deinde cum placuisset ff. de orig. iur. num. 3.* Idem muneris suscepisse non piguit potentissimos Cæsares, Julium, Augustum, Tiberium, Claudium, Trajanum, Hadrianum, testes *Dion. Sueton. Tacit. alios, citat Coras. ad d. l. 1. n. 2. ff. de offic. Assessor.* Idque initiò necesse erat, usque dum firmato † imperij statu pro dominatione unius, alij hanc curam à se amandarunt Imperatores, quod an hodie fieri per Principes ac rerum Dominos sit honestum ac consultum, quæstionis est inter Politicos, communis videtur esse opinio, non convenire dominis terrarum judicationem privatarum litium præeunte *Bodino libr. 4. de republ. c. 6. v. Dn. Besold. tract. de appellat. c. 1. Arnif. Polit. cap. 16. fol 371 & seqq.* Quam probo, dummodo † non claudantur Principes nostri & per omnia ita formentur, ne quid sciant. *Lamprid. in Alexand. circ. fin. neque id, quod datum necessitati & impossibilitati. l. precipimus. 32. pr. C. de appellat.* Vertat in otium vel contemptum sanctissimi muneris, datâ potiùs operâ rebus ludicris & contemptibilibus. Sanè quidquid id sit, † credo laborum sublevatio principalium, assessuram fecit crebriorem: cernimus enim passim ordinaria judicia in principum aulis constituta litibus privatorum judicandis: sicut olim cum crescente republica crescens negotiorum

79.

80.

81.

rum moles exprimebat prætores privatarum controversiarum. Gothofred. in fragm. xii. tabul. de Magistratibus. §. iuris disceptator. & alios huiusmodi Magistratus. Arnif. d. cap. 16. pag. 365.

82. Tùm centumvirale † iudicium, concurrens in privatis cum iudicijs à prætore constitutis, præterquàm quòd causæ leviores hìc tractarentur, nec ullus Orator excellens eò descenderet. Quintil. in Dialog. de vet. & nov. Orator. Forster. histor. iur. Rom. lib. 1. c. 27. n. 6.

83. ¶ Caterùm ut † in omnibus negotijs prima inspectio est de personis. tex. in l. quidam referunt. 14 §. 1. ff. de iure Codicill. c. ad dissolvendum. §. 1. ext. de despons. impub. ubi gl. in verb. accusari. l. 4 ff. qui testam. fac. pos. latissimè Schrader. tract. feud. p. 10. in præamb. Gail. lib. 1. obs. 97. n. 13. in fin. Menoch. lib. 6. præsum. 13. num. 4. & ibi per tot. fusissimè Carol. de Grassis. in tract. exception. ad mater. statut. exclud. om. excep. cap. 4 & exceptio inhabilitatis personæ nunquam continetur, quando aliàs remota exceptio est. Menoch. lib. 2. præsump. 48. n. 6. & seq. Grass. d. loc. Sic in iudicio idem usu venit, ubi

84. iudex † dux, fundamentum & Imperator est. Bal. in rub. C. si à non compet. iud. Vanti. de nullit. process. t. de nullit. ex defect. iurisd. ordin. à princip. & omnium prima quæstio de persona iudicis. Wesenb. in parat. ff. de iurisd. in pr. Petr. Frider. lib. 2. de mandat. c. 3. n. 4. Gabriel. com. concl. tit. de statut. conclus. 3. n. 1. Qui si est incompetens † potest hoc nomine excipi etiam eo casu, quo per le-

gem

gem statutum rescriptum vel renunciatio-
nem omnes exceptiones essent sublatae. Coler.
de process. execut p. 4. cap. 1. n. 54. & seqq. Schrader. *de*
feud. p. 10. in *præamb.* maxime. n. 32. 33. & seqq. *latius*
Grass. d. tract. except. 18. Aliquando iudicium
† procedit sine auctore aliquando sine reo. Ma- 86.
rant a. in Spec. p. 2. in *pr.* Chilian. König in *process.* c. 1.
Schrader. *d. p.* 10. in *præamb.* num. 2. 3. 4. & seqq. nun-
quam autem sine iudice. Schrad. & ceteri dict. loc.

Judex iterum in diversas personas † abit, 87.
quidam iudicat principaliter, quidam acces-
soriè: sic inter iudices emergit Assessor: qui
portio iudicis dicitur l. *omnis. C. Theodos.* de *ijs qui*
administr. vel offic. publ. Ger. Cuiac. π. C. de *Assessor. dom.*
& *Cancell. iud.* & ad l. 2. ff. *quod quisq. iur. in al. stat.*

Jam cum indigno mihi Assessoris contige-
rit functio divino beneficio, ut initiò monui,
& cum nec olim, ab legislatoribus hæc neces-
saria juris & iudiciorum particula † sit negle- 88.
cta, ut apparet ex *titt. ff.* & C. de *offic. Assessor. de*
Assessorib. domestic. & *Cancellar. iud.* ex Nov. 17. 60. 82.
cap. statutum. S. Assessorem de rescript. in 6. Cammer-
gerichts Ordnung. p. 1. tit. 3. & seqq. Fürstlich Wir-
tembergisch Hoffgerichts *Ordnung.* p. 1. tit. 3. &
passim. & quas ordinationes similes alij Princi-
pes ac status imperij vigore jurisdictionis ter-
ritorialis ubique fecerunt & adhuc facere
possunt, tum apparet ex variorum Jurecon-
sultorum scriptis, quibus assessuræ materiam
commentarijs suis illustraverunt creberrimè
ac doctis-

- ac doctissimè, ut videre ex parte est apud Ludov. Schrader. *in ingressu sectionis eius decimæ tertie, partis decimæ, tractatus feudalis*, tunc ex infrà allegandis: Cùm denique eandem materiam cognosci & edisci juramenti præstiti ratio à me desideret, cui † nullum otium anteponendum. *l. fin. C. ad leg. Iul. repetund. ubi not. Robert. rer. iudicat. lib. 3. p. m. 28. & seq.* Igitur præsens opusculum de eodem splendido juris nostri articulo componere libuit, eò magis, quod usus assessuræ hodie splendidior est quam Romanorum temporibus: quando in portionem consilij, quod sequi vel respuere integrum erat iudici, vocati duntaxat erant hodie partem potestatis judicandi complecti noscuntur Assessores consuetudine ferè generali: ut infrà apparebit: sitque propterea Assessoris
90. officium † hodie de connexis officio iudicis Rosenthal. *de feud. c. 12. concl. 9. n. 6. & seq.* & de utroque idem iudicium. Hyppol. *de Marsil. singular. 521. & ad rubr. de fideiuss. n. 215. seqq.*

CAPUT SECUNDUM.

*De consilio in genere, eiusque divisione,
ubi emergit consiliarius iudicialis
qui est Assessor.*

SUMMARIUM.

Consilium ab æterno ortum, num. 1. & 6.

Eius necessitas. n. 2.

Facti

- Facti ignorantia omnes decipit. n. 3.
Principes rescribunt, si nihil fallit. n. 4.
Principum imaginatio divinitatis est arrogans. n. 5.
Ignorantia passim praesumitur. n. 6.
Consilio in vita nil prius. n. 7.
Sapientia habitat in eruditis cogitationibus. n. 8.
Solum suis fidere sensibus temeritas est. n. 9.
Sapientia regentes decet. n. 10.
Et quænam illa. n. 11.
Dominus orbis, consilij dominus est minimè. n. 12.
Parere qui non didicit, nescit imperare. n. 13.
Literis arcere principes, id non est benè informare. n. 14.
Doctrina non obest ad regimen. n. 15.
Sapiens nunquam inanis. n. 16.
Consilia move & moves fulcra imperij. n. 17.
Principi odium parit spernere consilia aliorum. n. 18.
Consilio nemo privatus carere potest. n. 19.
Iuris scientia ab idiota quovis desideratur suo modo. n. 20.
Culpa est, non consulere peritiores. n. 21.
Iudici vitium primum ignorare ius. n. 22.
Literarum ignari Magistratus Romani, artis regendi
minimè imperiti erant. n. 23.
Et in quibus consulebant. n. 24.
Magistratus Assessores adhibentes nihil luebant ob malè
iudicatum. n. 25.
Hodie in consilijs habendis fortè immodici sumus. n. 26.
Et quæ eius rei ratio. n. 27.
Lites consultò dijudicari debent hodie. n. 28.
Et quare. n. 29.
Consultores quos eligas interest plurimi. n. 30.

Non malitiâ cretos. num. 31.

Consiliarij boni instrumentum boni imperij. n. 34.

Mali eradicantur tandem. n. 33.

Consilium pro confessa honorabilium accipitur. n. 35.

Eius divisio. n. 36.

Publica & minus publica aliter dicuntur ac in corpore iuris iudicia. n. 37.

Summa consilia imperij nostri. n. 38.

Publica aliter dividuntur. n. 39.

Modo quodam publica quæ? n. 40.

Territorialis iurisdictione representat Cæsarem in territorio. n. 41.

Consilium privatum quid? n. 42.

Consiliorum alia divisio. n. 43. & alia. n. 44.

Consilium dividitur ex obiectis. n. 44.

Armorû potestas suo modo ad status Imperij spectat. n. 45.

Id Cæsareæ est eminentiæ. n. 46.

Togatum consilium dividitur. n. 47.

Consilium Ecclesiasticum etiam in status Imperij seculares cadit. n. 48.

Consilium seculare distribuitur. n. 51.

Senatorium consilium quid agit. n. 52.

Quotuplex? n. 53.

Secretum consilium. n. 54.

Tacentur ægrius, quæ multis credas. n. 55.

Iudiciale consilium. n. 56.

Hoc vindicat Assessorem. n. 57.

Censorium consilium quò pertinet. 58.

Pergit quomodo consilia præcedentia inveniantur inter modo quodam publica. n. 59.

Negotiorum

Negotiorum genus quodvis suos requirit Consiliarios. n. 60

Ecclesiasticum consilium quæ occupant. n. 61.

Geheime Râth. n. 62.

Politicum consilium rectius iudicialibus non miscetur.
num. 63.

Matrimonialia & feudalialia huc magis pertinent. n. 64.

Criminalia minus. n. 65.

Civilia ad aulam pro primâ instantia trahi confusionis
est. num. 66.

Ecclesiasticorum bonorum administratio & dispensatio
separata esse debet a secularibus. n. 67.

Et hac confusione peccari graviter. n. 68.

Iudicialia consilia præcipua ducatus Wirtembergensis
atinguntur. n. 69.

Summa appellabilis vor ein Stattobergericht in Wiro
temberg. n. 70.

Summa appellabilis vor das Hoffgericht daselbst. n. 71.

Inde non appellatur ulterius. n. 72.

Wirtembergia divisa in duas diaceses & hæ singulas hæ
bent metropoles. n. 73.

Metropolitana iudicia habent suam cognitionem ultia
mam. n. 74.

Aulici iudicij Præses & Assessores habent iurisdictionem
ordinariam. n. 75.

Id iudicium non capit querelam simplicem regulariter.
num. 76.

De concurrentiâ hæc non disputatur. n. 77.

SE D enim antequam ad rem ipsam ma-
num applicem prius de consilio pauca
C præ-

- præmittenda sunt, nam & hæc consideratio nos commodius ducit, quò volumus: Con-
1. silium ortum † habet ab æternitate & antiquius est omni creatura. *Gen. 1.* quàm autem
 2. necessarium † sit regenti Xenophon. *in Cyropædia* monstravit: *Pauca videt unus aliquis (inquit) pauca audit; at principis oportet multas esse aures, multos oculos*: Omnia enim scire divinitatis potius, quàm humanitatis est, *inquit Iustinian. in confirm. Digestor §. 14* & si detur talis princeps, in quem Salomonica planè sapientia cadat, tamen in factò fallitur nòscendo, hujus enim ignorantia † etiam constantissimos fallit *§. si quis agens. Instit. de action. l. quæ de tota. 76. §. 1. ff. rei vindicat. l. fin. ff. pro socio.* & quàm frequenter fefellerit omni tempore Principes facti insyncera persuasio, docet *tit. C. si contra ius vel utilit. publ. ubi reperis Antoninis Constantinis optimis illis & alijs Impp. huius rei confessionem expressam. prout Impp. Valerian. & Gallien. in l. 1. C. de sentent. ex brev. recitand. præmittere † rescripto coacti sunt: si nihil fallis, quod notat ibi Sichard. n. 6. vide plura apud Vanti. de nullit. tit. de null. ex def. iurisd. de leg. n. 58.*
 3. Ergò arrogantes † Principes facilius sibi fingere divinitatem, quàm bonam humanitatem præstare potuerunt *Per. Gregor. de repub. c. 2. & 3. lib. 5.* prout Scylax Indorum Reges sibi finxerat tantò subditis præstantiores, quanto Dij mortalibus: *Bodin. libr. 4. de republ. cap. 6.* Nobis vera manet jureconsultorum doctrina,

na, passim † & sic etiam in regibus, ignoran- 6.
 tiam præsumi: *Ios. Mascard. de probation. in verb.*
ignorantia. porro consilium est res divina. *Eras.*
in adag. verb. consilium. *Petr. Peck. in cap. nullus ex*
consilio. n. 62. de Reg. iur. in 6. quo † nihil prius in 7
 vitâ: *Quintil. lib. 6. in fin. videatur Grutter. in discurs.*
ad Tacit. i. Non igitur datur vel nativitate, ut
 plerumque regnum, vel fortunâ, sed sapien- 8.
 tia † habitat in eruditis cogitationibus. *Prov.*
Salomon. 8. qui autem de sua † unius sententiâ 9.
 omnia gesserit, quocunque licet genitus pa-
 tre, temerarius magis quàm sapiens est. *Liv. li.*
44. Arnif. Polit. c. 15. Grimal. de opt. Senator. p. 10. &
in pr. passim. Unde eas † respublicas beatas dixit 10.
 Plato quarum rectores studiosi Sapientiæ ef-
 sent. *post Boet. de consol. prof. 4. Lips. in polit. c.* Sa-
 pientiæ † inquam non tam videndo meliora 11.
 & probando, quàm etiam sequendo. *Arnif. in*
pref. Polit. & sicut Plinius loquitur epist. 2. quæ
Philosophi docent, in usu habendo. adde Hipp.
a. Coll. consil. pag. 60. & seqq. Istud quidem du-
 bium non est difficilimum quin sit, imperan-
 di in reliquis assueto, capite potissimâ homi-
 nis parte, id est, intellectu, obedire inferio-
 ribus, verùm in cæteris ratio non aliter con-
 stet, quàm si uni reddatur, ut Tiberius loqui-
 tur apud Tacitum, in uno autem † hoc impe- 12.
 rans senatum publici consilij Dominum esse
 patiatur. *Cic. 2. de legib.* ingeniorum enim do-
 minium nemo unquam tyrannus potuit adi-

- pisci, qui contrà tetenderunt sibi dedecus, illis gloriam pepererunt. *Tacit. annal. 4. rectè Livius: excellentibus, inquit, ingenijs citius defuerit ars, quâ civem regant, quàm quâ hostem superent. lib. 2: ob illud ipsum, quod hæc res armis & laceratis, illa consilio & quietè cum modo parendi expeditur: Cùm nemo † aptus ad regimen sit, qui parere non didicit. cap. cum in magistrum. 49. de election. taliter eruditum voluit filium suum Ludovicus XI. Galliarum Rex, ut propriæ temeritati aliorum consilia præponeret, arcendo eum ob id ab literis humanioribus.*
14. *Paul. Æmil. lib 10. sed fortè † bono fini malo medio: melius Alexander Imperator, qui si hodie viveret, verè Doctoreus Cæsar dici mereretur, quid ille? ipse doctissimus, † in militaribus sine consilio militarium, in cæteris nihil sine prudentibus decrevit. Lamprid in vit. eius. ubi mox quanto cum fructu hoc fecerit, historia his verbis exprimit: Alexander Severus ideo summus Imperator fuit, quod Vlpiani consilijs præcipuè rempublicam rexit. Verum enim est, quod beatus Ambrosius lib. 2. de Jacob & vita beata dixit: Sapiens † nunquam inanis est, semper in se habens amictum prudentiæ, qui potest dicere, iustitiam induebam & vestiebam iudicium, sicut dixit Iob, namq; hæc mentis sunt interna velamina, quæ nemo potest dissipare. relatus in can. Sapiens 37. distinct. 2. de pœnit.*
17. & in † universa vitâ audiendo & legendo, cōpertum, omnia regna, & civitates usque eò
prosperum

prosperum imperium habuisse, dum apud eas vera consilia voluerunt. *Salust. ad Caesar. de republ. ordinand.*

Sed cives † ubi conspexerint negligi à Prin- 18.
cipe consilia prudentiorum, diffidentiam concipiunt de gestis ejus, quam si aliquando sinister eventus, iniquus alioqui bonorum consiliorum censor, confirmaverit, vertit in odium vel etiã exitium principis, quod exemplis illustrent. *Bodin. lib. 3. de republ. c. 1. Arnif. Polit. c. 15.* Cum vice versa communicatum alijs consilium ubi malè cecidit, vulgò ad incusandum Consiliarios semper sint proniores, Principem bonum dicāt Consiliarios malos. *Pet. Gregor. 24. de rep. 3. Fur. Cerial. de concil. & consil. cap. 4. S. 1. Plura de consilijs qui velit, videre potest apud Grimal. de optim. Senat. Hipp. à Collib. Barthol. Philipp. de Consiliar. Frid. Fur. d. tract. Warem. ab Erenberg. meditam. pro fœder. num. 103. & seqq. Lancellor. Conrad. in templ. om. iud. lib. 1. c. 1. ad verb. consultatione uti Matth. Stephan. tract. de iurisdic. lib. 3. p. 1. c. 5. n. 15. nobis suffecerit hæc prælibasse.*

¶ Hæc cum ita se habeant in publicis, est etiam, quod † in privatis consilij necessita- 19.
tem adstruam: quicumque in eam ascendit ætatem, ut suis ipse negotijs de jure præesse possit ac debeat, quod contingit, cum viginti quinque annorum factus est, ab hoc perfecta scientia requiritur, nedum ejus, quod dicto ac facto opus, sed etiam juris publici † & 20.
privati,

21.

privati, quantum hoc ad ipsum pertinet, etiam si idiota fuerit, quod nostri prolixè tractant Wesenb. π. ff. & C. de iur. & fact. ignorant. & ad tit. C. de iur. & fact. ignor. latè Anton. de Padyll. Balb. tr. de præscript. ad l. Celsus. tot. part. 1. Maranta multis in l. 15. potest. ff. de adquir. hered. Mascard. de probat. in verb. scientia & verb. ignorantia. Menoch. de præsum. lib. 6. c. 23. alij plenâ manu. Idque ob hanc unicam causam, quia quod † ipsum fugit, hoc consulere sapientes tenetur, & si post habuit, culpa hæc ipsi nocet. Bodin. libr. 3. de republ. c. 2. n. 271. in fin. Scientiam eam observandam Pomponius ait, nō quæ cadit in jurisprudentes, sed quam quis aut per se aut per alios adsequi potuit, scilicet consulendo prudentiores, ut diligentiorum patrem familiâs consulere dignum sit. l. 2. S. fin. ff. quis ord. in possess. servet. & in l. in bonorum 10. ff. de bon. possess. inquit Paulus: in bonorum possessionibus juris ignorantia nō prodest, quò minus dies cedat (& mox) scientiam enim non hanc accipi, quæ juris prudentis sit, sed eam, quam quis aut per se habeat, aut consulendo prudentiores adsequi potest. Hinc gl. in l. 3 C. de iur. & fact. ignor. & Dd. communiter, quos allegat Anton. de Padyll. ibid. n. 18. & seqq. statuunt, si mulier passa esset præterlabi tempus bonorum possessionis petendæ, cū posset peritiores consulere & non consulisset, quod excludatur ab hereditate istâ: ratio est uti dictum, quia peritos consulere cum facultas

cultas esset, culpæ assimilatur. *l. regula 9. §. sed iuris. ibi. si iurisconsulti Copiam haberet vel suâ prudentia instructus sit (quæ duo à pari procedunt) ff. de iur. & fact. ignorant. Cuiac. 15. observ. 39.*

Jam si privato † Culpæ imputatur, non 22.
callere juris præcepta, quanto magis judici,
cujus officium est in executione juris & inter-
pretatione: an non stultitia est, pati jus igno-
rare judicem, in quo versetur. *l. 2. §. servius. 43. ff. de origin. iur.* quantum enim est juris præsi-
dentes esse in civitate nisi jus illud cui custo-
diendo præfecti, scierint, ut in simili loqui-
tur, *d. l. 2. §. post originem. 13. ff. de orig. iur.*

Nemo tamen mirabitur, † inter Roma- 23.
nos, qui ob eam rem à Persis, uti ex *Ammian. Marcell. lib. 23. Arnise. Polit. lib. 1. c. 16. p. 37. notat*,
irrisi sunt, plerosque provinciales Magistra-
tus, tum temporis cum florentissima esset
respublica, juris civilis peritiam literariam
non habuisse, homines utpote militares. *Cic. pro planc. Cuiac. 23. obs. 40. Hotoman. illust. quest. 28. Vultei. princip. instit. de action. n. 27. & de hoc infra lo-*
cus dabitur plura tradendi. fuisse enim istos Magi-
stratus juris publici & quotidianarum rerum
illis seculis ad regimen pertinentium mini-
mè ignaros, vel effectus solus evincit, tam
prosperè nimirum gubernatis provincijs &
in fide servatis: Et quod illiterati erant, im-
peratricem scientiam non ex libris Scholasti-
cis, sed ex vivis magistris lingua populari usu

- & experientia addiscebant: quæ autem fortè
 84. deerant † quoad juris subtilitatē & interpretationem, his suggerendis consilia juris peritorum adhibebant unius vel plurium pro arbitrio suo: nisi mallent malè judicati pœnas & damna metuere. *ut tit. C. de pœn. mal. iudicat. & pr. instit. de obligat. ex quas. delict. effugiebant*
 85. autem † ea damna, quando adhibitis Assessoribus judicabant, tùm enim malè judicati noxa expetebat in Assessores. *l. 2. ubi notat. ff. quod quisq. iuris, & huic rei fusiùs declarandæ infra suus succedet locus.*
 86. Segniter quidem † Romani sua consilia curabant, præ eâ, quam nos hodie in nostris curandis adhibemus, diligentia: illi arbitrio & discretioni Magistratum relinquebant, an quando & quos vellent Assessores: itemq; an dignarentur eorum consilia se qui, etiam tùm cum salario publico Assessores alebantur: nostro seculo in superioribus tribunali-
 bus iudicibus & locum tenentibus sociati sunt certi Consiliarij & Assessores, quorum consilijs obnoxij sint certis legibus, & quidem tanto numero in modicâ provinciâ, si omnes Consiliatores numeraveris, quo Romani olim denis alijs tantis provincijs moderandis non indignissent: incertum, † an tempora hodie maligniora & deteriora sunt, an hominum ingenia & iudicia crassiora, an verò scribendi facultas nimium hodie excul-

ta & usitata negotiorum expeditionem sic distendit, quando nullus ferè argutus est, nisi cum scribit, quæ res extemporaneam operam in difficilioribus ferè omnem perdidit & labores multipliciter auget cum temporis jacturâ ineffabili. Quidquid autem id sit, laudo id hodiernum, usque dum alijs modis lites excindendi, vel abbreviandi negotia apparet, quòd consultò & deliberatò † contro-
 28
 versiarum judiciales dirimuntur, adhibitis prudentibus quantum sat est: idque adeò necessum est in tribunalibus statuum imperij, ne subjecti ex imperitiâ vel injustitia judicum, quam paucitas personarum & earundem vel inscitia aut certè malitia causare solet, detrimentum capiant: Cùm ob ordinationem Cæsaream Cammergericht's Ordnung. p. 2. tit. 1. Denais. iur. Camer. tit. 163. n. 2. quod idem ante ordinationem Camerae ultimam ordinatum fuerat anno 1548. in recessus parte 4. cap. 32. tum ob duplicem rationem, primò, quia appellandi † licentia infra
 29
 certam summam, quæ quidem novissimè trecentos florenos continet, Deput. Anno 1600. §. 16. Denais. tit. 29 constricta est. Neque, secundò, Cæsarea jurisdictio gravatis immediate, opitulari potest, quod facere olim potuisse generalitas tit. 27. part. 2. dictæ ordinationis Cameralis satis arguit, sed fors instantiarum ordinariæ ferenda, uti convenit relatoribus deß Donawertischen wesens: informat. pag. iii.

& seqq item, der nothwendig berichtet darwider auß-
gangen. *adde Denais. tit. 163. n. 1.*

30. ¶ Expeditum est, Consultores habendos
esse per prædicta jam rursus admonendi su-
mus, perniciosè † sæpè in eo peccari, quinam
advocandi sint, plerique eligunt sibi Consul-
tores qui ad palatum sunt, vel morum simili-
tudine, quod genus conjunctissimum esse
31. solet. *Cic. lib. 1. Officior.* vel rebus vetitis † con-
sociati, qualis Tigellinus erat, qui Neroni
malas artes, quibus solis pollebat, gratiores
ratus, Principem societate earum obstringe-
bat. *Tacit. annal. 14.* vel deniq; ex hujusmodi alia
re quapiam & malo principio, quo sæpè ma-
gna familiaritas conflata est, ut *Charea Terentia-
nus in Eunuchō advertit.* Sic gratissimi Salomonis
Israëlitici regis filio successorī Consultores
juniores ac ferociores placebant, quia & ipse
junior & ferocior, quanto autem cum dispē-
dio ipsius hoc conjunctum fuerit, omnibus
facile est cogitare, qui sciunt, quid distet sex-
tans ab esse. Taliter denique invisi facti sunt
32. Doctores † & Jurisconsulti Imperatori Fri-
derico III. ut apparet ex constitutione ejus
quadam, quam refert Goldast, & post eum
Wehner. in notis zu der Rotweilischen Hoffge-
richts Ordnung circa princip. Sed usus dudum
comprobavit, quid bonis principibus pro-
fuerint fideles Consiliarij & inter hos Jure-
consulti, nocuerint autem Thraones & Gna-
thones,

thones, & Patrum nostrorum memoria princeps quidam serò tandem id animadvertisse dicitur Jureconsultos tum demum incipiens complecti, cum complexi calefacere amplius non possent. Nunc experimento rem finio: princeps malus † ut vitiorum ministros per- 33.
verti ab alijs aliquandiu non vult, ita plerumque satiatus tandem affligit, levi post admiffa vitia gratiâ, dein odio graviore, quia tales ultimò quasi vitia exprobrantes aspicit. *Tacit. annal. 4. & annal. 14.* Viceversa nullum † majus 34.
boni imperij instrumentum, quam bonos amicos Helvidius Priscus ajebat *apud Tacit. 4. historiar.*

¶ Consilij vocabulum in duplici significatu accipitur, nonnunquam ut dixi pro mentis operatione, deinde pro confessu † honorabilium Senatorum vel judicum. *l. si quis. 7. §. fin. ff. qui & à quib. manumiss. l. pater 29. ff. de legat. 2. l. si pater. 4. §. fin. l. servus. 6. l. pupillus. 24. ff. de manumiss. vindict. post Plin. in epist. Coras. ad l. 2. §. deinde cum esset. ff. de origin. iur. & l. 1. n. 2. & 3. ff. de offic. consul. Frid. Fur. de concil. in princip. in hac posteriori acceptione dividendū nunc est: Omnia itaque consilia, † quæ mihi occurrunt, vel pu- 36.
blica sunt vel minùs publica: publica illa, congregata nomine Reipublicæ liberæ, quæ superiorem præter Deum & enssem recognoscit neminem: Sub minùs publicis complector reliqua omnia, quæ habentur ijs, qui superioris*

- perioris majestatem reverentur: eaque rursus dispertior in modo quodam publica, &
37. privata: Hic illud monendum, † alia ratione tam mihi accipi hos terminos publici, minus publici & privati consilij, quam in corpore iuris acceptum reperitur iudicium publicum & privatum, quo de videri potest Rosbach. sub tit. de iudicijs & alij processuum concinnatores. Nam modo nostro prætor Romanus, qui Ciceroni 3. de legibus privatus iudicandis datus, erit iudex publicus cum consilio suo, utpote in dominâ orbis republicâ habito, considero enim Consilium ex potestate cui habetur; illuc seu altero modo consideratur ex causis earumque qualitatibus, quam tamen considerationem nec ego præteribo in sequentibus, pro ut commodum erit: minus publico consilio subjecti in Imperio Romano vocantur mediati, mit mittel dem Heiligen Reich vndergebne / reliqui qui Imperium proximè attingunt, immediati, ohn mittelbare / passim in ord. Cam. recess. imper. & scribentib. Cam. in imperio
38. nostro † summa & publica consilia esse noscuntur Comitia & conventus Cæsareæ majestatis cum proceribus, proximum consilium der Reichshoffrath / aulam Cæsareæ majestatis quod sectatur, tertium Camera Imperialis Spiræ quæ lucet, tùm quartò iudicium Rotvvilense, intra tamen diæcesin suam vigore ordinationis: extremum locum obtinebant judicia secreta Westphaliæ, quæ recesserunt ab usu. vide Denais. iur. Camer. tit. 161. & tit. 143. num. 7. quæ alia sunt judicia Cæsarea, als Lande

Landgericht / &c. hæc adgregantur consilij principum Germaniæ, de quibus mox.

Consilia publica † rursus sunt vel ordinaria quorum jam exempla dedi, vel extraordinaria quò pertinent Electorum principum statuumque & circulatorum coitiones variæ pacis & justitiæ publicæ causa, legibus imperij fundamentalibus præceptæ, inter quas primas ducit conventus & deliberatio principum electorum de novo rege Romanorum sufficiendo ex aurea bulla Caroli IV. tum Deputatorum ordinum. *ordinat. Camer. p. 2. tit. 17. Recept. imper. de anno 70. §. vñd damit. 20. &c. Denais. tit. 122.*

Modò quodam † publica consilia voco statuū imperij Romano Germanici, so die Landsfürstlich Ober: oder andere Herligkeit Râth vñnd Gericht haben / cum mero & mixto imperio & juribus territorialibus. *de quibus Knichen de sublim. & reg. territ. iur. & de Saxon. non provocandi iure Symphor. Gilman. Tom. 1. p. 2. tit. 6. & passim. Thom. Michael. disput. de iurisdic. thes. 44. & seqq. Matthi. Stephan. tract. de iurisd. lib. 2. p. 1. c. 7. latè cum simill.* quæ consilia si districtum † cujusque status inspicias & territorium, in quo Cæsaream referunt dominationem. *Modestin. Pistor. consil. 24. & 1. lib. 1. Wesenbec. consil. 27. n. 29. Rauchbar. libr. 1. quest. iur. q. 13. n. 12. rectè publica simpliciter vocaveris cum Dn. Kirchnero. in legat. c. quis mittere possit. 3. libr. 1. n. 12. sed collata ad Cæsarea Spirensē*

Spirense vel simile, inferiorem sortem amplectuntur, unde excipi non possunt etiam ea, quæ appellationem respuunt, quia non omnis recursus ad Cæsaream majestatem est inhibitus. *id quod alibi latius deducitur & nunc non attingo ulterius.*

42. Merè privatum † consilium est, quod habetur sub regulâ der Landsobrigkeit / oder anderer Oberbottmäßigkeit / als die Stätt: vnd Dorffrâth seind. Item Landschaft vnnnd Landstând versamlungen / cum privata commoda deliberant universonum: merè privatum inquam, est Civitatenſe vel vicale consilium, vel etiam populi alicujus provinciæ conventus, ubi universonum privata commoda pertractantur, sub regula territorialis jurisdictionis.

43. Utriusque sortis † consilia iterum sunt vel fundamentalia & immutabilia, vel aſcitiſia & mutabilia: Illa quæ imperans non potest vel in totum vel quoad personas tollere pro lubitu, ut sunt pares & procures regnorum, item quæ quicunque ex lege certâ certi consulunt vel judicant immutabiliter: Hæc quæ pro lubitu dominantis mutationi obnoxia sunt, qualia pleraque inveniuntur: Consilij nemo princeps carere potest: sed ut hos vel illos habeat Consiliarios, item hoc vel illo modo, non cogitur.

44. ¶ Porro summa † Consiliorum in duo hæc abit officia quod sit togatum & militare: militare

litare est, quod bellicas curas agit, *nunc enim incipio obiecta consilij attendere & partiri.* In alijs
 † nationibus armorum potestas penes sum- 45.
 mam est majestatem solam: in Germania ve-
 rò nostra quod aliquantò fecius armorum
 quoddam arbitrium etiam ad eos redit, qui
 majestati supremæ obsequuntur, id verò sin-
 gularis statuum imperij eminentiæ, Cæsari
 verò † nostro gloriosum est tot quasi regibus 46.
 imperitare. *Knichen. d. tract. de sublim. & reg. ter-
 ritor. iur. in princip. Kirchner. d. tract. de legat. l. 3. n.
 15. hoc nomine videri possunt deß Heiligen Reichs
 Craiß: vnd executionordnungen passim in recessibus
 Imperij, maxime Anno 1555. 1566. 1570. Denais. tit. 212.
 & tit. 72. pertinet itaque res militaris in Ger-
 mania non modò ad publicum absolutè, sed
 etiam ad consilium modo quodam publi-
 cum.*

Togatum † paci operam navans consilium 47.
 rursum duplex est Ecclesiasticum & seculare.
 Utriusque tabulæ lex divina custodiæ deman-
 data est potestatibus supremis divinâ dispo-
 sitione, ut erat apud Hebræos, & esse debe-
 bat apud Christianos Reges principesque:
 Verùm † pacificatio religiosa anno 1555. jura 48.
 Episcopalia & Ecclesiasticam ordinationem
 tribuit secularium in Imperio statuum terri-
 toriali jurisdictioni. *Thom. Michael. diss. de iuris-
 dict. thes. 49. Matth. Stephan. tract. de iurisdict. libr. 2.
 p. 1. c. 7. in fin. & latè agitur de eo iure in Symphor. Gil-
 man.*

man. sub his titulis & apud alios scribentes. Est igitur Ecclesiasticorum cura iterum communis publico & modo quodam publico consilio, imò si observantiam spectamus, modo quodam publico in Germaniâ peculiaris, sed potentia in utrumque cadit.

49. *Seculare consilium † rursus fit bipartitum, curiale & quæstorium: quæstorium est, cujus*

50. *† in ærarium & rem numariâ annonam item & quidquid alendo populo conducit, inspectio est. Non repugno jam, si subdividas quæstorium ratione vocationis, si bello peregrè occupatur, & pace domi. Vide Coras. in l. 2. §. deinde cum ærarium n. 12. ff. de origin. iur. quamvis re penitiùs inspectâ manet Togatum etiam hoc quod bellum sequitur, quia opera ejus est pacifica in medio bello.*

51. *Curiale dissecto in Senatorium & Judiciale. Senatorium appello quod Hispanus Togatum vocat. Furius tr. de concil. cap. 1. §. secundum.*

52. *Penes hoc summa † inspectio super reliqua est consilia, statui publico incolumi servando invigilat, amicitias fœderationes principis curat, & quidquid in universum pace vel bello facti usus, expendit, leges figit atque refigit. &c. Scio Senatorum nomen à Consiliarijs discerni & referri ad pares regni vel principatus & eos qui in Comitjs popularibus vota habent, ut plurimum deprehentia aliquid absolute potestati: id quidem ego minime ambigo, sed Senatores Romanos ut fuerunt sub Augustis*

Augustis considerans permissurus mihi est ut opinor hunc genericè loquendi modum.

Pro ratione principatus, † putà si magnus § 3
 sit, dictum Senatorium consilium in duo di-
 versa officia tribui potest, Secretum scilicet
 seu privatum, prout Gallorum Reges habere
 consueverunt & alij Principes imitantur, &
 politicum seu legale. Secretum dicitur † cum § 4
 princeps aliquas causas à consilio magno se-
 vocat quasi in Cameram suam: idque quali-
 tate magis, quàm re ipsà differt à Senatorio
 altero. *vide Coras. in tit. ff. de Senatorib. n. 14. & 20.*
 expressum necessitate silendi, inter multos
 † enim exactius consilium, sed detectius ha- § 5
 bueris, paucis credita silentur probiùs metu
 noscendi authoris, qui propalaverit. *Arnise.*
Polit. lib. 1. c. 15. in fin.

Judiciale consilium † est, quod litibus dis- § 6
 secandis intendit, ijdemque vel criminalibus
 vel civilibus, & his rursus vel gravioribus vel
 communibus: inter graviores causas emi-
 nent feudales & matrimoniales: omnes au-
 tum sunt primarum vel secundarum instan-
 tiarum. In judicialibus † consilijs tandem in- § 7
 venit locum Assessor, qui est Consiliarius ju-
 dicialis, in genere verò Senatorio Consilia-
 rius magis specificè sic dictus.

Censorium consilium † omisi haëtenus, § 8
 quod requirit *Furius cap. 1. §. 7.* & non immeri-
 to flagitabitur his præsertim temporibus ne-

D

quissimis,

quissimis, quando nec vitia nostra nec remedia amplius ferre posse videmur: *adde Coras. in l. 2. § post deinde census ff. de orig. iur.* Sed vindicat hos labores ex parte questorium, ex parte Senatorium tum id quod reliquum est redit ad duum viros & decuriones civitatum, qui ob eam rem creati vetustioribus videntur, ut juxta communitatum facultates etiam mores ipsorum corrigere deberent: *adde die Polit. uen. Ordnungen im Heiligen Römischen Reich de anno 48. p. 4. Deputat. anno 1577. per 101. Fürstlich Württembergisch Politisch Censur vnnnd Rügordnung in ordinatione territoriali fol. 232. seqq.*

- His præcedentibus divisionibus ita positis
59. si nunc ulterius † conferamus, quomodo in provinciis Germaniæ Cancellariæ constitutæ sunt, reperietur alicubi conformitas ad species præmissas quædam, alicubi autem earundem plena observatio: apud multos vero † vicissim peccatur graviter, qui omnia consilia per parvum unius generis hominum Cæterum sodem Sprichwort nach zu allen Sätzen gerecht sein sollen / expediunt, unde evenit, ut pluribus intentis minor ad sit singula sensus, nec mirum paucos excellentes Consiliarios hodie reperiri. *Waremund. ab Erenberg. in meditation. pro fœder. n. 87. adde Furi. de concil. c. 1. vers. vidi id & seq.* Potrò itaque primum apud nostras
60. res † esse debet peculiare consilium Ecclesiasticum Consistorium, cujus adjumento princeps

ceps & status religionis reformatę Episcopa-
 tibus, Abbatij, Superattendentij, Decana-
 tibus, Parochijs diaconatibus præcepturis &
 alijs id genus officijs Ecclesiasticis & Schola-
 sticis idoneas personas præficient, visitent
 Monasteria, Ecclesias, Scholas, Civitates,
 Diæceses, preces publicas dirigant, spiritua-
 lem & Ecclesiasticam disciplinam conser-
 vent, noxijs sectis librisque obviam eant con-
 trarijs & salubribus medijs & in summa quid-
 quid ad curam animarum pastorem perti-
 net, provideant. *v. Matth. Stephan. tract. de iuris-*
dictio. ubi peculiari & prolixo capite hac de re. in-
 ter Consilia secularia † reperies etiam apud 62
 Germaniæ nostræ Principes secretiora, gehei-
 me Râht/ ubi segregatim deliberant causas se-
 lectiores & quarum scientiam minus latè va-
 gari cupiunt. Frequentius autem † consilium 63
 Politicum est, quo fines Provinciales tuen-
 tur, Magistratus creant, subditorum quere-
 las audiunt, provident deniq; quidquid ter-
 ritorij moderationi adhæret. Rectissimè cum
 hoc genere agitur, si purum sui ordinem con-
 servat, quantum fieri potest, & immune est à
 judicialibus laboribus prorsus, aut certè par-
 cius recipit: Matrimonialium † controver- 64
 siarum vix vacuum esse potest, nam gravitas
 desiderat, sicut & feudaliū: Criminalia re-
 ctius † amandat ad Civitatensia judicia, mul- 65
 to rectius amovet merè civilia. Ego vidi alibi

- omnes causas judiciales promiscuè pro primâ instantiâ ad aulam † trahi & ibi judicari, id quod meram confusionem invehit: quærantur potius in Civitatibus & vicis iudices idonei, & Scribæ periti tum etiam Procuratores, qui partium nomine verba faciant certi & ordinarij: quod omne nescio an ullibi melius quàm in ducatu Wirtembergensi ordinatum habetur.

- Sed quid alibi extra Assessuram nostram geratur nihil amplius moror, unico hoc excepto, quòd in his principatibus, ubi bona Ecclesiastica † papatui subtrahenda sunt, his administrandis peculiarem quæsturam velim: quorum proventus uti secularibus redditibus ita vel maximè prophanis expensis minimè omnium misceri debent, quo nomine sempiternam meritis est laudem Dux beatissimæ memorię Christophorus de Wirtemberg, &c. is hoc nunquam committi voluit, ut permittis utriusq; generis pennis volitaretur, *Orat. funeb. de vita & obitu D. Iacob Andræ.* Separataq; ratiocinia divinorum & temporalium permanferunt inde in hunc usq; diem: Et nescio † an ulla causa sanctę religionis cursum in Germaniâ nostra adeò stiterit atq; impedierit, Germanorum ingenijs alioquin ad bona obsequia præ alijs nationibus pronioribus, Evangelij item Doctoribus synceris nihil, quantum in ipsis fuit, cessantibus, quàm hæc eadem

dem causa, quòd Pontificij queruntur, suorumque infigunt animis, bona Ecclesiastica apud Evangelicos prophanis usibus mancipari, non religionem nostrates vetustam, sed veterum lucidos aureos & argenteos numos Deosque. latifundia item & possessiones sectari. *vide Donawertisch relation vnd nothwendigen bericht* / alia in super ejusmodi scripta innumera, quibus in nullo articulo minùs commodè respondemus, quàm in hoc ipso, quin Catholicos majoris abusus crimini involvisse, nobis victoriæ ducimus.

Jam ad judicialia tandem accedendo, sunt causæ quædam simplicis querelæ seu primæ instantiæ quædam secundæ, seu appellationis: Simplex querela in hoc Ducatu † judicia civitatis vel vicalia occupat, *Statt vnd Dorffgericht*: ibidem si pronunciatum, quo se gravatas putant partes appellant in civilibus vel ad competens judicium superius metropolitanum *das Ober Stattgericht* / modò summa † sit infra quinquaginta florenos & suprâ viginti libras obulorum, quæ viginti libræ conficiunt quatuordecim florenes & octo solidos, quorum vigintiocto integrum representant florenum: vel ad supremum Ducale dicasterium † *vor Hoffrichter Râht vnd Bensch* zu Tübingen / quando scilicet summa congruit, est autem summa appellabilis ad hoc judicium summum, quinquaginta floreni Imperiales

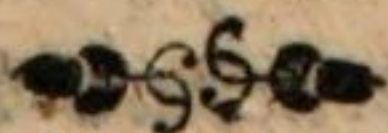
72. riales sexaginta cruciatorū. *Newlandrecht. pa. 1. r. 59.* id quod dicasterium inter judicialia consilia hujus ducatus est primum & honoratissimum, unde subditis appellatio † ulterior ad Cameram vel Imperialem aulam omninò nulla est. notissimis privilegijs Cæsareis jam pridem hoc nomine publicatis, & advertit. *Friderus. in lib. de process. extrah. sub. recensit. privileg. varior. Knichen. de Saxon. non provocan. iur. verb. in. c. 2. n. 37. & novissimè est constitutum in Newenlandrechten d. p. 1. tit. 60.*

73. Quantum autem ad modò dicta duo judicia metropolitana † attinet, pulcherrima hæc provincia divisâ est in regiones duas, suprà Studgardiam qua porrigitur una regio versus meridiem, vocatur supramontana, *Land ob der Staiz* & illa superius judicium appellationum in præfatis causis, quæ quinquaginta florenos non excedunt, habet metropolitanum consilium Tubingense, *das Stattgericht zu Tübingen* / quò provocant omnes ex illâ diæcesi, id quod omnibus oppidis & pagis, quò quique pertineant, notum est publicè. Infra montana regio altera *Land vnder der Staiz* simili planè modo & ratione tum in causis tum in summâ judicium metropolitanum Senatum civitatis Studgardianæ habet:

74. *das Stattgericht zu Stuttgart.* Quidquid † autem in unaquaque metropolitano appellationis judicio pronunciatur infrâ sæpè dictam summam

nam quinquaginta florenorum, statim est res judicata submotâ ulteriori appellatione: quò eodem hodie non licet provocare in causis quinquaginta florenis majoribus, quod quidem olim licitum erat, nunc autem correctum est, *New Landrecht. d. tit. 59. p. 1.* sed hisdem prostat Ducale dicasterium, cujus Præsidi † & Assessoribus ordinatio tribuit jurisdictionem ordinariam in causis appellationum vice & loco principis, *Fürstlich Wirtembergisch Hoffgerichts Ordnung. p. 2. tit. 1. in pr.* præter causas autem appellationum † idem 76. judicium causas primæ instantiæ non recipit. *Hoffgerichts Ordnung. d. tit. fol. 33. §. an vnserm/ &c.* exceptis tamen his, quæ princeps speciali delegatione ei committit, quod sæpissimè fit maximè in arduis & gravissimis.

De concurrentiâ † illustris consilij politici 77. Studgardiani & hujus aulici dicasterij Tubingensis non ita quæri necesse esse, sicut quæsitum atque acerrimè disputatum videmus de concurrentiâ desß *Kays. Hoffraths vnnnd Cammergerichts zu Speyr* / consilij aulici Cæsarei & Camerae Spirensis, inter relatores desß *Donaupertischen wesenß* / qui in utramq; partem gravissima proponunt, nostræ principales ordinationes hac in parte separatæ claræ & indubitatae sunt.

PARTIS PRIORIS,
CAPUT TERTIUM.

*Assessor unde & quomodo dictus quis
& quotuplex sit?*

SUMMARIUM.

Assessor unde dictus. n. 1.

Variae eiusdem appellationes aliae. n. 2. & seqq.

Consiliarij nomen cadit in Assessorem. n. 3.

Portio iudicis dicitur. n. 4.

Studiosus iuris. n. 5.

Socius iudicis. n. 6.

Particeps consiliorum. n. 7.

Vicarius, imò iudex. n. 8.

Comes. n. 9.

Varia alia nomina. n. 10.

Scabini. n. 11.

Benfizer. n. 12.

Schöpffen oder Schöppen. n. 13. Rathgeben. ibid.

Officij nomina. n. 14.

*Aulicum iudicium Wirtembergense habet tres bancas.
num. 15.*

Et quot personis nunc constet. ibid.

Assessor quis est. n. 16. Aliter. n. 21.

Consiliarius cur genus. n. 17.

Et quomodo convenit cum Assessore. n. 18.

Assessor quomodo cum iudice convenit. n. 19.

Iureconsultus sit genus à varijs. n. 20.

Assessor non solius iuris interpretandi causa assistit. n. 22.

Potest etiam in facto opponere. n. 23.

Assessor quotuplex. n. 24. & seqq.

Hodie etiam sunt Assessores sine potestate iudicandi. n. 25.

Regula de potestate Assessoris. ibid.

Consilij natura est, non inferre necessitatem. n. 26.

Iudicandi potestatem hodie ferè omnia habent Collegia Assessorum. n. 27.

Hoffgericht / Râth vnd Beyfizer potestatem iudicandi habent. n. 28.

Pares item Curie. n. 29.

Râth in Stätten. num. 30.

VENI tandem eò, ubi Assessorem aggressum malui, & primò unde dictus † sit priùs cum ipso nomine perceperis, quàm interpreter id expresserit, videlicet ab assidendo, quasi qui Magistratui & iudici in consilio & iurisdictione adsideat. *Wesenb. π. C. de Assessor. Vmmius disputat. de assess. th. 1. n. 1.* Sed plura alia † passim recepit nomina Assessor in jure nostro & apud authores, vocatur enim 1. Consiliarius. *L. pen. ff. de offic. assess. l. 3. l. in Consiliaris. 10. & duab. legib. seqq. l. ult. C. de assessor. Novell. 17. cap. 5. festinabis. Novell. 60. cap. 2. & Nov. 82. cap. 2. iudices itaque. & in dictis novellis Cuiac. Paris de Puteo tract. Syndicat. verb. assessor. vers. an potestas. num. 6. Chassan. in Catal. glor. mund. p. 7. consid. 27. in princ. Rosbach. in process. tit. de assess. n. 2. & quod † idem sit Assessor & Consiliarius. text. est in l. pater. 29. ff. de legat. 2. & dicit gl. in c. statutum. §. Assessorem in pr. de rescript. in 6. nihil aliud quàm Consiliarius iudicis. Schrader. tract. feudal. part. 10. sect. 13. n. 11.*

quomodo tamen hæc duo nomina Consiliarij & Assessoris
discriminari soleant alibi dictum est.

4. 2. Portio † judicis. ex l. omnis C. Theodos. de ijs
qui administr. vel offic. publ. Ger. Cuiac. π. C. hoc tit. &
ad l. 1. pr. ff. de iurisdic. l. 2. ff. quod quisq. iur. & lib. 4.
obser. 22 propè fin. Donell. 18. comment. 3. Coras. in ru-
bric. ff. hoc tit. n. 3.
5. 3. Studiosus † juris. l. 1. ff. de offic. assess. l. 1. C. de
assess. Coras. ad d. l. 1. n. 1. ff. eod. modeste sic dicti, ut olim
Philosophi sapientum arrogans nomen reformidabant.
6. 4. Socius † judicis. Paris de Pute. tract. Syndic.
verb. assessor. vers. an potestas. n. 6.
7. 5. Particeps judicialium † consiliorum. l. 1.
C. hoc tit. Chassan. in Catal. glor. part. 7. consid. 27. vers.
& advertendum.
8. 6. Vicarius. † Iason. in rubr. ff. hoc tit. Chassan.
dict. loc.
7. Alicubi dicitur iudex. Paris. d. tract. & tit.
& n. Chassan. ibid. Decius. consil. 8. n. 2. ubi infert si sta-
tutum dicat, ut potestas habeat duos iudices, intelligi
Assessores.
9. 8. Dicti etiam † sunt Comites. Vultei. lib. 2.
Iurispr. Rom. c. 1. n. 46. per l. in Comites s. ff. repetund.
l. 4. ff. offic. assess. Dn. Bocer. in comment. iuris class. 6.
disputat. 3. thes. 2. Morla in empor. iur. part. 1. tit. 2. q.
28. à princip. Chassan. dict. vers. & advertendum. Paris.
d. vers. n. 5. Cuiac. in π. C. h. t. adde Budæ. in annot. prior.
ad Pandect. hoc verbo.
10. 9. Παῖδες ποί. † ut in Novell. 82. pr.
10. Concessores, Cic. 2. de finib.

11. Ἀρχόντων Σύμβουλοι, βουλοὶ.

12. Assensores ut notat Gothofred. ad tit. C. hic.

13. Germanis nobis vocari aliquando Syndicos, advocatos, ut in civitatibus, notat Vinnius disp. de assess. n. 1.

14. Plerumque † autem dicuntur Scabini. 11. Chilian. König in process. c. 23. Schrader. tract. feud. p. 10. sect. 13 pr. Matth. Stephan. tract. de iurisd. lib. 2. p. 2. c. 4. n. 16. & seq.

15. Benüzer. † Dr. Bocer. d. class. 6. disp. 3. th. 2. 12. Kaiserlich Cammergericht Ordnung, p. 1. tit. 3. & seq. Fürstlich Württembergisch Hoffgericht Ordnung, p. 1. tit. 3.

16. Schöpffen. † Chilian. d. c. 23. Steph. d. c. 4. 13.

17. Des Richters Rathgeben oder Rath / Chilian. ibid. Justin. Gobler. tract. pecul.

Ipsium officium † verò vocatur assessio. l. 14. ult. C. de Assessor. Assessura. l. ult. ff. de proxenet. Scabinatus. Matth. Stephan. d. c. 4.

Scabinatus & scabini à scamno sunt quasi dicatur die Bancshner / ubi non omittendum, quod in curiâ nostrâ aulica tres † bancce habentur. 1. Der Edlen Banc / continens iudices & quatuor Assessores nobiles. 2. Der Gelehrten Banc / continens quinque Doctores. 3. Der Landschafft Banc / continens tres personas à municipiis præsentatas, reliquos enim princeps legit: atque ita totum Collegium unâ cum Secretario constat personis quatuordecim.

¶ Nomina

16. ¶ Nomina habemus, † nunc definiendus est Assessor, est autem Assessor Consiliarius judicialis, magistratui vel judici officio suo rectè expediundo sociatus. Consiliarium
17. † genus constituo *cum Rosbach. hoc tit. n. 1. nec immeritò, probavi enim jam antè, quod Assessor sit Consiliarius; sed cōsiliium curiale ut suprà ostensum, cū sit bipartitum Senatorium scilicet & judiciale, in quo utroq; Consiliarius usum habet, fit ut hinc Consiliarius genericè sic dictus dividatur in consiliarium Senatorium seu Politicum & judiciale: hic magis propriè Assessor vocatur, ille nomen*
18. generis retinet. Quo sensu † rectè Paris de Pute. *tract. Syndicat. verb. assessor. vers. an potestas. n. 3. dicit: Assessores sunt quidam Consiliarij, & Chassan. in Catal. glor. mund. p. 7. confid. 27. vers. & advertendum non sunt idem Consiliarius & Assessor, licet enim omnis Assessor dici possit Consiliarius, tamen non è diver-*
19. *so. dixi officio judicis † ut accedat, ideò quia. l. 1. ff. de offic. assessor. Omnia negotia complecti velle videtur, quæ incumbunt magistratui vel judici pro tribunali, ubi jus reddit & justitiam administrat; & si hujus definitionis non prisca, certè hæc nova erit ratio, quod hodiè in Collegijs judicum omnibus ferè partibus conjuncta est potestas Præsidum & Assessorum: in hunc sensum Dn. Bocero dict. class. 6. disput. 3. th. 2. Assessores sunt, qui consilijs suis iudices adjuvant ex l. velut. 7. C. de assessor. Omnes*
autem

autem † genus ferè statuunt Assessoris juris- 20.
consultum ex l. 1. ff. de offic. assess. d. pater. 29. ff. de
legat. 2. ut & sequentes l. an manumittere. 5. ff. de ma-
numis. vindict. l. 3. §. 1. ff. de minorib.

Speculatori, Assessor † est is, quem iudex 21.
sibi associat, ut sibi in causæ cognitione assi-
deat, vel assistat, & rectè ad decidendum cau-
sam instruat. tit. de assessor. §. 1. part. 1. à potiori
parte officij, quem reliqui ferè sequuntur.
Zasi. in π. ff. h. t. in princ. post Archidiac. gl. in cap. sta-
tutum. §. Assessorem. verb. refert. de rescript. in 6. Bart.
in l. diem functo. 4. vers. item pone. ff. h. tit. Decius cons.
8. n. 3. vers. nam assessor. Chassan. Catal. glor. p. 7. con-
sid. 27. vers. sed quoniam. Mandell. in rubric. ff. de offic.
assessor. n. 2. Dn. Harpprecht in process. suo pag. 53. Chi-
lian. König in process. c. 23. princip. Vultei. lib. 2. iurisp.
Rom. c. 1. n. 46. & seq. Rosenthal. tract. feudal. cap. 12.
conclus. 9 n. 1. Coras. ad rubr. ff. hoc. tit. n. 1. Rosbach. in
process. h. tit. n. 1. adde Vmmi. disp. hac. n. 2.

Quidam restringunt † specificam differen- 22.
tiam ad juris suggestionem, quasi Assessoris
consilium requiratur ob juris cognitionem
solam, quod non placet: ut enim iudicis offi-
cium in duplici versatur quæstione juris & fa-
cti. Vultei. lib. 2. iurisp. Roman. c. 2. & 3. & nescio an
hæc posterior sæpè non majus negotium fa-
ciat, circumstantijs variantibus & probatio-
num fide dubiâ: Sic Assessoris quoque consi-
lium quo iudicem instruit. Schrad. d. p. 10. sect. 13.
n. 11. Ergò rectè † Paris de Puteo tr. Syndicat. hoc 23.
tit.

tit. vers. an potestas. num. 26. secundum Baldum dicitur quod Assessor potest in facto opponere disputando ad veritatis indaginem, atque id notandum suadet; quamvis verum maneat, quod iudex ad consilium sapientis acta mittere non debeat propter dubium facti si juris certitudo apparet. Schrader. d. tract. feud. p. 10. sect. 14. num. 55.

24. ¶ Quotuplex sit † Assessor nunc videntum est; quidam sunt cum potestate judicandi, quidam sine potestate judicandi: Hujus generis erant Assessores magistratuum Romanorum, qui suadere poterant, quæ videbantur iusta eis & æqua esse, sed obsequium erat penes Magistratus vel præstare vel denegare: *Asin. in prax. iudic. §. 25. cap. 10. n. 2. Morla. empor. iur. p. 1. tit. 2. q. 6. n. 18. Mandell. in rub. ff. h. n. 13. Coras. in rub. ff. h. n. 3. Matth. Stephan. hic. n. 20. Rosenthal. dict. cap. 12. conclus. 9. num. 6. ut infra suo loco pluribus diceretur.* Et hodie † etiamnum siue potestate judicandi sunt, si quos Magistratus vel etiam iudices delegati adsciscunt extra ordinem; Regula enim est Assessorem sine jurisdictione esse. *Rosbach. tit. de assessor. num. 2. & seq. Mascard. de probat. conclus. 145. n. 3. vol. 1. Decius consil. 8. n. 3. vers. sed & assess. Mandell. rub. ff. h. tit. n. 3. & 4. Paris de Put. h. tit. vers. an potestas. n. 22. quæ tam diu firma manet donec Assessori specialiter tributa jurisdictio monstretur: adde quod con-*
26. filij † natura non est necessitate. *Philipp. Franc. in c. nullus*

in c. nullus ex consilio. de reg. iur. in 6. & est elegans huius rei textus in l. 1. §. solent. ff. quand. appelland. sit. c. cum olim. 7. de arbitr. §. ceterum. vers. aut si quis alieno. Inst. de leg. aquil. Menoch. lib. 6 præsumpt. cap. 34. num. 23. & seqq.

Alterum genus Assessorum † est cum pote- 27.
state judicandi, prout hodiè collegia judi-
cum superiora ferè sunt omnia. *uti de iudicijs*
Italiæ & Galliarum testatur Chassan. in Catal. glor. p. 7.
confid. 27. in princ. & vers. & si benè. & vers. advertè.
Sic auditores Rotæ judicare, refert Mandell. *in*
rubr. ff. hic. n. 15. vers. secundo sunt. Sic ordinariam
habet jurisdictionem Camera Imperialis Spi-
ræ. Thom. Michael. *disp. de iurisd. th. 33. Mynsing. Re-*
spons. iur. 24. nobilis. n. 2. & seq. talem in regno Ca-
stellæ inibi regium constitutum iudicium ha-
bere, authorest Couvarr. pract. quæst. c. 4. n. 10. vers.
ceterum. & Pedemontanum Senatum. scribit
Thessaur. in præfat. decision. n. 24. & in Germania
† passim die Hoffgericht Râht vnd Weyßer. Ro- 28.
senthal. tract. feudal. cap. 12. concl. 9. n. 6. & 8. Matth.
Stephan. de iurisdic. lib. 2. p. 2. cap. 4. n. 21. His ad-
gregantur pares † Curia, qui etiam ordina- 29.
riam habent jurisdictionem consuetudine
feudali. Mynsing. *cent. 1. observ. 99. & cent. 5. obs. 75.*
Rosenthal. cap. 12. concl. 9. per tot. Schrader tract. feud.
p. 10. sect. 6. à n. 134. ad seqq. Rosbach. ti. de assessor. n. 20. &
referri huc possunt, die Râht † in Frey: Reichs: 30
vñ andern Stätten/ quatenus iudicia tractant.
Rudwig pract. observ. verb. Rath, Dn. Boc. disp. hic. th. 6.

CAPUT QUARTUM.

*Qui ordinant vel advocant
Assessorem?*

SUMMARIUM.

Methodus præmitti postulat causam effectricem. n. 1.

*Assessor ordinatur à potestate superiore & quanam illa.
num. 2.*

Ab homine. n. 3.

Supremum Imperium habens ordinat. n. 4.

*Principes Romanos potuisse dare, sed non solitos regula-
riter. n. 5.*

Principes ipsos usos esse Assessores. n. 6.

Tiberij assessio. ibid.

Scabini dati varijs populis. n. 7.

Camera Imperialis Assessores à quibus ordinantur. n. 8.

Inferius à summo Imperio etiam dat. n. 9.

Non interest an patrimonij alieni sit Imperium. n. 10.

Magistratus Romani olim assumebant. n. 11.

Urbani & Provinciales. n. 12. & 13.

Maiores & minores. n. 14.

Quilibet ordinarius. n. 15.

*Extraordinarium Imperium etiam assumit, ut delega-
tus. num. 16.*

Curatores recipiunt Assessores. n. 17.

Quis ille. n. 18. & seqq.

Curatores maiorum negotiorum Assessores recepisse. n. 20.

Curatorum Reipublicæ functio. n. 21.

Legationes curatela quoque fuerunt. n. 22. & seqq.

Curatela non omnis Assessores indiguit. n. 23.

Dati

- Dati iudices an sortiantur Assessores. n. 24. & seqq.*
Regula ampliatur primò. n. 25. Secundò num. 26.
Consensus partium non requiritur ad habendum Assessorem, nisi statuto vel pacto receptum. n. 27.
Partes si præsentationem habent, iudex nihilomagis vota præsentatorum sequi necesse habet. n. 28.
Et si partes discordentur, iudex potest assumere quem velit ipse. n. 29.
Delegatus compellit partes ad præstanda salaria. num. 30.
Ratio eiusdem. n. 31.
Quarta ampliatio. n. 34.
Delegatus non habet salarium de publico. n. 32.
Actus expeditur sumptu partis. n. 33.
Quarta ampliatio. n. 34.
Quintò ampliatur. n. 35.
Citari oportet eum cuius interest. n. 36.
Rationes aliæ contrariæ. ibid.
Delegatus non tenetur partes citare quando Assessorem legit. n. 37.
Conscientiæ quod alicuius creditum, id expedit non citatis partibus. n. 38.
Pro iudice est præsumptio. n. 39.
Respondetur ad contraria. n. 40.
Ad secundum respondetur. n. 41.
Ad tertium. n. 42.
Regula limitatur. n. 43. & seqq.
Delegatus recipit Assessorem si opus habet non aliter. n. 43.
Nisi sumptu suo. n. 46.
Salaria de publico soli Assessores ordinariorum habent utroque iure. n. 47.

Tertia limitatio. num. 47.

Et quarta. num. 48.

Curatores reipublicæ sine Imperio. 49.

Arbitris conveniunt quoque Assessores. n. 50.

Assessoris habendi facultas non est iurisdictionis. n. 51.

Aulicum iudicium ordinare, est regium. n. 52.

Et iurisdictionis territorialis. n. 54.

Et Camerae Assessores iuxta Cæsarem status alios ordinare, est eminentiæ singularis. n. 53.

Wirtembergensibus suum aulicum iudicium oculissimæ gemmarum est. n. 55

Assumptio Assessoris regulariter arbitrij iudicis est. n. 56.

Ad quem non cogitur per partes. n. 57.

Extenditur duobus modis. n. 59.

Limitatur contrario statuto consuetudine. n. 60.

Quæstio ardua remissivè vom Fürstenrecht? n. 61.

Pactum valet, ut iudex non iudicet sine peritis. n. 62.

Imperitus iudex an cogatur habere Assessorem. n. 63.

Periculosum est initio causæ iudicem offendere. n. 64.

Credimus faciliùs his, quos libentiùs audimus. n. 65.

Præcisè Assessores pati iudicem debere, anceps est. n. 66.

In ordinario est præsumptio qualitatium. n. 68.

*Delegatus si iuxta imperitus & Assessoris impatiens re-
ctiùs rejicietur, quàm ut cogatur ad Assessores patien-
dos. n. 69.*

POSTQUAM traditum quis sit Assessor & quotuplex, nunc causam ejus efficientem videbo: in compositione enim † plurium axiomatum homogeneorum hujus tractatus cum

cum præponi meritò debeant, quæ naturâ
 sunt clariora, rectè nunc à causâ efficiente
 cœperim, quæ effectum absolutè arguit. *Petr.*
Ram. 1. Dialectic. 2. Assessorem autem ordinat
 † vel assumit potestas superior & dignior, ea- 2.
 que vel legis est vel hominis: Assessor legalis
 est is, quem lex, statutum, consuetudo, ordi-
 nat. Tales Assessores in iudicio feudali sunt
 pares Curia & quæ ubique legibus ac mori-
 bus constituta reperiuntur iudicum Collegia
 summa & inferiora. Assessor altero † modo 3.
 ordinatur ab homine, eoque vel cum Im-
 perio vel sine Imperio existente, & cū Imperio
 rursus vel supremo vel inferiore: Supremo 4.
 putà si Rex, † Princeps, populus daret. *Spec. p. 1.*
ti. de assess. §. officium. n. 1. & ibi Ioh. Andr. in addi. ubi de
populo, & quod principes Romani dederint As-
sessores Provincialibus Magistratibus, dixit
Donell. d. li. Comment. 18. c. 2. pa. 115 per l. hi qui. 37. & leg.
seq. ff. quib. ex caus. maior. quæ quidem de permissu prin-
cipali aliquid habet, de associatione verò nihil: Sed si
ullibi probabile est, datos fuisse à principi-
bus Assessores, fortè id dictum in Ægypto,
quæ curæ fuit præ alijs. Wesenb. π ff. de offic. præ-
fect. august. Potuisse principes † Romanos dare 5.
 Assessores non dubium est, quòd autem dare
 soliti fuerint, ut quidam volunt per l. nullus. 8. C. de
 assessor. regulariter nego cum *Parid. de Put. de Syn-*
dic. verb. Assessor. vers. an potestas. n. 32. nam & com-
 muni & municipali jure eligunt ipsi Magi-

stratus Menoch. de arbitrar. iudic. quæst. Cas. 253. n. 4.

6. Sed Principes ipsos † causis coram se iudicandis Assessores adhibuisse non dubium est. Morla. d. quæst. 6. n. 3. imò Tiberius Imp. se ipsum obtulit Consiliarium magistratibus pro tribunali cognoscentibus adsidebatq; mixtim vel ex adverso in parte primori, Sueton. Et
7. quòd apud Germanos † Vandalos, Saxones, Francos, Comites, qui pro iudiciis Civitatum & Provinciarum erant, suos acceperint à Principe Scabinos, ex Beato Rhenan. docet Matt. Stephan. de iurisdic. lib. 2. p. 2. c. 4. n. 1. & seqq.

- Princeps autem interdum ordinat solus, ut dictum, & hodie fit Rotvvilæ interdum
8. cum alijs, ut in Camerâ Imperiali † fit, ubi ordinatio iudicum divisa est inter Imperatorem & Status, modo uti videtur. Aristocratico. vide Cammergericht Ordnung / pag. 1. tit. 1. cum ibi notat. per Cisner. & alios. Denais. iur. cam. tit. 12. & latius recenset Dn. Bocer. in com. iur. p. 6. disput. 3. thes. 18. & seqq.

9. Altero modo † ab Imperio inferiore hodiè dantur Assessores, cum Principes, Comites, Barones, qui sunt loco Præsidum & Proconsulum iudiciis suis Assessores sociant Dn. Bocer. in dict. com. p. 6. disp. 3. thes. 4. item Civitates. Vmmius disp. de assess. thes. 1. Jam inferior potestas, quæ ordinat vel advocat Assessorem in patrimonio habet iurisdictionem, ut sunt
10. quos modò dixi, aut alieni † patrimoniij Imperium

perium exercet, quales Magistratus hodie sunt conductij, & olim à populo † vel Principibus dati assumebant sibi Assessores Magistratus. *l. ult. C. de assessor. Vultei. lib. 2. iurispr. Rom. cap. 1. n. 46. Morla Empor. iur. p. 1. tit. de iurisdic. q. 6. n. 2. & seqq. Quod Romanis usitatissimum. unde Cicer. pro Quinctio: non eò dico C. Aquili (inquit) quò mihi veniat in dubium tua fides & constantia aut quò non ijs, quos tibi advocasti, viris electissimis civitatis spem summam habere P. Quinctius debeat. &c. unde mihi Assessor alius dativus, alius vocativus.*

Magistratus † inquam assumebant tam Urbani, qualis Urbani prætoris Assessor erat Vlpianus *l. metum. 9. §. sed quod Prætor. ff. quod met. caus. & præfecti Prætorio Æmiliij Papiniani iurisconsulti, Paulus iurisconsultus. l. lecta. 40. ff. de reb. credit. Vultei. d. lib. 2. iurispr. Rom. c. 1. n. 46. talem Assessorem in urbe fuisse Sabinum iureconsultum apparet ex l. lex Cornelia. §. §. hac lege. ubi gl. in verb. assessorio. ff. de iniurijs. & Iabolenum. probat l. an manumittere. §. ff. de manumiss. vindict. quàm Provinciales: † Sic legatus Cæsaris. *l. 4. ff. de offic. assessor. qui mittebatur cum summâ & Præsidali potestate. Coras. in d. l. 4. n. 1. ff. eod. tit. Præsides. l. 2. C. de assessor. Moderatores Rectoresque Provinciarum, l. in Consiliarijs. 10. C. hoc tit. Administratores. l. 1. l. velut. 7. C. dict. tit. Novell. 60. cap. 2. Novell. 17. c. §. festinabis. In summâ Magistratus † maiores & minores: Majores, ut juxtâ præfectum Prætorio, de quo dixi & est textus in l. non minùs 11. C. de assessor. Præfectus ur-**

bi. d. l. non minùs 11. C. hoc tit. Magistri militum; eadem. l. non minùs. 11. Proconsules, Procuratores principis. l. abesse. 32. ff. ex quib. causis, maior. Omnes illustri præditi potestate. l. liceat. 12. C. de assess. Magistri officiorum etiam. d. l. minùs. Minores adeoque omnes Magistratus in publicis constituti administrationibus. Rosbach. hoc tit. n. 3. vel qui sunt cum potestate judicandi. gl. in c. statutum. §. assessorem, verb. assessorem. de rescript. in 6. text. elegans & ibi gl. in c. cum ab omni. de vit. & honest. Cleric. & quilibet † ordinarius sine dubio. Mandell. in rub. ff. de offic. assessor. n. 5.

¶ Haftenus vidimus, qui cum Imperio assumant collaterales Consiliarios, & id est, 16. Imperium ordinarium, Extraordinario † Imperio Assessore sibi adjungit delegatus principis. l. non minùs. 11. C. de assess. Novell. 60. c. 2. in pr. ubi Cuiac. & in Novell. 82. princ. Donell. 18. comment. 2. pag. 112. pr. & pag. 115. per l. à iudice C. de iudic. is enim habetur pro ordinario in omnibus. gl. in C. cum causam. 62. verb. delegatus. de appellat. Scip. Gentil. de iurisdic. lib. 2 c. 26. in fin. Mandell. in rub. ff. de offic. assessor. num. 6.

17. Secundo modo recipit † Curator reipublicæ. l. in consilium. 6. ff. hoc tit. De Curatore reipublicæ quisnam sit variè Jurisconsulti locuti sunt, ut videre est apud Drossæum in miscellan. scriptor. add. l. 6. ff. h. tit. quibusdam est † Procurator Cæsaris vel fisci. ut Azon. in summa C. hoc tit. n. 4. & Accurs. in d. l. ut ff. hoc tit. Paridi de Pute. verò tr. Syndic.

hic. vers.

hic. vers. an potestas. n. 17. est iudex inter fiscum &
 privatum. Alijs est extraordinaria † potestas ^{19.}
 data ad certum usum Civitatis, pro re natâ.
quod sequor cum Castrens. Iason. Coras. hic. & Coras. li.
3. miscellan. c. 6. n. 14 Brossæ. d. loc. Morla. part. 1. tit. 2.
q. 6. n. 27. Brisson. lib. 1. select. antiquitat. cap. 12. adde
his Bodinum multa de Curatellis differentem de Republ.
lib. 3. c. 2. per tot. ubi n. 271. apparet, cum Imperio fuis-
se jam cum prisci Romani permiserint Asses-
sores non nisi Magistratibus & qui cum Im-
perio aliquo fuerint, existimaverim † curate- ^{20.}
las majorum negotiorum intelligere Jure-
consultum Papinianum in allegatâ l. ult. ff. de of-
fic. assessor. in quibus causæ cognitio versetur,
prout in l. 3. §. planè. ff. quod vi aut clàm. permis-
sus Præsidis vel Curatoris reipublicæ compo-
nuntur. Quæ autem † aliâs partes Curatoris ^{21.}
reipublicæ in genere fuerint, Cujacius nobis
audiendus est in l. Procuratores 30. C. de decurioni-
bus. lib. 10. qui exponit: prædia publica & ve-
tigalia locare, pecuniam publicam tractare,
opera & loca publica curare. per l. ad curatores.
46. ff. de damn. infect. d. l. 3. §. planè. l. aut qui aliter. 5.
§ item 4 & §. idem 10. ff. quod vi aut clàm. l. 2. & 3. ff. de
administ. rer. ad civitat. pertin. alij Curatores re-
rumpublicarum † causas egerunt apud Præ- ^{22.}
fidem Cuiac. ad d. l. 30. per illum textum, qui alibi le-
gati dicti in l. ult. §. legati. 12. ff. de muner. & honor. ali-
bi dicet idem esse planè instar ædilis. 12. observ.
30. in fin. est etiam quidam Curator reipublicæ

Procurator annonæ. *Coras. d. cap. 1. lib. 3. Miscellan. n. 14.* & ut ædificijs suis constet honos *Coras. ad. d. l. ult. ff. de offic. assess. n. 1.* Sic Curatores
 23. †redituum publicorum habemus in *l. ult. §. sed*
§. 9. ff. de muner. & honorib. & fiscalis pecuniæ. d.
l. ult. §. 3. ff. eod. tit. Cæterum non omnis curate-
 la, ut dixi Assessuræ indigens, sed major quæ
 consilio expediunda.

24. Sine Imperio † qui sunt dati iudices à Ma-
 gistratibus nunc succedunt, qui & ipsi Asses-
 sores perinde accipiunt, ut ordinarij, si credi-
 mus *Baldo in authent. ad hæc. C. de iudicijs. quod qui-*
libet privato sumptu potest habere Assessorem adde Me-
noch. de arbitrar. iudic. Cas. 253. n. 4. Vmni. disp. de as-
sess. n. 8. quin hanc regulam quod omnis dele-
 gatus perinde ac ordinarius iudex capax sit
 Assessoris, multis firmant. *Rosenthal. de feud. cap.*
12. conclus. 9. lit. a. ubi exinde arguunt ad iudices feuda-
les Dominum & pares curiæ, quod Assessores recipiant
iure.

Isthæc regula, quòd scilicet delegatus ju-
 25. dex Assessoris sic potens ampliatur † i. pro-
 cedere, sive is iudex sit doctus sive indoctus,
 peritus sive imperitus, de jure tamen Cano-
 nico & hodierno. *Schrad. d. p. 10. sect. 13. n. 5.* imò
 etiam si Doctor juris fuerit potest habere As-
 sessorem. *Philipp. Franc. in c. statutum. § assessorem.*
nu. 6. de rescript. in 6. post gl. ibid. in verb. relinquatur.
 Cui tamen obloquitur *Speculator. d. tit. de assessor.*
§. salarium §. in pr. Paris. de Pute. tit. de assess. vers. an
potestas.

potestas n. 23. & 30. qui intelligendi secundum ius civile, de quo infra.

2. Secundò † ampliatur, siue partes con- 26.
sentiant, ut habeat Assessorem, siue non con-
sentiant, post Felin. & alios. Rosbach. hoc tit. n. 8.

Sane consensum partium adhiberi, delega-
to quando Assessores legit consultissimum
est. *Speculat. tit. de assess. §. 2. n. 1.* prout nemo est
qui dubitet quin Assessor delegato rectè jun-
gatur, si partes id permittant. *Schrader. dict. sect.*
13. n. 6. Sed minimè necessarius est consensus
partium, *Speculat. d. loc. Schrader. ibid. n. 7. Mandell.*
ad rub. ff. h. tit. n. 7. Dn. Bocér. dict. comment. p. disp. 3.
thes. 5. licet refragari videatur gl. in c. super qua-
stionum. §. verum, verb. assensu. de offic. delegat. *Man-*
dell. ad rub. ff. h. t. n. 6. ubi distinguit inter datum iudi-
cem ad universitatem causarum, cui Assessorem permit-
tit, & datum causæ speciali, cui negat. Sed præter-
quam quòd intellectus is dubium hoc solvit,
qui sequitur infra in limitationibus, ratio no-
tabilis est in contrarium, quam affert ipse *Mandel-*
lus dicto loco, quæ generalis est & generaliter intelligen-
da, hæc nimirum; quòd si iudex teneretur ex
consensu partium Assessores habere, tùm ini-
quum esset, iudicem teneri ex facto Assesso-
ris, ad quod tamen aliàs de jure obstringitur.
adde Menoch. de arbitrar. iudic. cas. 253. n. 5.

Ad tollendam † hanc difficultatem dissen- 27.
sus partium, itemque ut eò major fiducia par-
tium sit in iudicibus, statuta locorum passim

introduxerunt, ut iudices cum consensu partium Assessores legant. *Speculat. d. tit. de assessor. S. 2. n. 1. Rosbach. hoc tit. n. 6. ubi dicit iuri hoc non inconveniens esse, ne quis coram iudice suspecto litigare compellatur, de quo in c. cum speciali. de appellat. & c. super questionum. S. quem verò. de offic. delegat. & approbat idem post Chilian. König in process. tit. 23. S. daß aber der/ & c. Schrader. de feud. p. 10. sect. 13. num. 23. prout etiam ejusmodi pacta probantur, quibus partibus præsentatio Assessorum indulgetur. Schrader. d. n. 23.*

28. Ubi tamen obiter † tenendum primò, datâ partibus facultate præsentandi Assessores, iudex horum vota non eò magis sequi necessario tenetur, ut rectè notat Philipp. Franc. in c. nullus ex consilio. n. 5. de reg. iur. in 6. v. tamen. Chassan. consuetud. Burg. tit. des droicts, & appart. rub. 4. S. 7. le mari & la femme. n. 29. & 30. deinde noto, † quòd si partes non possint concordare esse in præsentatione personarum, quòd hoc casu iudex assumere sibi possit Assessorem quem velit ipse. *Speculator. d. S. 2. n. 3.*

30. Tertiò ampliatur † ista regula, quod delegatus Assessores recipiat, vera esse etiam eatenus, ut partes cogantur lectis Assessoribus salaria præstare. *Sichard. in l. 1. n. 45. C. de sentent. & interl. om. iud. Paris de Puteo. tract. Syndic. verb. Assessor. versic. potestas. n. 3. tex. in C. statutum. S. Assessorem & ibi gloss. Philipp. Franc. & Dd. de rescript. in 6.*

31. *Rosbach. n. 5. Mandell. rub. ff. h. n. 8. & est ratio † secundum*

cundum Mandellum, quia ordinarius proficitur sufficientiam, delegatus verò quasi casu ad hoc munus venit. *d. n. 8.* ergò supplet meritò deficientē sufficientiam consilio aliorum, non enim propter hoc potest recusari. *addit. ad gl. super d. c. statutum. §. Assessorem. notab. secundo.* & quidem cū salariū † de publico non habeat 32. delegatus sicut ordinarius. *gl. in d. cap. statutum. §. Assessorem de rescript. in 6. Paris. de Put. d. n. 31.* Meritò partes expendant salaria Assessorum, utpote quorum commodo consulitur, regulariter enim actus † expeditur sumptibus ejus, 33. cujus interest. *Boer. decis. 303. Gail. lib. 1. pract. observ. 99. n. 10.*

4. Quartò ampliatur † regula prædicta, si 34. duo essent delegati, & unus judicaret opus esse Assessore, alter verò non putaret, quòd hac casu iste altero invito Assessorem vel Assessores adsciscere queat. *Philipp. Franc. in d. cap. statutum §. Assessorem. n. 1.* & idem hoc exemplo tradit de uno ex Dominis feudi duobus simul judicantibus, vel paribus Curia, *Schrader. de feud. p. 10. sect. 13. n. 20. in fine.*

5. Quintò † ampliatur regula adeò proce- 35. dere, ut etiam necesse non sit partes citare ad eum actum, quando iudex legit Assessores: I. Ra quamvis enim aliàs receptum juris sit axio- tio in ma, citari oportere † eum, cujus interest. *l. ea cōtra quæ C. quomod. & quando iudex. l. in causæ. 13. pr. vers. rium fin. nemine præsentē. ff. de minorib. Novell. 119. cap. 6. 36. authent.*

authent. si omnes. C. si minor ab hereditat. l. 1. §. item cum ex edicto. ff. quæ sentent. sui appell. Oldendorp. de sentent. & re iudic. c. 30. Marant. in Specul. p. 6. sub tit. ut rectè concipiatur citatio. n. 2. & seqq. Vantius de nul-

II. *lit. sentent. ex defect. citation. n. 3. & secundò hîc dici possit, interesse partium, videre qui As-*
fessores vocentur, an sint suspecti, an verò

III. *confidati (ut loquuntur) item tertio, quia*

IV. *sumptus tenentur expendere, videant quar-*
tò, nùm necessarium sit Assessorem conducì.

37. *Verior tamen † est meâ sententiâ opinio negativa, quòd delegatus iudex non tenea-*
tur citare partes ad videndum assumi Asses-
sores. Constitutum namq; est in sæpèdicto cap.
statutum. §. Assessorè de rescriptis in 6. quòd
conscientiæ delegati permittatur hæc alle-
ctio, & ibidem gloss. in verb. relinquatur, dicit credo,
quòd pars non possit referre quæstionem iudici delegato,
dicendo, quòd Assessore non eget: quam sequuntur, Phi-
lipp. Franc. d. loc. & reliqui Doctores, & regulam sta-

38. *tuunt † generalem, quòd quandocumq; ali-*
quid relinquatur cōscientiæ alicujus, hi actus
possint expediri partibus non citatis, quod la-
tè probat Schrader. tract. feudal. p. 10. sect. 13. n. 24. 25.
& seqq. & aliàs non facilè retractare licet, quod
per conscientiam alterius negotium finitum
est, de quo nostri in l. 1. & l. fin. C. de reb. cred. & iure-

39. *iur. accedit, † quòd iudex in dubio semper*
præsumitur talis, qualis esse debet. Andr. Gail.
lib. 2. observ. pract. 89. n. 6. & obs. 125. num. 5. Menoch.

lib. 1.

lib. 1. præsumpt. cap. 67. & seqq. ante omnia autem conscientiam habere. Morla. empor. iuris. tit. de iurisdic. om. iud. q. 10. in princip. Viceversa in parte contradicente præsumitur injusta causa & quod sumptus timeat.

Jam ad contraria † respondeo, & primò qui- 40.
dem quod dictum, citari debere eos, quorum interest, verum est hætenus, quatenus citati id, quod futurum est, impedire possunt: nam quando pars non poterit contradicere actui, ad hunc frustrà citatur. *post Cardin. Alex. & Dd. Maranta. d. p. 6. rub. rectè concipiatur citatio. n. 5. & n. 37. Gail. 1. obs. 13. n. 3. & observ. 77. n. 9. & lib. 2 obs. 142. n. 2.* Jam impedire non possunt assumptionem Assessorum, quia uti dictum, judicis conscientia hæc commissa, quo ipso simul ad quartum responsum est contrarium.

Quod autem † secundo loco dictum, æ- 41.
quum esse ne suspectis Assessoribus graventur partes, res tanti est momenti, quæ negligi minimè debet: sed propterea peculiaris citatio partium instituenda non est, quibus semper integra est suspitionis, vel si qua alia, putà imperitiæ, inhabilitatis &c. exceptio, & proponi potest, antequàm quid cæterorum agatur, quæ ad principale negotiū pertinent.

Quantum tertio loco ad sumptus † atti- 42.
net, verum est, partes hos subministraturas, verum easdem eo nomine initio commissionis citari, in tantum necessarium non est,

est, ut hæc cura perfectæ demum negotio principali incidat, tunc iudex tanquam arbiter medius inter Assessorem & partes moderatur & ad æquitatem redigit, quidquid supra modum Assessor fortè petijisse ostendi possit: reliqua quæ ad hanc quæstionem pertinent, prolixè tractata habes apud Ludolph. Schrader. tract. feudal. d. p. 10. sect. 13. n. 24. & multis seqq. quæ huc transscribere nolui.

43. ¶ Nunc limitationes quoq; præfatæ † regulæ subicere operæ pretium est, quarum prima quod datus iudex vel delegatus recipit Assessorem, id verum non est de jure Civili. Lex enim Civilis, ut maximè admiserit Magistratus juris privati subtilitatum imperitos, quo de suis differendi locus erit, tamen iudices imperitos juris non æquè voluit, *nisi enim*
44. *potuerint † per se nosse quod iustum est sed aliunde emendicare iudicandi honestatem, quomodo non maximum vitium erit reipublicæ, non eis, qui ex se, quod agendum sit sciant, lites tradere, sed sinere eos quærere alios, à quibus liceat discere. &c. inquit Justinianus in Novell. 82. in procem. ubi rectè glossa in verb. qui ex se. locum communem facit de non ferendâ in republicâ inani professione scientiæ sine re. adde Cuiac. in d. Novell. 82. tradentem & hanc rationem, quod professio datorum iudicum eadem esset, quæ Assessorum videlicet iurisperitia. Juxta quod de jure Civili etiam hodie delegatum Assessore carere voluit. Curtius. in rubr. ff. h. t. per d. Novell. 82. in pr. & ibi gloss. refutatus ob id à Mandello*
ibid.

ibid. n. 5. Et quod datus iudex expers sit Affessoris de jure Civili, docuit etiam Dn. Bocer. in *com. iur. p. 6. disp. 3. thes. 4. lit. c.* à quo tamen jure tandem recessit jus Canonicum Dn. Bocer. d. loc. *thes. 5.* & hoc clarum esse dicit Mandell d. loc. n. 6. Paris de Pute. *suprà dict. vers. potestas. n. 23. & seq.*

2. Altera † & quidem principalis limitatio 45:
præfatæ doctrinæ est, quod tùm demum Affessor conceditur judici dato vel delegato de iure Canonico sumptu partium, si pro qualitate causæ opus habet: nam casu quo iudex ipse satis est aptus ad causam dijudicandum, eiusque conscientia suâ convincitur, tum aut omnino carebit Affessoribus. *text. disertissimus in c. statutum. §. Assessorem ubi gl. Philipp. Franc. latè n. 6. & Dd. omnes. de rescript. in 6. Dn. Cocer. sæpe dict. disput. de assessor. thes. 5. Mandell. rubr. ff. h. t. n. 8. Rosbach. h. t. n. 5.* aut si velit † nihilominus habere 46.
Assessores, conscribat eos suis sumptibus & ex marfupio suo. *Speculat. part. 1. tit. de assessor. §. 2. eligitur. Bal. in auth. ad hæc n. 2. C. de iudic. Paris. de Puteo. tr. Syndic. verb. assessor. vers. an potestas. n. 23. Schrader. d. section. 13. n. 5.*

Nam de publico salaria † habent soli Affes- 47:
sores ordinariorum Magistratuum, tam Civili jure quam Canonico & hodiernis moribus. *Heinr. Boich. in C. cum olim. n. 10. de vit. & honest. Cleric. per illum text. Mandell. h. n. 8. Specul. hoc tit. §. salarium. n. 1. Schrader. d. sect. 13. nu. 22. ubi communem dicit. Rosenth. d. concl. 9. lit. c. & infrà plenius hoc docebitur.*

Tùm

48. Tùm autem opus habere † apparet, quando delegatus ignarus est & causæ impar. *Paris. d. n. 23.* & hoc casu necessitatis judex delegatus partes compellere potest, ut pendant salaria Assessorum. *Rosenthal. d. conclus. 9. lit. b.*

An autem & quando opus sit Assessore, non ex doctrina desumitur vel alijs circumstantijs, sed ex solâ conscientia judicis, is æstima-
bit tanquam vir bonus, per suprâ dicta, nam fal-
luntur Speculator. *hoc tit. §. Salarium. 5. in princip.*
Paris. de Pute. n. 23. & 30. in vers. an potestas, qui
docto judici denegant Assessorem indistinctè
prout rectè notat ad Speculator. *d. loc. Iohan. Andræ. in
addit. lib. 6. post gloss. suprâ allegatam. quia causæ gra-
vitas aliquando est suprâ doctrinam unius.*

47. 3. Tertia limitatio † regulæ sæpèdictæ est,
cum statuto, consuetudine, pacto vel lege in-
hibita est Assessorum sociatio judici, data au-
tem parti, per ea quæ suprâ dicta sunt hac de re pecu-
liariter sub ampliacione secundâ, & author quoq; huius
rei est *Chilian. König in process. c. 23. num. 2. Rosbach.
num. 6. hoc tit.*

48. 4. Quarta limitatio † regulæ est, ut arbi-
trium assumendi, delegato & cuivis etiam
alij concessum eò non extendatur, ut eligan-
tur suspecti partibus. *Philipp. Franc. in sæpèdicto. §.
Assessorem. n. 1. Rosbach. h. tit. n. 8. Schrader. d. sect. 13.
n. 7. nec aliàs reprobi. ut infrâ suo loco tradetur.*

49. § Unum membrum adhuc superest eo-
rum, qui accipiunt Assessores sive Imperio
ipsi

ipsi cum sint, huc refero Curatores reipublicæ eos, qui Imperium extraordinarium non habent. *vide supra dicta. S. 1. in fin.* Sunt etiam ejusmodi † arbitri, nam etiam arbiter Assessor^{50.} forem jure recipit, si opus habet & potest partes compellere ad sumptus suppeditandos. *post gloss. in l. 2. C. de sentent. ex brev. recuand Philip. Franc. in d. S. Assessorem. n. 1. vers. & quod hic. Schrad. dict. sect. 13. n. 4. ubi plura allegat.*

Jam cum † quilibet Assessorem possit ad-^{51.} sciscere, cui modò judicare datum, consequens est, hanc facultatem non esse jurisdictionis. *Vmmius disput. de assessor. n. 8.* Nisi dicas & fortè non malè esse jurisdictionis, si publico salario assumitur: illud sanè patet, aulicum judicium ordinare † vice Principis quod ju-^{52.} dicet, esse summæ potestatis & verè regium, si fiat ab eo, qui superiorem non reveretur. *l. 1. in princ. ff de ambit. Novell. 15. princ. vers. nos igitur. Roman. consil. 271. incip. vis tota. n. 2. & ibi Mandos. addit.* Et communicatam † potestatem statibus Im-^{53.} perij, ut juxta Cæsaream majestatem præsentare possint judices Camera Imperialis, quis non summæ excellentiæ esse videt? ergò perditur hoc beneficium rursus, contumaciâ non præsentandi debito tempore vigore ordinationis *part. 1. tit. 1. 2. & 3. Dn. Bocer. d. disput. de assess. thes. 19. Denais. iuris Camer. tit. 12.* Atque Du-^{54.} ces, † Marchiones, Comites eosque, qui jura territorij habent, ordinare judicium auli-

cum cum potestate vice suâ judicandi, partem esse jurisdictionis sublimioris, der Landesfürstlichen Obrigkeit. *Andræ. Knichen. tract. de sublimi. & regi. territor. iur. cap. 3. n. 276. & seq. Symphorem. Gilman. tom. 1. p. 2. tit. 6. fol. 97. nu. 47. & ibi per tot. Matthi. Stephan. tract. de iurisdic. p. 1. l. b. 2. c. 7. num. 320. & seqq. Thom. Michael. disput. de iurisdic. thes. 52. lit. a* & certè ob hanc causam Dominis Comitibus de Löwenstein tanquam subditis Ducum de Wirtemberg, aulicum judicium, inceptare volentibus, inhibitus conatus est.

§ 55. Prout Ducibus nostris † Wirtembergicis aulicum judicium suum omni pretioso lapide pretiosius habetur. *Præfatio der Fürstlichen Hoffgerichts Ordnung in Wirtemberg §. 60. befehlen/2c.*

¶ Cum itaque viderimus hætenus, qui assumant Assessores, & quàm propè accedat hæc assumptio ad jurisdictionem in his, qui cum ordinario sunt Imperio: hic talis nunc
 § 56. constituenda est notio: Quòd in dubio † Assessorem advocare sit voluntatis arbitrij atq; conscientiæ judicis: *sapè dicto. c. statutum. §. Assessorem. & ibi gloss. & Canonistæ de rescript. in 6. Menoch. de arbitrar. iudic. Cas. 253. per tot. Schrader. tract. feudal. p. 10. sect. 13. n. 23. Nec potest cogi per partes,*
 § 57. † ut cum prudentibus seu Assessoribus de sententiâ deliberet, id enim consilij quidem & cautionis est, non autem necessitatis. *gl. in l. 2. C. de sentent. ex brev. recitand. Vantius de nullitat. tit. de nullit. ex defect. iurisd. ordin. n. 148. facit textus in l. qualem.*

qualem. 19. ff. de recept. arbitr. l. si aviam. 3. ubi Dd. C. de ingen. manumiss. Schrader. d. sect. 13. n. 46. latè Rosenthal. de feud. cap. 12. conclus. 9. lit. e. f. & cap. 5. conclus. 5. n. 3. 4. sicut in simili non tenetur acta † mittere ad consulendum jurisperitos. Me- 58.
noch. de arbitrar. iud. lib. 1. quest. 23. latè à princ. Van-
tius. dict. tit. nu. 146. & 147. Schrader. tract. feud. p. 10.
sect. 14. num. 6.

Extenditur hoc † dictum procedere. 1. sive 59.
partes petant, ut Assessorem recipiat iudex
renuens, sive non petant. Schrader. ibid.

2. Extenditur verum esse, etiam si iudex sit
minor viginti quinque annis. tex. in l. quidam
consulebant. 57. ff. de re iudicat. Schrader. d. loc. n. 48.

Limitant autem † hanc nationem duobus 60.
modis, primò si consuetudo vel statutum
hanc judici imponat necessitatem, Rosenthal.
d. loc. lit. g. & ante ipsum Schrader. d. p. 10. sect. 13. n. 52.
Menoch. dict. quest. 23. num. 11. quâ in parte apud
omnes vapulat Speculator, qui negavit hanc
consuetudinem esse rationem. part. 2. tit. de re-
quisit. consil. §. 1. vers. si verò non sit. refutatus ibidem
per Iohan. Andræ. in addition. Br. in l. si convenerit.
26. per illum textum. versic. puto. ff. de re iudicat. Asin.
in praxi. §. 25. cap. 1. ubi plures alios citat.

Hic se offert ardua † quæstio, quam hodie 61
acerrimè disputari videmus inter authores,
ut res loquitur, doctissimos & rerum expe-
rientissimos, tacitis tamen nominibus, occa-
sione relationis deß verlauffs mit der Statt Do-

navert / sicut & alius quidam author anonymus peculiarem hoc nomine quæstionem formavit publicavitq; cum documentis quibusdam, nundinis paschalibus Francofurtensibus anno 1613. pertinens quidē ad hunc locum; an nimirum S. Cæsarea majestas de feudis Imperij majoribus cognoscens, (pro-ut ejusmodi controversiarum cognitio ejus Majestatis reservatum est singulare. *Cammergericht Ordnung* / p. 2. tit. 7.) de jure vel consuetudine S. Imperij Romani Assessores teneatur accipere Principes modò dicti Imperij, welches sie das Fürstenrecht nennen? ego hîc malo istorum æmulari negligentia, qui ejusmodi quæstionem non definiunt, ventilandam in locis altioribus, certè tenuem meum laborem longè superat: quid autem istud? inquis, num pœnitet veritatem profiteri? non herclè pœnitet, si in loco & officij ratione dicenda est: nunc quod arbitrium tantę rei non fumo, mihi credo decentius esse & melius & moderatius.

62. Adde huic limitationi, † si pactum eo sensu factum esset, quod certè servandum. *Schrader. d. sect. 13. n. 50. & seq.*

2. Deinde limitatur notio secundo modo, si judex foret imperitus & ad causam dijudicandam † solus non sufficiens, quod hoc casu possit cogi ad sumendum Assessorem docet *Chassane. in Catal. glor. mundi. p. 7. consid. 27. vers. & quo-*

& quoniam. Schrader. dict. sect. 13. n. 49. Rosenthal. d. c. 5. conclus. 5. n. 4. & c. 12. conclus. 12. lit. e. f. Mea quid fert opinio hoc loco, paucis dicam; nisi imperitia talis evidentissimè appareat, primò satis periculosum † est eam allegare contra judicem primo statim in limine, cujus ingressu causæ animus lucrificandus potius est. Nam quantum interfit judicem habere propitium ostendit *l. denunciasse. 17. §. fin. ff. ad l. Iul. de adulter. nec rarum ex eâdem causâ unum damnatum, alterum absolutum, adeò multæ judiciorum causæ ad iniquè pronuntiandum valent, inquit Fabius. lib. 5. institut. orat. cap. 2. in fin. quid? quod naturale sit (idem ait. lib. 4. c. 1.) ut judices his quos † libentiùs audiunt, faciliùs credant, & sic præoccupatis animis causæ multæ bonæ sunt vel malæ, prout sunt judicis aures. uti verè Perses apud Livium libr. 41. dicebat. quin ergò in exordio judicem si non meliori modo fieri potest, saltem vanitate delineas stude, si Fabij amplectendum consilium, lib. 4. dict. cap. 1.*

Deinde judicem † etiam imperitum cogi posse, ut præcisè secum adsidere patiatur Consiliarios, nondum video probatum firmis rationibus. Licet enim sine intellectu causæ judicare sit contra substantiam judicij. *l. 2. cum similibus. C. de sentent. ex brev. recitand.* tamen alio modo huic rei potest remediari, videlicet consulendo prudentes in scriptis,

67. quod tamen idem liberum † ipsi est. *Asin. d. §. 25. cap. 1. vers. ego puto: ita hanc alternativam discernit Schrader. de feud. part. 10. sect. 14. n. 66. ubi contra Menoch. d. q. 23. n. 9. & 10. disputat, qui iudicem etiam imperitum neque ad consulendum neque ad Assessores adigit, quæ sententia, si intelligatur de his, qui ex lege vel consuetudine iudices sunt, & sic quasi casu, non attentis qualitatibus, & ubi appellatio trahitur ad similes, ut accidit in paribus Curia & similibus iudiciis, item quibus iurisdictio in patrimonio obvenit, videtur esse dura. Si verò Menochius intelligatur de delegatis & ordinariis iudicibus iudicio hominum præfectis existimaverim, quantum ad ordinarium † attinet aut rarò dari imperitiã in hoc, regulariter enim sufficientes ordinantur, aut si aliquando contingeret, præstò esse remedia ordinaria corrigendæ iniquitatis appellationem scilicet, nec proinde opus esse, ut initio causæ compellatur ordinarius ad recipiendum Assessorem: De delegato † iam si loquamur, interesse puto, an imperitia objiciatur ei ad effectum remotionis, ut delegans det alium idoneum, in casu apparentis inhabilitatis, & quo insuper ipse Assessores spernet, & non dubium est, quin hoc facile impetrari possit: an verò pars imperitum ultrò admiserit, quod si factum, quo prætextu ultrà admissio petierit Assessores adjungi? & si maxime adiuncti fuerint, quid proderunt quorum consilia respuere vel recipere iudici integrum*

grum est? & hæcenus Menochij sententia, quam post pac. de Scala. d. q. 23. n. 9. & 10. defendit, mihi non improbabilis videtur, prostat enim parti insuper à delegato post sententiam, provocationis via: prostant remedia adversus delegatum ob malè judicatum competentia.

CAPUT QUINTUM.

Assessor legendus consideratur ut homo cum qualitatibus necessarijs & decentibus.

SUMMARIUM.

- Hominis gratia omnia condita. num. 1.
 Corporis dotes recensentur. n. 2. & seqq.
 Corpulentus plus flat, quàm orat. n. 3.
 Pulchritudo corporis laudatur. n. 4.
 Corporis venustatem nimis diligenter inquiunt. n. 5.
 Indicia naturæ fallibilia. n. 6.
 Gloria non est in fortuitis. n. 7.
 Corporis vitia deserviunt adversarijs exagitandis. n. 8.
 Stoicis bona erant, non nisi quæ verè talia. n. 9.
 Assessoris potissima pars invisibilis, mens scilicet. n. 10.
 Dissimilia sunt Consiliarius & equus. n. 11.
 Vitia ad externa indigemus omnes conniventia. n. 12.
 Impubes prohibetur esse Assessor & iudex. n. 13.
 Quid in pubere maiore quatuordecim minore autem octodecim annis? n. 14.
 Quid si partes talem petissent? n. 15.

Quid si scissent etatem partes? n. 16.

L. cum lege, 41. ff. de arbitr. declaratur. n. 17.

*Iudex & arbiter differunt ratione etatis personæ. nu. 18.
& num. 20.*

*Durius agitur cum eo, contra quem arbiter pronuncia-
vit. num. 19.*

Minor octodecim annis postulare potest. n. 21.

*Annos octodecim transgressus iudicare & assidere potest.
num. 22.*

Sed an repelli potest à parte antequàm addicatur. n. 23.

*Repellendi iudicis causas re integrâ leviores admissas.
num. 24.*

*Viginti annorum qui sit potest esse iudex per Canones.
num. 25.*

Minor non cogitur ad munera. n. 26.

Id declaratur. ibid.

Versic. final. l. cum lege ff. arbitr. declaratur. n. 27.

Munera recipiunt modum ex personæ qualitate. n. 28.

*Assessor & iudex à pari procedunt quantum ad minorem
etatem. n. 29.*

Minor à parte fortè non admittitur ad assessuram. n. 30.

Minor iudex ex malè iudicato convenitur. n. 31.

Malè iudicatum est quasi delictum. n. 32.

Minores in delectis non iuvantur. n. 33.

*Iudex tenetur ob malam electionem Assessoris non idonei.
num. 34.*

*Minores, Magistratus gesserunt non raro apud Roma-
nos. num. 35.*

Minor potest esse rex. n. 36.

Et ordinarius Magistratus. n. 37.

Senibus

- Senibus iuniores misceri expedit. n. 38.*
Senibus an iuvenes præferendi, remissivè. n. 39.
Negatur regulariter. n. 40.
Menochius vult Senatorem quadraginta annorum. n. 41.
Chassanæus irascitur iunioribus. ibid.
Consiliarij legendi ætas. n. 42.
Ætas emerita Assessoris. n. 43.
Corporis elegantia. n. 44. & seq.
Vestitus debet esse honestus. n. 45.
In victu moderatio. n. 46.
*Quæ tamen citra præceptum multis malè salariatis ab
ipsâ necessitate iniungitur. n. 47.*
Dives an pauperi præferendus. n. 48.
Pauper est, qui malis moribus præditus. n. 49.
Dives qui bonis præditus. ibidem.
Sorte contentus suâ satis dives. n. 50.
Dites veri hodie pauci. n. 51.
*Raptor est alienorum, qui ultrà necessaria sibi retinet.
num. 52.*
*Pauperes honoribus arcebantur non quasi indigni, sed
quasi impares oneri adnexo. n. 53.*
In ditibus præferendis cautione opus. n. 54.
Paupertas non est de genere malorum. n. 55.
Gravitas servanda. n. 56.
Reputatio an est virtus. n. 57.
Reputationis falsa propria. n. 58. & n. 60.
Reputatio falsa fugienda & cavenda. n. 59.
Accommodatio aulica. n. 61.
*Morem accommodari prout conducatur, vetus malum
num. 62.*

Nutianus accommodator egregius. n. 63.

Et Chrysalus plautinus. n. 64.

Simulatio aulica. n. 65.

Peregrinatio quid pertineat ad Assessorem? n. 66.

Linguarum peregrinarum cognitio. n. 67.

Ingenium expeditum desideratur. n. 68.

Probum magis quàm versutum. n. 69.

Eloquium. n. 70.

Eloquentia Germanica. n. 71.

Eloquentia ne larga sit nimis. n. 72.

Doctrina & eloquium coniuncta valent. n. 73.

Votandi tempus certum præscribi non potest. n. 74.

De Memoria remissivè. n. 75.

Doctum volumus Assessorem. n. 76.

Philosophandum sobriè. n. 77.

Aliquando etiam indoctus literarum adsidebit. n. 78.

Pansophia dabilis esse videtur. n. 79.

Philosophum Assessorem volumus. n. 80.

Ethicum potissimum. n. 81.

Politicus esto & qualis? n. 82.

Prudens esto noster. n. 82.

Historiarum gnarus. n. 84.

Amans reipublicæ. n. 85.

Avaritiam fugito. n. 86.

Consilium bonum erit sine respectu rei privatae. num. 85
& num. 87.

AD causam materiale referri possunt
ea, quæ in quovis homine consideran-
tur, usque dum aptus sit & munus assesso-
rium.

rium. Nam ab homine faciamus exordium oportet, cuius gratia † omnia condita. §. *in pecudum. 37. institut. de rer. divisio. & cuius nomine omnia jura constituta. l. 2. ff. de stat. homin. Speculat. in procem. p. 4.* tum transgrediamur ad personam. Hominem consideras ut ex corporis dotibus vel ex dotibus animi, (quas habere debet ante electionem, nam quæ post electionem exferri debent virtutes aliorum pertinent:) de his saltem ut non prætermisisse videar, differam, rejecto quoad reliqua lectores ad investigatores earum rerum diligentiores.

¶ Jam esto mihi valetudine † bonâ. *Grimal. de opt. servator. lib. 2. pag. 75. & complexione. Kirchner. de legat. lib. 1. c. 4. num. 131. & seqq. temperatâ Ruland. de commiss. lib. 1. cap. 10. n. 7. non Melancholicus, cui stupor inest nec Phlegmaticus, cui hebetudo. Frider. Fur. de concil. c. 3. §. 2. Cholericus prodeat aut Sanguineus, aut ex his duobus mixto humore. Fur. Kirchn. Grimal. Ruland. dd. locc. Valetudinarius domi se contineat, monitu Socratis apud Platon. de repub. iudicio excedat:*

Complexio autem temperata esto ad ingenium producendum alacre secundum prædicta: non ut fiat inde ventriosus & corpulentus, † qui plus flare, quàm orare possit. *Kirchner. de legat. d. loc. n. 101. & 102. & cupâ crassior videatur. Furi. d. c. 3. §. 3. ut perditum egregium*

- gium aratorem dicas tali consultore facto. *Kirchn. n. 99* quamvis viceversa detractum alimoniam nolim haftenus, ut congruo macilentior appareat. *Fur. d. c. 3. §. 3.* & qui gracilitatem nimiam soleis plumbo junctis adversus ventorum vim defendere necesse habeat. *Kirchner. n. 104.* Corpore legendus venusto &
4. amabili, gratior est pulchro† veniens è corpore virtus ut Maroni visum *Kirchner. d. loc. n. 5.* & n. 87. cum seqq. mediæ staturæ. *Fur. d. §. 3.* quidam de longis & brevibus:

Non qui cælum humeris portare videtur ut Atlas

Nec brevis ut natus bella timere gruum.

dignitati congruens forma corporis sufficiat. *Hippol. consil. p. 8.* membra invicem respondeant proportionem justâ: non brevis manus, non longimanus, non altior vel depressiori humero, non gibbosus, non brevis pede non lumine luscus, & si quem simili nota natura exuberans vel deficiens notavit. *Kirchn. Fur. dd. locc. & largus in his omnibus Ruland. c. 11.* Aristoteli proverbium excidit: cavendos quos natura notavit: nunc caput formant, ut gratiosum referat & placidum hominem, cum contrâ monstrosus ingenium arguere dicant acuminatum, exile autem ingenium, nimis parvum caput, vultum requirunt longiorē paulò quàm rotundiorē, non tristem, sed frontem mediocrem si non magna contigit, quæ exoptatur magis: Hic & nasum formant curiosi,

riofī, ut aquilinus sit non crassus & qui toris luxuriēt, nec contortus. *Fur. d. l. §. 5. oculis leges scribunt, ne vagentur, sint clari, alacres, mediocres: labijs, ne pendeant, nec solā cute obducta, sed grandiuscula sint:*

Ij autem qui his in rebus † magis curiosi diligentiam (quæ si nimia vitio vertitur. *l. Divus. 6. ff. de bon. damnat. ut Scipio Censor aiebat: non amo nimium diligentes. Sigon. in fastis Rom. p. m. 370.*) hanc suam exemplo excusant: equum (inquiunt) ementes, cur pilos, caudam, crura, ossa, latera, carnem, incessum, cursum, statum, pabulum, aquationem inspicimus? nisi quòd in homine legendo ad tam præstans officium Consiliarij similem omittere curam supinitas foret extrema.

Verum enimverò, in Assessore ista si reperiuntur omnia, qui alijs pollet artibus ad officium requisitis magis necessariò, benè est: sin non omnia, quid tum postea? Ista quidem naturæ indicia † quidam vel ad torquendos miseros & ad criminis præsumptionē extenderunt, improbabiliratione, si non malefactoris propiora argumenta concurrunt. *vide Dn. Bocer. tract. de question. c. 3. n. 78. & seqq.* in fortuitis † gloriam quæri, virtutis arguere inopiam oportet, sicut viceversâ mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes. *Tacit. annal. 2. & 4.* qualia C. Pisoni aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies, sed procul gravitas morum

- morum aut voluptatum parcimonia. *idem anal. 15.* † Equidem ista exagitandis adversarijs commodissima sunt, si cum vitijs corporis etiam criminibus scateant, quò pertinent illa apud Ciceronem, *pro Quint. Roscio Comæd.* faciem utriusque considerate, nonne ipsum caput & supercilia abraza olere malitiam & clamitare calliditatem videntur, satis dicta oratoriè, ad probandam autem calliditatem & malitiam per se sola infirmissima, imò nullius momenti: sed in probatam calliditatem & malitiam valdè dici potuerunt appositè. Rectius
9. Stoici, † qui in bonis habebant ea, quæ bona animi verè dici possunt, cætera fortunæ ludibria ne nomine quidem bonorum digna judicabant. *Tacit. 4. histor.* Jam non amplius mirabimur diligentiam istorum, qui in equo, pilos, corium, artus cum vitâ emunt & præterea nihil: in Consiliario verò & Assessore
10. potissima ea pars, quæ invisibilis est, † mens videlicet & ratio: hæc si adsit cum integritate animi, reliqua pro differentibus erunt: Appium Claudium cæcum & senem delatum in Senatum esse memoriæ proditum. *Cic. Philipp. 1. Valent. Forster. histor. Iur. Rom. lib. 2. c. 83. num. 36.* optimum certè Senatorem, alioqui nō fraudassent concessâ duplici ex causâ immunitate: bonum autem consilium in tam effæto corpore charius erat, quàm in multis juvenilibus, an tu equum cæcum & annosum
- peræquè

peræquè prætuleris? ergò dissimilia † sunt ^{11.}
 Consiliarius & equus: interest certè omnium
 ista non exactò requiri, Furius noster subtilis
 harum rerum examinatus † non advertit, ^{12.}
 quod ex nomine sinistra de personâ ipsius
 potuisset conjectura capi, haud procul enim
 abest furius à furioso: cujus rei commonitus
 fortè scrupulositatem vertisset in conniven-
 tiam

¶ Nunc ad ætatem Assessores acceden-
 dum, atque indaganti, quâ ætate assidere li-
 ceat, præmittendum, quid hoc nomine de
 iudicibus si receptum, nam hæc cognita sunt
 & planè ab invicem pendent.

Impubes natura † prohibetur esse iudex ^{13.}
 ob defectum iudicij, & de hoc dubitat nemo.
l. cum prætor. 12. § non autem. ff. de iudic. ergò si Ma-
 gistratus hunc juberet iudicare, vel si partes
 talem voluntariò iudicem optarent, inepti
 essent, & iudicatum non valeret: *arg. d. l. cum
 prætor. §. 2. ff. iudic. l. quidam. 57. vers. & æquissimum.
 à contrario sensu. ff. de re iudicat. c. infamis. 3. q. 7.*

Quæritur autem de pubere † maiore annis ^{14.}
 quatuordecim, minore autem octodecim
 annis, num is unquam possit iudicare? & qui-
 dem si talis iudicasset, non æquum fuerit
 sententiam ejus tueri. *d. l. quidam consulebant. 57.
 ff. re iudic.*

Sed quid si partes † petijssent personam, ^{15.}
 quæ postquàm iudicasset, minor octode-
 cim

cim annis natu reperiretur, nec hujus judicium defendendum Cujacius statuit. *ad l. 1. & l. 3. ff. de iudic. approbatus à Dn. Bocero. in comment. iur. p. 6. disput. 2. n. 22.* non enim verisimile est, partes scivisse ætatis nimiam exilitatem.

16. Quòd si autem † partes commonitæ fuissent ætatis intra decimumoctavum annum, & recepissent talem judicem, quidquid judicasset, certè cum probro detrectaturæ sunt postea, ut quidem Donello & rectè visum. *lib. 17. commentar. 24. p. 101. consentit gl. in d. l. prætor. 12. vers. non autem omnis. verb. & impubes. nec refragatur. d. l. quidam consulebant vers. & si fortè. ff. de re iudicat. quia loquitur in genere de minore, quæ ætas incipit post quartumdecimum annum.*

17. Et quod objicere possis † L. cum lege. 41. ff. de recept arbitr ubi non licet eligere arbitrum minorem viginti annis, ergò multò minùs judicem minorem annis octodecim: quæ lex eò fortiùs urget, quòd ibi dicitur; pœnam non committi, scilicet quam quis paciscendo seu stipulando sibi ipse imposuit.

18. Respondetur I. Dissimilia esse † arbitrium & judicium hâc in parte: arbiter infrâ vigesimum annum non recipitur rectè. *ut d. l. cum lege. sed bene judex ut d. l. quidam consulebant.* Jam fateri cogor, multum esse, quod vigesimus annus in arbitrio non recipiendo præfinitus est non solùm in gratiam recepti minoris, eò quòd adversus consensum & receptionem
oneris

oneris in integrum restitui possit: sed etiam casu, quo minor non detrectaret officium, in gratiam partis, quæ in talem arbitrum consensit, & tamen pœnæ postmodò obnoxia non est, id quod eum, qui minorem viginti annis recepit in iudicem, non relevat, sed adversus hunc sententia dicta defenditur. *dict. l. quidam consulebant.*

II. Sed respondetur † secundò, magnam 19.
esse inæqualitatem inter arbitrum & iudicem hoc in casu: iudex minor viginti annis si maximè receptus est, & sententiæ ejus valet hæcenus, ut nullitatis ex defectu personæ judicantis argui amplius non possit; tamen parti prostat appellatio ex causa apparentis iniquitatis. *tot. tit. ff. de appellat.* quæ ab arbitri laudo permissa est minimè, nisi ob grandem læsionem. *l. 1. C. de recept. arbitr. l. non distinguemus. 32. §. cum quidam. utrobique Dd. ff. eod. tit.* ergò lex grandiore † ætatem in arbitro desiderat 20.
meritò, quàm in iudice, ut & factum esse disertè, conspiciamus in dd. duabus legibus, ubi igitur lex certa est in contrarium, ibi quod pars se obligat duriùs, non tenet contra legem annullantem: ac proinde manet, quo pacto se quis obstrinxit de non repellendâ sententiâ ob id, quod minor octodecim annis eam dicturus est, id esse servandum. *per sæpè dictam. l. quidam consulebant. 57. ff. de re iudicat. idq., quod pacta multum valeant in iudicio pro formandâ*
G *sententiâ,*

sententiâ, tralatitium est ab leg. si convenerit. 26. ff. eod. tit.

21. Præcedens decisio † exinde fundamentum quoque sumit quod ætatis septendecim annorum postulare potest. *l. 1. §. initium. ubi id cum laude Nerva filius. IC. in eâ ætate præstitisse adeoque de iure publicè responsitasse confirmatur. ff. de postuland. gravius autem est, partis unius merita commodè proponere, quàm utriusque meritis auditis, alteram probare vel improbare causam ut experientia testatur.*

22. † annos, quin his major judicare possit datus in judicem à prætore non est dubium amplius. *Coler. de process. execut. p. 4. c. 1. n. 61. Zanger. tract. de except. cap. de except. contr. iud. Oldendorp. tr. except. hoc eod. tit. p. m. 27. num. 1.*

23. Sed quæritur an initiò, antequam talis iudex addicatur, pars eum repellere † possit solâ ætatis ratione? Olim certus erat numerus iudicum unde sumebantur, quorum usus esset, hâc ferè formulâ; pars una nominabat, id erat dicere: altera pars probabat eundem, id erat condicere, tùm Prætor addicebat *Gothofred. ad l. 2. §. 2. ff. de iudic.* Nunc habendum est, majorem octodecim annis potuisse in numerum iudicum inferri: *d. l. Prætor. 12. §. 1. ff. de iudicijs. d. l. quidam consulebant. 57. ff. de re iudicat. si ipse se non excusaret. ut l. cum lege. 41. ff. de recept. arbitr. certissimè verò majorem viginti annis. d. l. cum*

l. cum lege. ff. de arbitr. Igitur hoc ab unâ parte laudato, certè altera pars nil causæ habuit, quin condiceret eum, què Prætor pro judice publicè probasset, nisi fortè præter ætatem alia objici potuissent: idem existimaverim observatum, si Prætor extra statum numerum aliquam dedisset personam in judicem minorrennem id quod potuisse vel ex eo solo probabile est, quia aliàs frustrà disputaretur de ætate judicis, si non etiam alij, quàm qui in numero essent, legi potuissent.

Interim tenendum, † quoniam facilius erat **24.** judicem invenire, quàm testem, leves causas repulsionis admittas fuisse tùm, cum judices legerentur ingressu causæ: Concludo majorem octodecim annis potuisse esse judicem, magis autem viginti annis majorem: *d. l. cum lege. 41. ff. recept. arbitr.* adeoque cogi potuisse, ad hoc publicum munus, quale judicandi erat. *l. quippe. 78. ff. de iudic.* certè Canones † ta **25.** lem delegatum faciunt, *c. cum vigesimum. 41. de offic. delegat. ubi gl. in verb. eandem ætatem.* Nec obloquitur generalis regula munerum † perso- **26.** naliū nomine recepta, quod ad ea nemo cogeretur qui non esset majorennis *l. ad rempublicam 8. ff. muner. & honor. l. 2. ff. de vacat. ex excus. mun. l. 2. C. qui ætat. vel profess. lib. 10. tit. 49.* Nam ea regula suas recipit limitationes scilicet in his casibus, quos lex aliter definit, ut in specie muneris judicandi fit, per *d. l. cum lege. ff. de*

arbitr. absurdè enim ibidem diceretur de minore viginti, quod non possit cogi, si maior viginti annis perinde cogi non potuerit. prout secundò etiam consuetudini similis limitatio conceditur, ut d. l. 2. ff. de vacat. & excus. muner. tum tertio, si causa sit urgens. ut l. ut gradatim. 11. §. quoties. ff. de muner. & honor. ubi Gothofred. Jam in minore qui sit suprà viginti annos iudicium hætenus non deficit regulariter, ut auditis in utramque partem argumentis nesciat cui palmam tribuat, iustitiæ; nec judicatio conjunctam habet administrationem aut aliud onus, ut decurionatus & similia. d. l. ad rempublicam. 8. ff. de muner. & honorib. vel etiam periculum grande partium, cum integra sit appellatio ut suprà dictum.

27. Nec hîc rursus obstabit † versiculus finalis. *d. l. cum lege. 41. ff. de arbitr. in quo verbum temerè non id præsupponit, quasi immunitas sit minori ab iudicandi onere, quam ipse temerè neglexerit allegare, nam contrarium patet ex præcedenti versiculo: Ergò hic versiculus accipiendus de causæ qualitate & gravitate, quæ tanta sit, ut ætas juvenilis eam non capiat, si itaque temerè, id est, putans omnes indifferenter causas sibi suscipiendas, cum hanc potuisset ob singularem perplexitatem recusare, excusabitur.*

28. † quòd cum modo exigenda. *l. 2. §. quem ita. ff. de vacat. & excusat. muner. & ne graventur juniores*
- res

res præ Senioribus. *l. non tantum. 11. ff. de decurion.*
 & ne onerentur vires tenuiorum. *l. 2. §. fin. ff. de*
vacation accedit, quod minoribus facile suc-
 curritur ubi timor detrimenti subest. *per vul-*
gata.

His ita præmissis † de iudice, cum de eo, an 29.
 minor possit esse Assessor similis planè ratio
 sit, non dubito idem jus in assessura consti-
 tuere: adeoque urgentior erit admissionis
 causa ad assessuram, quæ accessio solùm est ad
 iudicis partes.

Sed objicitur hîc & quidem graviter, quòd
 iudex non tenetur ex malè judicato si Assesso-
 rem habeat. *nota l. 2. ff. quod quisq. iur. in al. stat*
 Cum autem minor † in iure adversum damna 30.
 valdè privilegiatus sit, pars nunquam admi-
 ferit talem Assessorem, ne pereat actio ob ma-
 lè judicatum competens; maximè si culpa
 duntaxat in malè iudicando admissa foret,
 quo nomine videtur minoribus subveniri.
arg. l. 1. C. si advers. delict. l. 1. & l. ubi exigitur. 8. utro-
bique glossa. ff. de edendo.

Respondetur, primò idem † esse in judi. 31.
 candi munere, quod iudex ex malè judicato
 conveniri potest, & tamen minor ibi admitti-
 tur per antè dicta: Deinde malè iudicare, non
 est quasi contrahere: quo casu minoris privi-
 legia vigeant licet, sed quasi delinquere † ut 32.
instit. de obligat. ex quas. delict. in princip. l. fin. ff. de
var. & extraord. cognit. jam minores in delictis

33. † non juvantur. *l. auxilium. 37. ff. de minor. tot. tit. C. si advers. delict.* adeoque malè judicatum ubi fuerit, id animi admissum est, quo casu minor noxiæ expers non est. *d. l. 1. C. si advers. delict.* potissima verò ratio, quæ me movet ut credam, minorem posse assessuræ præesse, qui suprâ octodecim annos sit, est, quòd iudicis conscientia creditum, an Assessores & quos recipiat, ut suprâ suo loco dictum est: penes iudicem inquam est, ex iudicio & peritiâ, Assessoris qualitates æstimare, quas si repererit in minore neni, quem dixi, nihil vetat hunc assumere. *Me-*
34. *noch. de arbitrar. Cas 253. n. 8.* jam si minorem † elegit, qui per imprudentiam peccavit, quo nomine ab ipso pars nihil potest impetrare consuetis remedijs, ecce iudex ipse tenetur ob id, quòd minùs qualificatum (ut loquuntur) sibi adjunxit, nam hoc si fecisse compertum est, tenetur ipse parti ad damna. *Morla. Empor. iur. p. 1. tit. 2. q. 6. n. 14. & infrâ hac de re dicetur ex professo.* Concludo breviter, partem non posse recusare majorem octodecim annis in Assessorem electum ex solâ ætatis causâ. Quid? quod
35. Romani, † Magistratus huic ætati, quæ viginti annorum & suprâ esset, aliquando crediderunt. *l. 1. vers. sed si evenerit. ff. de offic. consul. Coras. ibid. num. 12. & seqq.* & hodiè minor potest esse Rex. *Oldrad. consil. 52.* & judicare de consilio assessorum. *Speculator. p. 1. tit. de iudic. delegat. §. 8. n. 3.* & potest ordinarius à Principe constitui.
- gl. in

gl. in d. l. prator. 12. vers. non autem omnis, in verb. & impubes ff. de iudijs. Optimum autē † factu est 36.
in Collegio locupleti misceri senibus juniores, ut illorum tarditas & frigiditas horum alacritate & fervore incalescat ad iustam moderationem. *vide Kirchn. de legat. lib. 1. c. 4. n. 71.*

Porro senibus an juvenes † præferendi 37.
sint, alia quæstio est: *v. Dn. Besold. disput. de subiect. thes. 140. ubi alios allegat, & ante alios Menoch. de arbitrar. iudic. Cas. 540. per tot. ubi iucundè legendus & late tractans.* Omnes senes, † vegetos tamen 38.
v. Kirch. n. 50. & seq. juvenibus præferunt. vide Guilelm. Benedict. in c. Rain. verbo adiectæ impub. de testamentis. sicut Doctorem antiquiorem præfert Chassan. *Catal. glor. mund. p. 10. consid. 29. quod tamen admittit. considerat. 30. nisi hic reperia-*
tur scientiâ superior. ubi elegantia congeffit adde Kirchner. d. tr. c. 4. n. 57.

Quod autem dixi de juvenibus infrà viginti quinque annos constitutis, fatendum est, rariores esse, qui undiquaque in eâ ætate idonei sint; & nisi conspicua sit eruditio cum benè formato intellectu, tutius in dubio est eligi majores, quod placuit Purpurato *in l. 1. n. 6. ff. de offic. assess.* & propensior est in hanc ætatem Menoch. *de arbitrar. Cas. 253. n. 5.* imò ipsi Menochio non placeret Senator, † si liberum ei per- 41.
mitteretur arbitrium, nisi quadraginta annorum. *in dict. tract. casu. 540. n. 13.* & Chassanæus irascitur his, quos videt promoveri circa vi-

gesimum ætatis annum. *in Catal. glor. mund. p. 7. confid. 13.* Sed legitimam ætatem virtus facit. *can. ult. distinct. 84. Arnise. polit. c. 15, lib. 1. nec ex piloso mento mens hominis judicanda, quin hircos effecerimus tandem meliores, quia barbatiore, Kirchn. d. c. 4.*

42. Consiliarium plerique volunt † triginta annorum & suprâ, ne tamen transcenderit sexagesimum ætatis annum. *Fur. Ceriol. de concil. cap. 3. §. 1. Hippol. consil. p. 10. & seqq. & author est Plinius in Panagir. ad Traian.* Cautum est Domine, ne quis capiat Magistratum néve sit in Senatu minor triginta annorum, & à sexagesimo anno Senatorem Lex non citat. *Senec. de brev. vit. c. ult.*

43. Cæterum ætas † summa, Assessornoster quæ emeritus putandus, est illa ipsa, quæ alia publica munera finire solita, nempe cum iudicium lapsum & viros corporis. *v. l. 3. §. quamvis. ff. de muner. & honor. l. 2. §. 1. ff. de vacat. mun. l. si ultra. 10. C. de decurion. lib. 10. l. 3. §. cura. ff. muner. l. un. C. qui etat.*

- ¶ Corporis fortuita, de quibus hætenus, nonnullis excoluntur elegantijs, quibus nostrum Assessorem carere omninò nolumus, volumus autem & in his modicam diligentiam. *per ea quæ tradit Tiraquell. in legib. Connubial. l. 3. n. 54.* in quo genere primùm prodit vestitus, † qui debet esse decens & honestus pro nobilitate & conditione personæ: maximè
verò

verò pro reputatione ejus Principis vel Domini, cujus vice judicat Assessor. *arg. eorum quæ tradit Denais. Iur. Cameral. tit. 15. exordinationis tit. 8. p. 1. itemque memorialibus, quo eodem sensu legi etiam potest Cisner. in not. ad d. tit.*

Non sordidus erit habitus. *Specul. tit. de advocat. §. sequitur videre.* maxime cum actu se detur, ut tribunali suus servetur honos, qui nullo magis prostituitur, quam ubi personæ vilescunt litigatoribus & spectatoribus. *Vide quæ huius generis multa & elegantia congeßit & ad scriptores remisit Ruland, tr. de commission. lib. 1. c. 28. num. 9. & seq.*

In victu † verò domi quilibet mihi esto modicus & antiquæ parcimoniæ, quales Romanos peculiari capite laudat Valerius Maximus, & cum hâc virtute ab iisdem profligatâ exulare cœpit virtus universalis, publica que insuper incolumitas, nec inane quod scribit Horatius:

————— *Vides ut pallidus omnis
Cœnâ desurgat dubiâ? quin corpus onustum
Hesternis virijs animum quoque prægravat unâ
Atque affligit humo divinæ particulam auræ.*

Sanè uberiori stylo fertilem † hanc prosequer materiam, nec de forent res scribendæ & scribentium auctoritates, *vide Ruland. d. tract. de commiss. lib. 1. c. 23.* quibus Assessori meo persuadere possem hanc virtutem prolixius, nisi temporum vitio, quibus Cytharædi, equo-

rum & ferè canum domitores melioribus salarijs exhibentur, quàm literati Confiliarij gravior præceptrix necessitas efficeret, ut apud pleròsque supervacuò susciperetur hic labor, prout ille de se, mihi (inquit:)

*Saccis exiguis far tenue accidit
Per parvis capio vinaque dolijs
Optatum stomacho flumen in arido
Raris & locus tenditur aureus:
Ergò sic veritus parco loquacibus
Turdis, me quoque avis pœnitet Africa
Ori malva recens dulcior est meo
Atque herbis lapathi vescor ut optimis
Virtutem generat nempe necessitas.*

48. Hic commodè se offert quæstio † an dives præferendus sit pauperiori in ordinando Assessore: quo nomine remitto ad Dn. Besold. *disput. polit. de subiection. thes. 141. in specie Magistratus, ubi alios allegat.* Is qui super hâc quæstione consultare voluerit, citiùs repererit quid proponat & in utramque partem differat, quàm nimè præoccupatos suffragatorum animos; si dites adhibuerit, ipsi sibi placebunt, si pauperes, his solatium adversus fortunam iniquam ditioribus fide ac integritate æquis esse, hoc eripi sibi non patientur. Baldus ad rem nostram non malè in *l. humilem. C. de incest. nupt.* eum dicit pauperem, † qui malis moribus præditus & contra divitem qui bonis est, nobis inquâ satis dives, qui suâ sorte contentus

tus vivit, licet brevissimi census, sæpè numero Lyrico laudatus Poëtæ & Ciceroni Paradoxorum ultimo & optimo, sicut vicissim inutilis & infrà † mendicum ponendus, qui licet latifundijs & multo ære conspicuus, animum tamen habet inexplabilem & quavis hydrope infirmiozem. Hujusmodi divitum virorum an multi vivant hodie, dubium est? † Ego 50. paucos vivere autumo & ferè nullos, tribus rationibus, prima est, quod omnis hodie:

————— *Credidit ingens*
Pauperiem vitium & cavit nihil acrius, ut si
Fortè minùs locuples uno quadrante, periret.

Horat. lib. 2. Satyr. 3.

Secunda ratio & quidem fortior antecedente est, quòd hodie infinitos terminus pauperes & mendicos, ubi præfatus Poëta interloqui posset. *Satyr. 2. lib. 2.*

Cureget indignus quisquam te divite? ———

————— *Cur improbe chara.*

Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?

Quid? quod aut tertiò fallitur † beatus Hieronymus, aut omnes ferè facit raptores, relatus in exordio distinct. 42. Decreti Gratiani, dixisse: *aliena rapere convincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur*, quotus autem quisque dives non retinet ultra necessaria: Sed quid, quid sit istud, esto mihi dives & pauper Affessor nullo discrimine, modò animū habeat domum satis & honestū, mediocremq; adversus avaritiam

- avaritiam & prodigalitatem. *Alia quæ de divitijs
& paupertate dici possent lubens prætereo, vide Menoch.
in arbitrar. & Mascard. de probation. hisce verbis &
hunc in verb. mores. Gail. 2. observ. 95. n. 15. 18. 19. &
seqq. Chassan. in Catal. glor. p. 1. confid. 43. & p. 11. con-
fid. 27. Dd. in l. ad subeunda. C. de decur. lib. 10. Ubi*
53. obiter noto, quòd pauperes † aliquando mu-
neribus publicis arcebantur, non id fiebat
vitio sortis vel odio: sed quia salarium de pu-
blico non erat pro hujusmodi muneribus:
54. Vulgare judicium dices † præfert. Boet. de con-
sol. Philos. lib. 1. metr. 5.

At perversi resident celso mores solio,

Latet obscuris condita virtus clara tenebris.

Sic Romæ eques erat, cui census quadringen-
torum sestertiūm. Coras. in l. 2. S. ex his auditoribus.
n. 7. ff. de orig. iuris. & Horatius 1. Epistol.

Si quadragenis, sex septem millia defunt

Est animus tibi sunt mores & lingua fidesque,

Plebs eris, &c.

eodem vulgari judicio:

Curia pauperibus clausa est dat census honores.

Ovid. lib. 3. de art.

55. Sapienti paupertas † neque malum est neque
de genere malorum. can. illa. 15. q. 1.

Sed hîc ad corpus mirificè exornandum

56. ajunt prodesse reputationis † servandæ artes.
vide quæ congeffit Ruland. in suo commissario. lib. 1. c. 28.
mihi valdè placet gravitas morum & pietatis

57. veræ, quæ gravitas & reputatio † non est vir-
tus

tus per se: sed virtutis & pietatis effectus, in alijs hominibus conspicientibus & admirantibus procreatus: postquam autem nostris moribus reputationi peculiaris virtutis species induitur, fit larva latentem dissimulans improbitatem: per fallam reputationem † nihil castè facias licet modo cautè: clàm sis 58. turpissimus, modò palàm laudatus; rectiùs hi, quibus bona & mala sui naturâ æstimantur. *Cerealis apud Tacit. 4. histor.* ut Romanis, apud quos jus Imperij valebat, inania transmittantur. *idem annal. 15. in fin.* Ut hujus mali † Af- 59. fessorem nostrum nolumus esse participem, quin studiosum veræ potiùs virtutis: ita eundem in alijs hominibus id observare diligentissimè monemus, quoniam hoc genus improborum pessimum est & metuendum maximè, qui mali cùm sint, tales videri volunt minimè. *Fabius lib. 3. instit. orat. c. 10.*

Sed quid in aulis † hodie frequentius ista 60. perversâ reputatione? cujus propria sunt, famam virtutis affectare, veram odisse virtutem, mentiri conditionem, humilitatem & humanitatem exuere, nullius amicitiam, omnium admirationem metum ac respectum, paucorù verò studia velle: consequentia sunt tumor titularis, vacuatio patrimonij, bonorum odium, superiorum ira, inferiorum contemptus, fumos denique emere & vendere.

Vicina

- Vicina reputationi falsæ est accommoda-
61. tio † aulica hac si nō instructus es benè, quidvis aliud prius, quàm Politicus eris, per hanc cum omnibus omnia ad placitum egeris, dixeris, apud Theologos progressus religionis memorare noveris, apud alios alia pro humore cujusque differueris, nemini invisus, neminem offendens, alia pectore alia linguâ volvens: quæso autem ubi veritas, quæ odium parit? valeat, quæ inter nos dissidium velit, pravæ Politices suavis responsus est, quin omnia assentari, is quæstus nunc est multò uberrimus, *cum Terentiano Gnathone dixerit in Eunuch* Meus careat penitus hâc arte dicat quæ sentiat, faciat quæ recta sunt, læserit offenderit, vicerit aut vincatur perinde esto, modò salvam teneat conscientiam; Vetus illud malum est, morem † accommodari prout conducatur, *Tacit. annal. 12.* & nescio an felicius quisquam imò infelicius hoc potuerit, quàm Licinius Mutianus † vir secundis adversisque juxtâ famosus, de quo notabilia Taciti verba referam ex lib. 1. histor. nullubi enim videtur hæc simulata virtus gravius descripta: *insignes amicitias (inquit) iuvenis, scilicet Mutianus ambitiosè coluerat, mox attritis opibus lubrico statu suspectâ etiam Claudij Cæs. iracundiâ in secretum Asiæ repositus, tam propè ab exule fuit, quàm postea à Principe: luxuriâ, comitate, arrogantia, malis bonisque artibus mixtus, nimia voluptates cum vacaret, quoties expedierat, magna*

gnæ virtutes, palàm laudares, secretam malè audiebant, sed apud subiectos, apud proximos, apud collegas varijs illecebris potens, & cui expeditius fuerat tradere Imperium, quàm obtinere: eccum egregium accommodatorem, discipulum fortè Chryfali † plautini in Bacchid. 64.

Nequius nihil

(inquit ille) *Quam egens consilij, nisi habet.*

Multipatens pectus, ubicunque usus fiet pectore expromat suo, nullus frugi esse potest homo, nisi qui & benè & malè facere tenet, improbis cum improbus sit, harpaget, furibus furetur quod queat versipellem frugi convenit esse hominem pectus cui sapit bonus sit bonis, malus sit malis, utcunque res sit, ita animum habeat.

Cum reputatore isto & hoc accommodatore magnam affinitatem colit Simulator, † hoc artificium simulandi calleat, qui velit, 65. meus Assessor fugiat procul hinc, latet anguis in herbâ: sæpè se vitia virtutes esse mentiuntur, ut tenacitas parsimonia, effusio largitas, crudelitas zelus iustitiæ, remissio pietas vide-ri velit. *can. sæpè. distinct. 41.* hostis ille mihi perinde ac inferorum portæ, qui aliud quidem cælat in præcordijs aliud verò dicit: Hippol. à Collib. in Palatin. ex Homero. Verùm hodiè:

—— *Laus est non ultima fingere vultum*

Et simulare probè, nec, qui vel fallere nescit.

Mentirive, feret sapientis nomen in aulâ. Hippol.

pol. d. loc. pag. 100. & his corruptis moribus, qui vulgi naturam noverunt, & quibus modis temperanter habeatur Senatus & optimatum ingenia perdidicerunt, callidi temporum & sapientes creduntur. *Tacit. 2. histor.*

66. Jam mentio injicienda † peregrinationum, quid ad Assessorem meum de hac experientia pertineat? Si longè peregrinatus, benè est, sin minùs, poterit tamen officio suo fungi, illæ enim rationes, quæ in Senatore requiri faciunt peregrinationes, *tractatæ apud Grimal, de opt. Senator. Fur. de concil. cap. 2. § 7. Hippol. à Collib. in consil. Dn. Kirchner. in oratione de laud. peregrin. & in legat. lib. 1. c. 4. Ruland. de commiss. lib. 1. c. 27. num. 5. & seqq. alios*, hîc pleræque cessant, cum ad æquum iniquumq; in lite discernendum parum conducant exteras vidisse nationes, nam quos ritus in alijs regnis & principatibus Curia observant, commodiùs ex libris, qui nusquam non advehuntur, potest edisci, accedit domestica ratio, nam salaria ut plurimum exilia sunt, & tandè serò docent, quàm stultè quis parentum laboriosè partas opes effuderit in peregrinationibus, quas macra illa salaria redintegrabunt nunquam, mirum si non insuper sanitas frustrà impenditur nullo postea reparanda ære.

67. Cognitio peregrinarum linguarum † fortè majoris usus est, cùm in unâ vel altera lingua nō omnia reperiantur tradita, variatione
authorum

authorum in diversis linguis miram afferente juxtâ voluptatem & rerum experientiam; quid? quòd in civitate diversarum linguarum dominâ aliter processus exotici legi ac judicari non possunt. *adde Fur. de concil. c. 2. §. tertia. Hippol. consil. p. 28. Kirchn. legat. lib. 1. c. 4. eundem in alleg. orat. iurium. hac quæst. polit.*

¶ Antè omnia † esto homini ingenium *fe 68.*
 lix, alacre, rotundum. *Fur. de concil. c. 2. §. prima. Hippol. in consil. pag. 6. & 31. quale Cato habuit, qui quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipsi facturus videretur. Livius libr. 31. citatus ab Hippol. d. loc. adde Dur. de Pascul. aulic. reg. 43. Ruland. qui pro more prolixus hac de re & notabilis, unde ingenium alicuius cognoscatur. lib. 1. de commiss. cap. 8. & Fabium. lib. 1. cap. 3. Nolumus tamen ingenij nimium celeres motus, qui levitatis sunt indicium. Dn. Besold. disput. Polit. 3. thes. 117. callida autem & improbitate † infecta ingenia omni- 69.
 nò respuimus. Cic. 2. offic. unde Consilia callida & audacia, quæ prima specie læta tractu difficilia eventu tristia esse deprehenduntur. Liv. lib. 35. Sed si de doctrina hominis probatum est tibi, non eò melius ingenium existimabis quamvis politius. Valer. Maxim. lib. 5. c. 4. p. m. 204. solida enim virtus nascitur magis, quàm fingitur. Valer. d. loc.*

Eloquium inter cætera corporis bona refero miram tribuit homini elegantiam & gratiam, quare huic facultati multum impendisse

se laboris æquum est, prout eam diversi diversis commendatam voluerunt. *Furius de concil. c. 2. §. Secunda. Hippol. consil. p. 24. Kirchner. legat. lib. 1. c. 4. n. 75. & seq. alij.* Copiosè eloqui & prudenter melius est, quàm acutissimè sine eloquentia rogitare: ex *Cicerone Kirchner. dict. loc.* idque laudabilius si ex tempore fit. *Quintil. lib. 10. cap. 7. modo tamen non Scholastico. Hippol.*

71. *ibid.* Assessor meus Germanicam † imprimis calleat eloquentiam: sicut in Arcopago facta nuda inspiciebantur & dicebatur sine affectibus. *Lucian. in Anacharsi.* ita Germanica facundia non longè exspaciatur, curta est, adstricta est, & nisi fallor. hæc lingua splendorum gravitatemque suam statim amittit, ubi colores Rhetorici quærantur, cæterùm de hâc facultate plura videas licet apud *Ruland. de commiss. lib. 1. cap. 15. & quò te remittit.* Illud facundissimus
72. † quisq; admonendus est, ut dies rerum verbis non terat. *Lipsius. 3. polit. 7. & in not. ca. 4. vers. quod satis sit.* alioquin incurrerit reprehensionem illius apud Virgilium 11. *Æneid.*

Larga quidem semper Drame tibi copia fandi

————— *Patribusque vocatis*

Primus ades: sed non replenda est curia verbis

Quæ tutò tibi magna volant.

Rectè *Seneca 2. de benefic. retrahenda inanis jactatio (nam multiloquium nihil aliud est) res loquatur, nobis tacentibus.* adde *Hieron. de Giacchar. in consil. de Syndicat. inter opera Clari n. 1. & seqq.*

Sit

Sit igitur eloquentia † conjuncta cum scien- 73.
tiâ, nam hâc sine parum prodest. *Paris de Puteo.*
tract. Syndic. tit. de offic. Syndicator. vers. sequitur. n. 4.
& videat Assessor, ut doctus sit animâ prius,
tùm linguâ. *constitut. de ratione iuris docendi. §. il-*
lud. 9.

Quæ tamen dicta sunt in Viruperium lon-
gorum votorum, de quo etiam videri potest *Gell.*
noct. lib. 4. c. 10. eò trahenda non sunt, ut facile
terminus dicendi præfigatur: indubitatum
est Romanis quondam sedentariam operam
non minùs tædiosam fuisse, quàm nobis ho-
diè: Senatoribus tamen non erat lex posita
perorandi, sed finem sermonis suus cuique
pudor faciebat. *Plin. in Paneg. post Gell. Valentin.*
Forster. histor. iur. lib. 2. c. 83. n. 40. Alex. ab Alexand.
lib. 4. gen. di. c. 11. Hippol. consil. pag. 40. contraria
enim sunt omnia dicere, & ad mensuram
dicere.

Jam memoriam † requiro bonam in ho- 74.
mine, quâ sine nullus labor felix. *vide Ruland.*
lib. 1. c. 9. nam ut brevior sim in his rebus necessitas cogit.

Maximè verò omni genere bonæ doctrinæ
animum excultum volo: sapientia auditur
apud Salomonem *Proverbiorum c. 8. dicere: ego sa-*
pientia habito in consilio & eruditis cogitationibus. Sic
Tiberius Imperator mandabat honores, no-
bilitatem majorum, claritudinem militiæ, il-
lustres domi artes spectando, ut satis consta-
ret, non alios potiores fuisse. *Tacit. annal. 4.*

Constantius Constantini F. Imp. neminem in Senatum allegit, nisi eruditum, quique se ad dicendum exercuisset, & sciret scribere ligatâ & solutâ oratione. *Zonar. in vit. vide Lipsium 3. Polit. 10. & in not. Kirchner. de legat. libr. 1. c. 4. n. 16 & seqq. Dn. Besold. templum iustitiæ.*

77. Constitueram autem † hîc admonere hominē, ne nimium ingurgitetur abyssō scientiarum, sed Philosophetur sobriè, uti post *Gellium Kirchner. d. loc. n. 22. factō usum esse autumat, nisi spontè plus satis caverent plerique, quò minus scientiâ inflarentur. vide in Thomæ Mori epigrammatis elegans huiusmodi dictum adversus Monachum quendam: hodie paucos necesse est corripī ab angelo ob lectionem Ciceronis, uti factum beato Hieronymo legimus, in can. 7. distinct. 37. legimus aliqua ne negligentur, legimus ne ignoremus, legimus non ut teneamus, sed ut repudiemus. can. 9. eādē distinct. adde prædictis Ruland. lib. 1. c. 13.*

78. Sed aliquando etiam indoctis literarum, experientia † tantum subministrat scientiæ, quantum alijs multa lectio: *vide Kirchner. d. loc. n. 34. & seqq. rara avis hæc in terris, quoties autem venerit, non aspernanda.*

79. Cū in omni genere id meritò expetatur, quod perfectissimum est, optamus adeò Pauphron † Assessorem, quæ res quamvis triplicem hominis ætatem requirere videatur. *ut advertit Dn. Kirchner. dict. loc. post alium, videtur tamen*

tamen talis dari posse. *vide Dn. Besoldi templum iustitie.*

Certè Philosophia † in primis imbutus est- 80.
se debet, Hippol. à Coll. consil. p. 13. & pag. 43. post
Plutarch. in moral. non illa quidem barbatâ, &
quam quis voce, incessu vultu habitûve simu-
lare queat, passim falsè risam ab Luciano in operis.
neque decertatoriâ, quando non de finibus
summi boni, sed adeò de totâ possessione di-
micant. ut loquitur Grimal. in optim. Senator. hoc ar-
tic. neque despectrice cæterorum omnium,
prout isti neque Prætor neque civitas Romæ
erat, quia non sapiens. Sigon. in fastis Rom. p. m.
327. sed verâ & sobriâ & practicâ. vide Dn. Besold.
d. templ. iustit. Grimal. d. loc. Tacit. in descript. Helvid.
Prisci lib. 4. histor. Victor. in dissertat. topic. pag. 11. n.
67. & seq. Lips. 3. politic. 10. & in not.

Inter omnes autem partes Philosophiæ il-
lam potissimum calleat, quæ virtutes † & vi- 81.
tia discernit theoricè & cum primis practicè.
Furius de concil. cap. 2. §. 5. Hippol. in consil. pag. 33. 34.
Kirchner. legat. lib. 1. c. 4. n. 74. Ruland. de commiss. li.
1. cap. 19. Primus enim honor in virtute. Chas-
san. Catal. glor. mund. p. 1. consid. 5.

Tùm Politicus † esto non nuda præcepta 82.
tenens & in his abstrusissima quæque solùm
rimari gnarus, sicut hodie Politicam scien-
tiam miris compendijs, & nescio an unquàm
melius traditam habemus, interim æquè in-
certum, an unquàm pejus usui accommoda-

tam & observatam: ita semper placet hominibus peregrè sapere & cogitationibus Civitates utopicas formare, domi nihil tale tentantibus, nec si velint, ullo morem gerente: noster ad usum transferat quæ didicerit, & in praxi totus conspicuus sit. *Hippol. consil. p. 18. Kirchner. d. cap. 4. num. 44. & seqq. Fur. de concil. cap. 2. §. porro.*

83. Et prudens † *Menoch. in arbitrar. casu 424. & seqq.* quam prudentiam suppeditat historia-
rum cognitio: *Hippol. pag. 18. & in Palatin. p. 85. & seqq. Lipsius 1. polit. 9. Ruland. c. 18. lib. 1. Kirchn. d. c. 4.*
84. n. 26. & seqq. maximè historiæ recentioris † & sui Principis. *Hippol. pag. 22.* nam id longo ab hinc tempore requisivit Cicero in Senatore, est (inquit) *Senatori necessarium nosse rempublicam, idque latè patet. & c. 3. de legib. vide Oration. Dn. D. Thom. Lansij affinis & amici mei de util. & iucunditate historiar. typis anno 1606. vulgatam.*

Jam afferat mihi homo syncerum amorem

85. † erga rempublicam. *Furius d. c. 2. §. nona. Hippol. pag. 31.* privatæ res semper offecêre officientq; consilijs publicis. *Livius libr. 22. adde Arnisa. polit. lib. 1. c. 15.* nihil acuto ingenio sine fide, sine rei-publicæ studio, sine patriæ charitate perniciosius. *Hippol. d. loc. p. 32.* quid enim juvat scientia boni maliq; si eò vertatur unde reipublicæ
86. ægrè est: Talis est avaritia, † quæ ubi invasit, neque disciplina, neque artes, neque ingenium ullum satis pollet. *Hippol. cons. pag. 56.* Ergò
qui

qui consulit duo præcepta † tenere debet. 87.
 1. Ut civium utilitatem sic tueatur, ut quid-
 quid agit, ad eam referat, 2. Oblitus commo-
 dorum suorum, Cicer. 1. officior. Hippol. pag. 70. in
 consil. paucis publicum decus curæ, plures tu-
 ta differunt. Tacit. annal. 13. quæ res Principes
 movere debet in consilio capiendo pruden-
 tiæ, ne decipiantur, nam sæpè dum consuli-
 tur, alius suis ipse commodis studet, Guicciard.
 Hypomnes. polit. 139. part. 1. Puto hætenus brevi-
 ter dictum quomodo hominem dispositum
 animo & corpore velimus, antequam voce-
 tur ad assessuram, quod hîc sufficiat, nam
 quæ virtutes specialiores ipsum officium an-
 tegredientur, alio loco commodiore subji-
 cientur.

CAPUT SEXTUM.

*Assessor legendus consideratur
 ut persona.*

SUMMARIUM.

Persona quid est. num. 1

Servus iure civil pro nullo. n. 2. ergò nec Assessor. ibid.

Libertus an Assessor fiat. n. 3.

L. 2. ff. de offic. Assessoris declaratur. n. 4.

Civis Romanus esto Assessor. n. 5.

*Peregrinus an Assessor esse possit, de Iure veteri & hodiern-
 no. n. 6. & seqq.*

In Germaniâ patriota præsentandus in Assessorem Camerae Imperialis. n. 7.

Syndicus esto indigena. n. 8.

Originarij præsumuntur scire leges patrias. n. 9.

Et sunt optabiliores. n. 10.

In Germania Assessores indigenas fieri, vel sola lingua ratio flagitare videtur. n. 11.

Originarij præsumuntur patriam diligere. n. 12.

Peregrini ratione morum suspecti. n. 13. Hos præferri ad indignationem commovet populares. n. 14.

Originarij postponuntur de iure Civili. n. 15. & quare. n. 16. 17. 18. & 19.

Originarius an quatuor menses adsidere potuerit in Provincia sua. n. 20.

Contrarijs respondetur. n. 21.

Originarij tandem permixti in Magistratus & Assessores: num. 22.

Peregrinus non est, qui sub iisdem legibus sub eodemque Domino vivit. n. 23.

Domiciliatus quo ad munera non est extraneus. n. 24.

Originario præfertur extraneus aliquando, si valde sit idoneus. n. 25.

Statutum valet externos excludens. n. 26.

Exteris autem receptis facesset cogitatio peregrinitatis, quod tamen quandoque perperam observatur. n. 27.

Pro extraneo non est, qui filios habet indigenas. n. 28.

Extranei quibusdam pro iudicibus acceptiores, pro Senatoribus indigenæ. n. 29.

Wirtembergensis aulici iudicij Assessores & triplicis sortis hominibus mixti. n. 30.

In Curatellis reipublicæ præfertur indigena extraneo Assessori. n. 31.

Ad l. fin. ff. de offic. Assessor. n. 32.

Provincia divisâ in duas partes, una pars recipit prognatum ex alterâ parte. n. 33.

Clericus an Laico assideat. n. 34.

Clerici abstineant secularibus. n. 35.

Processus authores sunt Clerici. n. 36.

Quod licitè doceris, idem licitè ad usum transfers. n. 37.

Clerici seculare officium excusat. n. 38.

Criminalibus temperant Clerici. n. 39.

Verius non adsidere. n. 40.

Clericis an in spiritualibus adsideat Laicus. n. 41.

Iudicationis voce non continetur votum Assessoris. n. 42.

Potentia nocendi equiparatur actui. n. 43.

Status ratio. num. 44.

Familia Assessoris. n. 45.

In publicis patria potestas non attenditur. n. 46.

Assessor an nobilis esse debeat? n. 47. fallit ut. n. 51.

Doctori imperito præfertur studiosus peritus iuris. n. 52.

Doctrinæ dignitas hodiè spernitur. n. 53.

Doctorem gradum habens in dubio præfertur alij non promoti. n. 54.

Infames pelluntur ab assessura & mali. n. 55.

Iudex vir bonus. n. 56.

Infamis aliquando adsidet. n. 57.

*Assessurâ semel motus ignominiosè, non adhibetur de-
nuò. n. 58.*

Spurius an Assessor fieri possit. n. 59. fallit ut. n. 60.

Spurijs inheret quadam macula. n. 61.

Vestitus honestus. ibidem.

Probitatis opinio legendum condecorabit Assessorem.
num. 62.

Dominus honestum, laudatis stipari Consiliarijs. n. 63.

Pium volumus Assessorem. n. 64.

Bonitas ex pietate. n. 65.

Integritas acceptior, quàm eruditio, n. 66.

Conscientiosum volumus Assessorem. n. 67.

Veritatis amantem. n. 68.

Fortem adversum ea, quæ seducunt à iusti tramite.
num. 69.

Adulatio faceffet & metus illaudatus. n. 70.

Diligens esto in opere. num. 71.

Iurisprudentia Assessoris. num. 72.

Praxi vacua Theoria tyrocinium est. n. 73.

1. **P**ERSONA est homo † cum capite libertatis, civitatis & familiæ. *l. eius. 41. ubi gl. ff. de reb. credit. Wesenb. π. ff. de statu hominum. n. 1. Vultei. 1. Jurispr. Roman. 8. in princ. ante omnia igitur ad*
2. *assessuram nostram persona afferri debet: & primò status libertatis; nam servus † jure Civili pro nullo est. l. quod attinet. 32. ff. de regul. iur. nec potest esse judex moribus, scilicet prohibitus. l. prætor. 12. §. 2. ff. de iudic. Coler. de process. execut. p. 4. c. 1. n. 62. ut omnis Civilis muneris expers l. Barbarius. 3. ff. de offic. prætor. ubi Dd. creberrimè, sic non potest esse tabellio, qui tamen minor in judicio, quàm Assessor. Dec. in d. l. quod attinet. 32. ff. de reg. iur. quid? quòd servum hominem*

hominem causam orare leges non sinunt, nec testimonij dictio est. *Terent. in Phormion.*

Sed nec hodie libertas suffecerit nova, qualis in liberto † est: nam assessura est dignitas. 3.
*Vultei. lib. 1. iurispr. Rom. c. 6. n. 29. Vmmius disput. de
 assessor. n. 4. Duaren. ad tit. de assessor. in princip. Co-
 ras. ad l. 2. n. 1. ff. eod. tit. Donell. 18. comment. 2. pag.
 113. Contra Iasonem in d. l. 2. qui dixit esse honorem non
 dignitatem, quem sequitur Mandell. rubric. ff. h. t. n. 9.
 Paris de Puteo. tract. Syndic. verb. assessor. vers. potestas.
 num. 28.*

Illud certum est de jure Civili, libertis as-
 sessura interdictum non fuisse, *textus expressus*
 † in l. 2. ff. de offic. assessor. ubi Dd. & illo jure dignita- 4.
 tem minimè fuisse probabilius est. *Morla. Em-
 por. iur. p. 1. tit. 2. de iurisdic. omn. iud. q. 6. n. 24. nec
 cingulum habuisse Novell. 60. c. 2. §. 1. nec veta-
 batur libertus judicare Speculat. p. 1. tit. de iudic.
 delegat. §. excipi. 8. n. 1. ubi additio lit. c. Jam quod
 Corasius in d. l. 2. n. 3. allegat Lacedæmonios
 & Athenienses valdè honoratos fuisse Asses-
 sores: id ex consuetudine loci fuit, nec arguit
 similem vel majorem dignitatem apud Ro-
 manos; sicut etiam conjectura est, eâdem fa-
 cilitate destructa, quâ asserta, quando ij, qui
 apud Romanos olim dignitatem fuisse ad-
 struunt, divinantur, priùs oportuisse libertos
 jus annulorum aureorum impetrâsse, idque
 subintelligi in d. l. 2. ff. h. t. quod faciunt Mandellus
 d. loc. n. 9. & Paris. d. n. 28.*

¶ Secundo

- ¶ Secundò requiritur in Assessore legendo,
5. ut sit civis Romanus: † nam qui capite civitatis deminuti sunt, publicorum officiorum & jurium sunt exsortes: *l. amissione. §. §. fin. ff. de capit. minut.* ergò non quærat in Assessorem bannitus vel excommunicatus *Speculat. p. 1. tit. de Assessore. §. debet. 3. n. 2. Vantius de nullit. tit. de nullit. ex defect. iurisd. deleg. n. 65. Rosbach. tit. de assessore n. 9. Mandell. rub. ff. h. n. 9.* non peregrinus, † hi enim veteribus pro hostibus erant ex Cicerone & Plutarcho, Bodinus de Republ. lib. 1. c. 6. n. 47. Peregrinus inquam extra civitatem Romanam è gente hostili prognatus: Hodie in Germanico Imperio qui honorandus est assessurâ supremi Syndrij Spirensis, ex natione Germanicâ oriundum esse oportet *Cammergerichts Ordnung / part. 1. tit. 3. §. desgleichen sollen / 2c. & si presentatio incumbit Electori vel circulo cuidam, is etiam videat, ut præsentet patriotam*
 7. † sui populi: quod idem injunctum Judici Cameræ & Assessoribus, quando in contumaciam non præsentantis debito tempore eligunt Assessore, ut scilicet & is ex officio eligendus, si fieri possit, ejus regionis sit, ad quam præsentatio omissa pertinebat: *Cammergerichts Ordnung / dict. p. 1. tit. 4. §. vnd wo vber / 2c. cum ibi ad notatis per Cisner. fol. (mihi) 21. Denais.*
 8. *Iuris Cameral tit. 14.* sicut olim Syndicus † non nisi indigena sumebatur. *Rauchbar. libr. 2. quest. iur. 1. per tot.* & est ratio, quod originarij præsumuntur

sumuntur scire leges patrias † & mores. Rosbach. h. tit. de assess. n. 12. quo nomine allegatur c. quosdam. 8. & cum seq. extra de præsumpt. ubi probatur, quod vicinus præsumat scire ea, quæ in viciniâ fiunt. & l. 2. C. de offic. prætor. ubi habetur, quod Prætor is sumi debeat, qui in urbe minimum domicilium habeat, non qui ex Provinciâ quâdam propter alias causas temerè venerit: bellè Cicero 2. de Orator. caput esse ad consilium de republicâ dandum, nosse rempublicam: Sic Clericus peregrinus institui non debet. c. 1. de Cleric. peregrin. nec facilè exteræ nationis Archiepiscopus diæcesi obtrudendus. cap. 4. propè fin. de postulat. prælator. & aliâs receptissimum in rebus ipsius † Civitatis administrandis, originarios esse optabiliore post Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 37. vers. in alijs verò. Menoch. de præsumpt. lib. 5. c. 12. n. 8. quapropter statuta locorum passim eo sensu recepta: teste Menoch. dict. præsum. 12. n. 3. & 4. & Lugdunenses tale statutum fecisse commemorat Rodolph. Botore. lib. 1. comment. p. 5. ubi in exteros invectus dicit, quod advenæ volucres nidificare soleant in pinguioribus locis, &c. Sic in honoribus potiore originis causam Papinianus scriptum reliquit, in l. libertus. 17. §. sed eodem. 4. ad municipal. Id verò, quod in Germanico consilio supremo † natione Germani Assessores requiruntur, in non solum utile sed etiam necessarium esse existimo, nec aliter fieri posse, compertum siquidem est, peregrinos Germanicæ linguæ

vix per omnem vitam peritos fieri, quâ tamentanto officio præfectum non solum ad necessitatem, sed etiam & ad ornatum oportere instructum esse, cuivis obvium est, taceo, quantum cognitâ maximè linguâ discendum restiterit quoad mores populorum, stylum Camerae, &c.

12. Altera ratio, quâ originarios † præferunt est præsumptio charitatis in patriâ, quâ quilibet ardentissimè patriam complecti existimatur, *quo de Alciat. d. loc. Menoch. præfat. præf. per tot. Rosbach. d. tit. n. 14. Mynsing. practic. observ. cent. 4. obser. 30. Dn. Bocer. disput. hic θ. 15. adde Bodin. de repub. lib. 4. cap. 1. Arniseæ. politic. cap. 13.*

13. Tertia ratio peregrinos † suspectos facit, quod mores ipsorum non satis sunt cogniti, quo sensu apud Valer. Maxim. lib. 3. c. 7. pag. 121. Scaurus, est quidem iniquum, inquit, Quirites, cùm inter alios vixerim, apud alios me rationem vitæ reddere, & Syrac. 11. vers. 36. admitte ad te alienigenam (scilicet cuius tibi probati mores non sunt) & subvertet te in turbine & abalienabit te à tuis proprijs; &c. quò refero dictum Nicolai III. Papæ, quamvis aliâ hypothesi & alio constituendi proposito in cap. fundamenta. 17. de election. in 6. hoc ipsi Romæ præstiterunt Senatores incogniti, hoc Præsides improvise, ut gloriosa Civitas reddetur in gloria, &c.

14. Quarta ratio est, quòd populares animi † commoventur ad iram, ut apud Tacit. annal. 11. non

non adeò ægram (*aiunt*) Italiam, ut Senatum suppeditare urbi suæ nequiret, suffecisse olim indigenas consanguineis populis, nec pœnituisse veteris reipublicæ: an parum, quòd Veneti, Insubres Curiam intruperint, nisi cætus alienigenarum velut captivitatis inferatur, & quæ sequuntur. *adde Sueton. in Casare, ubi similis querela de Gallis in Curiam admissis rubric. 40. prædictis etiam adde Chassan. Catal. glor. part. 11. confid. 22. per tot. Dn. Besold. disputat. Politic. de subiectione §. 142.*

¶ Præmissa regula de originarijs præferendis nunc quasdam patitur declarationes, & primò declaratur non procedere de jure Civili † Romanorum. Nam Romani ut in urbe 15. neminem patiebantur administratore, nisi inibi oriundum, ita in Provinciâ suâ neminem adsidere, ex dispositione Imp. Pescennij Nigri. *Coras. in l. 3. n. 8. ff. de offic. Assessor. Brissou. 1. select. cap. 12. quam dispositionem repetierunt Gratianus & socij Impp. in l. fin. C. de crimin. sacrileg. & hâc de re peculiarem titulum Codicis lib. 1. tit. 41. fecit Iustinianus: ut nulli patriæ suæ administratio sine speciali permissu Principis committatur. & ibi notabilis est Cuiac. in π. ubi eiusdem rei sancitores laudat Anastasium & Antoninum Impp. de Assessoribus habemus quoq; constitutionem prohibitivam Theodosij & Valentiniani. in l. 10. C. de Assessorib. ubi gl. & Dd. Duaren. & Gothofr. ibid. Menoch. de arbitrar. iudic. Cas. 253. n. 9, Morla. Empor. iur. d. tit. 2. quæst. 6, n. 25. Paris de*

- ris de Put. tract. Syndicat. verb. Assessor. vers. an potestas.*
n. 16. Et redditur ratio, quoniam in Provincijs
16. cùm Magistratus † ibi majus Imperium haberent quàm in urbe. *l. 7. §. ult. l. 8 ff. de Offic. Proconsul. Cuiac. d. tit. C. ut nulli patr. suæ administr. in π.* non satis tutum existimaverunt, indigenis cum Imperij & Consilij publici excellentiâ, occasiones rapiendæ libertatis in manus dare: ac proinde arcanum Imperij hoc sollicitè
17. observavit Augustus † Imp. in Ægypto, non passus ullum Alexandrinū in Senatum urbis Alexandriae cooptari. *Dio. libr. 51.* quod postmodò indulgit Alexander Severius Imp. *Cuiac. in π. C. de offic. iurid. Alexand.* aut certitudine majori constantis obedientiæ, aut certè consilio imbecilliori.

- Ratio hujus juris secunda erat, metus, ne
18. Provinciales gratia † vel odio multa committerent. *Paul. 5. sentent. 12. §. in ea. 5. Donell. 18. comment. 2. pag. 113. Anton. Faber. ad l. ij qui in Provincia. 37. ff. ex quibus causis. maior. Rosbach. tit. de Assessor. n. 12. & seq. Vmmius θ. n. 1. Menoch. de præsum. lib. 5. c. 12. n. 8. & seq. Morla. d. q. 6. n. 25.*
19. Tertia ratio hujus Juris † esse perhibetur, quòd nemo Propheta acceptus in patria sua. *post Accurs. in d. l. ij qui. 37. ff. ex quib. causis. maior. Rosbach. dict. tit. n. 16. Paris d. loc. n. 17. Menoch. dict. præsum. 12. n. 9.* quæ quidem ratio hodie quòd inter cæteras attendi possit, non contra eo, Romanis nunquam certè est cogitata.

§ Illud

¶ Illud hîc discuti oportet: an indigenæ † 20:
 quatuor saltē menses licuerit adsidere in Pro-
 vincia sua, quod video Scribentes creberrimè
 approbare per d. l. 10. C. de Assessor. & d. l. hi qui. 37.
 ff. ex quib. caus. maior. Brisson. dict. lib. 1. select. cap. 12.
 Donell. 18. comment. 2. p. 114. l. in 20. Paris de Put. dict.
 loc. num. 16 mihi verò negandum planè vide-
 tur: indistinctè enim dictum Nigri Impera-
 toris refertur, ut nemo adsideret in Provin-
 cia sua. Spartian. in vita eius, & rubrica suprâ di-
 cta tit. 4. lib. 1. Codicis est generalis ut nemo in pà-
 tria, &c. jam qui contra legis interdictum fa-
 cit, is in dolo vel culpâ vulgatâ. l. quemadmo-
 dum. 7. C. de agric. & censit. lib. 11. quo sensu Ulpia-
 nus in l. si cui. 38. ff. ex quib. caus. maior, &c. in princ.
 quòd si (inquit) non ex permisso hoc fecerit
 (id est adsiderit in Provincia sua) consequen-
 ter dicemus, quia crimen admisit (ecce crimen
 admittit indistinctè qui in Provincia sua adsidet) non
 habere eum privilegia eorum, qui rei publicæ
 causa absunt, hætenus Ulpianus: unde mihi
 immeritò vapulat meâ sententiâ Accursius
 in dict. l. 10. C. & Jason in l. 3. n. 6. ff. de offic. assessor.
 Nam & rationes suprâ positæ, quare indige-
 nam administratione vel assessura in Provin-
 cia sua submoverint, æquè militant in quadri-
 mestri tempore, quàm annali, cùm ab homi-
 ne vafro ante ingressum officij tantæ præpa-
 rationes conflare potuerint, ut postea qua-
 tuor menses reliquis turbandis suffecissent:

21.

Ad contraria respondeo, † crimen esse & manere, si quis sine permisso Principis in patria adsedisset. per d. l. 38 ff. ex quib. caus. maior. ubi rectè glossa improbat, quod per alios hoc intelligatur de tempore, quod venit post quatuor menses: Non autem illico capitali pœna vindicandum, sed arbitrariè, & pro re natâ leviter, si nulla malitia apparet, nam remissiùs hâc in parte cum Assessoribus ejusmodi voluntarijs actum, quàm cum Magistratibus planè persuasus sum, ut qui statim sacrilegij crimen incurrebant l. final. C. de crimin. sacrileg. istud autem quadrimestre tempus duplici modo principalibus constitutionibus præfinitum fuisse videtur, uno, ne quis tentaret indulgentiam Principis flagitare, ultrà hos quatuor menses, quia ab hoc tempore demum æquabantur crimina Assessoris & Magistratus d. l. final. C. de crimin. sacrileg. collatâ d. l. in Consiliarijs 10. C. de Assessorib. altero modo, ut indultum principale alicui ad instantiam suam in patriâ assidendi simpliciter concessum, hanc generalem restrictionem haberet: ne ultrà quatuor menses: & tale præsuppositum habet sæpè dicta l. hi qui in Provincia. 37. ff. ex quib. caus. maior. non quòd constitutiones permetterent affessionem quadrimestrem, sed quòd permetterent ex causa justa supplicationem sive preces pro hujusmodi munere, idque indultum postmodò restringerent, etiam si indefinitum, ad quatuor menses. Quò
autem

autem Romanorum Impp. dominatio † à 22
 principio suo fuit remotior, eò minùs arcana
 hujusmodi fuerunt observata: Iustinianus
 Imp. tandem Provincijs concessit habere
 Præsides & Magistratus ex popularibus, eli-
 gendos in Provincijs, confirmandos autem
 per Imperatorem *Novell. 149. cap. 1.* quo ipso
 dubio procul Assessores indigenas multò
 concessisse videtur magis: & per pacem con-
 stantiæ civitatibus Lombardiæ initium hujus
 juris, scilicet de indigenis Magistratibus ha-
 bendis, factum esse notat *additio nova ad Specu-
 lator. p. 1. tit. de offic. ordinar. in proœmio.*

¶ Secundò declaratur procedere † præfa. 23
 ta regula in exteris, qui patriâ linguâ, mori-
 bus & republica discrepant, non autem vera
 est in his, qui patriam communem habent &
 unum supremum Imperium, communem
 religionem communesque leges generales:
Gothofred. in not. ad d. tit. 41. lib. 1. Cod. lit. p. in fine.

Tertiò limitatur procedere † præfata do- 24
 & trina in extraneo, qui domicilium non ha-
 bet in loco Magistratus, secus si receptus sit in
 civem & moribus benè cognitus probatusque
 & cessent aliæ rationes prohibitivæ, *text. in d. l.*
2. C. de officio. prætor. Nam in materia hac civium
 appellatione veniunt etiam fixam sedem ha-
 bentes. *text. in d. c. fundamenta. 17. S. fin. & ibi Phi-
 lipp. Franc. de election. in 6. & domiciliati, ut loqui-
 tur Paris tract. Syndicat. verb. Assessor. vers. an potestas.*

num. 15. & 20. sunt etiam Provinciales. adde l. penult. ff. de Senatorib. hoc sensu dicit ibidem Paris de Pute. 25. n. 17. post Baldum: quod cesset remotio † extranei præ indigena, si ille sit valdè idoneus & eminentissimæ scientiæ sanè extraneos in re publica aliena indigenas superasse virtutibus & benefactis, multis probat Claudius Imperator apud Tacitum *annal. ii. ubi in fine orationis argumento ab utili sumpto concludit: jam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti, aurum & opes suas inferant potius, quàm separati habeant: & mox mulcet animos indignatione novitatis commotos. Omnia, inquit, Patres conscripti, quæ nunc vetustissima creduntur, nova fuere, inveterascet hoc quoque, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit, &c.*

An autem statutum valeat, quod extraneis † honorum aditus præcludit, nemo dubitare debet. Ummius *disputat. hic. num. 6.* & rectius fient hujusmodi statuta, quibus qui se subjiciunt, nō habent quod querantur: quàm quod nec opinantes libertatis specie irretiuntur, & postea demum vexantur, quando penitentia nimis est sera: aliter Colonienses 27. † cum Germani eorum amicitiam peterent adversum Romanos præscriptâ conditione, ut quidquid Romani sanguinis inter ipsos esset, amandarent, responderunt: cæteri alienigenæ jam refugere, educi autem olim & nobiscum per Connubium sociati, quique
 mox

mox provenēre, id est, ex ijsdem prognati, hæc patria est. *Tacit. lib. 4. historiar.* Maximè autem † in hac limitatione comprehenduntur 28. ij extranei, qui postquam in civitatē recepti, liberos inibi procreaverunt, jam originarios loci; nā quomodo pro extraneo ampliùs erit, qui cum civibus est una & eadem persona, facit *l. ult. C. de impub. & al. substitut. c. contradicimus. §. hac autoritate. 35. q. 3. Mynsing cent. 3. observ. 23. n. 7. & 9. Tacit. d. loc. quid? quod qui liberos suscepit in republica aliena, is præsumitur eam diligere ut patriam. l. in albo. 9. ubi id notatur. C. de decurion. lib. 10. Alciat. 1. præsumpt. 36.*

Quartò declaratur supra posita regula de extraneis † postponendis, secundum quos 29. dam, per distinctionem, videlicet in munere judiciali & assessorio præponendos extraneos, in munere verò Curiali & Senatorio, quando de republica capiendum consilium, præponendos indigenas. sic distinguit *Alciat. de præsump. reg. 3. d. præf. 37. n. 4. Menoch. d. libr. 5. præsump. 12. n. 5. & 8. Tessaer. decis. pedem. 268. Bodin. de Repub. lib. 4. cap. 4. n. 433. ubi testantur, in Hispania & plurimis Italiæ civitatibus statutis localibus Prætorem Urbanum ferè peregrinum esse, quod idem ubique ferè locorum observari in Assessoribus refert. Menoch. de arbitr. iudic. Cas. 253. num. 9. indigenam verò Senatorem præter prædictos volunt etiam Grimal. de optim. Senator. multis & Frider. Furius Ceriol. de concil. cap. 4.*

num. 3. Lipsius. 3. Polit. 4. & ibid. in notis. idque per hanc rationem, quæ supra exponebatur, quia populares iudices occasiones habent gratiæ & odij quotidianas; exteris ignoti judicantur ut cæcis, qualis cæca iustitia antiquis pingebatur.

30. Quidquid autem sit istud, Principes nostri † in hoc Ducatu mediam viam ingressi hætenus sunt, iudiciumque aulicum ex triplicis sortis hominibus miscuerunt. 1. Nobilibus, qui ferè semper (ut in Suevia) S. Rom. Imperij immediati & Jurisdictionis territorialis sunt exsortes. 2. Doctores, qui ratione universitatis Scholasticæ, cujus membra hætenus fuerunt, & ratione privilegiorum ejusdem, nonnihil à cæteris distant subditis, comprehensi autem territorio & superioritate. 3. Provincialibus, nominatis à populo. *Fürstlich Wirtemb. Hoffgerichts Ordnung. part. 1. tit. 1.*

31. Quintò fallit regula † in Curatelis reipublicæ, hæ namque extra ordinem lectis personis ut plurimum Curialibus. *Cora. in l. ultim. ff. de offic. Assessor. Morla. p. 1. tit. 2. q. 6. n. 27. Creabantur ad tempus & pro certo negotio: in Provinciis sine potestate, ut quæ summa erat Magistratum: sine salario publico, quia munus publicum erat. l. final. §. 2. 5. 7. 9. 13. & similib. ff. de munerib. & honorib. & rebus ad civitatem procurandis. tot. tit. ff. de administr. rer. ad civitat. pertinent.* His de causis nemo Curator erat nisi

nisi municeps, & si Assessore egeret, exterum
 adjungi rerum Civitatenſium ignarum, in-
 conveniens fuiſſet, *l. fin. ff. de offic. aſſeſſor. ubi*
Broſſæus in Miscellan. author. adde Briſſon. libr. 1. ſelect.
anteq. 12. Parid. de Puteo. ſepè dicto verb. Aſſeſſor. verſ.
an poteſtas. n. 7. Quod autem d. *l. fin. ff. b. t.* hanc
 rationem † innuit, quare exteri Curatoribus 32.
 non adſideant, quia nimirum ſalarium pu-
 blicum non habent, non ex eo eſt, quaſi po-
 pularibus invideretur lucrum aliquod: ſed
 quia ceſſat præſumptus metus defectionis &
 turbationis Provinciæ, in his qui ſine ſalario
 procurant: Petrus Burgius hæc aliter inter-
 pretatur; Aſſeſſores ſcilicet Curatoris reipu-
 blicę gratis non adſediſſe: ſed ſalaria ſua acce-
 piſſe, non quidem à Principe ex annonis &
 redditibus publicis inſtar Aſſeſſorum qui Ma-
 giſtratibus inſerviebant, ut *l. 1. C. de annon. &*
capit. neque etiam ex marſupio Curatelis rei-
publicę: ſed ex communi civitatis. li. 1. elect. 9.

Sextò limitabatur regula de non reci-
 piendo † Aſſeſſore Provinciali, eo caſu 33.
 quando Provincia eſſet minor & uno Ma-
 giſtratu adminiſtraretur: ſecùs ſi in duas
 partes & adminiſtrationes diviſa, nam tùm
 poterat in una parte prognatus in altera ad-
 miniſtrare vel adſidere, ob defectum cauſę
 prohibentis *l. 3. ff. de offic. aſſeſſor. Dr. Bocer. diſpu-*
tat. de Aſſeſſor. 9. 16. Coraſ. in d. l. 3. n. 8. Briſſon. d. lib. 1.
ſelect. cap. 12. Donell. d. lib. 18. Comment. 2. quod ta-

men procedit, nisi in hac eadem adoleverit parte in qua ortus non est. *Anton. Faber. in d. l. 3. ff. de offic. assessor.*

- De Clerico hinc tractari oportet, num in judicio seculari rectè assideat Laico † judici?
34. Videatur prima facie affirmativè respondendum, nam quamvis non debent Clerici negotij temporalibus † immisceri. *tot. distinct. 88. & tot. caus. 21. q. 3. c. 1. de postulan. c. 1. vers. in placitis. c. non magnoperè. vers. unde & c. seq. c. Clericis. 5. in pr. & vers. iubemus. c. sententiam. 9. in princ. vers. nec quisquam. c. fin. ne Clerici vel Monach. secular. negot. se immisc. Speculat. de Assessor. §. 3. n. 3. Dn. Bocer. cl. 6. disp. h. thes. 17. quod præceptum ante jus Canonicum civilibus quoque legibus iisdem videmus injunctum l. Consulta divalia. 23. C. de testam. quae de re latius videre est in epist. Nicolai Crassi ad Cæs. Baron. & consil. Ventur. Vincent. in caus. Venet. contra Paul. V. Pontif. c. 7. num. 7. Et distincta esse officia noscuntur seculare & Ecclesiasticum. *can. quoniam. distinct. 10.* Constat tamen ex corpore juris Canonici, maximè lib. 2. Decretalium, & novioribus insuper additis constitutionibus in sexto Clementinis & extravagantibus,*
35. quòd id vel solum nobis processum † juris ordine exponit, quarum sanctionum præcipui Clericorum cum ignari non possint esse vel debeant, tacitè recessum videtur ab isto axioma suprà posito, nam quod didiceris licitè, quid vetet ad usum transferre? Nōne omnes, qui

qui sibi videntur gaudere licite acquisitis, eisque uti nesciunt aliena possidere† convin- 37.
 cimus? *can. 11. quid dicam. 14. quest. 4.* Atqui jure suo Clerici possident processus scientiam, ergo etiam uti scire debent, reque uti ipsa. *arg. d. can. quid dicam.* Hinc præfata regula jam dudum declarationem accepit, non procedere, ut Clerici secularibus abstineant, si officij ratione huc compellantur: sic Episcopi non possunt abstinere. *rot. distinct. 39. ubi summarium habet, hoc multis rationibus probari.* jam si Clericus adoptatus esset in Senatorem† seu Consilia- 38.
 rium Regis alicujus vel Principis, quod fieri posse, placuit Abbati *inc. sed nec. 4. & c. Clericis. 5. ne Cleric. vel Monach. & c.* unde Mandellus *in rub. ff. de offic. assess. n. 11.* non dubitat Clericum in foro temporali pro Assessore admittere, excepto, si causæ sanguinis dijudicandæ venirent, † nam has permittunt secularibus absolute. 39.
Mandell. d. loc. vers. potest. & c. & sequitur Morla. Empor. iur. p. 2. tit. de Jurisdic. quest. 6. n. 19. & seq. nec mirum si officij facta est alicujus Clerici assessura, quod jam non prohibeatur amplius. *arg. d. can. fin. distinct. 86. & arg. l. 4. §. 3. ff. de condict. ob turp. caus.*

Sed quidquid id sit, quod pro altera† sen- 40.
 tentia speciosè possit judici, melius est, ut dicamus Clericos in judicio seculari non adfide-
 dere, idque nec militiam ipsorum patitur, ut per suprà dictos Canones, & per *eleg. tex. can.*

cum ad verum. 6. distinct. 96. nec etiam consultum est ut affectent, cum propter opprobrium. d. l. 23. C. de testam. tum etiam, quod Curiarum arcana rimari velle videantur. Nec moror illud, quod exceptum, si officij ratio urgeat secularia attrectari, nam adhuc est in quaestione an officia distincta commiscere debeant.

41. Vice versâ quod de Clericis † temporali foro arcendis dictum, an idem de Laicis abstinendis ad sessurâ Ecclesiasticâ & Spirituali, statuendum sit, videre operæ pretium est: fortè non mirum si Clerici, Laicos prohibent, à quibus ipsi negliguntur? ita est, nam licet dubitare videre videamus nostros de voluntate juris Canonici, quibusdam non excludi Laicos ab assessoratu spirituali, alijs contrâ consentibus; ego tamen certus sum opinionis negativæ, quòd nimirum jus Canonicum Laicos respuat. *per text. in can. in novâ. 22. caus. 16. quest. 7. ubi dicitur indecorum esse in Ecclesiâ (vel quod idem est in Ecclesiasticis causis) Laicum judicare. & cap. decernimus. 2. ibi Laicorum judicio non disponant, extrâ de judicijs ubi benè nota vocabulum (judicio) quod nobis innuit non tam personam Laici removeri, quàm ipsum votum ejusdem, judicio scilicet Laicali vel ad spiritualia nimis grosso, vel certè statum Clericalem non perpendente eâ devotione, quâ par est. Ergò rectè post Geminian. Rosbach. titul. de assessor. 7. num. 17. statuit,*
Laicum

Laicum in Clericali foro non adfidere, nisi tractentur ibi causæ minus spirituales, ut per Morlan. dict. quæst. 6. n. 20. Cui non officiunt, quæ pro contrariâ sententia perpenduntur, quam quidem communem esse attestantur Iason. in rub. ff. de offic. assess. num. 3. Decian. tract. crimin. lib. 4. c. 9. n. 73. & post Abbat. Deci. in c. 2. extra de iudicijs. Mandell. in rubr. ff. hoc tit. n. 11. Schrader. tract. feudal. part. 10. sect. 13. n. 10. Nam primò urgent a Reg. can. in novâ. 22. caus. 16. q. 7. ubi mentio fit iudicationis, † quâ prohibitionem Assessoris votum non contineri autumant, ut qui expers est potestatis iudicandi: ut post Bald. in c. 1. de iudic. Coras. in rubr. ff. de offic. assess. docet n. 3. & Mandell. ibid. n. 4. post Iason. Rosbach. tit. de assess. n. 22. Matth. Stephan. de Iurisdict. cap. de Scabinis. n. 20. Rosenthal. de feud. cap. 12. conclus. 9. num. 6. Ad quod respondeatur, Assessorem non quidem iudicare in se, sed tamen iudicare in Magistratu, qui licet votum sequi non teneatur, tamen potest (ut plerumque fit) non respuere, jam in prohibitorijs peræquè veniunt † ea, quæ directò cadunt contra legem, quàm quæ faciliè in contrarium cadere possunt. Novell. 87. in princ. & c. 1. rex. l. non dubium. C. de legib. c. 1. §. Callidis. de prohib. alien. per Frederic. lib. 2. feud. 55. l. cum lex. 46. ff. de fideiussor. l. fin. §. si mulier. ff. ad. SC. Vellei. l. quod dictum. 32. ff. de pact. cum simill. & ut alibi nostri, plus, dicunt, in aptitudine & potentia est, quàm in actu. l. 1. §. quotidiana. 2. ff. aqua quotid. gl. in §. his autem. verb. *estimare-*

estimaretur. Institut. ad leg. aquil. & potentia nocendi æque accipitur, ac præsens damnum. l. si verò. §. §. Prætor. 11. ff. qui effuder. vel dejecer. Deinde non habendus est respectus potestatis personæ. ubi prohibitio dirigitur magis in effectum id est, iudicium ipsum, quàm causam seu personam; sic fit in allegato cap. decernimus. 2. de iudic. ut supra dictum. Participare autem de effectu iudicij Assessorem, nemo negaverit, hoc sensu benè Paris de Puteo. tract. Syndicat. verb. Assessor. vers. an potestas. n. 24. & 25. propter cognitionem, inquit, quam habet, non est omninò absque Jurisdictione scilicet aliquali & Mandellus participare de Jurisdictione latè sumendo, dict. num. 4. quo sufficienter responsum autumo & Morlæ dict. quæst. 6. n. 19. perpendenti cum alijs momentum deficientis in Assessore jurisdictionis:

44. Jam non moror, quòd Laici † capiunt intellectu spiritualia, sicut Clerici, præsertim Jurisconsulti, qui divinorum mysteriorum creantur Doctores: Nam superest prohibitioni suæ peculiaris ratio, quæ status vocatur, nam status Clericalis non patitur Laicos omnia consilia Ecclesiasticorum resciscere.

45. ¶ Cum jam † post visam Assessoris legendi civitatem, tertio loco succedat ejusdem familia, breviter hîc dicendum est, sive paterfamiliâs sit sive filiusfamiliâs, hoc perinde esse:

46. Nam in publicis officijs hic respectus † non attendi-

attenditur. *l. filiusfam. 9. ff. de his qui sunt sui vel aliena. iur. l. 3. & 4. ff. de adoption. l. amissione. §. S. fin. l. seq. ff. de capit. minut.* Sic iudex esse potest filiusfamiliars. *l. Prætor. 12. in fin. l. in privatis. 77. leg. seq. ff. de iudic. Duaren. 1. disputat. §1. Costal. in l. 10. ff. de iurisdic. Brouchorst. cent. 1. concil. leg. assert. 14. potest & esse Assessor. post Bald. in l. fin. §. necessitatem. C. de bon. quæ liber. Resbach. hoc tit. n. 9.*

Alio modo consideratur † familia ex pa- 47.
rentibus, ubi quæritur: an Assessorem nobilem esse oporteat, sive de familia nobili? Hic pro generali regulâ præmittendum est: quòd omnes admittuntur ad assessuram, nisi qui disertè reperiuntur jure † nostro prohibiti. 48.
*textus in l. 2. ff. de offic. assessor. quæ traditio in alijs quoque juris articulis æquè recepta. l. mutus. 43. §. 1. ff. de procurat. l. cum Prætor. 12. ff. de iudic. l. ab ea. 5. ff. de probation. l. nec non. 28. quod eius. ff. ex quib. causis. maior. cap. 1. de Procurator. in 6. vide Mascard. de probation. conclus. 1236. vol. 3. Menoch. 3. præsumpt. 16. & id in specie nostrâ multis probat. Schrader: tract. feudal part. 10. sect. 13. n. 8. Jam cum de plebeio prohibitus sit assessurâ, nihil ordinatum legibus inveniat, consequens est indubitatum, admitti, per d. l. 2. ff. b. tit. tantò magis de jure Civili Romanorum, quò vix infamibus vetitum hoc munus eadem leg. 2. ff. eod. Nobilis certè virtutibus erit noster, is † enim verè 49
idoneus est, quem virtus probat. *l. 1. ubi Rebuff. C. de condit. in public. horreis lib. 10. tit. 26. l. probrum**

42. in fin. ff. de verbor. signific. Mascard de probation. in verbo idoneus late: Virtus inquam est sapor, qui omnes facultates condit, alioquin non sola generis ratio habenda. Plutarchus in Syllâ: ut Venator non quærit, quod tali cane natum sit, sed canem, & eques equum ipsum, non quod ex equo, quid enim si mulus ex equo natus sit? ita vir Politicus tota vita erraverit, si in rectore non requirat quis sit, sed è quibus, &c unde Claudianus in laudibus Stiliconis:

————— Lectos ex omnibus oris

Evelis & meritum, nunquam Cunabula quæris

Et qualis, non unde satus, &c.

50. Simili ratione non requiritur † de jure, Assessor ut sit Doctor. Mandellus in rubr. ff. de offic. assess. n. 10. Menoch. de arbitrar. iudic. Cas. 253. n. 6. Prout de regno Neapolitano, quod inibi admitti soleant carentes gradu Doctorali refert ex Bologn. Menoch. ibid. num. 7. Doctoratus enim est dignitas Bartol. in proœm. & l. 1. C. de dignitat. lib. 12. Mynsing. cent. 4. observ. 31. quod autem apud veteres etiam personæ infra dignitatem constitutæ, non fuerint rejectæ ab assessurâ, suprâ probavi.

51. Fallit autem hæc doctrina de Nobilibus † & Doctoribus in Curijs supremis regalibus & viceregalibus: Sic in Camerâ Imperiali non admittitur Assessor nisi illustris, nobilis vel gradu Doctoreo aut minimùm Licentiæ insignitus Cammergerichte Ordnung. part. 1. tit. 3 §. deßgleichen.

deßgleichen. I. *Denais. tit. 14. n. 1. & 2. Dn. Bocer. di-*
sputat. hic §. 13. quæ ordinatio repetita Anno 1600.
Deputat. Spirens. §. demnach auch / 20. in iudicio
 nostro aulico ex tribus ordinibus personas
 componi, suprà est dictum, & de totius ferè
 Italiæ consuetudine, quod Doctores Assesso-
 res velit, Marcus Mantua testatus est *Menoch.*
dict. Cas. n. 7. & novissimè Morla. p. 1. tit. 2. q. 6. n. 24.
 jurisperitiam sanè plus, quàm gradum specta-
 ri haud dubium est, *Menoch. de arbitr. iudic. cas. 425*
n. 38. & 39. unde juris studiosum † peritum præ- 520
 ferunt imperito Doctori. *l. 1. ubi glos. C. de annon,*
civilib. lib. 11. tit. 24. Coras. de iur. Civil. in art. redig.
p. ult. c. 18. & eò perventum est, incertum, an vi-
 tio temporum, quibus pauci non suprà for-
 tem scandunt, an verò promotorum, qui ma-
 turitatem scientiæ aliquando ex præsentipe-
 cuniâ æstimare dicuntur, ut multi † jam gra- 530
 dum Doctoreum infrà se existiment. Verùm
 quidquid id sit, quod imaginentur homines
 sibi, & plerumque plus quàm in ipsis est §. *in*
fraudem. 3. instit. quib. ex caus. manumitt. non lic. si-
miles illis, qui spem præmiorum victoriæ pi-
 gnori ponunt, antequàm victoriam obtinue-
 rint, ut *l. spem eorum. §. C. quæ res pignor. oblig. poss. &*
qui locuples dici malint, antequàm adquisie-
rint, ut l. pretia. 63. in fin. princip. ff. ad leg. falcid. l. 1. §.
si impubere. 21. ff. de collation. bonor. experienciâ jam
 inclaruit, grandiloquio sæpè magnam ali-
 quēdiu velatam inscitiam, mox proditam eo
 ipso,

ipso, quo tegebatur, qualis ille libertus, *apud Tacitum annal. 2.* oretenus exercitus animum bonis artibus non induerat. Rectius in magnis † Collegijs præfertur sanctus canonizatus. *arg. dictorum Mascard. de probation. conclus. 262. vol. 1.* ei, qui honorem arrogat, probationem verò refugit, præsumptio enim est pro testimonio publico. *adde Ruland. tract. de Commissarij lib. 7. c. 2. & lib. 1. cap. 14. n. 7. & seq.*

§ Verùm uti in assessore eligendo non ubique requiritur dignitas, ita nullo jure eò admittitur † infamis. *l. 2. ff. de offic. assessor. l. infamia. 8. C. de decurion. lib. 10. Speculator. h. tit. §. debet Rosbach. eod. tit. n. 10.* nam Consiliarium oportet esse bonum virum. *Frideric. Fur. de concil & consil. cap. 2. §. quinto, & §. undecima, & cap. 4. §. 1.* eoque intendat princeps sedulò, ut tales inveniat. *Furius d. cap. 4. Hippol. à Collib. in consil. suo, pag. 34.* Consiliarius, inquam bonum in omni homine amare, malum odisse debet. *Furius d. tract. cap. 2. §. decima.* quod quomodo ex animo fecerit si ipse malus? *post Tacitum Hippol. dict. loc. pag. 33. & delicto libidiniq; obnoxius, ut loquitur Sallust. in bell. Catilin.* judicet ille, qui non agat eadem quæ in alio putaverit punienda, nec cum alium judicat in se ferat sententiam. *can. iudicet. 3. q. 7. Arnise. Politic. 1. cap. 16.* Jam Assessor hodie ut plurimum est judex ut luprà dictum, iudicis autem officium infames omninò respuit. *l. cum Prætor. 12. §. non autem. 2. vers. lege. ff. de iudic. gloss. in*

gloss. in l. 2. C. de dignitat. lib. 12. Coler. de processib. executiv. part. 4. c. 1. n. 62. Zanger. tract. de except. libr. 1. t. 4. n. 23. adeò, ut excipi de hoc vitio possit, etiam si à Principe datus fuerit. Vantius de nullitat. tit. de nullit. ex defect. iurisdic. deleg. n. 57. nam Principi præsumitur hoc nomine obreptum. ibidem Vantius n. 58. quia infamia est contra substantiam hujus officij iudex quippe † vir bonus esse debet. l. vir bonus. 18. ff. iudicat. solvi. l. quod si. 4. in fin. ff. de eo quod cert. loco. l. continuus. 137. S. cum ita. ff. de verbor. obligat. æquitati obsecundare sollicitus. cap. 1. S. prædictis. quæ fuit prim. caus. benef. amitt. 2. Feudor. 24. can. iudicantem. 30. q. 5. Schneid. in S. actionum. n. 19. & seqq. Instit. de action. infamis verò est iudicatus malus vel confessus. l. Athletas. 4. S. fin. ff. de his qui notant. infam. Jam cum assessura hodie sit dignitas ut suprà ostensum, infamis multò magis arcebitur hoc gradu, saltem propter personas in dignitate constitutas alias ejusdem officij, quæ gravabuntur ignominioso conjungi. Ergò quamvis limitent † regulam prædictam. 1. Si partes receperint infamem & iudicem esse patiantur, Canonistæ in cap. cæterum. 3. cap. super literis. 20. cap. ad audientiam. 31. extra de rescriptis. Speculat. part. 1. tit. de iudice delegato. S. excipi. 8. n. 2. Vantius dict. tit. n. 60 & tit. qual. sentent. nullit. defect. poss. n. 53. Rosbach. sæpè dicto tit. 4. n. 6.

2. Secundò si princeps dederit ex certa scientia. Zanger, dict. except. n. 24. & 25. vers. si ta-

men. Vantius dict. tit. de nullit. ex defect. iurisdic. delegat. num. 56. Hodie tamen partibus non dabitur optare Assessorem infamem inter alios honoratos, nec princeps facile jungit infamem huiusmodi nobili Collegio.

Species infamium recenset dicto loco Vantius. n. 48. & seq. Inter quos excommunicatum. n. 61 & seq. & consentit Speculator. tit. de assessore. §. debet. n. 2. Rosbach. n. 9. & primus omnium notari debet † motus semel officio assessuræ per ignominiam. d. l. prætor. 12. vers. lege ubi gloss. ff. de iudic. text. in l. 2. ff. de Senator. Speculat. tit. de sententia §. 8 n. 2. Vantius dict. titul. de nullit. ex def. iur. deleg. n. 44. Rosbach. d. tit. 4. n. 15. Coler. dict. p. 4 c. 1. n. 60. & 62. Vel qui aliàs in officio hoc dolosus repertus. Paris de Put. tract. Syndic. hoc verb. vers. an potestas. num. 8.

59. Ad Spurium † hâc occasione pervenitur, de quo quæritur an Assessor fieri possit? mihi Spurium infamem non esse. post Salicet. Tiraq. Palæot. probat Hartman. Pistoris & post Heigium. p. 1. q. 21. n. 18. & seqq. & alios D. Harpprecht. in §. iniuria autem. 1. n. 225. & seqq. Institut. de iniurijs. nec naturâ lege moribusve reperitur prohibitus assessurâ. sæpè allegata. l. Prætor. ff. de iudic. & argum. l. 2. ff. hoc tit. & Spuriorum, qui egregij in republicâ evasere viri plurima exempla post alios congestit. Ruland. in tract. de commissar. lib. 1. c. 7. num. 1. in fin. & n. 4. in fin. ubi per totum illud caput. 7. hanc Spuriorum materiam, itemque naturalium & legitima-

torum latè recenset, quibus addi possunt, quæ ad Mynsing. cent. 4. obs. 31. notat Arnold. de Reyger. Hinc Genuenses, quòd recipiunt Assessores Spurios inter cæteros. Heig. dict. quæst. 21. n. 55. non fieri contra jus commune autumo.

Fallit autem conclusio hæc ijs in locis, † ubi 60.
 omnis labes & in specie illegitimitatis (ut lo-
 quuntur) statuto vel ordinatione speciali est
 remota, exigente literâ nominatim tales, qui
 iustis nuptijs procreati sint, ut quidem in
 Camera Imperialis ordinatione expressum
 esse constat. part. 1. tit. 3. §. deßgleichen. Heigius dict.
 quæst. 21. num. 55. Dn. Boer. disput. hinc 8. 14. ubi ex com-
 mentatore ad dict. tit. refert. etiam illegitimè nati
 legitimum filium rejectum aliquando fuisse.
 Mynsing. cent. 4. obs. 31. ubi etiam de legitimato idem
 confirmat Rosbach. n. 19. Ruland. dict. cap. 7. lib. 1. Esto
 enim non in seminibus † semper, sed in vo- 61.
 luntate nascentis causam vitiatorum positam,
 ut can. nasci. 5. distinct. 56. nec ab his, quæ vitia
 sunt corporis ad animi deformitates rectè
 argumentum procedere, ut can. Dominus. eadem
 distinct. 56. maximè superveniente legitimatio-
 ne: atramen perfectum id demum, cui nihil
 deest Fabius libr. 1. cap. 1. deesse autem Spurijs
 constat si nihil aliud saltem opinionem per-
 fectionis & id, quod legitimè natum non esse
 inter mala recensetur humana. adde Gail. lib. 2.
 obser. 140. n. 19. & complem. Greva. Nam in hujus-
 modi regijs tribunalibus omnia cum subtili-

tate disponuntur meritò, adeoque huic vestibus & corporis cultui Cameralium suas leges positas esse videmus, quo nomine remitto ad Rulandum *lib. 1. cap. 28. n. 9. de Commiss. ordin. p. 1. t. 7. & ibi. not. Denais. ius Camer. verb. Camerales, &c.* Quod tralatitiū ab Romanis videtur esse, quantum ad Assessores attinet, Romanis enim Senatoribus vestis erat latus clavus & calcei lunati. *Vide Coras. in Rubr. ff. de Senator. n. 12 & l. 2. §. ex his auditoribus. ff. de orig. iur. Lamprid. in Alexand.*

¶ Posthæc qualitates nonnullas personarum namque decorantes, uti suprâ in homine æquè factum, subjiciam ante electionem Assessoris necessarias: Parum est malum non esse & pravis moribus vacuum, nisi boni mores se exferant. *cap. 1 §. fin. de form. fidelit. 2. feud. 6.* nam illo modo servi laudantur fures non esse, fugitivos non esse. *post Divum Hieronym. Cuiac. in π. C. de servis fugitiv.* ingenui amplius præstabunt & ante omnes Assessor noster seu Consiliarius judicialis.

Sit igitur ipsi cum primis fama bona honesta & gloriosa, quantum id bonum! *v. Ruland. latè de Commissar. & commiss. part. 1. lib. 7. c. 5.* Certè hinc crescit etiam fama Dominorum; prout apud Cassiodor. *4. variar. 4.* Theodoricus Rex, ad ornatum Palatij (*inquit*) credimus pertinere aptas dignitatibus personas eligere, quia de claritate servientium crescit fama Dominorum;

rum: tales enim provehere Principem decet, ut quoties procerem fuerit dignatus aspice-
re, toties se cognoscat recta judicia habuif-
se, &c. nostrum certè integræ existimationis
esse vult. *ordin. Camer. p. 1. tit. 3. Matthi. Stephan. b. tit. de Scabinis. n. 33. Rosbach. de Assess. n. 9. & 19. Paris de Puteo. verb. Assessor. vers. potestas. n. 28.*

Nihil autem prius quæsitum† velim, quàm 64
de verâ eligendi Assessoris pietate & ortho-
doxâ fide, quæ non in verbis & disputationi-
bus. *Iohan. Arnd. de vero Christianismo, lib. 1. cap. 32. lib. 3. c. 1. & passim.* sed in re & opere consistit:
ubi minimum ea est industria in bonis operi-
bus producendis, quâ dilectores hujus seculi
in terrenis sunt rebus. *can. omnes. 3. distinct. 47.*
Consiliorum gubernaculum lex divina sit,
post Cyprian. Lips. polit. c. 3. gentilibus quippe co-
gnitum erat, nihil providenter homines sine
Deorum immortalium ope, consilio, hono-
re, auspicari. *Grimal. de optim. Senator. à princip.*
Er soll Gott seinen Herzen fürchten / dicit de iudice
Chilian. König in pract. cap. 3. n. 2. unde suadente
pietate nostris mos omne instrumentum so-
lenne ordiri invocatione Sacræ Sanctæ Tri-
nitatis. *vide Bald. in cap. 9. de vot. & vot. reddition.*
Couvarruv. pract. question. cap. 20. num. 1. Novell. 47.
c. 1. & Romani instituto Octavij Cæsaris thure
ac mero supplicabant illi Deo, in cujus tem-
plo Senatus habebatur. ex Dione Valent. Forst. hi-
stor. Iuris. lib. 2, cap. 83. num. 56. notanter Justinia-

K 3nus

nus Imp. in l. 1. vers. ergò. C. de offic. præfect. Prætor. Afric. Justitiam & pietatem jubemus circa omnes nostros tributarios reservari, sic enim & Deus placatur & ipsi possunt celerius florere.

65. Ex pietate veniet † vera justitia & ut vir bonus evadat sincero corde: huic demum officium quodvis Politicum rectè creditur post Lips. Ruland. de Commissar. lib. 1. cap. 6. num. 10. rectè Bodinus de republ. lib. 3. cap. 1. num. 242. literarum cognitio semper est necessaria magis tamen necessaria fides, justitia & integritas, quarum
66. virtutum † adjumento quæcunque volet sine multâ eloquentiâ facilè persuadebit, &c. unde verum dixit Terentianus Simo in Andriâ: nihil isthâc opus est arte ad hanc rem, quam paro, sed his, quas semper in te intellexisti fitas fide & taciturnitate, &c.

67. Huic conscientia sedet, † quâ plenus quilibet judex esse debet. Morla. Empor. iur. p. 1. tit. 2. quest. 10. & fit timoratus, ut loquitur Alex. Stiaticus præct. observ. 23. n. 17. unde nostris duo sales requiruntur, scientiæ, ne sit insipidus, & conscientiæ ne sit diabolicus. Menoch. de arbitr. Cas. 339. num. 1. Matth. Stephan. suprâ dict. cap. 4. de Scabinis. num. 35. In Camerâ Assessorem oportet esse Catholicæ religionis aut Augustanæ confessionis. Dn. Bocer. Class. 6. disput. b. 8. 15. Oportet & praxi operam dedisse aut legisse in Scholâ quâdam. ex Camera ordinat. Dn. Bocer. dict. loc. 8. 13. quod

13. quod repetitum in Deputation. recess. Anno 1600.

Nunc ut sit veritatis amantissimus volo, 68.
 quæ virtus prolixè commendatur per totam di-
 stinct. 83. in Decreto Gratiani. Cujus rei inopia la-
 borant magna fastigia? quid omnia possi-
 dentibus deest? ille qui verum dicat, post Sene-
 cam in epist. Hippol. consil. p. 36.

Concurrentibus prædictis † animus fit 69.
 fortis ac constans, odium, favorem, divitias,
 paupertatem vitam ac mortem contemnens,
 ante quàm juste agendi deferat vocationem:
Furius de concil. cap. 2. §. 15. hujusmodi virum non
 civium ardor prava jubentium, non vultus
 instantis tyranni mente quatit solida, neque
 auster Dux inquieti turbidus Adriæ, &c. Ho-
 rat. lib. 3. od. 3. hic metu potestatis majoris non
 occultat veritatem ad hominis iram. ex August.
 epistol. 86. ad Casul. Hippol. d. loc. pag 54. qualis erat
 Helvidius Priscus, qui mori maluit antè,
 quàm tacere quoad Senator foret. Valent. For-
 ster. d. lib. histor. iur. Roman. cap. 86.

Et quid aliud illi, quibus omnia Principum
 † honesta atque inhonesta laudare mos, ut Ta- 70.
 citus loquitur annal. 2. efficiunt, quàm ut partici-
 pent culpam propriamque faciant, quam
 corrigere neglexerunt. can. facientis distinct. 86.
 scitè Augustinus, quando nimia servatur hu-
 militas (ut in specie nostra à Consiliario) regentis
 frangatur authoritas necesse est. can. quando. 4.
 dict. distinct. 86. Vidimus Curiam elinguem, in

quâ dicere quod velles periculosum, quod nolles, miserum esset. *Plinius in Panegir.* tûm malus est minister regij Imperij pudor, *inquit Seneca & post ipsum Hippol. in consil. pag. 41.* Et reipublicæ commoda quiescunt, dum qui consilium dare possunt, metu absterrentur, *Thucyd. lib. 3. bell. Pelopon.* Noster animus gerat virilem adversum hæc omnia, quæ mentem seducunt à veritate; timorem, inquam, cupiditatem, odium, amorem. *can. quatuor. 11. q. 3. latè Menoch. de arbitr. iudic. Cas. 343. n. 14. & seqq.* solus esto respectus æquitatis & veritatis. *Menoch. dict. tract. lib. 1. quest. 57. n. 3.* stateram gestet in manibus, lances appendat, æquo libramine, solum Deum præ oculis habens. *Hieronym. de Giacchar. consil. Syndicat. quod est inter opera clari. n. 360. & dictus Menoch. in præmonit. præmissâ arbitrar. iudicum question.*

- 71 Constantiæ vicina est † diligentia & assiduitas in vocatione cui sicut impossibile nihil, ita spreta nullum consilium etiam acutissimè excogitatum patitur esse bonum. *Hippol. in Palatin. p. 100. & sequentib.* Nam etiam diligentissimus quisque fallitur eventu, nec eadem pollicetur & re ipsa conficit. *Thucyd. lib. 1. bell. Pelop.* quid igitur fiet segnibus & tardis? qualis Fabius valens, inutili contatione agendi tempora consultando consumpsit. *Tacit. 3. historiar.* porrò ut laboriosus quilibet esse debeat, multa congescit. *Ruland. de Commissar. libr. 1.*

capit. 19. numero sexto, quæ videri possunt.

Omniū præcedentium virtutum comple- 72
mentū † erit iustitia & in hâc jurisprudentia,
juris inquam peritia publici & privati, nā hæc
nomen proprium dedit Assessori juris studio-
si, ut suprâ dictum. Juris inquam peritia ma-
ximè practici. l. 1 ff. de offic. Assessor. l. 1. C. eod. tit. l. 2. ff.
quod quisq. iur. Dn. Bocer. sæpè dictâ Claß. 6. disputat. 3:
thes. 12. a. Nam ut versatissimus quis sit theo-
ricus, si praxis non accedat, tyrocinium ju-
ris potius vocabitur, † quàm vera jurispru- 73
dencia: & hinc comparantur nudi theorici fi-
lijs Zebedæi, cū in praxi nesciant, quid pe-
tant, post Rebuff. refert Mascard. de probat. conclus.
1291. vol. 3. in fin. & in hinc in jure nostra tam
multa & egregia responsa partim experientia
& praxi quotidianâ invec̃ta, partim eandem
extollentia. ut l. minimè, 23. ff. de legib. l. filius eman-
cipatus, 14. in fin. pr. ibi. sic enim inveni Senatum cen-
suisse. ff. ad leg. Cornel. de fals. & in §. pen. inst. de satis-
dat. ibi. omnia apertiùs à quotidiano judicio-
rum usu ipsis rerū documentis apparere, &c.
text. in l. Labeo. 21. ibi: morem agentium sequi debemus.
ff. de statu lib. quibus accedit l. 1. & 3. C. de adif. pri-
vat. l. 1. §. impuberi. 33. ff. ad Senatuscons. Silan. l. fin. in
fin. C. de iureiur. l. 2. §. his legibus. ff. de orig. iur. l. hoc
iure. 10. l. stipulatio. 38. pr. ibi. & ita utimur, & §. si quis
ita, ibi, æque iure utimur. ff. de verb. obligat. l. 1. §. eo-
dem autem. ff. dict. tit. ad Silan. ibi ait Sextus sic esse sæ-
pè iudicatum. Alciat. de præsump. reg. 2. præsum. 30. &

eleganter Quintilianus ad sensum nostrum. lib. 12. cap. 6.
 Et herclè, inquit, quantumlibet secreta studia contulerint, est tamen proprius quidam fori profectus, alia lux, alia veri facies, plusque, si se pares, usus sine doctrinâ, quàm citra usum doctrina valeat, &c.

CAPUT SEPTIMUM.

Forma Assessoris, ibidemque de modo & ratione advocandi Assessoris.

SUMMARIUM.

Forma Assessoris. num. 1.

Modus advocandi Assessoris. n. 2.

Causæ impulsivæ habendorum Assessorum. n. 3.

Iudex an possit esse imperitus iuris. n. 4.

Iudex ut legat ipse sententiam non est opus. n. 5. & 8.

Iudices optabiles, qui ex se habeant, sciantque ipsi quid pronuncient. n. 6.

Bona faciliùs optamus, quàm nanciscamur. n. 7.

Wirtembergici iudicij aulici Præses doctus ut sit requiritur. n. 9.

Iurisperitus an possit cogi ad assidendum. n. 10. & seqq.

Iudex cogi potest ad hoc munus. n. 11.

Reipublicæ interest cives dona sua in publicam conferre utilitatem & non otiari. n. 12.

Doctor ad consulendum cogi potest, n. 13. & ad advocandum. d. n. 13. & ad assidendum. n. 14.

Assessores olim benèvolè conqueri oportuit. n. 15.

Proxime.

- Proxeneticum procurandis Assessoris. n. 16.*
Munus publicum non erat assessura. n. 17.
Assessores an & quando pro absentibus reipublice causa habiti. n. 18.
Excusatio Assessoris. n. 19.
Electio Assessoris desiderat diligentiam. n. 20.
Promotiones prece & gratia impetrata. n. 21.
Vocem liberam assessor habeto. n. 22.
Commendationes aliorum utrum planè spernendæ. n. 23.
Promotionem ut debitum poscunt, qui gnauiter sudarunt in studijs necessarijs. n. 24.
Apti cuique negotio adhibendi. n. 25.
Idoneus in comparativo gradu potest eligi præ eo, qui sit in superlativo gradu. n. 26.
Ingenia subtilia & ignea semper sunt meliora. n. 27.
Idonei præferantur indignis. n. 28.
Gradatini fiat ascensus. n. 29.
Honores appetens prius vires suas expendat secum. n. 30.
Officia malis artibus non paranda. n. 31.
Laborem sequitur haud dubiè promotio. n. 29. & 32.
Fautoribus abundat, qui rectè facit. n. 33.
Officium inferius, qui antè gessit, præfertur novitio. n. 28. & 29.
Pecunia aut munus non sit medium concludendi apud eligentem. n. 34.
Officiorum mercatores amandandi. n. 35.
Contra mercatores officiorum semper sinistra præsumptio. n. 36.
Iuramento Assessor obstringitur. n. 37.
Magistratum iniuratum Romani non ferebant. n. 38.

Iuramenta hodiè apta sibi faciunt interpretationibus.
num. 39.

Suspectus, partibus non est obtrudendus. n. 40.

*Statutum, pactum, consuetudo dominantur in Assessoris
legendi materia.* n. 41.

Consilarius qui vetatur esse, is non sit Assessor & contra.
num. 42.

Assessorum numerus in arbitrio est adsciscendis. n. 43.

Ob man ut recipiatur cogi possunt, qui iudicent.
num. 44.

Numerus conveniens gravibus causis iudicandis quis?
num. 45.

Consuetudo regit numerum Assessorum. n. 46.

*Iudicum Collegium integrum Iureconsultis mixtum rex
unquam consulit alibi.* n. 47.

Advocatus in eadem causâ non erit Assessor. n. 48.

*Iudex attendit, non quid in rem partis sed quid commu-
niter utile sit.* n. 49.

Advocatus videt, quid parti conducatur. n. 50.

*Consuetudo non est rationabilis, qua ex medio iudicum
advocati sumuntur.* n. 51.

An quis Assessoris & Advocati vices simul gerere possit?
num. 52.

Officia duo nemo affectare debet. n. 53.

*Negotia separant assessuram & advocationem quæ alio-
qui benè concurrere possent.* n. 54.

*Wirtembergenses Assessores praxi exterraneâ non ar-
centur.* n. 55.

*Locorum statuta dominantur in materia coniunctionis
advocatiæ & assessuræ.* n. 56.

Judicis partes qui gessit, an post in eadem causa rectè patrocinetur. n. 57.

Assessor à deposità licitè advocati munus apprehenditur, uberis grandioris ergò. n. 58.

Quod quando mereatur vituperationem. ibid.

Duobus Magistratibus an unus rectè assidere possit? n. 59.

Secunda, tertia aut ulteriori vice idem legi in Assessorem potest. n. 60.

Assessorum Camera nominatio & presentatio. n. 61.

FORMA Assessoris est ipsa † consulendi & 1.
 † iudicis instruendi facultas, quâ eundem
 juris adjuvat indagine: Cæterùm recensitis
 plerisque qualitatibus, quæ personam Asses-
 soris legendi debent præoccupasse, convenit
 huic loco tractatio † de modo Adessoris ad- 2.
 vocandi. Dictum est suprâ quis advocet, &
 quàm id fiat voluntariò, nullaque necessitate
 quantum ad personam iudicis vel Magistra-
 tus. Nam is non potest cogi regulariter, ut
 ex consilio aliorum judicet: sed movet eum
 sæpissimè vel imperitia vel negotiorum ex-
 pediendorum † multitudo & gravitas; quo- 3.
 tus enim quisque, modò conscientiam ha-
 bens, solus ipse sibi sapere videtur in arduis,
 quin consilium sapientum non flagitet, vel si
 maximè unus intellexerit omnia solus, non
 eò magis poterit omnia solus expedire: hæc
 posterior ratio Assessores participes consi-
 liorum & laborum genuit. l. 1. C. de Assessor. &
 domest.

domest. Chassan. in Catal. glor. mund. part. 7. consid. 27. vers. & quoniam. Rosbach. process. tit. 4. de Assess. n. 4. prout scitè Justinianus, quoniam multi, inquit, detenti curis quas apud nos habent, meritò judiciorum complent partem per suorum præsentiam Assessorum. Novell. 82. in princip. De priore ratione imperitiâ scilicet, † est quod dubites: nam variè disputata & trita quæstio est, an judicandi munus juris & legum imperitis potuerit demandari & adhuc possit? de quâ quæstione elegantia congesse-
 4 runt. Hotoman. illustr. quæst. 28. Iunius quæstion. Polit. 18. Dn. Vultei. discept. Scholast. cap. 8. Dn. Harpprecht. controvers. process. decad. 1. c. 9. n. 8. Cuiac. in Novell. 82. & Novell. 60. in fin. Robert. 3. sentent. cap. 3. Coras. 5. Miscell. 19. Brouchorst. Centur. 1. concil. leg. assert. 43. novissimè Petr. August. Morla. Empor. iur. part. 1. tit. 2. de iurisdic. quæst. 6. & mihi quidem solacet, ante Justinianum admissos esse etiam pedaneos iudices imperitos. argum. l. 2. ff. quòd quisque iuris in al. Cum Dn. Vulteo dicto loco: post Justinianum verò non item. dicta Novell. 82. in Magistratibus ferè omnes consentiunt, quod ab his juris privati peritia exacta non fuerit, manetque planissimè, quod hîc volo, non solum negotiorum amplitudini, sed etiam horum imperitiæ datum, ut advocarent Assessores, hocque nomine salaria ipsis constituta de publico. Morla. dict. loc. n. 11. ex Lampridio in vita Severi,

Jam non moror argumenta, quę in contrarium ponderari possint, quorum resolventium nomine remitto ad præfatos auctores. Nam quod primò sententiam legere debet judex. *ut l. final. C. de sentent. ex brevic. recitand.* id illustris non facit ex singulari privilegio suo. *Bart. in l. 1. C. dict. tit.* sufficitque † si judex §. prædixerit: sic pronuncio & Notarius mox legat de scripto sententiam. *post Bald. in l. aliquando versic. queritur. ff. de offic. proconsul. Cyn. in l. 2. C. de sentent. ex brevic. recitand. Kilianus König, cap. 23 process. Morla. dicto loco, n. 12.*

Et quod secundum leges & constitutiones debet judicare. *cap. 1. de consanguin. & affinib. c. 1. de re judicat.* identidem facit per peritos mediatè. *Morla. sæpè dicto loco, numero decimotertio.* Non denique obest, quod litem suam facit judex judicando per imperitiam aut dolum: *l. ultim. ff. de extraordin. cognition. l. ult. ff. de Decret. ab ordin. faciend. §. 1. institut. de obligation. ex delict. Francisc. Marc. decis. 650. Robert. libr. 3. sentent. cap. 3. ubi suprà.* Nam si dolo admiserit falsum judicium, satis intellexisse rem videtur, & non absq; peritia fuisse ejus juris, quod malitiosè temeravit. *argum. l. auxilium. 37. ff. de minorib.* Si culpâ lapsus est; aut protervè melius consilium Assessoris sprevit, & itidem non labitur imperitiâ, satis edoctus sententiam meliorem, aut secutus est consilium erroneum, & expedit malum non in judicem, idque propter

pter excusabilem imperitiam, sed in Affessor-
rem, ut sæpè allegata l. 2. ff. quod quisque iur. in al. &c.
& infra latiùs dicetur de pœna Assessoris part. 2.

- Præcedentia autem lubens eò declaro, ut
stipitem, bardum & blennum judicem mini-
mè velim, sat autem habeam in viro intelli-
gente & discreto licet sine eruditione. Nam
6. quòd optimi Principes † maluerunt iudices,
qui per se rempublicam gerere possent, non
per Assessores, qualis Alexander Severus, teste
Spartiano in vita eius. & Justinianus, qui in dictâ
Novell. 82. carpit ex alijs discuntosea, quæ ipsos
eloqui in iudicando deceat, id privilegio qui-
dem bonitatis suæ laudatissimè cupierunt,
prout in universum ea quæ pulchra sunt ci-
tiùs bonis † optare, quàm potiri licet in hâc
mundi imperfectione: quòd autem hujus vo-
ti compotes facti fuerint, nullibi legimus.
 8. Ergò cùm potestas legere † non potest sen-
tentiam, post Assessor id facere ex ejus com-
missione. *Paris de Puteo. tract. Syndicat. tit. Assessor.*
vers. an potestas. num. 22. Quidquid autem id sit
de jure communi, certè ordinatio aulici ju-
dicij † Wirtembergici doctû in Latinâ linguâ
& jurisprudentiâ vult Præsidem, ut exprimit
part. 1. tit. 2. in princip. & facit ibidem. §. vnd wo sich
dann/zt. illius tit. Ubi iudex in paritate voto-
rum partem unam fortificare comprobatio-
ne suâ & sic pluralitatem inducere jubetur, id
quod iudex imperitus difficulter posset.

Esto

Esto jam judicem † seu Magistratum indige- 10.
 re Assessoris adminiculo seu ob imperitiam,
 seu negotiorum molein, quæro, an eum qui
 ipsi placeat, & verò adlidere nolit, cogere
 possit ad hoc officium? Sanè judices cogi po-
 tuisse ad obeundum munus judicandi, † non 11.
 habet dubium, quod latissimè exponit Schra-
 der. *tractat. feudal. part. 10. section. 10. quæst. 25. n. 42.*
& sequentib. Morla. suprà dicta quæst. 6. n. 5. eodem
modo Assessores cogi posse per Magistratum,
si detrectent hoc officium. docuit Cagnol. ad l.
diem functo. 4. n. 23. ff. de offic. assessor. Schrader. dict.
loco. n. 44. & quidem cogi pignoris capione,
multæ dictione alijsque remedijs, quibus
municipes adiguntur ad munera. per l. si quis. 9.
ff. de muner. & honor. l. 78. ff. de iudic. Menoch. de arbi-
trar. iudic. lib. 1. quæstion. 2. num. 21. & coactionem
prædictam ex Dione probat. Menoch. de arbitr.
Cas. 514. num. 2. Curtius relatus à Mandello. in Rubric.
ff. hoc. tit. num. 12. per dict. l. si quis Magistratus. 9. ff. de
munerib & honorib. ad quam tamen respondet Mandel-
lus; Assessores non esse Magistratus. Sed certè quo-
 niam reipublicæ interest, † ne quis facultati 12.
 bus suis malè utatur, §. *sed hoc. 2. institut. de his qui*
sunt sui vel alien. iur. quod non pertinet solùm
ad res & patrimonia, sed maximè ad operas
personarum, nam respublica gerit curatelam
universalem omnium civium. arg. l. muto. 6. §.
tutoris datio. 2. ff. de tutelis. & tot. tit. ff. & C. de Ma-
gistratibus conveniendis. quæ pati non debet ul-
 L lum

- lum otuari. *Philipp. Camerar. in horis succis. seu mediet. histor. lib. 2. cap. 32.* & verò studium juris tam latè patet, ut nemo studiosus ejusdem, in mechanicis laborare queat, faciant igitur postmodò oportet, quod didicerunt qui juris periti esse voluerunt, quibus & alijs fundamentis latè demonstrat necessitatem Assessoris Paris de Puteo. *tr. Syndicatus. verb. Assessor. versic. potestas cum esset, à princip. usque ad n. 6. maxime n. 4.*
13. id quod tralatitium à consulente, † nam per æquè jure proditum, Doctorem ad consulendum cogi posse, *L. 2. ubi gloss. & Bart. C. de proxim. sacror. scrinior. lib. 12. Ruland. de Commissar. part. 1. c. 25. n. 12. & advocati coguntur postulare. l. 1. §. ait Præter. 4. iunctâ gloss. ibid. in verb. non habebunt. ff. de postuland. textus in l. providendum. 7. §. 1. C. d. tit. ubi pœna præstituitur detrectanti privatio privilegiorum. textus item in l. nec quidquam. 9. §. Advocatos. ff. de offic. procons. Dd. in l. invitus. C. de Procurator. Ioh. Iac. Ay rer. in process. part. 1. cap. 1. observ. 8. n. 9. & seqq.* Ergò concludo cum † *Philipp. Franco in c. 1. n. 4. de iudic. in 6. post gl. ibi.* Magistratus quem potest personaliter vocare, ut adsit & sibi consilium præbeat in judicio vel extrà.
14. *serv. 8. n. 9. & seqq.*

Hodiè sublato jure veteri, quo in patriâ suâ nemo rectè adsidebat, de quo suprâ, hæc sententia magis est probabilis, quæ alioquin valdè dubia redditur, si respicimus prisca tempora, quando in Provinciâ suâ arcebantur assidendo indigenæ Nam tùm temporis

assessura

assessura aut erat munus publicum aut non
 erat; si non erat munus publicum, conquire-
 re utique oportuit Assessores † benevolentis. 15.
 simè: unde procurandæ assessuræ proxeneta-
 rum † & proxeneticorum usum fuisse docet. 16.
L. final. ff. de proxenetic. Donell. 18. Commentar. 2. pag.
115. Sed ex nova hac quæstione, an scilicet as-
 sessura fuerit munus publicum an non fuerit,
 nova surgit dubitatio: Non fuisse munus pu-
 blicum † Assessoris officium apparet cum ex 17.
 antè dictis, tum ex *lege 1. C. de Assessorib. & do-*
mest. &c. Spe præmiorum, inquiunt Imperatores
Dioclet. & Maxim. & honorificentia Assessores
 sunt provocandi, non metu terribili & neces-
 sitate incongrua libertati terrendi. *Rosbach.*
hoc tit. de Assessor n. 8. & negat quod publicum
 munus fuerit assessura. *Mandellus in Rubric. ff. de*
offic. assessor. nu. 12. & ea propter Assessores tum
 primum † Reipublicæ causa abesse diceban- 18.
 tur, juvabanturque ex edicto illo, si qua iusta
 causa, &c. cum salaria ipsis de publico con-
 stituicæperunt Alexandri Severi clementia.
 & sic legem Reipublicæ. 37. & sequentes duas, ff. ex quib.
 caus. maiores, &c. item alias Leges declarat *Petrus*
Burgius. 1. elector. 9. pag. (m) 20. cum antè priva-
 to nomine abesse censerentur & ex dicta cau-
 sa non restituerentur. *Petr. Burg. dict. loc.*

¶ Cessat autem coactio Assessoris, † si ju- 19.
 stam causam habeat denegandi. *argum. l. si lon-*
gius. 18. l. iudex. 46. ff. de iudic. & facit ratio ca. 1. S. fin.

de prohibet. alien. feud. per Lothar. cap. 1. §. sed non est alia. in fin. Quæ fuit princ. causs. benefic. amittend. l. qui cum maior. 14. §. sed si minor. ff. de bonis libertor. l. penult. C. quomod. & quando iudex, &c. l. final. ff. qui satisfdar. cogant. can. pervenit cum sequentib. & can. final. distinct. 18.

20. In summa Assessorum electio † cum causæ cognitione fieri debet. *argum. l. 3 §. si causa. ff. de bonor. possession l. nec quidquam. 9. §. ubi decretum. ff. de offic. proconsul. l. omnia. 71. ff. de regul. iur.* Ergo capita quædam quæ præter suprâ dicta Iudex vel Magistratus porro attendere debeat in electione Assessoris, brevibus attingam :

21. Primò non promovebit Assessorem † commendatione paucorum aut precibus studiisque privatis sed ex merito. *Tacit. in lul. Agricol. vita Lipsius. lib. 3. Polit cap. 4. latè Chassanæ. in Catalogo vanitat. mundi part. 1. considerat. 60. Hippol. à Collib. Consiliar. pag. 65.* Non misericordiâ magis, quàm electione super his decreta fiant. *ut Iustinianus in terminis tamen alterius officij loquitur in Novell. 15. in princip. scilicet defensoribus civitatum, sed quæ Justiniani ratio valdè huc quadrat ad Assessorem receptum mera misericordia.* Nam hujusmodi creaturæ postmodò

22. liberam vocem † non habent, quam tamen quilibet Consiliarius maximè habere debet. *Lipsius. 3. politic. 7. non, inquam, liberam vocem habent præ creatoribus suis, & id vult Justi-*

nianus

nianus in dicta Novell. 15. in princip. hisce verbis, quæ aliquando sunt obscuriora: & pro alio quodam lusu judicium subjacent, voluntatibus, &c. Cogitent, quibus jus eligendi datum, vilescere muneris auctoritatem cum obscuris deferatur. dicta Novell. 15. in præfation. ubi Gothofred. lit. B. & hæc disertè præmonuit ordin. Cam pag. 1. t. 4. S. wo auch. ibi. Daß dieselbige nicht auß gunst practick oder sonst promovirt, &c.

An igitur commendationes † omnes re- 23.
spuendæ sunt cum ei, qui idoneos quærit, tum etiam illi, qui idoneus est & pro tali operam suam venditat? Minimè respuendas esse commendationes aliorum planè mihi persuadet hoc, quod excellentia si statim & passim obvia sunt nomē excellentium amittunt, raris enim debetur hic titulus. rara autem per amicos quærenda non facilè solus inveneris, persuadet autem mihi etiam libellus, qui Ciceroni tribuitur de petitione consulatus. Nam ut quidem multa continet ille libellus mea sententia Philosopho non digna, tamen promotionum licitarum usum honestum esse firmis probat argumentis: & apud Tacitum Thraseapatus Rustico Aruleno succinctâ & gravi oratione cogitandum proponit, promotionum spem non esse temerè præcipitem agendam juveni viro, ita refert Tacitus orationem peti: *Ne vana & reo non pro futura intercessori exitiosa inciperet, sibi (id est peto) actam ætatem*

& tot per annos continuum vitæ ordinem non deserendum, illi (scilicet Aruleno) initium Magistratum & integra, quæ supersint, &c. Facit, quod iusta honoris cupiditas & retentio quæ ordinatè fiat & mediante scientiâ inter virtutes ponitur. post Lucam de Penna in l. 2. C. de his qui sponte. muner. public. subeunt libr. 10. Chassan. in Catal. glor. mund. part. 1. considerat. 40. idem pluribus confirmat d. part. 1.

24. considerat. 53. Imò † gloriosam promotionem ij, qui res egregiè gesserunt, ut mercedem desiderant virtutis. possimus dicere cum Cicerone 1. de offic. Chassanæ. dict. lib. part. 1. consid. 55. Ergò videat Magistratus, ut conjunctâ cum propria amicorum curâ inveniat personas idoneas huic officio adsidendi præficiendas: Convenit enim in quaque re peritos maximè usurpare, 25. prout Alexandrum Severum † Imperatorem fecisse accepimus, qui si de jure tractaret doctos & disertos, si de militia, milites adhiberet. Lamprid. in vit.

26. Quæstio autem hîc emergit, † si tres occurrerent Magistratui eligenti Assessorem, unus satis peritus & idoneus, alter doctior & melior, tertius doctissimus & undiquaque etiam extra propositum munus perfectus, an eligere possit eum, qui in positivo gradu sit? Baldus modicè perito est cōtentus in l. si quid. §. si venditor. ff. de adilit. edict. Menoch. in arbitrar. iud. ca. 253. nu. 3. arbitrio judicis id permittit, quia textus in c. statutum, §. Assessorem de rescript. in 6. relinquit

relinquit hoc conscientiae: discretionem judicis esse circa qualitates Affectoris, sicut circa salarium, scribit Rosenthal. de feud. cap. 12. conclus. 9. lit. d.

Ego si mediocrem & in positivo gradu qualificatum elegerit, spreto alio, qui altioris sit ingenij, minimè peccare judicem existimo, per ea, quæ latè disputat Morla. multoties dicta question. 6. Gutierrez. question. Canonic. par. 2. cap. 11. n. 38. & seqq. Cavallos commun. opin. contra commun. question. 659. n. 2. vide etiam Anton. de Padyll. in l. præses. C. de servitut. & aqua. neque enim subtiliora & ignea ingenia † semper sunt meliora. 27. ra. Thucyd. libr. 3. bell. Pelopon. Hippol. à Collib. consil. pag. 8. & ex Q. Curtio lib. 4. Lipsius lib. 3. polit. cap. 4.

Cùm autem is, qui inter præsentes electioni subiectos ita infimus est, ut non par sit muneris petito eruditione, hoc casu obtinebit canon statuimus. 8. distinct. 61. absurdum, inquit canon est, ut imperiti † magistris, novi anti- 28. quis, rudes emeritis præferantur.

Præterea in hoc quoque attentio erit eligenti, ut libentiùs promoveat, qui in officijs publicis inferioribus ante exerciti fuerunt. can. miserum 4. can. quid proderit. 7. distinct. 61. textus & ratio in l. final. C. ut nemini liceat in emption. & c. lib. 10. tit. 27. in quibus obtinere debet; ut Gradatini fiat † ascensus, quod latè & per multos 29. juris Civilis & Canonici textus probat. Menoch. de arbitrar. iudic. cas. 564. per tot. & hîc minor

irasci non debet, si prælatus ei sit maior. *can. qui resistit. 11. quest. 3.*

Concurrentibus autem duobus, qui utri-
que publica munera antè gesserunt, regula-
riter is præfertur, qui diutius gessit *textus se-*
lecti in l. 1. C. de agentib. in reb. lib. 12. tit. 20. l. 1. C. de
offic. Castrensian. lib. 12, tit. 26, l. ult. C. de tyronib. lib.
12. tit. 44.

Nisi is, qui tempore vincit, laborum com-
paratione vincatur ab altero, nam qui plus
laboravit, antegreditur illum, qui tempore
prior. *ut disertè statuit d. unicuique. 7. C. de proxim.*
sacror. scrinior. l. 2. C. de offic. magistri officior. l. 2. C.
de primicer. lib. 12. tit. 7.

Inter competitores autem observatio erit
30. perpetua, ut primò vires quilibet suas † me-
tiatur diligenter, priusquam honorem desi-
deret. *can. non est. 1. quest. 1. Chassan. Catal. glor.*
mund. part. 1. considerat. 44. ubi citat ex Horatio illud:
Sumite materiam vestris, qui scribitis æquam
Viribus, &c.

Metuatque sibi etiam si se dignum maximè
arbitretur *can. suscipiendus. distinct. 63.* Sin verò
non sit idoneus, temperet sibi omninò ab
honoribus, quibus est impar, & ita intelligo.
cap. qualiter. 17. de election. can. inscripturis. 8. quest. 1.

Deinde si idoneus quidem, sed prælatus
ipsi, cui major in pectore sedet prudentia,
non irascatur. *ut dict. can. qui resistit.* Tertiò, ut
31. deficientibus medijs ordinarijs † non inva-
dar

dat officia malis artibus & medijs inordina-
tis. *can. nulli. distinct. 29. can. Ecclesiæ. eadem distinct.*
can. decimas. 16. quæst. 7. Sic nemo petet honorem
cum alterius dejectione. *per dictos textus & alia.*
Chassane. in Catal. glor. mund. part. 1. consider. 41.
Speculat. tit. de legat. §. 2. ante versic. patet ergo. Idem
in tit. de disputat. & allegation. §. satisclare. 6. in princ.
rectissimè Ambrosius, veritatis ea est regula,
ut nihil facias commendandi tui causa, quò
minor alius fiat, neque si quid boni habeas, id
ad deformationem alterius & vituperatio-
nem exerceas. can. 13. si quis. 1. quæst. 3. Laborem
priùs † appetere omnes meminerint. *L. 1. C. de* 32.
excusat. artif. lib. 10. & non dubitabunt postea
de promotione sua: Deus enim vel ex carcere
novit habiles extrahere & reipublicæ neces-
sitatibus præficere. *Genes 41.* & verissimè Mer-
curius Plautinus *in Amphitruone:* fat, † (inquit) 33.
favitorum habet, semper qui rectè facit.

Redeundo autem ad electorem † Assesso 34.
ris, eligat liberâ voluntate nō redemptâ pre-
tio: nam hæc coactionis quædam species est,
quò pertinet *tota Novella 8. ut iudices sine quoquo*
suffragio fiant. L. fin. C. ad leg. lul. de ambitu. Novell. 161.
cap. 1. audiendus nobis Alexander Imperator,
qui dicebat: ego non patiar mercatores po-
testatum, † necesse est enim, ut qui emit ven- 35.
dat. *Lamprid. in vit.* quod idem animadvertisse
dicitur Ludovicus XII. Galliarum rex, ejus-
modi mercatores, quod aversione emissent,

figillatim postea vendere *in ordin. sua* 40. idem
que de Ludovico Beato refert Ganguin. libr. 6.
cap. 2. certè contra eum, qui officium emit,

36. præsumptio † est, omnia postea perversè
agere *Paris de Puteo. tr. Syndicat. tit. de offic. syndica-*
tor. vers. Dicitur. n. 2. pag. (m) 95. idque extendi-
tur, etiamsi à Principe emissset. *Paris d. loc. vers.*
& primò. sequenti n. 4. ibi. tamen Salicetus & num. 5.
Provincias spoliari (inquit Seneca) & num-
rium tribunal audità utrinque licitatione al-
teri addici non mirum, quando quæ emeris
vendere gentium jus est. *l. de benefic. 15.* Sed ve-
teris Reipublicæ vitium erat suffragia emere,
actiones eo nomine concedere. *Cuiac. in π. C.*
de suffragijs.

37. Tertiò ubi iudex † eligens repererit qui
placeat, obligabit eundem juramento, velle
judicare secundum Imperij constitutiones,
jus commune & laudabiles locorum consue-
tudines quod justum æquumque sit: *cap. Ve-*
nientes de iureiurand. l. final. C. ad leg. Jul. de ambit. l.
rem non novam. 14. C. de iudic. authent. sed hodiè. C. eod.
Novell. 82. Cammergerichts Ordnung. part. 1. tit. 57.
Fürstlich Wirtembergisch Hoffgerichts Ordnung.
part. 1. tit. 9. Alexand. Stiatric. pract. observ. cap. 26. n.
46. Dn. D. Bocer. Class. 6. disputat. huius tit. thes. 22.
38. Romani ultra quinque dies Magistratum † in
leges non juratum, non ferebant. *Livius lib. 31.*
vide Arnise. Politic. cap. 16. pag. 378. optimum enim
remedium excitandi timoris divini iusiuran-
dum,

dum, neque verò sat est obligasse hominibus & fide humanâ, qui Dei vicem in terris sustinere debebant: quamvis vice versâ non satis firmum deprehendatur vinculum obligandis hominibus impijs, namq; hi quòd Deum non curent, quasi absenti & ignorantì jurasse persuasi sunt, maximè ubi occasio est incurvandæ religionis † per omnis generis interpretationes, quam ad rem turpissimè abutuntur clausulâ, *gerewilich vnnnd ohn gesâhrlich*/ quasi non omnia exactè sed ex arbitrio modicè imò malè diligentis & multa indulgentis viri præstanda, contra quos jam olim declamavit *Livius lib. 3.* Sed nondum (*inquit*) quæ nunc tenet seculum, negligentia Deum venerat, nec interpretando sibi quisque iusiurandum & leges apta faciebat, sed suos potius mores ad ea accommodabat, &c. 39.

Habeo quarto loco, quod moneam eligentem Assessorem pro † causa singulari: ut 40. eligat partibus non suspectum. *Philipp Francus post glossam in cap. statutum. S. Assessorem. num. 1. de rescript. in 6.* nam suspectus Assessor potest recusari *Petr. August. Morla. empor. iur. tit. 2. de iurisdic. omn. iudic. in procem. num. 14.* Cæterum non propterea necessum est, ut assumatur qui partibus sit confidatus (ut loquuntur) seu amicus. nam sufficit non esse suspectum & aliàs aptum. *Philip. Franc. dict. loc. Asinius in praxi. S. 25. cap. 15. num. 2.* ac proinde si alicubi confidatos & gra-

& gratiosos dari oportet Assesores, id non ex jure esse, sed ex consuetudine, monet *Asin. dict. loc. Rosbach. hoc tit. de Assessor. num. 6 & 8.*

41. Deniq; Judex vel Magistratus † in eligendo Assessore ob oculos ponere debet, num statutum vel consuetudo loci, vel pactum ultra suprà dictas etiam alias qualitates desideret, nam his omninò satisfaciendum, utpote quæ dominantur in hoc genere plurimùm. *Schrader. tractat. feudal. part. 10. section. 13. n. 34. 35. 36. & sequentib.*

Sic si statutum vel pactum velit certę sortis homines allegi, hæc dispositio implenda est, ita in materia feudali valet non alios haberi Assesores, quàm pares curiæ. *Schrader. dict. tractat. & section. n. 43.*

42. Et qui statuto prohibetur esse Consiliarius † hic per idem prohibitus censebitur esse Assessor; nam hæc duo convertibilia sunt. *Paris de Puteo. tract. Syndicat. verb. Assessor. versic. an potestas. n. 5 & generaliter quicumque defectus vetat fieri Consiliarium, idem etiam Assesorem fieri non patitur Schrader. dict. part. 10. sect. 13 num. 12. post Chassanæ. in Catal. glor. mund. part. 7. consider. 27. vers. octavò animadvertendum, &c.*

43. ¶ Jam cujus arbitrium est an eligere Assesorem † sit necesse idem æstimabit, si evidens sit necessitas, quot numero Assesores sibi adjungere velit. Sanè si duo Assesores non consenserint, assumi tertius debet salario duorum

rum cum tertio partiendo. Philipp. Francus post
Dominicum in cap. statum. §. Assessorem nu. 7. in glossa
verbi. Competenti. de rescriptis in 6. Speculator. § 5. n. 3.
hoc tit. de Assessor. Paris de Puteo verb. Assessor. vers. po-
testas cum esset. num. 6. qui tertius vocatur eint
obmann. Rosenthal. de feudis. cap. 12. conclus. 9. n. 16.
post Schrader. tract. feudal. part. 10. section. 15. num. 2.
ubi is latissimè pro more suo.

Ad eligendam talem personam suppleto-
 riam † arbitri juris iuviti cogi possunt per su- 44.
 periores implorato hoc nomine ipsius offi-
 cio. *Schrader. dicto loco adde eundem num. 24. & se-*
quentib. Rosenthal. dicto loco n. 18. lit. C. Quid? quòd
 omnes, si ordinarij siue delegati iudices
 sint, si inter votandum scindantur in partes
 æquales, cogi possint ad recipiendam perso-
 nam supernumerariam, quæ majora (ut vo-
 cant) constituat, *die das mehrer mache. Schrader.*
sæpè nuncupato loco. num 4. s. 6. & sequentib.

Hic commodum est quærere, † si colle- 45.
 gium iudicum & dicasterium ordinarium
 constituendum esset ex integro causis gravi-
 bus expediendis, iudicandisque maxime vi-
 ce ejus, qui territorialem jurisdictionem ex-
 ercet quot personæ videantur satis esse?
 idque non otiosè quæritur ut opinor in-
 specta parte 2. tit. 1. der Cammergerichts Ord-
 nung/ Videmus in Curijs statutum minorum
 gentium unum vel alterum Consiliarium
 cum Secretario reitoti præfectos & vice Do-
 mini

mini judicare vel jus dicere in gravissimis? Mihi rationabile videtur, judici vel præfidi ejusmodi consilij minimum octo personas attributas esse debere: tot enim & non pauciores, constitutiones Imperij in Camera Imperiali, quando super definitiva deliberatur, exigere noscuntur, ordinatio *p. 1. tit. 10. §. Ser-
ner ordnen.* mixti ex ordinarijs & extraordi-
narijs, ut anno 1557. constitutum per visita-
tores. *Cisner. ad ordin. dict. loc. fol. (m) 53. §. Damit
auch.* qui ijdem anno 1577. quos ad vulgares
causas deputaverant senos, jusserant augeri
pro causarum gravitate. *Cisner. dict. loc. fol. 54.
§. solten.* quæ suprema Curia omnibus infe-
rioribus ad imitandum proposita est, quam
etiam jure meritoque imitari debent, *textus
in §. final. Institut. de satisfactionib. & in constitut. Ju-
stiniani de veteri iure enucleand. §. sed & si quæ. 10. se-
quiturque eandem ordinatio des Fürstlichen
Württembergischen Hoffgerichts / part. 3. tit. 24. §.
so ein. fol. 86.* quin apud nostrates rarò octoni
duntaxat, sed plerumque plures adfidere
conspiciuntur, sæpissimè autem Collegium
frequens suos tredecim judices exhibet, in
Camerâ autem major numerus octonario
vix adhibetur: Extra jam decisum casum,
46. quòd si consuetudo † loci determinet nume-
rum Assessorum, ei meritò stabitur: Sic jus
Saxonicum tres minimum imperare Scabi-
nos dicitur. *Chilian. König in processu suo. cap. 23.
num. 1.*

num 1. possunt autem & quatuor sex aut undecim esse. *Chilian. König dicto loc. n. 3. versic. vnd solcher/ &c.*

Quin etiam si causa tam gravis † sit, ut in- 47.
tegro collegio jureconsultis referto non li-
queat satis, potius expensis pudoriq̃ue non
parcendum esse, quàm justitiæ detrahendum
autumant, & tali casu alios consuli debere
Bald. & Angel. in l. dubium. C. de repudijs. ad quod
tamen extra casum necessitatis non facile
descendendum. Speculat. §. salarium. §. n. 4. in fin.
hoc tit. de Assessor.

Inter cætera Judex seu Magistratus de As-
sessore sollicitus conquirendo, admonetur,
ne sumat eum, qui in eadem causa antè fuit † 48.
Advocatus. tex. in d. fin. §. ult. in fin. C. de assessorib.
& domest. ne, ut notanter, ibi Imperator sub-
dit, affectionis suæ vel advocacyonis memor,
incorrupti judicis non possit nomen perferre:
impossibile enim est ingenuo & honesto
animo dupliciter erga unam causam esse af-
fecto: advocatus ea affectione in causam esse
debet ut propriam, & ei fini intentus, ut vel
victoriam reportet, si id fieri possit, in quo
quidem omnia licita media intentata non
linquet, vel si fieri non possit, saltem clemen-
tiam, & quod victoriæ proximum est: ut per
Fabium lib. 5. cap. 13. cui planè dissimile judex
attendit, non † quid parti expediat, sed quid 49
bono communi, quid justitiæ, judex medius
est,

est, Advocati in extremis versantur: iudex vir bonus est æquitati obsecundare sollicitus & eo fine cuncta subtiliter dispensans. *cap. 1 §. prædictus. quæ fuit prima caus. benef. amitt. lib. 2. feud. 28. l. quæsitum. 3. ff. de testib. can. iudicantem. 30. quæst. 5. cap. cum Iohannes. 10. extra de fide instrument. Schneidevu. in §. actionum. n. 19. & seqq. Instit. de action. Vultei. lib. 1. de feud. c. 11. n. 26. And. Gail. lib. 1. præct. obs. 108. n. 4. & seqq. & lib. 2. obs. 31. n. 13. & obser. 76. n. 7.* Advocatus est vir bonus, partis suæ admini-
 50. cula † fideliter dispensans, ut vel vincat, vel benignissimam pro merito suo ferat sententiam. *l. 1. §. postulare. 2. ibi desiderium amici. ff. de postuland.*

Ob hanc affectionem, quem ex officio ad causam gerit, imò gerere tenetur, repellitur Advocatus à testimonio in causa. *L. fin. ff. de testib. in 6. Dn. Harpprecht. in process. decad. 11. concl. 4. in fin. Wurmser. 1. observ. tit. 4. obs. 1. Mascard. de probat. vol. 1. conclus. 66. & repellitur à iudicandi munere in eadem. l. Prætor. 17. ff. de iurisdict. gl. in d. c. fin. verb. appellationis. de testib. in 6. ergò etiam ab adsidendo, ut suprà dictum, nec facienda est distinctio an Advocatus salarium perceperit, five non acceperit, ut hoc casu admit-
 tatur propterea, quia ratio prohibitionis cessare videatur: nam affectio ad causam non esse ex salario debet. *arg. l. 1. §. Advocatos. 7. ff. de extraordin. cognit. iuncto. §. proinde. 5. d. l. 1. eod. tit.* ac proinde benè factum in jure nostro Wirtembergico*

tembergico noviori, quòd consuetudo † illa §1.
 plerumque locorum abolita, quâ partes liti-
 gantes ex medio judicum singulos sortie-
 bantur Advocatos, qui postquam in causa
 oranda progressi usque ad conclusionem
 fuissent relictis partibus, ambo introibant
 consilium, & ex Advocatis mox iudices
 facti reliquis collegis in ferenda sententia
 opitulabantur. *New Landrecht / p. 1. tit. 17. fol. 94.*
 §. vnd weil / &c.

Sed hac occasione quæritur, an sicut Asses-
 sor nemo potest esse in causis, in quibus antè
 Advocati patrocinium præstitit, ita in uni-
 versum † nullus Assessor possit simul Advo- §2.
 catum agere? De illo res est expedita, de hoc
 dubitatio reliqua propter *text. l. pen. ff. de offic.*
Assessor. ubi in suum auditorium causas tracta-
 re vetatur Assessor, in alienum autem non
 prohibetur: Accursius in *d. l. pen.* existimat, il-
 lam legem esse correctam per *d. final. C. eodem.*
 & rectè: quem sequitur Iason ibidem. Nam *d. l. pen.*
 spectare urbem Romanam non Provincias
 facilè est colligere, quia in Provincijs vix oc-
 casio fuit coram uno tribunali advocandi, &
 in alio adsidendi, propter distantiam loco-
 rum: in urbe autè Romana multiplices erant
 cognitiones, & non vetabantur uno loco ad-
 vocando alio adsidendo operam navare mo-
 dò suspicio & privata studia abessent: Neque
 verò quæ vulgò datur sanctionis Justinianæ

- ratio in d. l. fin. ut per Roshach. hoc tit. n. 18. Duaren. hoc eod. tit. Donell. 18. comment. 2. pag. 114. & pag. seq. hanc solam esse credere debemus, quod nimirum
- 53 regulariter nemo duo officia affectare † debeat, quò allegant. L. hac parte. 10. C. de de proxim. sacror. scriin. libr. 12. tit. 19. l. hi quidem. 5. C. qui milit. poss. lib. 12. tit. 34. l. 1. C. de prapof. agent. in reb. lib. 12. tit. 21. & gloss. in d. l. fin. verb. sufficere. C. de Assess. allegat. l. magis. 5. §. in primis. ff. de reb. eorum. & l. ut qui natura. 19 §. cum me. 3 ff. de negot. gest. Nam advocatia & assessio sunt quidem duo officia, sed utraque juridica & Jureconsulto apta. l. 2. §. servius. 43. ff. de origin. iuris & l. 1. C. de assessor. minime autem contraria extrà si in una & eadem causa velint ab eodem exerceri: Et si turpe fuit, ut idem advocaret, qui etiam adfideret, cur permisere vetustiores, ut dict. l. pen. ff. de offic. assess. jungenda igitur modò dictæ & il-
- 54 la, quod tempore Justinianæ † legislationis in l. ult. C. h. t. tanta fuit multitudo negotiorum in singulis, ut aut extremè avarum se aut certè πολυπράγμονα proderet qui utrumque suscipere laborem non dubitaret; & hanc rationem textus indicat ipse in sæpè dicta L. fin. C. h. t. adde aliter dictam l. pen. explicantem Pacium. centur. 1. concil. leg. quæst. 55. jam quoties princeps voluit, diversa esse salaria advocatiæ, & assessuræ, & satis honesta singulis, quoties item negotia in singulis satis onerant, toties improbè conjungi nullus refragabitur, è con-
- verso

verso autem, si partem anni laboratur, & pro parte anni salaria præbentur, impunè Assessorum praxi patronariæ manuum applicare existimem, cessante causâ legis prohibitivâ, ex legis enim ratione producimus & coarctamus ejus dispositionem. *l. his solis. C. de revoc. donat. l. milites agrum. 13. ubi Dd. ff. de re milit. l. si rem subreptam. 41. ff. de usucap. l. fin. ff. de cloac. l. cum mulier. 47. ubi Bl. ff. solut. matr. Hartm. Pistor. lib. 2. quest. iur. 6. n. 43. & seq. sic limitamus legem ex utilitate ejusdem. L. sin autem. 27. §. sed & is. ff. de Rei vindic. l. subtilitatem. C. de iudic. l. nam ut pedius. 13. ff. de legib. cum simill. Sichard. in Rubr. C. de collation. n. 7. Sic hodie in Camera Imperiali assessoribus, Vetitum est absolutè & simpliciter, nullis extraneis advocatis vel consiliariis applicari, quis enim nescit, ipsam Cameram satis suppeditare negotiorum. *Cammergerichts Ordnung/ p. 1. tit. 6. in princ. Denais. iur. Cam. tit. 16. n. 8.* Quin observatores notant non indulgeri extrâ ordinem, ut quis Assessor inter disceptantes status Imperij arbitrum agat, ne hujusmodi avocationes tandem crebrò quærantur sine distrahendi collegij, prout Duci de Wirtemberg & Civitati Argentinensi memorant denegatum einen Obmann/ex assessoribus Cameræ. *Ruding. in pract. observat. verb. Bensiger.* Quemadmodum vice versâ ad assessoribus † 55. Dicastrij nostri Wirtembergensis, quoniam in anno quaternis vicibus & singulis vix ultra*

quinas septimanas habetur iudicium, non est interdictum, praxi exterraneæ, quatenus consuluntur à Nobilibus vel Dominis non subditis, vel etiam in causis, so vermutlich an das Hoffgericht nicht gelangen / nam & salaria perpetua nō habent, sed quatenus adsident, excepto quòd ratione relationum Doctōribus paulum perpetui tributum est; & tamen, ut omnis suspicio partialitatis crebræ etiam secessiones Assessorum facerent, omnibus & singulis intra Ducatum & in causis, so vermutlich an das Hoffgericht per appellationem gelangen möchten / interdictum est advocatōnibus, quod ante paucos annos factum est, cum antè libera fruerentur praxi Assessores, & incidentibus causis quibus præfuerant, secederent.

56. Ergò prout uniuscujusq; curiæ leges † hoc disposuerint, pro conditione causarum, personarum & temporum, ita observabitur: quando quidem videmus, ipsius Justiniani tempore lege sæpe dictâ fin. Magis generaliter prohibitum fuisse promiscuum advocatōnis & assessoris usum, quàm quòd generaliter etiam servata fuerit illa prohibitio, ut apparet ex *Novell. 60. c. 2. §. 1. vers. Consiliarijs autem, &c.* ubi datur Assessor, qui idem advocatus, intellige duo iudicia, quibus negotiorum quantitas pati poterat commixtionem: Neque verò perpetuum est, extra casum impossibilitatis,

possibilitatis, ut nullus duo gerat simul officia, *per supra dicta*: nam tutela est officium, omnia enim personalia munera vocantur officia. *L. munus. 18. ubi lohan. Gædæ. ff. de verb. signif. l. munerum. 18. pr. ff. de muner. & honor. l. 1. ff. eod. tit.* quis autem nescit tria ejusmodi officia in una persona concurrere posse? *ut inst. de excus. tutor. & Curat. §. item tria 3. & ff. eod. tit. l. 2. §. fin. l. 3 §. 4. 5. & 6.*

Ex converso videre nunc licet, † an judicis personam qui sustinuit, postea fieri possit in eâdē causa advocatus, pone in prima instantiâ adsedit Magistratui judicanti, in appellationis judicio vult patrocinari, an id contra boni viri officium fieri censendum? Sunt quibus ita sedet *per d. l. fin. C. de Assessorib. & domest.* Perpendendo ibi duplicitatem officiorum & prohibitionem de super factam, & *per l. quisquis. 6. princ. C. de postuland.* considerando rationem ibi, quoniam aliquem inter arbitros & patronos oportet esse delectum. *Mascard. de probation. conclus. 145. n. 2. post Speculator. tit. de advocat. §. 1. vers. item quod fuit advocatus, &c.* Mihi verò contrarium placet, posse scilicet post finitum judicium hujus judicii Assessorem in alia instantiâ parti alterutri patrocinari: nam quid noceat affectio post nata judicio præcedenti? nihil omnino, quid judicio futuro? itidem nihil, nam advocatus hoc agit, ut causæ sit amicissimus, quod nil ad corruptionem posterioris judicii facit, Ergò rectè post

Cynum in l. quisquis. 6. q. 1. Petr. August. Morla. saepe dicta quest. 6. n. 30. statuit contra Speculatorem & Mascardum dictis locis. Nam nec illud est ut moremur, quod Assessor qui fuit in prima, non re- & è fiat testis in secunda instantia, ut per Mascard. dict. conclus. 145. num. 1. nam id facit votum defendendæ sententiæ suæ, quam prius tulit Assessor à qua nemo censetur discessurus facile. L. iam trigesima. 35. C. de appellation. Gail. lib. 1. pract. observ. 131. num. 1. imò vix libenter alienam sententiam quis retractat, sciens, id quod sibi displiceret, alij non facere, ut inquit Fabius lib. 5. cap. 1. pag. (m) 271. Diversum est in casu nostro, quando quidem id maximè posterioris officij natura exigit, esse affectum omni meliori modo in partem unam, cui servitur.

58. Illud autem planum est, † deposito Assessoris munere, advocati partes quem jure apprehendere posse, ut in Camerâ nihil frequentius fieri videmus. *Vmmius disput. de assess. n. 7. in fin. thes. 2. id permittente. d. l. fin. in fin. princ. C. de assess. & domest. & jubente ferè in Camera libus necessitate quæ vituperationis notam, quam aliàs incurrere possent ut præferentes inferiora superioribus, facile transfert ab ipsis, postquam de salario constituto pro statu & conditione suâ agrè exhiberi posse dicuntur.*

59. Restat videamus, an unus Duorum † Magistratum Assessor esse possit? quam rem non
tàm

tàm ex concursu & compassione officiorum, quàm negotiorum multitudine itidem, & æquitate salariorum ut in præcedentibus factum, æstimare par est: prout sæpè allegatam *l. fin. §. 1. & seq. C. de assessor. & præfata iura quæ duo officia conjungi non patiuntur quibus accedit Chassanæ. in Catal glor. mund. part: 1. consid. 61. & per can. 1. & 2. 4 q. 4. cap. fin de instit. can. presbyteros. 16. quæst. 1. c. quia nonnulli de Cleric. non resident. c. unio. 10. quæst. 3. Speculator. tit. de assessor. §. 6. pœna. num. 3. necessariò sic declaranda esse autumo.*

Denique non prohibetur Magistratus, † 60. quem semel, bis vel etiam amplius usurpavit pro Assessore, & extra doli mali causam rursum dimisit, iterum pro necessitate justitiæ adlegere. ut est textus, in *l. Liceat. 12 C. de assessor. cui non refragatur l. nemo. 5. C. eod. tit. quam de domesticis & Cancellarijs judicum loqui textus ipse innuit, diversos inter cætera potissimum in eo ab Assessoribus, quòd hi legerentur per Magistratus, ut supra suo capite, Cancellarij & domestici non legerentur per eosdem, imò sub gravi pœnâ interdictum erat Magistratibus ne ipsi adsciscant sibi talia officia. *l. nullus. 8. C. de assessor. Sed accipere cogebantur à primatibus officij Scriniorum in eadem Provinciâ. ut dict. l. 8. si igitur non optare poterant novos, multò minus poterant semel motos Cancellarios revocare, hæc enim res suspicionis plenior esse poterat.**

61. ¶ Reliquum est ut de assessore Camerae Imperialis † adlegendo specialia adnotem: præterquàm quòd Catholicam religionem vel Augustanam confessionem agnoscere: quod integræ famæ, quòd Illustris Generosus nobilis aut Jurisconsultus gradu honoratus, quòd legitimè natus, Germanicæ nationis & juratus peculiari formulâ esse, de quibus omnibus peculiaribus locis in hac parte dictum, accedit nunc, quòd constitutiones Imperij non contentæ sunt Doctore vel Licentiato simplici, bullâ fortè aut immaturo examine, ut non rarò prodeunt, creato aut meris obstaculorum resolutionibus tincto. *vide Cisner. ad ord. p. 1. t. 4. §. wo auch. fol. (m) 17.* sed qui in praxi forensi probè sit exercitus, peritiamque hauserit plenariam: fortè Consiliarius Principis. *vide Cisner. ad §. deßgleichen. pag. (m) 13.* Professor Academiae aut aliàs insignis practicus antè qui fuerit *ord. Cam. p. 1. c. 3. §. auß denselben.* Deputat: Abschied de anno 1600. §. *demnach. fol (m) 10. adde Ruland de Commissar. lib. 1. cap. 27.* Jus nominandi & præsentandi Assessores Camerae est vigore ordinationis penes Cæsaream majestatem, Principes electores & sex statuum reliquorum circulos. *Denaif. iur. Camer. tit. 18.* & in specie Cæsar ipsum judicem Cameralem ordinat, quem Principem Imperij Ecclesiasticum vel secularem, aut minimum Comitem Baronémve Imperij oportet esse.

tet esse. *Denaif. dict. loc. Dn. Bocer. dict. disputat. thes. 18.* Porro Imperator Cæsarei officij nomine juxtà ordinationem in Anno 1555. publicatam nominat duos Comites vel Barones & totidem juris Doctores vel Licentiatos, tum etiam nomine hereditariarum Provincia- rum nobiles similiter duos pro his tamen etiam admittuntur Doctores promiscuè. *Dn. Bocer. dict. thes. 18.* Quilibet ex sex Principibus electoribus nominat præsentatq; unum Assessorem nobilem vel Jureconsultum, & denique ex sex circulis singuli binos tam ex ordine equestri, quàm Jureconsultorum ex Camera ordinat. *Dn. Bocer. dicta thesi 18.* & hæcenus personæ unâ cum judice numeratæ viginti quinque, qui numerus quomodo postea successivè incrementum acceperit & tandem ascenderit ultra quadragenarium, historicè & prolixè commemorat Cisner. ad ordinationem, qui potest videri: *part. 1. fol. (m) 3. sub rubricâ.* Anzeig wie vnd mit wie vielen Richtern/2c. das Kayserlich Cammergericht jederzeit besetzt sey. Decedente uno ex Assessoribus vel aliâs cessante, judex Camera curat apud eum, qui decedentem præsentaverat, ut locus vacans redintegretur, & quidem scripto statui illi, qui jus præsentandi habet, præfigit sex menses futura præsentationi, *ordin. Cam. p. 1. tit. 4. s. wo auch.* præsentandi autem ab illo duo vel tres d. s. deßgleichen. *tit. 4. p. 1. ordin.* Non quatuor,

tuor, quinq; aut sex, quod temporis lucrandi ergò vetitum Anno 1573. per Visitatores. *Cisner. ibid. fol. (m) 18. §. dieweil. quæ examini iudicis & Assessorum subjiciuntur omnes & postea eligitur unus, qui maximè idoneus videtur. ord. p. 1. t. 4. §. auß denselben. & quidem hîc gratificationi non erit locus, ut is, qui in positivo sit præferri possit ei qui superlativo modo reliquos ante eat, quod apparet ex ibi annotatis à Cisnero. fol. (m) 19. adde. Examen autem potissimum consistit in relatione quâdam suscipienda novorum præsentatorum singulis, ut passim notatur qua præstita refertur de qualitate in pleno Senatu. *Cisner. dict. fol. 18 §. dieweil adde. eodem relatum decretum Visitorum in Anno 1575 fol. 67. & seq. §. vnd damit & §. damit aber. Denais. iii. 12. 13. iuris Cameral. in verb. Assessor. Pruckman. consil. 25. Gilhausen. arbor. iudiciar. cap. 8. n. 7. Præfatis sex mensibus elapsis, si vel omninò nulli, aut non idonei (quo tamen posteriori casu monitio fit secundâ vice:) Judex & Assessores ex officio eligunt de populo tamen circuli contumacis (ut alibi dictum) qui decedenti succedat Dn. Bocer. dict. disputat. thes. 19. dict. tit. 4. §. auß denselben. in fin. & §. vnd wo. seq. Quòd si etiam judex & Assessores in subrogando novo Assessore moras neciteret inexcusabiles, Commissariorum & Visitorum est Reipublicæ hoc casu prospicere: id quod constitutum Anno 1557.**

Cisner.

Cisner. addict. tit. 4. fol. (m) 21. §. gleichfalls. Ex sex circulis unus si de præsentatione rogandus, non ad omnes & singulos status ejus circuli, sed ad designatos die außschreibende Fürsten scribitur, in Franconico circulo videlicet monentur Episcopi Herbipolensis & Eistensis cum Marggravio Onolsbacensi: in Bavario Archiepiscopus Salisburgensis & Dux Bavarix, in Suevico circulo Augustanus Episcopus & Dux Wirtembergensis; in circulo Rhenano Episcopus Argentinenfis, Abbas Fuldensis & Dux Lotharingix, in Westphalico Episcopus Monasteriensis & Dux Juliacensis, denique in Saxonico circulo Archiepiscopus Magdeburgensis & Elector Saxonix: Ad evitandam autem discordiam præsentatio inter Principes Ecclesiasticos & Seculares prænomi- natos per vices alternatur, conventionibus desuper initis. Dn. Bocer. dict. disputat. thes. 20. & seq.

CAPUT OCTAVUM.

SUMMARIUM.

Salarij dispectio pertinet ad media conducendi Assessoris.
num. 1.

Assidere gratis an debeat noster. n. 2.

Ita honor scientiæ habendus, ut non detrahantur scientibus necessaria. n. 3.

Sapiens de fructu oris vivet. n. 4.

Ne hodie

Ne hodie locati actio est advocato ad salarium consequendum. n. 5.

Salarium debetur Assessori. n. 6.

Salarium congruum esse debet. n. 7.

Solertes magis æconomi quàm boni viri sunt qui non ex rei veritate salaria pendunt. n. 8.

Competens quare salarium deputabitur. n. 9.

Menochius de competentia bene locutus. n. 10.

Immodicum salarium abbreviatur. n. 11.

Salaria unde accipiant Assesores. n. 12.

Datorum iudicum salaria non promuntur ex publicis redditibus. n. 13.

Sed recipiunt Assesores si opus habent. n. 14.

Partium sumptu. ibid.

Consulere prudentes integrum iudici. n. 15.

Iudex non indigens capit Assesores sumptu proprio. n. 16.

An immediate Salariati fuerint Assesores ex publico, declaratur. n. 17.

Conciliatio præcedentium. n. 18.

Pescennius Imp. non effecit, ut post ipsum salaria Assessoribus ex publico penderentur. n. 19.

Petitio salariorum. n. 20.

Conciliatio. l. 1. § 5. & 8. cum l. 4. ff. de var. & extr. cognit. n. 21.

Salarium in iudicio feudali partes pendunt. n. 22.

Lex diem functo. 4. ff. de off. Assess. attingitur. n. 23.

Mors Præsidis non deminuit deputatum annum Assessori. n. 24.

Id præter rationem communem. n. 25.

Quenam autem. n. 26.

Vivus translatus Præses an Assessori salarium deminuet.
num. 27.

Vers. fin. l. 4. an accipiat interpretationem de successore translati. n. 28.

Salarium in fine anni petitur. n. 29.

Salarium morientis Assessoris debetur heredibus eius.
num. 30.

Quomodo probetur assertio. n. 31.

An à repetitione negata liceat arguere ad petitionis facultatem. n. 32.

Similibus probatur veritas. n. 33.

In solatium viduitatis & orbitatis data è publico non rapiunt creditores. num. 34.

AD modum constituendi Assessorem omninò pertinet inspectio de salario, quantumvis enim ad commoda & utilitates assessuræ referri quoque posset, id tamen minùs propriè fieri arbitrarer, quia non tam est beneficium seu privilegium propriè, quod labore & industriâ parandum est, quàm quæ alia habemus consequentia hujus muneris merè privilegiaria & gratuita de quibus suo loco Deo dante videre licebit: Nunc salarium refero inter † media conscribendi Assessores.

Expeditum est suprà assessuram non esse munus publicum, ut quis ad hoc cogi possit, sed voluntarium, jam esto quod Assessor velit, operam suam commodare Reipublicæ,
an vel

- an pietatis vel honestatis intuitu id facere debeat gratis, † quæstionis est, quod negant rectè omnes qui de hac re scripserunt. Nam quod Philosophi contra suum objectum; quasi rem numariam odisse, paupertatem rebus omnibus anteferre debeant, *ut l. in honoribus. §. Philosophis. ff. de muner. & honor.* unde persuadendi ipsis argumentum, ut publicè doceant gratis, imò abjiciant numos si quos habeant. *ut per Senec. 19. epistol. 109. Laertium. 6. de cratete.* quod inquam Philosophi rectè regerunt, adversum egestatem si necessaria se constantiam habere, si voluntaria & spontè accersita stultitiam ducere; quin Reipublicæ quæ rependere labores possit & meritò debeat, ingratitude committendæ occasionem præripiendam, atque vel ob hanc causam non gratis serviendum esse licet opulentis, idem Juris studiosi seu Assessores nostri respondebunt his, qui ea de causa gratis adfidendum esse objectaverint, quia Civilis scientia seu Jurisprudentia res sanctissima est, & quæ numario pretio non æstimanda,
3. habitus quidem per illos scientiæ debitus † honos, sed cujus sacerdotes necatos velint:

At Cicero non minimus Jurisconsultorum; ipsum justissimum (*inquit*) est, justitiæ mercedem non quærere, relatus à Paride de Pute. *tract. Syndic. verb. Assessor. vers. Potestas cum esset in princ.* Quin ipse sapientum sapientissimus Salomon

in Pro.

in Proverb. cap. 23. noli vendere Sapientiam, doctrinam & intelligentiam? Respondeo, hæc alio sensu proferri, quàm ab authoribus prolata sunt. Nam qui vel minimum justitiæ actum pretio quantocumque æstimari posse putaverit, eum vel minimam humani sensus particulam non habere in propatulo est: Sed ita habendi sunt sapientes, † ut de fructu oris 4. ipsorum venter repleatur, quemadmodum idem vir sapiens *cap. 12. & 18.* præcepit, commodo illo, quod ob justitiæ labores percipitur non referendo ad pensationem boni operis, sed ad necessitatem laborantis, quem utiq; impransum paucos dies superesse non posse constat: unde nostri ob salaria & honoraria Jureconsultorum actiones Locati conducti, vel mandati esse noluerunt, in his enim fit pensatio pecuniæ ad operas, sed tamen extraordinario officio tam egregiam operam jurisprudentum destitutam esse ejdem noluerunt *ut l. 1. §. an & Philosophi. §. §. proinde 6. §. in honorarijs. 10. ff. de extraordin. cognit.* ut malè mihi post vetustiores *Sichard. † in l. un. C. de suffragijs. 5.* hodie det actionem Locati advocato, qui publicum salarium non habet, & à parte exoratus est patrocinium. Cæterùm hac in re an Assessor salario gaudere debeat, latiùs fimbriam extendere non expedit, cum ob eos, qui non libenter salaria dant, fortè arripientes rationes dubitandi pro firmandis suæ præconceptæ

conceptæ opinionis versutijs, tùm ob alteram partem, † cui pridem satisfecit *Speculat. in §. salarium. h. tit. Paris de Put. tract. Syndic. verb. Assessor. vers. potestas cum esset. Menoch. de arbitrar. cas. 514. & qui loco communistarum videtur ditissimus Ruland. in tract. de Commissar. libr. 7. cap. 7. part. 1. & nos concludimus, quod justitiâ exigente Assessori debeatur salarium cum Mandell. in Rub. ff. h. t. num. 8. Iason in §. sed istæ. num. 113. inst. de action. adeoque iniquum foret, quem suis sumptibus ad hoc officium cogi. glos. in cap. cum ab omni. 10. verb. nomine Assessorum de vit. & honest. Cleric. ubi multos textus allegat. Chassan. in Catal. glor. mundi. p. 7. consider. 27. Menoch. Paris. dd. loc.*

Idque vel suadet respectus Assessoris ad Magistratum: nam de Magistratibus non dubium, quin semper habuerint salaria, *Paris de Pute. verb. Salarium per tot. Assessor autem imperitum Magistratum informat, & facit, ut possit, quod posse debet, ut per Chassan. in Catal. glor. p. 7. consid. 27. vers. & quoniam. Parid. tract. Syndic tit. Assessor. vers. an potestas. num. 22. Menoch. de arbitrar. cas. 253. princ. Coras. in rub. h. t. Morlam. sæpe alleg. quæst. 6. num. 3. Rosbach. hîc. num. 4. Decium: consil. 8. num. 3. vers. inventum. quid nî igitur Assessori salarium injustè invidebitur? Certissimum indicium justitię neglectę in Provinciâ dixeris in quâ sacerdotes ejus negliguntur.*

7. Evici nisi fallor salarium † dandum Assessori, & hoc jure utimur hodiè ut non sint sine salarijs,

larijs, qui tribunalibus adfident eminentioribus, nunc nihil tam monitu necessarium est, quàm hoc, ut exhibeatur Assessor condigno personæ, loco, temporis salario; in isto nihil vel parum, in hoc apud paucos non peccari existimo: nisi querelæ quæ passim audiuntur falsæ sunt: non eximuntur vituperij notâ, qui ex copia Doctorum magis, quam vero laborum pretio rem æstimant, apud quos nil nisi hoc auditur, tanti hodie parari potest ad hanc vel illam rem opera Doctoris, tanto salario annuo Doctor famelicus hodie contentus est, noxa si ultrâ datur cuiquam! æconomi isti † magis solertes, quàm boni viri sunt: & nisi fallor, nulla re magis decipiuntur; nam, prout hodie pretio magis quàm verâ eruditione gradus facultatû apud quosdam proflare dicuntur, & parabilis propterea videtur copia Doctorum, concesserim quidem facilè talem vili fortè redemeris pretio: indoctum autem pro docto faciliùs apprehenderis: quamquam ô malum illud promotivum noxium viris doctis peræquè ac Reipublicæ, utinam Cæsarea auctoritate compesceretur: Noster Magistratus, qui ad Assessoris associationem est intentus, cogitet, non esse bonum Domino, fidelem operarium cum gemitu & iniqua laborum penatione distineri, quod primum populi Dei martyrium fuisse libri originum docent, in
N neminem

- neminem gravius, quàm in Dominum iniquum tandem expetens. Competens t̄ esse salarium vult *gl. nostra in C. statutum. verb. Assessorem. verb. Competenti & ibi Philip. Franc. de rescript. in 6. tex. & gl. in l. 1. C. de Assessor. quo nomine laudantur diversi Principes à Menoch. dict. cas. 514. qui ibidem notanter dicit. num. 3. 4. & 13. incongruum & nullum salarium habere, à pari procedere, & peccare dicit Speculator. §. salarium. s. h. t. Magistratum, qui hac in re retineat, innuens multa alia esse, in quibus tenacitatem laudabilius exercerent, quàm in his, quæ promovendæ justitiæ essent.*

- Competens autem Salarium esse debet respectu personæ, loci, temporis, annonæ, &c. *Menoch. de arbitr. iudic. cas. 254.* Nam olim annona multò erat vilior, duplo vel triplo, quàm hodiè est, & tamen videmus, salaria nihilo esse altiora, imò nonnullis in locis decrescere viderentur, nisi pudor caperet homines. Præclarè *Menoch. in arbitr. iud. quest. dict. cas. 514.* non convenit (*inquit*) & juri æquitati que consentaneum, est ut idem nostra hac parum felici t̄ ætate pendatur salarium, quod triginta vel quadraginta ac plus annis præstabatur, cùm olim annona esset valdè vilior hoc tempore, domus multò minori conducebantur pretio, servorum ancillarumque mercedes & salaria viliora vestium impensa valdè tenuior, hæc *Menoch. n. 10. pergit autem num. 11.*
- non

non minùs notanter, est etiam, *ait*, quod Princeps rationem habeat, ut Judices & Magistratus, qui ei inserviunt quotannis summam aliquam in arca reponant, quâ vel suæ senectuti vel posteritati consulant: nullus enim est tam vilis mercenarius, diætîm operas suas locans, qui præter id, quod in se alendo impendit, nolit etiam mercedis partem superesse, quòd rectè statuit Justinianus noster in *L. per hanc. §. sexcenti aurei. C. de advocat. divers. iudic.* dum de advocatorum diversorum iudicum, ac etiam fisci salario agit, ita sanciens: sexcenti autem aurei, quibus pro tempore fisci patronis foritux Celsitudinis, ad exemplum priorum temporum, ex area tui iudicij consulatur, ne post decursum celerem advocacy & labores gloriosos egeni ex-eant; bonum dictum laudatissimi Principis, sed quod hodiè parum servatur.

Vidimus quid opus in Salaris nimium tenuibus, ut ad æquitatem reducantur congruo augmento addito: Sed quod rarius accidit, ubi salarium est nimio magnum, † de-
ir. curtandum est vice versà à Magistratibus.
gl. in d. c. statutum. §. notarium. verb. officium etiam delegatus. ibidemque Philipp. Franc. de rescript. in 6. Schneidevu. in §. tripli. nu. 5. inst. de action. nam aliquando complent plura folia, saltem ut lucrentur impensius post Zasium Schneide. dict. loc. Menoch. dict. cas. 514. n. 7. & seq. ubi dicit mortali-

ter peccari per officiales omnes, qui plus accipiunt, quàm æquitatis ratione possunt vel debent, ergò importunitatem ipsorum meritò reprimendam autumat, si immoderatè exigant. *Speculator. hoc tit. de Assessor. §. salarium. §.* & in universum superiori Magistratui qui cum Imperio est providendum incumbit, ut iudices dati & inferiores in sportulis & similibus exactionibus modum teneant, ne partes contra æquitatem graventur. *gl. in c. cum ab omni. 10. verb. præter expensas. de vit. & honest. Cleric. Schneide. & alij in d. §. tripli. n. 4. & seqq. inst. de action.*
 Sed non utique salario carebit Assessor noster si partes venerint in concordiam & definitivam non expectaverint, ut omnibus convenit. *Speculat. d. §. salarium. §. Philip. Franc. in d. cap. statutum. §. Assessor. de rescript. in 6. nu. 8. Morla. sæpè dicta part. quæst. 28. n. 14.*

- 12.** § Unde habeant Assessores sua salaria † post præcedentia nunc absolvendum est? & distinguitur, aut sunt Assessores ordinario-
 rum judicum, & habent salaria ex publico seu à Republica *L. 4. ubi gl. & Dd. creberrimè. ff. de offic. Assessor. L. 1. 2. l. velut. 7. l. in Consiliarijs. 10. l. non minùs. 11. & l. sequent. L. ultim. §. nec sit concessum. C. de Assessor. & domest. Novell. 17. c. 5. §. festinabis. ibi quæ à fisco dantur. idque non solum de jure Civili verum est, sed etiam de jure Canonico. Mandell. in rub. ff. hoc tit. nu. 8. ubi id probat contra Curtium id negantem, qui consentit Paris de
 Puteo.*

Puteo. tract. Syndic. verb. Assessor. versic. an potestas. n. 23. Quin etiam hodiè ordinarij tenentur Assessoribus de Salario ex publicis redditibus prospicere. *Rosenthal. de feudis. cap. 12. conclus. 9. lit. c. post Schrader. dict. tract. part. 10. section. 13. n. 22. ubi communem dicit.*

Dati autem iudices ut & delegati † assume- 13.
re Assessores nequeunt publico salario, nisi à Principe sint dati. *Novell. 69. c. 2. ubi Cuiac. per l. à iudice. §. C. de iudic. & Novell. 82. in princip. ibique itidem Cuiac. Donell. libr. 18. Commentar. cap. 2. pag. 112. in princip. & pagin. 115. lin. 36. & seqq. Dn. Bocer. Class. 6. disp. 3. thes. 4. lit. C. quod diversum in delegato Papæ, nam is hac in parte Imperatorem æmulari non putavit. dict. cap. statutum. §. Assessorem. ubi Phil. Franc. post gl. de rescript. in 6. Rosbach. hoc tit. Ergò delegatus Pontificis & cujuslibet alterius Magistratus regulariter Assessorem non capit sub publico salario, sed si velit Assessoris adjumento uti, distinguitur aut opus habet † Assessore, putà si est igna- 14.
rus. *Paris de Puteo. tract. Syndic. verb. Assessor. vers. an potestas. n. 23. vel causæ impar, vel non liquet ipsi. gl. in d. §. Assessorem. quod conscientia ejus committitur an opus habeat. dict. cap. statutum. §. Assessorem de rescript. in 6. ubi glos. & lazè Philipp. Franc. ad finem. & tum recipit Assessorem vel Assessores non quidem sumptu publico, sed partium litigantium. Chilian König in process. cap. 23. num. 2. Canonistæ in sæpè allegat. §. Assessorem. Afm.**

in prax. §. 25. cap. 29. num. 1. Nam regula est universalis, quaecunque geruntur in utilitatem utriusque partis, ea communibus expensis sunt conficienda. *Gail. lib. 1. pract. observ. 99. n. 10.* & hic partes non relevantur si iudex proprio motu Assessores duxerit vocandos cū à neutro petitum. *Schrader. tract. feudal. part. 10. sect. 14. num. 82.* Sed hoc casu notabile est pro partibus, quando iudex Assessoris adfidentiā vel etiam plurium usus esset per processum sumptu suo, si postea velit super definitiva vel etiam gravi interlocutoriā consulere apud alios jurisperitos, quod partes hunc posteriorem sumptum licitè de rectare possint. *Schrader. dict. sect. 14. n. 83.* addens rationem, ne duplici sumptu graventur.

Aliās tralatitium hoc est, quod dicitur de advocacy Assessoris per iudicem delegatum casu quo causæ impar, ab ea iudiciorum observatione quā passim iudices in causis gravioribus, quando ipsis non liquet, consulunt jurisprudentes† vel singulos vel etiam integra Collegia facultatum. *Schrader. dict. tractat. section. 14. n. 81. Dn. Bocer. dict. Class. 6. disput. 3. thes. 6. & seqq. de quo latè Speculator. in tit. de Requisitione Consilij: & Asinius in praxi toto §. 25. per multa capita. sumptibus inquam partium, Rosenthal. dict. cap. 12. conclus. 9. n. 15. Vantius de nullitat. ex defect. iurisd. ordinar. num. 146. Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 1. quest. 23.* Communibus, nisi una pars sola

sola petijffet, tùm enim petentis sumptu Consultor vel Assessor assumitur. *Schrader. dict. loc. n. 84. Asin. dict. cap. 29. §. 25. post Speculatorem & alios. Chassanæ. in consuetud. Burgund. Rubric. 4. Des droict appar. à gens mariez. §. 7. le mary aula. nu. 36. & seq.*

Si verò judex non opus habeat Assessore † 16. ex proprio marsupio jubetur eum solvere, quem ad sociandum sibi duxit pro placito suo sine necessitate. *post Speculat. dict. §. salarium. Bald. in authen. ad hæc. num. 2. C. de iudic. Paris. dict. verb. Assessor. vers. an potestas. n. 23. in tract. Syndicat. Dn. Boter. dict. loc. thes. 5.* Sed quoniam omnes avari præsumuntur. ut per *Mascard. de probat. vol. 1. in verb. avarus*, non præsumitur Judex judicasse cum Assessore, sed solus ubi hoc non constat. *Decius consil. 8. n. 4.*

In Salaris præbitorum salariorum † ex 17. publico vel Reipublicæ nomine hæret dubitatio, an Assessores salaria sua acceperint immediate à Rationalibus Magistratibus Provinciarum, an verò non ab his, sed ab ipsis Præsidibus vel Proconsulibus & sic ex publico mediatè? *Donellus 18. Commentar. 2. pagin. 117. Vmmius. num. 14. Paris de Puteo. d. tract. Syndicatus putant*, non immediate ex publico, sed ex manibus magistratuum assessores salarios, *Paris dict. loc. verb. Assessor. vers. potestas cum esset. n. 5. ibi Assessor debet. dicit, Præsidem habuisse ex publico pro se & Assessore, Assessorem verò*

post ab ipso Præside, quibus suffragari videtur *l. diem functo. 4. ff. de offic. Assess. & l. 1. C. de Assess. & domest.* Alijs autem diversum placet existimantibus Rationales Provinciarum Magistratus immediatè præbuisse salaria Assessoribus de annonis publicis, id vel vocis ratione suadente, quâ salaria dicuntur Assessoribus competere, non mercedes: jam salaria sunt ex annona & panibus publicis redditus anniversarij. *Alciat. lib. 8. Parerg. cap. 5.* præcipuè autem hanc sententiam suadere videtur *L. un. C. de annon. & capit.* ubi Assessores disertè ponuntur inter eos, qui de publica annona & capitatione salaria expectant. *& l. un. C. de præbend. Salarijs. lib. 10.* ubi qui publicè salarium habent, id percipiunt jussu Principis, scilicet directo ad Rationales & eos, qui pecuniæ & reddituum publicorum curam gesserunt. vide *Alciat. 4. dispunct. 20.* Accedit locus *Spartiani in vita Pescennij Nigri Imp.* quem refert noluisse ab iudice aut dari aut accipi salaria. *Coras. ad dict. l. diem functo. 4. n. 3. ff. de offic. Assessor. Menoch. de arbitrar. iud. quest. Centur. 6. casu 514. n. 2.* in qua lege plerique legunt præstitutum non præstitum. *Coras. dict. loc. Alciati notæ ad gloss. ibid.*

¶ Pro consonantiâ harum † notionum advertendum est ad temporum discrimina: Nam postquam Imperator Alexander Severus (teste *Lampridio in vitâ*) constituit Assessoribus salaria de publico, & constituit quidem pro

pro ipsis, ut in Commentarium Principis referrentur. *L. abesse. 32. ff. ex quib. causis maior. quæ lex est Modestini Jureconsulti, qui ad tempora Gordiani Imp. usque pervenit, ut apparet ex L. ad exhibendum. §. C. ad exhibend. & sic post Imper. Alexandri ordinationem id primum cæpit, ut ex publico immediatè salaria perciperent, Assessores cujus rei vestigium quoque est in L. administrantes. 41. §. eorum. 2. ff. de excusat. tutor, ubi dicitur, eorum, qui Reipublicæ causa absunt Comites, qui sunt intra statutum numerum, de tutela, &c. excusantur, quæ lex est Hermogeniani, qui tempora Diocletiani attigit:*

Quod non æquè observatum fuit ante tempora Alexandri Severi Imperatoris: Nam hinc est, quòd in *L. Divus Antoninus. 4. ff. de var. & extraord. cognit. petitio salarij est à Magistratu Provinciali, scilicet, hæc lex est Pauli Jureconsulti qui sub Imper. Caracallâ scripsit, & quòd in l. 1. §. sed & si Comites. 8. ff. eod. tit. itemque in l. sed addes. 19. §. fin. ff. Locari conduct. quæ utraque Ulpiani est, Caracallam eundem Imp. videntis, eadem petitio extraordinaria adversus Magistratum prodita est. Quoniam hi Jureconsulti tanquam anteriores ignoraverunt constitutionem Severi postea insecutam: Ergò etiam dicta *L. diem functo. 4. ff. de officio Assessor. ut quæ Papiniani est sublata per eundem Tyrannum, non potuit non facere mentionem**

salarij expectandi à Legato Cæsaris : prout antehos omnes Divus Antoninus prius hujus extraordinariæ actionis author fuisse perhibetur. *in dict. l. 4. ff. de var. & extraord. cognit.*

19. Quæ Collatio nunc illud quoque † affert per Imp. Pescennium Nigrum, quod in ipso Spartianus laudat, magis exordium & mentionem faciendam salariorum ut Comites ea haberent ex publico, quàm ut revera percepissent; nam ipse dixit quidem, judicem neq; dare neque accipere debere, & tamen post eum Imp. dedisse constat ex antè dictis: Ergò quod mutare cògitavit Pescennius non antè plenum sortitum effectum est, quàm superveniret Alexandri Severi clementia. Hæc solidè, ut mihi videtur, enucleavit *Petr. Burgius. l. Elector. cap. 9.* qui mihi minimè reticendus erat.

20. Ex quibus hætenus dictis † nunc facile elici potest, quomodo hodie salariorum petitio sit Assessoribus? Et sanè si de publico constituta, ut constitui solent ordinarijs omnibus & constitui æquum est, nam quod Principes, Comites & Status Imperij justitiam administrant id fit intuitu fructuum Jurisdictionis & ea propter sine onere subditorum ulteriori, ut qui aliàs satis dependunt in publicum, non est necesse quæri de genere actionis, sicut nec olim ulterius quæsitum est, postquam in Commentarios Principum referrentur:

Reliqui

Reliqui verò Assessores, qui etiam hodie conductionis temporariæ modo advocantur, eandem habent implorationem officij iudicis extraordinariam, quam olim habebant. *ut dict. l. 1. §. 8. l. 4. ff. de var. & extraord. cognit. l. diem ubi Dd. ff. de offic. Assess. l. sed addes. 19. §. fin. l. qui operas 38. in fin. cum l. seq. ff. Locati conducti.* ubi incidenter monendum est, quid sit, quod † 21. *in dict. l. 1. §. proinde. 5. & §. sed & si. 8. ff. de var. & extraord. cognit.* negatur extraordinem jus dici Assessoribus seu Comitibus, ut qui gratis servire debeant tanquam sanctissimæ scientiæ Sacerdotes: cujus tamen contrarium deinde *in dict. l. 4. ff. eod. tit.* asseri videtur an hæc lex 4. correctoria est antecedentium? quod placet Cuiac. lib. 8. observat. cap. 25. mihi differre hi textus & invicem non tollere videntur, Comites scilicet ratione partium litigantium non habent salarij petitionem, at benè ratione Magistratum, hoc respectu loqui *dict. leg. 1.* suadent exempla ibidem subjecta de Professoribus Juris, Philosophis, &c. Vide tamen aliter resolventem Donell. 18. Comment. 2. pag. 118. *Vmmium. n. 14. & gloss. in dict. l. 4. ff. de var. & extraord. cog.*

Sed in iudicio feudali restat † videamus à 22. quo petat salarium Assessor? verius est non à iudice sed à parte petendum Rosenthal. *dict. ca. 12. conclus. 9.* & ante ipsum Schrader. *dict. p. 10. sect. 13. n. 21. & sequenti.* A quo me non abstrahit consideratio

consideratio contraria apud Schraderum
ibid. n. 22. relata, quod videlicet feudales sunt
ordinarii judices, & verò ordinariis incum-
bit onus salariandi regulariter. ut per Henric.
Boich. in c. cum ab omni. 10. per illum tex. de vita & ho-
nest. Cler. num. 10. Nam respondetur, bellè di-
stingui inter ordinarios Specialium Causa-
rum, quales sunt feudales judices, hi quidem
ratione Jurisdictionis in feudorum causis
sunt ordinarii, sed propter raritatem causa-
rum delegatis judicibus similiore: Notum
quippe est, publicos redditus & consequenter
salaria ministrorum hauriri ex fructibus ju-
risdictionalibus, subditorum scilicet colla-
tionibus: hæc cessant intuitu feudalis judicij,
nam & judex & pares possunt esse sine aliâ ju-
risdictione & sine territorio, Schrader. ad
longum dict. part. 10. section. 1. Si autem sunt ma-
ximè cum territorio, certè intuitu litigio-
rum feudalium nihil contribuitur ipsis plus,
quàm si feuda non essent.

Nunc occasione hæc, quando de salario
Assessorum seu Comitum solliciti sumus, com-
13. modè subjicienda est resolutio legis † *diem fun-*
cto. 4. ff. de offic. Assess. quæ ingenia interpretum
nostrorum inde usque ab Accursio variè tor-
sit, fateor equidem magis propriè hunc tra-
ctatum ad privilegia Assessoris pertinere, sed
qui propter continentiam causæ hîc expe-
diendus venit: ubi prima facienda est con-
clusio:

clusio: l. quòd mortuo legato Cæsaris, qui non alius, quam Præses Provinciæ, à mittente sic dictus cùm post divisionem Provinciarum Proconsulatus ad Senatum Romanum constituendus pertineret. *Wesenbec. in π. ff. de offic. Præsidis*, mortuo, inquam legato Cæsaris ante tempus missionis suæ finitum, pone annum, ut plerumque erat, nam poterat etiam esse longius vel brevius. *vide Peir. Burg. supra allegato loco fol. 18.* Salarium residui temporis, quod post † mortem reliquum esset, Comitibus ejus sive Assessoribus debebatur integrum, quasi continuo Legatus sive Præses vixisset, & operâ ipsorum usus esset. *dict. l. diem. 4. ff. de offic. Assessor.* quod axioma ut minus dubium nec controversum communi consensu recipere *ibid. interpretes ferè omnes. Coras. n. 3. & ante ipsum Br. Castrens. Iason. Dec. alij ibid. Ripa tract. de peste. tit. de Privileg. Contract. nu. 111. Morla. Empor. Iuris. part. 1. tit. 2. de iurisdic. omn. iud. quæst. 28.* quod idem Papiniani effatum ferè totidem verbis insertum est *tit. ff. Locati conducti. l. sed addes. 19. §. fin. (vel ut alij malunt l. 22.) ff. eod. & habent rationem non communem sed peculiarè.* Nam si is, qui operas † suas locavit, easdem non præstet licet casu fortuito interveniente prohibitus, non petit promissam invicem mercedem ut est clarus textus in *l. ex conducto. 15. §. item cum quidam. 6. ff. Locati*: nam conductor operarum hominis, censetur promisisse mercedem

mercedem ob causam, quâ non impletâ etiam casu id impediante, retinet suos numos, quos in contrariam conditionem nunquam censetur promisisse, ut faciunt in super *text. l. fin. ubi Dd. ff. de condict. caus. dat. caus. non sec. l. naturalis. §. S. at cum do. ff. de præscript. verb. l. fin. C. de condict. caus. dat. Sichard. in l. pen. C. eod. tit. & in terminis nostris sic firmat regulam data suprà dicta exceptione Duennas. regul. 63. cum quo transeunt Gail. lib. 1. observ. 44. n. 12. Lauren. Kirchoy. Centur. 5. commun. opin. conclus. 85. Sebast. Medic. tractat. Mors omnia solvit. part. 3. n. 25. Cephal. Consil. 70. & 71. lib. 1. facit, quod locatio facta artifici eo mortuo non transit ad hæredes Vincent. Carot. tract. Locat. cond. p. 2. titul. de heredibus. num. 11. fol. (m) 150.*

26. Quænam autem illius antè dati † axiomatis peculiaris ratio? Primam esse puto, quòd Comites, tanquam qui ex aliena Provincia necessario ducendi sunt, ut alibi dictum, summâ iniquitate accenserentur alijs operarijs & factorum pollicitatoribus; qui etiam vix inveniendi fuissent, nisi hâc spe muniti fore, ut quantumvis obeunte Magistratu, nihil de salario ipsorum decedat. Illa ratio magis ex consequenti est, quàm quod Legumlatores movisse possit, qua dicitur videri quasi unam stipulationem totius anni salarium. ut per Gail. & quos allegat. dict. loco. ita quidem videmus ex post facto conjunctionem esse temporis,

temporis, sed ob id maximè quæritur unde hæc continentia sit. Deinde datum est hoc privilegium laboribus hujusmodi nobilio-ribus, ut sunt Juris studiosorum, Comitum & Assessorum. *Rauchbar. lib. 1. quæstion. Iur. q. 25. num. 17. per l. 1. in princ. ff. si mensor. fals. mod. dix. l. 1. §. proinde. 5. vers. dum in iudicio honor petitur. §. in honorarijs. 10. §. si cui cautum. 12. ff. de var. & extraord. cognit. l. si quis. C. de postuland. l. si renumerandi. 6. in pr. ff. mandat. & si qui sunt similes ut Advocatorum, Professorum, &c. Non idem erit in ignobilioribus puta famulorum domestico- rum, mercenariorum mechanicorum. per tex. in l. Seio. 16. in princip. ibi, cum tam labor quàm pecu- nia divisionem reciperent. ff. de annu. legat. l. deserto- rem. 3. §. sed si ex improvise. 12. ff. de re militar. l. iube- mus. 16. C. de erogat. militar. annon. libr. 12. à qui- bus milites non excipiuntur. l. his Scholaribus. 14. C. eod. tit. *Rauchbar. dict. quæst. 25. nu. 18. in quo labi videtur. Donell. dict. lib. 18. Comment. 2. fol. 119. qui hanc rem regulis communibus locatio- num tribuit.**

Secundum axioma † à præcedenti erit ex 27. dicta *L. diem functo. vers. diversum*: Si Magistratus puta Præses Provinciæ vel Legatus Cæsaris ante finem anni, non moritur, sed aliàs vivus discedit ex Provinciâ, non habebit salarium ultrà, quàm duraverit Præsidatus ejus, qui ipsum in Provinciam duxit. *dict. versic. diversum. nec distinguo an ex culpâ sortiatur Præses suc- cessorem,*

cessorem, quo casu reddunt rationem, quia culpam Præsidis Comes censetur participasse: nec malam rationem ut mihi quidem videtur. vide Morl. dict. quest. 28. n. 19. Coras. dict. l. 4. n. 8. & alij interpretes quibus adde Parid. de Pute. tract. Syndic. verb. Salarium. vers. si officialis decedat. num 2. Alciat. lib. 4. diffunct. cap. 20. ob id reprehensum à Donell. dict. loc. nam non potest negari, rarò contigisse translationes Magistratum ante tempus præterquam ex culpa: & si destinarentur altioribus officijs, anni finem utique non grave erat expectare: An verò non ex culpa remotus fuerit, nam Principem non debuisse finem temporis præstituti expectare quis dubitat? ergò translatione facta ante tempus finitum ad dignitatem maiorem perinde Assessores salaria abrupta fuisse putarent. Donell. dict. loc. fol. 119. Cuiac. in tract. respons. Papin. in princip. lib. 4. ad l. 4. ff. h. t. aut enim probi fuerunt, & is cui opitulati sunt hætenus, curate eos secum proficisci in Provinciam novam; aut certè successor ejusdē causam debet eos retinendi: aut non probi fuere, & non gravandus est ipsorum nomine vel translatus Magistratus vel etiam fiscus: non fiscus, quod patet, quia ipse successor tenebatur tum temporis cū Papinianus scriberet (nam postea secus fuit) de tanto salario prospicere, unde sufficeret novos Comites exhibere: qui propterea duplici comitatu, & in specie, comitatu,

comitatui Magistratus translati & decedentis, obligandus & sic bis onerandus non est: non translatus antecessor, quia ipse non meretur salarium à fisco integrum pro relicta Provincia impetrare, quid igitur Assessori-
bus dederit? deinde non conduxit Comites illos præterquam ad Provinciam, quam relinquere cogitur, aut certè, si conduxit, integrum puta annum vel tempus quod officio ipsius ab initio præstituebatur, jam cum transfertur, vel causam habet ducendi eos in novam Provinciam, vel non habet, si non ducendi causa, utique culpa subest, per quam indigni sunt salario integri temporis, si verò culpa nulla in ipsis † argui posset, & disertè 28.
essent ad annum conducti seu tempus integrum Magistratus; non refragarer, fortè commendatos successori, ad operam ipsorum continuandam & sic retineri ferè semper solitos unde *d. vers. diversum, &c.* non alià videri possit negare ratione, quòd salaria non habeant integra, quàm respectu translati antecessoris, ut non sint in lucro, habeant autem nihilominus respectu successoris & ex novo Comitatu, ne sint in damno, ut *hæc verbis diversum, &c.* respondeat antecedenti exceptioni; ibi, si modò non postea Comites cum alio (scilicet successore defuncti) fuerunt: quasi dicat J.C. in *vers. diversum, &c.* eo casu non opus est esse sollicitum de continuatione salarii, quando
O
successorem

successorem accipit translatus, ex persona
 scilicet prædecessoris, quia (modò probi
 sint) retinentur per successorem ab eoque &
 ipsius nomine salaria habent, sicut in antero-
 ricasu in pendentem est salarium ex eo, utrum
 alij Magistratui serviant, nam fieri potest, ut
 successor in anno nullus mittatur: adeoque
 breviter sit sensus: Assessor cujus Magistratus
 moritur ante tempus habet integri temporis
 salarium, nisi alij magistratui inserviat, & for-
 tè etiam (si contigerit mitti ante tempus)
 successori. *Coras. in dict. l. 4. num. 4. Morla. dict.
 quest. num. 17. & seq.* Sed quia hoc contingens
 non necessarium est, ideò stat regula debe-
 ri integrum salarium ex persona morien-
 tis, exceptio autem pendeat dubio even-
 tu: Vice versa in translato Magistratu & suc-
 cessorem accipiente regula est hoc modo,
 Assessor ex persona antecessoris & deceden-
 tis Magistratus regulariter non habet sala-
 rium; *dict. vers. diversum, &c.* ratio, quia ut plu-
 rimùm fit, ut retineatur per successorem, &
 sic ab hoc habeat, quod ille promiserat, non
 autem insuper expectet à primo ordinariè,
 ne duplum accipiat: quæ regula quantum ad
 successorem fallit, in eo, qui reprobatus est & à
 successore meritò respuendus; nam is, nec à
 primo, quia non conductus ad aliam Provin-
 ciam, nec à secundo Magistratu, qui nihil
 promisit, nec causam habet ipsum adsciscen-
 di de

di de novo propter improbitatem vel imperitiam, &c. salarium sperabit.

Propter prædictam incertitudinem † even- 29.
tus, an scilicet Assessor ante finem anni alij
Magistratui opem tulerit, verior est sententia
existimantium, ante finem anni non posse
peti salarium residui temporis de quo *in alle-*
gatâ L. 4. de offic. Assessor. ab heredibus defuncti
Præsidis. Morla. dict. quæst. 29.

Tertium axioma esto occasione sæpe dict.
legis. diem functo. 4. ff. de offic. Assessor. Quod si vi-
vit Legatus Cæsaris seu Magistratus, Assessor
autem moritur ante tempus anni vel condu-
ctione expressum aliud, heredes ejus † ca- 30.
piunt salarium plenum. ut creberrimè Doctõribus
nostris placuit referente Petr. Duenn. dict. regul. 63. Pa-
ride de Pute. dict. verb. Salarium. vers. an potestas. Mor-
la. dict. quæst. 28. Mynsinger. cent. 3. obs. practic. 8. ubi
additio. Ripa dict. tract. de pest. tit. de privileg. contract.
n 114. Vincent. Carot. tract. de locatione conduct. p. 2.
tit. de officio Assessoris. 3. Rauchbar. suprâ allegata quæst.
23. per tot. Sed non tam de conclusionis hujus
suasoribus crebris, quàm de vera ratione
ejusdem inquirere manupretium est: nam
sunt qui dissentiant, referente Rauchbar. dict.
loc. n. 5. & ab his non est alienus. Vmminus disput. de
Assessor. num. 14. fateor, † non probari hanc as- 31.
fertionem L. penult. C. de conduct. causa dat. neque
L. qui operas. 38. ff. Locati. nam dict. l. qui operas. lo-
quitur de eo, per quem non stat, quo minus

factum promissum impleat, eò, quòd non vocaretur ab operarũ conductore. Prælibata autem *L. penult. C. de condict. caus. data.* est in diversis terminis ab hac nostra quæstione 1. quia de jam dato repetendo disponit. 2. quia ibi datum censetur magis ex causæ præcedentis imaginatione quidem, sed tamen donandi magis, quàm repetendi animo: ut ibi declarat Sichard. secus esse autumans, si datum esset in conditione. Nam nec illud argumentum per omnia † quadrabit desumptũ à ple-
32 risque ex *L. 1. §. divus. 13. ff. de var. & extraordin. cognit.* ut quæ præservat Comitem à conditione causâ dati, causâ non secutâ, illud indecisum adhuc relinquens, quid faciendum casu, quo Assessor obijisset, nondum percepto manibus & reverâ salario: inter quæ tantum interest, quantum inter possidere & non possidere, interque non admittere & ejicere. Nisi perpendas ibi vocabulum generale *REPERI*, non posse: quod utique non solum deneget conditionem causâ dati, sed planè etiam conditionem sine causâ: inter quam utramque non minima est differentia: Nam datum ob causam ex contractu innominato non potest repeti conditione causâ dati, ut quæ semper culpam arguit recipientis, qui cum à culpa se purgare potest, vincit in hoc iudicio. *text. in l. 3. §. 3. ff. de condict. caus. dat. L. si pecuniam. 5. ff. eod. tit.* potest tamen repeti conditione si-
ne causâ

ne causâ ex capite pœnitentiæ, ubi nimirum dantem pœnituerit. ut disertè *d. l. 3. §. 3.* distinguit & agnoscunt eandem distinctionem recentiores *post text. d. l. 5. §. 3. Pacius in antinom. cent. 5. quæst. 23. Dn. Vultei. lib. 1. iurispr. Rom. 8. n. 9.* Et verò in specie *L. 1. §. 13. ff. de extraord. cognit.* negato remedio conditionis cujuscvis, hoc in medio relinquitur: Comitibus vel Advocatis heredes (nam quid inter hos intersit non video) non sine causâ habere salarium integrum, & si illud verum utique cum causa & ex naturali æquitate tenent: quæ æquitas cum subsit, non vetabuntur præfati heredes etiam petere integrum salarium si nondum est perceptum.

Cui rationi nunc illud addo, quod non omninò in promissione salarii erga adfesso-rem res se habet, ut in dato vel promisso ex contractu innominato, ubi re integra vel etiam in quantum pro parte integra est non obstante casu fortuito. *per d. l. fin. ff. de condict. causa dat.* datur pœnitentia implenti contractum vel danti: Jam quod argumentorum nostrorum validissimum est, exemplariter † 33. licet inducere veritatem nostri axiomatis: Si in advocatis fisci hoc jus est constitutum maximè novissimè per *L. post duos 15. §. 1. C. de advoc. div. iudic.* (quid enim denotet *L. petitionem. 13. in fin. C. eod.* explicat *Rauchbar. dict. quæst. n. 7. Carot. dict. tit. n. 1. 2.*) si in ipsis Præsidibus & Legatis

O 3

Cæsarum,

Cæsareum, ut colligitur *ex dict. l. diem. 4. ff. de offic. Assess.* (ideò enim dant heredes Legati ibi Comitibus quia ipsi habent integrum salarium suum) si primipilarij stipendium heredes ejus expectant integrum, cum diem obit ante tempus *l. 1. C. de primipilo. lib. 12.* si secundicerij in schola domesticorum, *ut l. fin. C. de domestic. & protector. dict. lib. 12.* Denique in sacris scrinijs militantis & in rebus agentis, *L. si quis. 11. in fin. C. de proxim. sacror. scrin. lib. 12. l. matriculam. 3. C. de agent. in reb. eod. lib.* Quid vetaret Assessorum heredes eodem perfundere gaudio, non minorem istis Reipublicæ operam & nonnullis utiliore navantium, *Costal. in d. l. diem. 4. n. 13. ff. de offic. Assess.*

34. Tandem finio caput eleganti † & non rarer fortè occurrente decisione, Casus, quo persona moritur, cujus Viduæ & liberis ex publico memoriâ meritorum paternorum, & in solatium amissi parentis conjugis certum quid ad primum annum vel etiam ulteriores annos deputatum est; ipsa verò persona ob æs alienum non fuit solvendo cum moreretur, an creditores invadere possint modò dictum Viduitatis & orbitatis solatium: ut in Hassia scio viduis & pupillis pauperum Pastorum de sacris redditibus annuatim quid præberi solere: & verius est quod miseris laudabiliter solatio datum, non debere iisdem rapacitale creditorum extorqueri.

queri. Raubar. part. 1. dict. questio. 25. num. 25.
& sequent.

CAPUT NONUM.

*Finis Assessoris & instructio ad
officium ipsum.*

SUMMARIUM.

Finis num. 1.

Dei timor initium sapientiae. n. 2.

Finem agendorum considerabit Assessor. n. 3.

In consilium venire sedulo debet. n. 4.

Famam bonam conservet. n. 5.

Affectus absunto. n. 6. & 9.

Amicitiae respectus ne esto. n. 7. & inimicitiae. n. 8.

Sedere iudicum est stare partium & quare. n. 10.

Muneraria corruptela ablegatur. n. 11.

Divites apud quosdam citius vincunt. n. 12.

*Wirtembergicum Dicasterium vacat lue muneraria.
num. 13.*

Avaritia taxatur. n. 14.

Affectus iudicem celare oportet. n. 15.

Humilitas. n. 16.

Humanitas commendatur. n. 17.

Adulatio reiicitur. n. 18.

*Votum proprium esto votantis non ad placitum alterius
compositum. n. 19.*

*Auditor benevolus Oratorem alacrem reddit invisus elin-
guem. n. 20.*

Novus Assessor temperet disputationibus excitandis.
num. 21.

Breve votum gratum. n. 22.

Obscuritas evitator. n. 23.

Status questionis propositæ intuendus. n. 24.

Celeritas inimica consilij. n. 25.

Wirtembergensis Curia expedita causarum decisio.
num. 26.

Consilij probandi tres fontes. n. 27.

Per verbum placet votum aliquando rectissime absolvis.
num. 28.

Risu nulla sententia contraria refutanda. n. 29.

Refutatio aliorum sit cum modestia coniuncta. n. 30.

Pertinacia opinionis propria defendenda remittitor.
num. 31.

Alieni benè excogitati consilij ne sis inimicus. n. 32.

Primarij non agrè ferent dissensionem aliorum ab se. n. 33.

Fictis rationibus vera perperam suades. n. 34.

Ambiguum votum pro nullo. n. 35.

Taciturnitas commendatur Assessori. n. 36.

Summa virtutum potissimarum in curiali. num. 37.

f. **F**INIS cujuscunque rei est, † cujus gratiâ res est. *Petrus Ramus* 1. *Logic.* 8. ob quem res quælibet maximè appetitur. *Aristot.* 3. *topic.* 1. finis cogitatione causa, re effectus est. *Philipp. Melanth.* lib. 4. *Dialect.* pag. (m) 261. Vocatur Assessor, ut officium obeat suum & hæc causa est impellens finalis dicta, officium ipsum ubi facit, is effectus vocationis : Memoravi, ut
opinor,

opinor, si non omnia certè pleraque, quæ in
Assessore intueri debebat eligēs ipsum: nunc
electi opus exponere tempus est, præmonen-
dus autem mihi observationum sequentium
ingressu officij maximè necessariarum.

Primò per omnem vitam † Deum timere 2.
debet, hoc enim principium sapientiæ *Syrac. 1.*
certus præmij nunquam interituri bonæ rei
(*inquit textus*) consilium dare & præsentis ha-
betur vitæ subsidium & æternæ remuneratio-
nis præmium. *in Canone 74. bonæ rei. 12. quæstio. 2.*
Post Deum, Principem suum & ejus loco
consilij Præsidem revereri debet. *latè Grimal. in*
optim. Senator. post. princip. quomodo pessimis
Imperatoribus sine fine dominatio ita quam-
vis egregijs modus libertatis placet: differit de
libero voto Helvidij Marcellus apud Tacitum. lib. 4. hist.

Secundò finem † agendorum considera- 3.
bit, hoc enim qui negligit, ei spes adipiscen-
di adempta *ex Aristot. libr. 2. Ethicor. cap. 2. & de*
part. an. libr. 1. cap. 5. Hippol. à Collib. in Consil pag. 69.
bellè in Epistolis Leonis dicitur: difficile est,
ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt in-
choata principio. *can. miramur. 5. distinct. 61.*

Tertiò, nunquam subtrahet † se vocatio- 4.
ni: Senatori, qui nec aderit, aut causa aut cul-
pa esto *Cicero. lib. 3. de legib. nam & gravitatem*
res habet, cum frequens ordo est Cicero dicto
loco. Idē pro domo suâ: boni Senatoris est, ait, sem-
per in Senatum venire. Cato certè id eâ causâ

non omisisse dicitur, ne quid se absente per gratiam aut odium fieret. *Plutarch. in vita eius.* nam error, cui non resistitur approbatur, & veritas cum minimè defensatur, opprimitur, *can. error. distinct. 83.* ergò noster adsit & loco dicat. *Valentin Forster. histor. iur. Rom. lib. 2. cap. 83. num. 71. & seqq.* id quod totidem verbis ordinationi Camerae insertum *p. 1. t. 13. § es soll auch ein jeder / 2c.*

5. Quartò, vitam custodiet & innocentem, famam conservet non solùm malo, sed etiam suspitione mali vacuam, *elegantissime Divus Augustinus: quisquis (inquit) à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam suam custodit, sibi bene facit, quisquis autem etiam famam, etiam in alios misericors est, nobis enim necessaria est vita nostra, alijs fama nostra Can. 56. non sunt audiendi. 11. quæst. 3.* quod quidem de Ecclesiæ Doctõribus dictum, ad omnes ex rationis identitate pertinet, qui alijs exemplo esse debent: Incredibile est enim, quàm multum faciat persuasio concepta de hominis ingenio. *Hippol. à Collib. in Consiliar. pag 34.* hinc Æschinis oratio apud Gellium valida erat contra consilium Timarchi sola hæc ratione, quòd opinio hominis gravata esset: quod si proba, *inquit*, isthæc & honesta sententia est, quæso vos non sinamus eandem dehonestari authoris contagio, id quod ordinatio Cameralibus in tantum com-

commendatum voluit, ut vetuerit Assessori-
bus convictum apud Advocatos & Procura-
tores *p. 1. t. 13. §. vñdā mit allerleg.* adeoque fa-
miliaritatem quotidianam. Visitationis anni
1531. relatum decretum à Cisner. *d. loc. fol. 90.*
Hinc ex duobus fratribus unus si Assessor al-
ter Procurator ut sit visitationum decreta
non patiuntur, de anno 1556.

Quintò, animum adferat † in audientiam 6.
& dein consilium, liberum ab omni corru-
ptelâ, non solum vitiorum, sed etiam affe-
ctuum. *Lipsius. libr. 3. politic. 6. Furius de concil. §. 9.*
Cammergerichts Ordnung. p. 1. tit. 13. §. es sollen
auch. 1. id quod eleganter Tacitus alicubi ex-
primit, ut iudices nisi causa prius cognitâ, jus
atque injuriam non discernant. Affectus au-
tem inordinati sunt primò ex amicitia. † *d. pro-* 7.
perandum. 13. §. sin autem. 8. C. de iudic. Novell. 24. ca
2. in fin. gl. & Dd. in l. Præses. C. de servitut. & aq. ubi
& Anton. de Padylla. ergò si causæ conjunctus
discedat, *Cam. ord. d. tit. 13. §. Item ordnen.* dein-
de ex inimicitia † *dict. l. properandum. §. 8. dict. No-* 8.
vell. 24. cap. 2. inimicitia autem duplex depo-
nenda, una ratione partium litigantium, ut
dictum, quâ tamen justè & ferociter prose-
quitur nocentes & animadversionem meri-
tos, ut vice versâ rectè benevolus est circa
collatores & innocentes, ut loquitur *Iustinian. in*
l. 2. §. sicut. 11. C. de offic. præfect. Prætor. Africa. altera
inimicitia & ira est, quæ adversum collegam
unum

unum vel alterum concepta, utraque summè noxia & pestilens: existimo (*inquit Diodotus apud Thucyd. libr. 3. bell. Pelop.*) bonæ consultationi nihil esse tam inimicum, quàm iram & celeritatem, quorum alterum amentiam habere solet, alterum imperitiam & consilij brevitatem, &c. Contra hanc amentiam primum præceptum est, ut omninò deponatur id quod fides Christiana exigit, alterum præceptum, si deponi non possit, ut saltem Reipublicæ bono intermittatur, quod suo capite per exempla illustrat & laudat *Valer. Maximus. adde Gelli. noct. attic. libr. 12. cap. 8.* tales certè collegas prudens Princeps vel Magistratus separat, si detectum odium & pacificatione legitimâ componi non possit, *vide Hippol. à Collib. Consil. pag. 62. adde Thuan. libr. 10. historiar. ubi de P. Stroz.*

9. Affectus justitiæ † maximè obsistunt. *Arnise. Politic. lib. 1. c. 16. pag. (m) 383.* quòd rem consilio & cogitatione videre non sinunt *Senec. 8. epist. 60.* sicut amantes de formis nihil judicare queunt. *Fabius lib. 6. cap. 3.* & hanc causam esse
- 10 credunt, † quare iudices semper soliti sint sedere, quoniam sedatos oportet habere motus. *Arnise. dict. loc.* partes verò stare tanquam propter litem inquietas; quod deinde legibus utrisque præceptum; quamquàm plus reverentiæ & cognitionis necessariæ, quàm illo intuitu leges hoc præcepisse existimem,
- ut iudices

ut iudices sederent : sic à procedente & non sedente iudice dilatio non potest concedi.

L. à procedente 4. C. de dilation. & intuitu reverentiae judicandi honor appellatur jus sedendi. in l. quisquis. 6. §. fin. C. de postuland. & inconveniens videtur ullam partem loco digniori quàm iudices sedere, aut iudices ipsos stare. Novell. 71. cap. 1. quæ res peperit illustribus privilegium Procuratorum. dict. cap. 1. Novell. 71.

Tertius affectus corruptus † est ex datione 11.
& promissione. ut loquitur *l. si quis. 17. C. de testib. consentit. l. un. §. 1. & final. C. de contractib. judic. Schneidevuin. in §. tripli. n. 4. Institut. de action. Prohibitus lege Julia repetundarum, quâ cavetur, ne quis ob sententiam in Senatu consiliove publico dicendam vel non dicendam, pecuniam accipiat, atque Urbani Magistratus ab omni sorde se abstineant, neque plus doni muneris in anno accipiant, quàm sit aureorum centum. *L. eadem. 6. §. final. ff. ad leg. Iul. repetundar.* Hoc vitium cane pejus & angue fugiat noster, nec audiri patiatur, quantum in se est, quod olim Romæ dicebatur querente Cicerone: Inveteravit jam opinio † pernicio- 12.
sa Reipublicæ, nobisque periculosa, quæ non modò Romæ, sed etiam apud exteras nationes percrebuit, his judicijs quæ nunc sunt, pecuniosum hominem, quamvis sit nocens, neminem posse damnari. *Cicero Verrin. 2.* Hic occasione*

- occasione oblatâ non possum non Wirtembergici Dicafterij nostri † mentionem facere honorificam, in alijs gloriantur tribunalia cætera, nulli cedet nostrum quantum ad munerariam castitatem, alibi referentes nosse res fortè non ardua est; hîc se prodidisse referentibus pro manifesto foret justitiæ stupro, ut quos occultos esse dudum voluit *Cam. ord. p. 1. tit. 10 §. es soll auch*. alibi vix fortè audieris, qui pecunias reportaverit domum, non acceptas dono munerique: hîc nunquàm audieris, qui offerre ausus, ne dum qui oblatione admissus fuerit: Avaritiam noster fugito
14. perpetuè, † quæ omnia accipit, omnia venalia habere edocet. *ex Salust. in Catilin. Lipsius. 3. politic. 6. Novell. 24. cap. 2.* Cæterùm an donum munúsve planè nullum liceat recipere, pars secunda docebit pluribus.

- Et hi ferè affectus sunt, quos de domo secum afferunt in consilium mali; Cæterùm surgunt etiam in ipsa audientia ira seu indignatio † & misericordia, quos ingeniosè cellare graviter monet Jureconsultus *in l. observandum. 19. in fin. ff. officio Præsidis*. Par est enim Assessorem neque gratiæ neque severitatis expertem esse, uti de Senatu judicante loquitur. *Tacit. annal. 1. & alibi*: periculosa severitas, flagitiosa largitio seu nihil seu omnia concederentur. *adde L. omnes. 12. C. de offic. Reclor. Provinc.* est enim misericordia quædam justa quædam

dam injusta. *Can. est iniusta. 23. quæst. 4. can. loci. S. proinde. 35. quæst. 9. Novell. 17. cap. 5. Arnise. 1. politic. 16. pag. 375. Vice versâ fulminare non debet Brederod. in repert. verb. iudex. per l. 4. & 5. C. comminat. epistol. &c. lib. 7. tit. 57. nam nimium severus deponitur ab officio. Additio nova ad Speculator. de offic. ordinar. in Rubric.*

Sextò humilem se ostendat † omnibus. 16. *Chassan. in Catal. glor. mund. part. 1. consider. 52. modò absit simulatio, & præstò sit pietas, incautè enim sunt humiles, qui se mendacio illaqueant. Can. 10. incautè. 22. quæst. 2. & non ita arrogantia caveatur, ut veritas relinquatur. Can. 11. non ita. 22. quæst. 2. Ex humilitate erit mansuetudo, quâ se facilem & benignum præbeat † adeuntibus, neminemque tristem 17. dimittat dict. l. observandum. 19. in princip. ff. de offic. Præsid. Furius Ceriol. de concil. cap. 3. §. 13. ne dicatur difficilius esse famulum alloqui, quàm Dominum. Hippol. à Collib. in consil. pag 57. laudatur humanitas in avarissimo Crasso, qui unus popularem fecerit avaritiam. Plutarch. in Crass. contemptor animus & superbia commune nobilitatis malum. Salust. de bell. iugurth. noster non patiatur de se, cùm adeundus est, cogitari, quod Terentianus ille in Adelphis: perij horresco semper, ubi pultare hæce occipio fores: laudabilior Agricola, is cultu modicus, sermone facilis. Tacitus invitâ eius.*

Septimò nunc in ipsa † consilij penetralia 18
intro-

introducendus mihi, deponat autem ante fores adulationem. Nam si non aliud huic vitio deponendo, certè illud argumentum valebit, quia adulatoris tandem tædet eum ipsum cui placere nitebatur: cum enim non modò primores civitatis, *inquit Tacitus annal. 3.* quibus claritudo sua obsequijs protegenda erat, sed omnes consulares Prætorij pedarijque Senatores certatim exsurgerent, fædæque & nimia censerent, memoriæ proditur Tiberium, quoties Curiam egrederetur eloqui solitum: ô homines ad servitutem paratos, scilicet etiam illum, qui libertatem nollet, tam projectæ servientium patientiæ tædebat, &c. aut eis nostro scribendus in pectore literis *can. sunt nonnulli. 2. distinct. 46.* quisquis (*inquit Gregorius*) malè agentibus adulatur pulvillum sub capite vel cubito jacentis ponit, ut qui corripiri ex culpa debuerat, in eo fultus laudibus molliter, quiescat mox sed sanctus vir sicut mala de bonis non æstimat, ita judicare bona de malis recusat, absit à me, ut justos vos judicem: donec deficiam non recedam ab innocentia mea. *hactenus Gregorius.* Jureconsulto verò antè alios omnes maximè indignum hoc vitium; sic de Capitone perpetua cum ipsius ignominia adnotavit *Tacitus annal. 3.* Capito insignior infamia fuit, quòd humani diviniq; juris sciens, egregium publicum & bonas domi artes dehonestavisset, &c.

Noster

Noster nunquam post se relinquat † mentem & vocem ingenuam, Germanico pectore maximè dignam: Germanicis pectoribus ab antiquo fidei laus fuit, præ calidioribus nationibus: nescio an longævum duratura, nam mores sensim loco moveri & in peregrinos transformari animadvertuntur, postquam ditioribus prisca patria displicet, multo auro peregrinos mores redimentibus & antiquam sanctamque simplicitatem exportantibus & apud externos vili distrahentibus: sed peregrinæ merces, quas reportant, si hactenus non satis nocuerunt, patiamur dimidium seculi præterlabi, & Germania non Germania erit: Olim nostra gens non astuta nec callida, aperit adhuc secreta pectoris, licentia loci. *Tacitus de moribus German.* Et mox: deliberant dum fingere nesciunt, constituunt dum errare nesciunt, &c. Sed redeundo ad civilitatem modernam, libertati suæ in votando hodie ab Assessore fulcrum aliquod comparari necesse est, scilicet, ut libenter audiat & sit gratus: alibi ex Quintiliano retuli, qui nescio, inquit, quo fato facilius credimus & sequimur hos, quos libentius audimus: hoc quidem insitum esse debebat cæteris, ut dicta ex sui natura non hominis favore æstima-
rent, ut votum dicentis auditu præsentis non ex præconcepto livore acciperent: nam ubi contrà fit, pauci sunt, † qui cùm ægrè se au- 20.
P diri

- diri intelligent, libenter loquantur. *Plutarch. de discrim. amic. & adulation.* alijs tamen quandoque vivitur moribus: quapropter si novitati suæ præsentiscat invidiam natam, ut sæpè Comes esse solet novis honoribus invidia, consultius est disputationibus excitandis esse modicum quæ vix in veterano tolerantur, si immodicæ, ut Visitatores Cameræ anno 56. censuerunt. §. es sollen auch. *ibi.* alles disputiren/ zancfs vnd vnwillens/ &c. nam ingratus non tam auditur impensè. *Hippol. à Coll. in Consiliar. pag. 47*
21. *idem alibi:* Major libertas † in Senatu aliquandiu versatum decet, quàm recens admissum: *pag. 41.* multum antè secum expenderet, quàm tali tempore capeffenda Reipublicæ iter ingrederetur. *Tacit. annal. 16.* hanc tamen gratiam aucupetur salvâ justitiâ & veritate, quia nec ipsa veritas sine placendi hominibus enuncianda est, quantò minus mendacium, *præclare Augustinus lib. de mendacio. 4. relatus in can. 8. primum. §. non est. 22. quæst. 2.*
22. Octavò, sententiam suam † dicendam Assessor, quantum fieri potest brevitate condiat: nam valdè ineptum est repetere, quæ in medium jam allata fuerunt. *Plutarch. in garrulit.* Cogitet tædiosum esse per se, diu sedere, duplo autem molestius audire in super ingrata, inutilia & bis cocta: sermonem modicè doctum prima vice libenter audieris secundò, tertio vel quarto repetitus quibuscunq; demum

mun floribus comptus ingratus erit, ut experientia testatur, & brevitās expeditionis Cameralis necessariò flagitavit Visitatorum super hac re decretum in anno 1550. *S. er sey deß referenten, &c. Cisner. ad p. 1. ord. tit. 10. pr. designat igitur votum suum prolixitate inundare. Hippol. à Collib. consil. pag. 27. memor quod veteribus superdicebatur: AD MODUM Cicer. libr. 3. de legib. nec garriet, quod neque pes unquam neque caput compareat Plautus in Asinaria & in capteiv. pronuntiabit autem sententiam suam aperte, candidè & breviter. Hippol. dict. loc.*

In brevitāte tamen, † quod nono loco di. 23. cum sit, obscuritas vitabitur, ne dicatur, dum brevis esse volo obscurus fio; quidam per obscuritatem eruditi videri volunt, qua affectatione nihil odiosius si Fabio credimus. *libr. 1. orat. instit. cap. 10. Noster eò brevitatis arctandus non est, neque unquam tantum temporis invidabit quisquam, quantum menti suæ dextrè explicandæ ipsi sit satis: Oratio verò cujus summa virtus est perspicuitas, quàm sit vitiosa si egeat interprete? Fabius dict. cap. 10. libr. 1. Laudatur apud Quintilianum in Dialog. de veterib. & nov. Oratorib. veterum judiciorum consuetudo, quando nemo intra paucissimas horas perorare cogeatur, & liberæ comperendinationes erant, & modum dicendi sibi quisque sumebat, &c. unde Lex Pompeij minùs probata, quæ Actori duas Reo tres dicendi ac*

disputandi horas præfiniebat, post *Ascon. Pædian. Valentin. Forster. histor. iur. Civil. Roman. lib. 1. cap. 27. num 4.* sic etiam iudex ab Assessore necessaria audiendi non delassabitur, in Camera necessaria & convenientes allegationes non improbatæ, at immodica diligentia & curiositas referentum. *Visitat. decret. anno 1550. S. erstlich nach dem. & anno 1556. ibi. aller weit leuffigkeit im referiren, votiren vñ lesen/ sich enthalten vñ allein was zur sache dienstlich fürbringē/2c. Cifn. fo. 44 & 45.*

24. Jam, decimò, † ubi senla animi aperiri est opus, ante omnia advertat Assessor statum quæstionis propositæ, nam sicut ex facto jus oritur. *L. si ex plagis. 52. S. in olivo ff. ad leg. aquil.* ita ex statu quæstionis consilium seu votum Assessoris, ut *infra sub materiâ relationis part. 2. dicetur largiùs.* & tum tempus est cogitationes contrahendi in unum, & non evagandi sic solent sich keiner andern nebensgeschafft vnderfahen im Rath oder sonst nichts schreiben/lesen/2c. daß ihnen an fleißiger erwegung der Gerichts hendel hinderlich. *ord. Cam. p. 1. tit. 13. S. die Wensitzer.* Ratio autem hujus expressa in memoriali Visitationis Anno 1574. expressa. S. die Herren Præsidenten, &c. in betrachtung was durch solche πἀρεργα den relationen vñ sachen vor merckliche verhinderung verursacht. *referente Cifner. d. loc. fol. mibi. 48.* hoc fine olim Lycurgus ab locis ad consilia destinatis picturas omnes semovit, ne cogitantium sensus distraherentur. *Plutarch. in Lycurg.*

Abfit,

Abfit, undecimò , celeritas, † quâ re nulla 25.
 alia inimicior consilijs. Hippol. à Collib. in consil.
 pag. 63. gloss. in Canon. ponderet. distinct. 50. Specula-
 tor. de iudic. delegat. S. 8. num. 18. versic. item quod suas
 Chilian. König. in process. cap. 3. num. 4. Menoch. de ar-
 bitrar. iudic. libr. 1. quæst. 42. Thomas Morus in
 utop. sua capit. de Magistratibus libr. 2. ab omnibus
 ferè laudatur, quòd nollet causam gravem
 definiri eâ die, quâ ad deliberandû propone-
 retur, sed diem sequentem huc destinaret, ut
 cogitandi esset spacium satis commodum, ne
 postea (ut eleganter Livius loquitur) præterita ma-
 gis reprehendi, quàm corrigi possint li. 30. Sic
 Alexander Imperator Consiliarijs suis spaciû
 dabat ad disquirendum, ne incogitati dice-
 re cogerentur de rebus sæpè ingentibus. Lam-
 prid. in vit. eius. Contrà ac multis mos, qui spre-
 tis quæ tarda cum securitate, præmatura vel
 cum exitio properant. Tacit. lib. 3. historiar. Pro-
 pè est ut libenter damnet, qui citò, inquit Sene-
 ca primo de clement. Maximè verò obtinebit ma-
 turitas deliberationis in consilio judiciali,
 ubi sæpè de capite, de statu, de fama deque
 fortunis omnibus vertitur quæstio, in quibus
 nulla unquam cunctatio sera est facit text. L. ad-
 dictos. C. de appellat. vide Anna. Robert. lib. 1. rer. iudi-
 catar. cap. 4. per totum. Hinc nostri præcipitatio-
 nem novercam justitiæ appellitant per text. in
 can. non perpetuum. 24. quæst. 3. gloss. fin. ibid. Bart. in
 l. prolatam. num. 10. C. de sentent. & interloc. om. iud.

text. in c. tum ex literis, de restitut. in integr. can. ponderet distinct. 50. Asin. in praxi. §. 25. cap. 19. ubi post alios invehitur in iudices, qui postquam manè in causa est conclusum vesperi sententia sunt parati quod idē faciunt Chilian. & Menoch. d. loc.

- Quidquid autem dicant isti, apud nos in
26. Curiâ † nostrâ causæ appellationum pleræque expediuntur unâ die, & post conclusionem causæ una vel altera aut etiam tertia hora definitivam experiuntur, non tamen immatura celeritate, sed laudabili expediundi habitu, per diuturnam exercitationem contracto, quò multum conferre noscuntur advocati in arte juris versatissimi & disertissimi, qualium hætenus copia ibi fuit.

- Duodecimò; Assessor noster ubi votum suum deliberato concepit animo decentibus & aptis proponi id verbis fas est, rarò ad pennam dictabit: nam si gravitas causæ id desideret, domi conscriptum ad acta potest conferre ut Camera quidem Visitationibus placuit anno 1559. §. so ist abermals/ 1c. habemus
27. autem consilij dandi † & probandi tres fontes, rationem, authoritatem & exemplum. *Aristotel. lib. 1. Rhetor. 2. his ita utitor ut neque ulli ad placitum locutus esse, neque etiam asperas facetias ad aliorum offensionem miscuisse deprehendatur, quippe adulationi fædum crimen servitutis, malignitati falsa species libertatis inest. Tacitus lib. 1. histor. in princip.*

eip. Si vota antecedentia ita sunt comparata,
 ut nihil in his desideretur, gestiet comproba-
 re, sciens id Musarum proprium esse, si *Hora-*
tio 3. Ode. 4. credendum, Vos lene, inquit, Consi-
lium & datis & dato gaudetis alme. Compro-
 batio hæc vel per verbum PLACET † expedi- 28.
 ri potest, si nihil novæ rationis habet, quod
 addat. *ex Paleot. Hippol. à Collib. consil. pag. 27. quod*
Cameralibus in anno 1575. per decretum Vi-
sitatorum injunctum. §. damit aber auch / etc.
 in fine. Sin verò conscientia † & veritatis ra- 29.
 tio admoneat ipsum diffensionis, meminerit
 vel absurdissimam sententiam cachino non
 excipere, fieri enim potest, ut eadem senten-
 tia sectatores sortiatur plurimos & absurdi-
 tatis opinio in ipsum postea recidat irriso-
 rem. *ex Guicciardin. Hypomnes. politic. lib. 1. Hypomn.*
135. Jam ubi contraria sententia probabilibus
 nititur fundamentis, † adversarios omni ver- 30.
 borum honorificentia & mitissimo dicendi
 genere delinire oportet, dum refutantur,
 neque quod in contrarium astringitur, tan-
 quam omninò certum & infallibile, sed tan-
 quam rationabile proponendum opinor *cum*
Gabriel. Paleot. de consul. sacr. cons. 4. quest. 12. adde
quibus id comprobat exemplis Arnise. 1. polit. 15. §. sunt
Principes, &c. sunt enim, quæ consultantur,
 omnia contingentia & aliter accidere pos-
 sunt. *Aristot. 3. Ethic. 3. nec multò plura eventus*
 comprobat, quàm prædictiones Astrologo-
 rum,

rum, de quorum veritate demum finito anno constabit *ex Guicciard. Hypomn polit. 127. part. 3.* Igitur si persuadere non datur, qui quidem finis perorantis, officio satisfacisse & conscientiam redemisse sufficiet, ut liber sit sibi-que probatus. *Tacit. annal. 1.* quod adeò in Camera diversæ religionis Assessoribus demandatum, ut etiam in ipsis super religionum causis dissidijs, temperati sint voce, gestibus, affectu, Anno 1577. per memoriale. §. darumb. teste *Cisnero. ad tit. ord. 10. p. 1. fol. mibi. 68 ibi.* sonderlich der hixigen vnbescheidenen Wort/oder auch deß einfallens in deß andern votiren/ es sey in Religion oder andern / &c.

31. Nunc, decimotertiò, procul tamandet abs se immodicum ardorem propriæ opinionis defendendæ contra placita omnium vel plerorumq; *eleganter ex Soto Morla. p. 1. tit 2. quest. 5. num. 6* ubi videri potest per totam questionem. Nam quod primò contradixeris cum ratione, religioni tuæ tribuent, quod autem refutatus & pluralitate votorum victus repugnare non destiteris, in pertinaciam vertent: quid juvat si opinione melior & solus? invidiæ certus, & sinistra opinionis aliorum plenus eris: Certè singularitatem (ut vocant) in benè constitutis judicijs damnatam videmus & exulare iussam. *gloss. in cap. 1. verb. suo sensu. & cap. ne imiteris. de constitutionib. citans illud Salomonis; Ne sis Sapiens apud temetipsum, Cammergerichs*

gerichtes Ordnung. *part. 1. tit. 5. & tit. 13. §. so auch*
der Cammer Richter. Dn. Bocer. disputat. de Assess.
thes. 59. Illi equidem non sunt tolerandi, qui
veritatem cum videant errorisque convi-
cti secum ipsi non cessant depugnare mor-
dicus pro præconceptâ suâ opinione, quin
insanis potius accensendi optimè Cicero: Ne-
mo doctus, inquit, mutationem consilij in
melius, inconstantiam dixerit, & alibi, nun-
quam præstantibus in Republicâ gubernan-
da viris, laudata est in una sententia perpe-
tua permanfio. relatus ab Hippol. à Collib. Consi-
liar. pag. 55. imò magna est sapientia revocare
hominem, quod malè locutus est. Can. 10.
magne. 22. quest. 4. nec infringit propositum,
qui id commutat in melius. cap. 3. de iureiu-
rand. Boni viri non sunt, † qui consilij quam-
vis egregij quod ipsi non afferunt, inimici
sunt. Tacit. libr. 1. historiar. excogitantes an-
tè novam opinionem, quàm adquiescere sa-
tagant prius benè repertæ. Hippol. dict. loc. pag.
35. Tiberius Imperator, liberiore paulò sub
initium Imperij ejus Republicâ, in Senatu
devorare coge batur responsum Cn. Pisonis,
qui, quòd liberè de Republica differere in-
vitis accipiebatur auribus, ad ipsum Tibe-
riûm; quo loco (inquit) censebis † Cæsar?
nam si primus, habebo quod sequar, si post
omnes, vereor ne imprudens dissentiam.
Tacit. annal. 1. taxans omnes primarios viros,

qui ægrè accipiunt quæ dissentiendo præter ipsos dicuntur: Laudabilis mos Lacedæmoniorum non tacendus, inter votandum opinionibus acriter certantium, postquam satis collisæ & per plures decretum esset, hanc sententiam laudantium, quasi ab initio in eam omnes consensissent. *Plutarch. in Lycurg. Bodin. de Republic. lib. 3. cap. 1.*

34. Quartodecimò, Veris rationibus uti Assessorem † volumus, ad persuadendum bonam sententiam, non fictis aut falsis textus *in can. 8. primum. & can. 13. nec artificioso. 22. quest. 2.* non enim malum faciendum, ut bonum eveniat. *D. Paul. epist. ad Roman. 3. vers. 8.* quamvis aliquantò minus peccetur, quam si malum malo fine fieret. *de quo intelligo Can. 12. mihi autem. 22. quest. 2.*

35. Denique, quintodecimò, in voto suo vitabit Assessor omnem ambiguitatem, † categoricè respondeat de jure & quid sibi videatur statuendum. *text. elegans in cap. 2. de election. in 6. ubi reprobantur vota conditionalia & alternativa omninò, & pluralitas confici jubetur ex votis puris, dubijs illis pro non effectis habitis. pluribus Asinius in praxi iud. §. 25. cap. 33.* Sed nonnulli ita ambigunt, ne à majorum gentium Dijs dissentire videantur. *Paleot. de consult. sacr. cons. 5. quest. 5.*

36. Exitu consilij taciturnitatem † sibi, sextodecimò, commendatam esse scito, de quâ suprà

prà quoque aliquid dictum memini & non abs re hic repeto, quod idem præcipit ordinatio Cameralis suis. p. 1. tit. 13. §. es sollen auch. & §. seq. item es sollen. hoc fine, ut eò minus secreta Camera vulgarerentur, constituerunt Visitatores, ut prothocolla mortuorum & aliàs definentium Assessorum: Camerae mancipentur & ibi retineantur, anno 1562 quod tamen non usquequaque servari dicit Cisnerus fol. mihi. 91. §. deßgleichen der 9. 2c. latè prosequitur, Menoch. de arbitrar. iudic. cas. 537. per totum. Paris de Puteo. tract. Syndicat. verb. Assessor. vers. an potestas. n. 26. ibi. Assessor. suo, &c. ubi. nam. 3. dicit: hodie Consiliarios hoc nomine iurare, quod verum est & patet ex formulis suprà citatis: eidem detegens secreta consilij dicitur proditor. dict. tract. tit. de excessibus Consiliariorum. & num. 5. d. vers. an potestas: ibidem num. 26. ex Bald. ad l. 1. ff. h. tit. refert: quòd tam in faciendo loqui, quàm filere iudex tenet suam majestatem: non minùs appositò alibi. de advocato tamen: qui verba; inquit, vendit, etiam silentium vendit. Bald. in l. 1. C. de fund. & salt. rei domin. lib. 11. vide huc de discretionem loquelæ & silentij tot. can. sit rector. 1. distinct. 43. multum ille consecutus est, qui benè loqui didicit, qui benè tacere, non minus adsecutus est. Hippol. à Collib. Palatin. pag. 108. non magnæ res ab eo sustineri possunt (inquit Quintus Curtius) cui tacere grave sit. quod homini facilimum esse rerum natura voluit: & de silentio in genere Horatius:

*Est & fideli tuta silentio
 Merces: Vetabo qui Cereris sacrum
 Vulgarit arcana, sub iisdem
 Sit trabibus fragilemque mecum
 Solvat faselum. &c.*

In summa laudabis Curialem, qui hæc septem vitia ab se repellit sedulò. 1. ambitionem. 2. adulationem. 3. numerum acceptionem. 4. venditionem officiorum & commodorum. 5. simulationem amicitiae, quæ non est. 6. calumniam. 7. Comestationem & otium. *Chassana. in Catalog. glor. mund. part. 6. considerat. 37.*

Finis Partis Prioris.

Esto trInVno LatorI gLoria MVnDI.

INDEX

INDEX PARTIS HUIUS PRIORIS.

A.

Commodator. cap. 5. num. 63.

Actus expeditur sumptibus eius, cuius interest. c. 4. n. 33.

*Adulatio: deponenda. c. 9. n. 18. facesser
& modus illaudatus. c. 6. n. 59*

*Advocati ut & iurisperiti coguntur invit ut advocent &
consulant. c. 7. n. 13*

*Ægyptus ab Romanis dominis singulari curâ observata.
c. 6. n. 17*

*Æqualitas antiqua neglecta, videtur locum dedisse iudi-
cijs & dominationibus. c. 1. n. 67*

*Ætas: minor. vide M. Assessoris emerita. c. 5. n. 43. Con-
siliarij legendi. c. 5. n. 42*

Affectus. omnes absunto. c. 8. n. 6. Celandi. c. 8. n. 15

Agrariæ leges. vide L.

*Agrorum divisio inter Israelitas apta illi populo non
omni. c. 1. n. 9. ut & Spartanorum. ibid.*

*Alieni bene excogitati consilij ne sis inimicus. cap. 9
num. 32*

Amans Reip. erit Assessor. c. 5. n. 85

Ambiguum votum pro nullo. c. 9. n. 35

Amicitia respectus ne esto. c. 9. n. 7

Amphyctiones

I N D E X.

Amphyctiones iudicabant inter diversas civitates civili modo. c. 1. n. 60

Anabaptistæ iudicia nolunt. c. 1. n. 68

Appellabilis summa. vide S.

Appellatio, non est ab aula Wirtembergicâ subditis. cap. 2 num. 72

Apti cuique negotio adhibendi. c. 7. n. 25

Arbiter & iudex differunt ratione ætatis, personæ. c. 5. n. 18. & n. 20. Contra quem pronuntiavit eius conditio durior, quàm contra quem iudex. c. 5. n. 19

Arbitris conveniunt quoque Assessores. c. 4. n. 50. Sumptibus partium. ibid.

Armorum potestas suo modo ad status Imperij spectat c. 2 n. 45. Id Casarea est eminentia. c. 2. n. 46

ASSESSOR: accedit ad iudicem & quomodo? cap. 3 num. 19

Accessio est ad iudicem. cap. 1. n. 87. Avaritiam fugito. c. 5. n. 85. Camera. vide C. & Consiliarius quomodo conveniunt. vide C. & iudex à pari procedunt. c. 5. n. 29. cogi an possit, ut sit talis. c. 7. n. 10. & seq. cogi potest. c. 7. n. 14. hoc fallit. ut n. 19. Circumspectè legendus. c. 7. n. 20. Doctor ut sit non requiritur. c. 6. n. 39. iurat. c. 7. n. 37. Legitur à iudice regulariter. c. 4. n. 24. & seqq. hoc fallit si consuetudo statutum, pactum partibus det præsentationem. ibid. n. 27. adde infr. à P. partes. Libercus an fiat. cap. 6 n. 2 & seq. Nobilis an esse debeat. c. 6. n. 36. Non solius iuris interpretandi causa adest. c. 3. n. 22. sed etiam facti. c. 3. n. 23. Novus temperet disputationibus excitandis. c. 8. n. 21. Peregrinus an fiat. cap. 6. n. 5. & seqq.

I N D E X.

seqq. Proprie est Consiliarius. c. 2. n. 57. Pietate ante omnia imbutus esse debet. c. 6. n. 53. Quis est cap. 3 n. 16. aliter. n. 21. Quotuplex. ca. 3. n. 24. & *seqq.* Sedulo in consilium venire debet. ca. 9. n. 4. Senior, Iunior. vide S. & I. Servus an fiat? c. 6. n. 2. Suspectus partibus non obtrudendus. c. 7. n. 40. unde dictus. c. 3. n. 1. Varia eiusdem appellationes. cap. 3. num. 2 & *seqq.*

Assessorem: quilibet recipit privato sumptu. c. 4. n. 24. qui ordinant. c. 4. n. 2. & *seqq.*

Assessores: an & quando pro absentibus Reip. causa habiti. c. 7. n. 18. Benevole conquiri oportuit olim. c. 7 n. 15. Hodie etiam sunt, qui non habent iudicandi potestatem. c. 3 n. 25. Wirtembergici ex triplici sortis hominibus mixti. c. 6. n. 30

Assessoris advocatio: regulariter est arbitrii iudicis. ca. 4 n. 56. Ad quam non cogitur iudex. c. 4. n. 57. extenditur. un. *seqq.* Cause & qui ordinant enarrantur. c. 4. n. 2. & *seqq.* Habendi facultas non est iurisdictionis. c. 4. n. 51. Officium varie reperitur tractatum. c. 1. n. 88. Potestas Assessoris & de ea regula. c. 3 n. 25. & c. 4. n. 28. Potissima pars Assessoris mens scilicet invisibilis. c. 5. n. 10

Assessorum: Camera nominatio & presentatio. c. 7. n. 48 Collegia hodie pleraque habent potestatem iudicandi. c. 3. n. 27. Numerus in arbitrio est adsciscientis. ca. 7 n. 43. Salaria. vide S.

Assessura: hodie crebrior quam olim. c. 1. n. 81. hodie est de connexis officio iudicis. c. 1. n. 90. Semel motus per ignominiam non adhibetur denuo. c. 6. n. 47

I N D E X.

- Ad Assessuram omnes admitti, nisi qui nominatim probi-
bici. c. 6. n. 37*
- Aſſiduus præoptatur. c. 6. n. 60*
- Avaritia taxatur. c. 9. n. 14*
- Audaces fortuna iuvat. c. 1. n. 46*
- Auditor benevolus oratorem alacrem reddit, invisus
elinguem. c. 9. n. 20*
- Aulici iudicij Wirtembergensis Præſes & Aſſeſſores ha-
bent ordinariam iuriſdictionem. c. 2. n. 76*
- Aulicum iudicium: ordinare eſt territorialis iuriſdictio-
nis. c. 4. n. 54. & regium. ca. 4. n. 52. Wirtember-
genſe ſimplicis querelæ cauſas regulariter non recipit.
c. 2. n. 76. Wirtembergeneſe habet tres bancchas. c. 3
n. 15. & quot perſonis nunc conſtet. ibid.*
- Aureum ſeculum animi cauſa fingere licet, non re præſta-
re. cap. 1. num. 72.*

B.

- B** *Enſiger Germanicè, Aſſeſſores ſunt. c. 3. n. 12*
- Bona faciliùs optamus, quàm nanciſcimur. c. 7. n. 7*
- Bona vera. c. 5. n. 9*
- Bonis benè eſt ſub tutela iudicij. c. 1. n. 53*
- Breve votum gratum. c. 9. n. 22*
- Brevitas eloquentiam decet. cap. 5. num. 72.*

C.

- C** *Æſaris fides. cap. 1. num. 39*
- Camera Imperialis Aſſeſſores: à quibus ordinan-
tur.*

I N D E X.

tar. c. 4. n. 8. & id statibus Imperij eminentia est singularis. c. 4. n. 53. Patriotæ Germani erunt. cap. 6 num. 7

Canones dispensant facilius ex utilitate maiori. cap. 1 num. 38

Causa effectrix præcedat in methodo. c. 4. n. 1

Causæ impulsivæ habendorum Assessorum. c. 7. n. 3

Celeritas inimica consilijs. c. 9. n. 25

Centumvirale iudicium ignobilius erat, quàm prætorium. c. 1. n. 82

Charitas: vide dilectio D. vera quæ? c. 1. n. 35. vera abnegatur si inops non iuvatur. c. 1. n. 36

Christophorus Dux Wirtembergia laudatur. c. 2. n. 67

Chyrsalus Plautinus accommodator. c. 5. n. 63

Citari oportet eum, cuius interest. c. 4. n. 36. declaratur num. 40

Citatio partium non est necessaria, quando delegatus Assessorem vult legere. c. 4. n. 35. & 37

Civilia ad aulam pro primâ instantiâ trahi, confusio est. c. 2. n. 66

Civis Romanus esto Assessor. c. 6. n. 5

Clericus an laico adsideat. c. 6. n. 34. & seqq.

Collegium integrum Iureconsultis mixtum vix unquàm consulit. c. 7. n. 47

Comites dicti Assessores. c. 3. n. 9

Commendationes aliorum utrum planè spernendæ. c. 7 num. 23

Commune meum; enigma. c. 1. n. 22

Communia pleraque esse non expedit. c. 1. n. 12

Communio: est odiosa, ad quam quis facile se non adstringit:

Q

I N D E X.

- stringit. c. 1. n. 10. Mater discordiarum. cap. 1. n. 4*
nunquam faceisset quoad mundus est. c. 1. n. 21. rerum
Deo displicuit post lapsum hominis. c. 1. n. 75
- A Communionē: recedi oportuit ob cupiditates. c. 1. n. 5*
etiam in moratissima civitate necesse est recedi. c. 1. n.
6. Pœna committi potest si recedatur. c. 1. n. 11
- Concurrentia apud aulicum iudicium Wirtemberg: nul-*
la. c. 2. n. 77
- Consanguineos libenter præferimus. c. 1. n. 32*
- Conscientiæ alicuius quod creditum, id expedit partibus*
non citatis. c. 4. n. 38
- Conscientiosum volumus Assessorem. c. 6. n. 56*
- Consensus partium non requiritur ad Assessorem adsu-*
mendum à delegato. c. 4. n. 26. nisi statuto loci vel
pacti. ibid. n. 27
- Consilia: aliorum post habere odium parit Principi. c. 2*
n. 18. move & moveris Reip. fulcrum. ca. 2. num. 17
Summa Imperij. c. 2. n. 38. publica dividuntur. cap. 2
n. 39. aliter dicuntur publica hic; ac in corpore iuris
iudicia publica. ca. 2. n. 37. Modo quodam publica.
quæ. c. 2. n. 40
- Consiliarij: nomen cadit in Assessorem c. 3. n. 3. & quo-*
modo conveniunt Assessor & Consiliarius. c. 3. num. 18
Malitundem ab ipsis dominis eradicantur. c. 2. nu. 33
Boni fulcrum Imperij sunt. ca. 2. n. 34. Arcani vide
geheime Râth. lit. G.
- Consiliarius: cur genus Assessoris. ca. 3. n. 17. qui vetatur*
esse is non sit Assessor & contra. c. 7. n. 42. & equus
disimilia. c. 5. n. 11
- Consilij: divisio. c. 2. n. 36. natura est inferre necessita-*
tem.

I N D E X.

tem. c. 3. n. 26. Probandi tres fontes. c. 9. n. 27. Necessitas c. 2. n. 2

In Consilijs hodie fortè immodici sumus. c. 2. n. 26. eius ratio. n. 27

Consilio: nemo privatus carere potest. c. 2. n. 19. in vitâ nil prius. c. 2. n. 7

Consiliorum alia divisio. cap. 2. num. 43. & alia. n. 44 & seqq.

CONSILIVM: ab aeterno ortum. c. 2. n. 1. bonum. erit sine respectu rei privatae. c. 5. n. 86. censorium quod pertinet. c. 2. n. 58. Curiale distribuitur. c. 2. n. 51. pro confesso honorabilium accipitur. c. 2. n. 35. dividitur ex obiectis c. 2. n. 44. Ecclesiasticum. vide E. Iudiciale. vide I. Privatum quid? c. 2. n. 42. Publicum quid? c. 2. n. 39. Politicum. vide P. Secretum, Senatorium, Seculare. vide S. Togatum. vide T.

Consuetudo vide Statutum. Consuetudo loci dominatur in Assessoris advocandi materiâ. c. 7. n. 41. & in numero Assessorum. c. 2. n. 46

Ad Consulendum: prudentes iudex invitus non obstringitur. ca. 4. n. 58. fallit ut seqq. id quod liberum ipsi. c. 4. n. 67. Doctor cogi potest. c. 7. n. 13.

Non Consulere peritiores culpa est. c. 2. n. 21

Consultores: quos eligas plurimum interest. cap. 2. n. 30 non malitiâ cretos. c. 2. n. 31

Corporis: dotes recensentur. c. 5. n. 2. & seqq. elegantiae. c. 5. n. 44. & seqq. Pulchritudo laudatur. ca. 5. n. 4 & 5. quidam de hac nimium curiosi. cap. 5. num. 5 Vitia deserviunt adversarijs exagitandis. c. 5. n. 8

Corpulentus plus flat, quàm orat. c. 5. n. 3

I N D E X.

Criminalia Politicum consilium vitabit. c. 2. n. 65

Cupiditas mali radix. c. 1. n. 35

Curatela non omnis indiguit Assessoribus. cap. 4. nu. 23

In Curatelis Reip. praefertur indigena extraneo Assessori.

c. 6. n. 31

Curatores: maiorum negotiorum Assessores recipiebant.

c. 4. n. 20. recipiunt Assessores. cap. 4. n. 17. & qui-

nam illi? c. 4. n. 18. & seqq. Reipublicae sine Imperio

etiam. c. 4. n. 49.

Curatorum generalis functio. c. 4. n. 21. & seqq.

D.

Datus iudex. vide I.

Dei timor initium sapientiae. c. 9. n. 2.

Delegatus: Assessorem recipit, si opus habet, non aliter.

c. 4. n. 45. nisi sumptu suo. c. 4. n. 46. capax est As-

sefforis. c. 4. n. 16. & quatenus. nu. seqq. Compellit

partes ad praestanda salaria Assessoribus. ca. 4. n. 30.

& cur? n. 31. Imperitus ac iuxta Assessoris impatiens

rectius rejicitur prorsus, quam ut cogatur ad haben-

dum Assessorem c. 4. n. 69. Non habet salarium de

publico. c. 4. n. 32. unus ex duobus recipit Assessorem

altero nolente. c. 4. n. 34. & parte non citata. cap. 4

num. 35

In Delictis minor non iuvatur. c. 5. n. 33

Deus: communionem rerum sustulit post lapsum homi-

nis. c. 1. n. 75. iudicia sanxit. c. 1. n. 76. iudici prae-

mia promisit. c. 1. n. 77.

Dilectio sui immodica litium mater. ca. 1. n. 30. & seqq.

quando

I N D E X.

quando suos præfert nimium. c. 1. n. 32.

Dilectio: adde charitas.

Diligens esse debet Assessor. c. 9. n. 4

Diligentem præoptamus. c. 6. n. 60

Dissensus parrium aperit iudici electionem, casu, quo pars ex statuto vel pacto præsentationem habet. c. 4. n. 29

Disimilia sunt Consiliarius & equus. c. 5. n. 11

Disputationes parciè excitet novus Assessor. c. 9. n. 21

Dites veri hodie pauci. c. 5. n. 51

In Ditibus præferendis cautione opus. c. 5. n. 54

*Dives: an pauperi præferendus ad assessuram. c. 5. n. 48
est, qui bonis moribus præditus. c. 5. n. 49. & sorte suâ contentus. c. 5. n. 50*

Divites apud quosdam citiùs vincunt. c. 9. n. 12

*DOCTOR: ad consulendum cogi potest. ca. 7. n. 13. &
ad advocandum. c. 7. n. 13. & ad adsidendum cogi
potest. c. 7. n. 14. an debeat esse, qui adsidere velit.
c. 6. n. 39. iuris iudex existens Adsessorem habere po-
test. c. 4. n. 25*

Doctores malis aulicis reprobi sunt. c. 2. n. 32

*Doctorem gradum habens in dubio præfertur non pro-
moto. c. 6. n. 43*

*Doctori Imperito præfertur studiosus peritus Iuris. cap. 6.
num. 41*

*Doctrina: & eloquium coniuncta valent. c. 5. n. 73. non
obest ad regimen. c. 2. n. 15. sine amore Reip. inutilis.
c. 5. n. 85*

Doctrinæ dignitas hodie spernitur. c. 6. n. 42

Doctus esto Assessor. c. 5. n. 76

Domiciliatus quoad munera non est extraneus. c. 6. n. 24

I N D E X.

- Dominationis libido nemini fidelis. c. 1. n. 41*
Dominia rerum initio non erant distincta. c. 1. n. 3
*Dominis honestum, laudatis stipari Consiliarijs. cap. 6
num. 52*
Dominus orbis consilij dominus est minimè. c. 2. n. 12

E.

- E**cclesiasticorum bonorum redditus peculiarem habere debent administrationem & dispensationem. cap. 2. num. 67. & hac confusione graviter peccari. cap. 2 num. 68
- Ecclesiasticum consilium: etiam status Imperij Seculares capiunt. c. 2. n. 48 quæ occupant c. 2. n. 61*
- Educatio bona juventutis videtur posse iudicium excludere. c. 1. n. 62*
- Electio Assessoris desiderat diligentiam. c. 7. n. 20. & passim de modo & ratione eligendis illo. cap.*
- Eloquens meminerit decentis brevitatis. c. 5. n. 72*
- Eloquentia Germanica. c. 5. n. 71. fictis Oratorijs depravatur. c. 5. n. 71*
- Eloquium. c. 5. n. 70. & doctrina coniuncta valent. cap. 5 num. 73*
- Error exterminari humanis rebus non potest. c. 1. n. 70*
- Ethicus Assessor esto. c. 5. n. 81*
- Exceptio incompetentiæ nunquam creditur sublata. ca. 1 num. 85*
- Exceptiones contra Assessoris insufficientiam sunt favorabiles. c. 4. n. 41*
- Excusatio Assessoris. c. 7. n. 19*

Exempla:

I N D E X.

- Exempla: fortius docent. c. 1. n. 64. honestatis in parentibus. c. 1. n. 63. coniunctis. c. 1. n. 65. in principibus conspecta. c. 1. n. 66*
- In Exteris receptis facesset cogitatio peregrinitatis. cap. 6 num. 27.*
- Extranei quibusdam pro iudicibus gratiores pro Senatoribus indigenæ. c. 6. n. 29*
- Pro Extraneo non est, qui liberos habet indigenas. c. 6. num. 28*
- Extraneus. vide Peregrinus.*
- Extraordinarium Imperium. vide I.*

F.

- F** *Acti ignorantia omnes decipit. c. 2. n. 3*
- Facti indago etiam ad Assessorem pertinet. c. 3. n. 23*
- Facundi sumus, ubi propriam tegere culpam volumus. cap. 1. n. 18*
- Falsis rationibus vera perperam suades c. 9. n. 34*
- Famam bonam conservet Assessor. c. 9. n. 5*
- Familia Assessoris. c. 6. n. 34*
- Favor iudicis quantum possit. c. 4. n. 68*
- Fautoribus abundat, qui recte facit. c. 7. n. 33*
- Feudalia & matrimonialia politica consilia occupant. c. 2. n. 64*
- Fides in parvis aliquando præstruit occasiones fallendi in magnis. c. 1. n. 43*
- Finem agendorum quilibet considerabit. c. 9. n. 3*
- In Finibus oblitteratis occupandis lites metunt. cap. 1. num. 27*

I N D E X.

Finis Assessoris. c. 9. n. 1

Forma Assessoris. c. 7. n. 1

*Fortem volumus Assessorem aduersum ea, quæ seducunt
à iusti tramite. c. 6. n. 58*

Fortiores qui sunt, his abundatius, imaginarium scilicet. c. 1. n. 44

Ex fortuitis gloria vide G.

G.

G *Eheime Râth. cap. 2. num. 62*

Gentibus omnibus æqua & communis necessitas iudicia iniunxit. c. 1. n. 56. apud Hebræos cœptum. v. H.

Germanica lingua fucos oratorios non patitur. c. 5. n. 71

In Germanico Camerae iudicio indigenas adfidere vel sola linguæ ratio necessarium facit. c. 6. n. 11

Gloria non est ex fortuitis. c. 5. n. 7

Gradatim fiat ascensus. c. 7. n. 29

Gravitas servanda. cap. 5. num. 56

H.

H *Abendi libidinem omnes habent. c. 1. n. 94*

Habentes libidinem habendi agrè donant, remittunt, alienant. c. 1. n. 50

Hebræis omnibus gentibus bonas leges commodârunt. c. 1. num. 57

Historicum optemus Assessorem. c. 5. n. 84

Hoffrichter / Râth vnd Beysitzer in Germaniâ habent potestatem iudicandi. c. 3. n. 28. & præcedd. ad delit. A. verb. aulicum.

Ab Homine ordinatus Assessor. c. 4. n. 3

Hominis

I N D E X.

Hominis gratia omnia condita. c. 5. n. 1. eius potissima pars invisibilis. c. 5. n. 10
Honoris appetens prius vires expendat suas. c. 7. n. 30
Humanitas commendatur. c. 9. n. 17
Humanum est modum transgredi. c. 1. n. 69. 70. & seq.
Humilitas. c. 9. n. 16.

I.

I*Donei: cuique negotio adhibendi. ca. 7. n. 25. praeferrantur indignis. c. 7. n. 28*
Idoneus in positivo eligi potest pra eo, qui sit in superlativo gradu. c. 7. n. 26
Ignorantia: facti omnes decipit. c. 2. n. 3. passim praesumitur. c. 2. n. 6
Imperandi artes exercentur parendi modo. c. 2. n. 13
Imperitus: an possit esse iudex. c. 7. n. 4. Delegatus v. D.
Imperiti: iuris quomodo Romani Magistratus fuerint. vide Magistratus. Iudices an Assessores habere invitum cogantur. c. 4. n. 63
Imperitos datos iudices lex Civilis noluit. c. 4. n. 44. sed Canones admisere. ibid.
Imperio extraordinario cum sint, qui Assessores recipiant. c. 4. n. 16
Imperium inferius a summo etiam dat Assessores. c. 4. n. 9
sive proprium habeat Imperium sive alieni patrimonij. c. 4. n. 10
Impubes prohibetur esse Assessor & iudex. c. 5. n. 13
Indicia naturae fallibilia sunt in homine. vide Natura.
Indigenae secundum quosdam non boni iudices. c. 6. n. 29
at meliores Senatores. ibid.

I N D E X.

- Indoctus literarum aliquando adfidere poterit. c. 5. n. 78*
Infames pelluntur ab assessura & mali. c. 6. n. 44
Infamis aliquando adfider. c. 6. n. 46
Ingenia ignea & subtilia non semper meliora. c. 7. n. 27
Ingenijs nemo unquam Tyrannus imperavit. c. 2. n. 12
*Ingentum: expeditum desideratur. c. 5. n. 68. probum
 magis quam versutum. c. 5. n. 69*
Inimicitiae respectus ne esto. c. 9. n. 8
*Cuius Interest is tùm citandus, quando impedire actum
 potest. c. 4. n. 40*
Integritas pollet ante eruditionem. c. 6. n. 54
Ipse sibi quilibet proximus. c. 1. n. 33
*Ipsam suis solum cogitationibus fidere temerarium. c. 2
 num. 9*
I V D E X: à Deo expectat præmia. c. 1. n. 77. an possit esse
 imperitus iuris. c. 7. n. 4. assumit Assessorem. vide A.
 cogi potest ad hoc munus. c. 7. n. 11. Datus iure Civili
 non recipit Assessorem. c. 4. n. 43. Delegatus. vide D.
 dicitur etiam Assessor. c. 3. n. 8. Dux iudicij. c. 1. n. 84
 & arbiter differunt ratione ætatis, personæ. c. 5. n. 18
 & n. 20. incorruptior extraneus. c. 6. n. 29. non co-
 gitur habere Assessores. c. 4. n. 56. & 57. non cogitur
 consulere prudentes. ca. 4. n. 58. tenetur ob malam
 electionem Assessoris non idonei. c. 5. n. 34
*Iudicandi potestatem an habent Assessores. c. 3. num. 24.
 25. 26. 27. & c. 4. n. 28*
*Iudicare potest minor, qui 18. annum transgressus. cap. 5
 n. 22. an autem à parte possit repelli talis datus. cap 5
 num. 23*
Iudicatum malè. vide Malè.

Iudicat

I N D E X.

Iudicat quidam principaliter, quidam accessorie ut Assessor. c. 1. n. 87

Pro iudice est præsumptio. ca. 4. n. 39. qualitatium. cap. 4 num. 68

Ad Iudicem accedit Assessor & quomodo? vide c. 3. n. 19.

Iudicem ipsum legere sententiam non est opus. cap. 7. n. 8.

& 8. Iudicem offendere initio causæ periculosum. c. 4 num. 64

Qui Iudicent, tertios esse oportet: & cur? c. 1. n. 51

IUDICES. dati an nanciscantur Assessores. c. 4. n. 24

& seqq & n. 43. Datos imperitos lex Civilis non vo-

luit. c. 4. n. 44. sed Canones admiscere. ibid. optabiles,

qui ex se habeant sciantq; ipsi quid pronuncient. c. 7. n. 6

Iudiciale consilium quid? c. 2. n. 56

Iudicia tandem remedium optimum adversus omnem

iniquitatem. c. 1. n. 47. quibus sine, Civitas interitet.

c. 1. n. 48

Iudicij: forma iuris Civilis est. c. 1. n. 58. & cur? c. 1. n. 59

sub tutela bonis bene est. c. 1. n. 53

Iudicio: an carere possimus. c. 1. n. 61. an præstet educa-

tio. c. 1. n. 62

Iudicis: arbitrium in legendo Assessore non extenditur ad

malè feriatos Assessores. c. 4. n. 48. De Competentia

exceptio nunquam sublata. ca. 1. n. 85. Sententia non

ita gravat, quàm arbitri. c. 5. n. 19. repellendi re

integrâ leviores causas admissas. c. 4. n. 24

Iudici vitium primum, ignorare ius c. 2. n. 22

IUDICIUM: antiquius Republicâ creditum. cap. 1.

n. 54. ubi tamen deficiunt tres personæ. cap. 1. num. 55

& dispensatio erat non iudicium in Paradiso. c. 1. n. 55

Aulicum

I N D E X.

Aulicum. v. A. Bonum est Reipublicæ. c. 1. n. 74. fa-
cesseret, si educati omnes forent probè. c. 1. n. 62. nun-
quam est sine iudice. c. 1. n. 86. omnibus gentibus æqua
præcepit necessitas. c. 1. n. 56. ortu posterius Republi-
cæ. c. 1. n. 1. iunioris Senibus misceri expedit. c. 5. n. 38
an illi præferendi? c. 5. n. 39. quod regulariter nega-
tur. num. 40.

Iuramenta hodie apta sibi faciunt interpretationibus. c. 7
num. 39

Iuramenti consideratio valet adversus otium. c. 1. n. 89

Iuramento obstringitur Assessor. c. 7. n. 37

Iureconsulti nostri crebrò fuere Assessores. c. 4. n. 12

Iureconsultus fit genus Assessoris. c. 3. n. 20

Iurisdictio antiquis hominum obedientiâ contenta erat.
c. 1. n. 15

Iurisperitus an cogi possit, ut adsideat. c. 7. n. 10. & seqq.

Iurisprudentia Assessoris. c. 6. n. 61

Iurisscientia etiam ab idiota quovis desideratur suo mo-
do. c. 2. n. 20

Ius: ignorare iudici vitio vertitur meritissimè. c. 2. n. 22
naturale in multis leges accipere coactum. c. 1. n. 16

Iustitia est bonum, quod per se appetendum non propter
aliud. c. 1. n. 42

L.

L Aborem sequitur haud dubiè promotio c. 7. n. 32. & 33
Laicus an Clericali in iudicio spiritali adsideat. c. 6
num. 41

Der Landsfürstlichen Obrigkeit ist anhängig der
gewalt ein Hoffgericht zu ordnen. c. 4. n. 54

Legalis

I N D E X.

- Legalis Assessor quis est.* c. 4. n. 2
Legationes, curatela quoque fuerunt. c. 4. n. 22
Leges Agrariae à malo sunt repertae. c. 1. n. 8. *eius mali origo.* ibid.
Legi sententiam ab ipso iudice non est opus. c. 7. n. 5. & 8
Lex 2. ff. de offic. Assessor. declaratur. c. 6. n. 4
*Legum subtilitates Romani Magistratus non omnes nov-
verunt.* c. 2. n. 24
Lex cum lege 41. ff. de arbitr. declaratur. cap. 5. n. 17. &
eiusdem vers. final. n. 27
Liberam vocem Assessor habet. c. 7. n. 22
Liberos indigenas habens non est pro extraneo habendus.
c. 6. n. 28
Libertus an Assessor fiat. c. 6. n. 3
Linguarum peregrinarum cognitio. c. 5. n. 67.
Lites consultò dijudicari debent. c. 2. n. 28. & *quare.* n. 29
Literarum ignari Romani Magistratus quomodo? cap. 2
n. 23. & seq.
Literis arcere iuvenes Principes, non est benè informare.
c. 2. n. 14
Literatus Princeps bene regnat. c. 2. n. 15
Litigiosae possessionis causa nutrix litium. c. 1. n. 24
Litium materia & causae enumerantur. c. 1. n. 2. & seq.
*Longobardica iurisdictio terram & quod infra est ag-
gressa.* c. 1. n. 15

M.

- M**agistratum iniuratum Romani non ferebant. c. 7
num. 38
Magistratus Romani: Assessores adsumebant. c. 4. n. 11
 & tales

I N D E X.

- & tales assumentes nil luebant ob malè iudicatum.*
c. 2. n. 25. quomodo imperiti fuerint literarum. v. l.
sequebantur Consilia Assessorum, si ipsis placeret, alias
non. c. 3. n. 24. Urbani, & Provinciales maiores &
minores Assessores accipiebant. c. 4. n. 11. & seqq.
Malè iudicatum est quasi delictum. c. 5. n. 32
Mali Consiliarij. vide Consilium.
In Mali hodie termini ponuntur. c. 1. n. 14
Matrimonialia & feudalina occupant Politica Consilia.
c. 2. n. 64
De Memoria remissivè. c. 5. n. 75
Mendacij citius prætexitur quàm approbatorem Deum
repereris. c. 1. n. 20
Mens non iudicatur ex piloso mento. c. 5. n. 41
Methodus præmitti postulat causam effectricem. c. 4. n. 1
Metropolitana iudicia in Wirtemberg. c. 2. n. 70. & 73.
habent suam cognitionem ultimam. c. 2. n. 74
Metus illaudatus faceßet. c. 6. n. 59
Minores in delictis non iuvantur. c. 5. n. 33
Minores non raro Magistratus gesserunt apud Romanos.
c. 5. n. 35
MINOR: *est esca maioris. c. 1. n. 45. fortè non admit-*
titur ad assessuram à parte. c. 5. n. 30. iudex ex malè
iudicato conveniri potest cap. 5. n. 31. non cogitur ad
munera. cap. 5. num. 26. quod declaratur, ibid. octo-
decim annis non fit Assessor nec iudex. cap. 5. num. 14
extenditur ut n. 15. declaratur n. 16. octodecim an-
nis postulare potest. cap. 5. num. 21. qui decimum octa-
vum annum ætatis transcendit, assidere potest.
cap. 5. num. 22. potest esse Rex. cap. 5. num. 36. potest
ordinarius

I N D E X.

- ordinarius esse Magistratus. c. 5. n. 37. si idoneus ræ-*
rum est. c. 5. n. 41. Viginti annorum qui sit potest esse
iudex per Canones. c. 5. n. 24
Misericordia & severitas modum poscunt. c. 9. n. 15
Modum tenere in omnibus, Cœlicolarum est non homi-
num. c. 1. n. 70
Modus advocandi Assessoris. c. 7. n. 2
Morem accommodari prout conducat, vetus malum. c. 5
num. 62
Munera recipiunt modum ex personæ qualitate. cap. 5.
num. 28
Muneraria corruptela abest longe. c. 9. n. 14
Munus publicum non erat assessoria. c. 7. n. 17
Mutianus accommodator egregius. c. 5. n. 63.

N.

- N** *atura. adversari culpa est inexcusabilis. c. 1. n. 17*
indicia in homine fallibilia. c. 5. n. 6
Naufragis res suæ contra omne fas auferuntur res suæ.
c. 1. n. 19
Necessaria non placent, mutari si queant, licet. c. 1. n. 61
Necessitas virtutem iniungit. c. 5. n. 47
Negotiorum genus quodvis suos requirit Consiliarios. c. 2
num. 60
Ne quid nimis. c. 1. n. 34
Nobilitas Assessoris. c. 6. n. 36
Numerus Assessorum: in arbitrio est adsciscentis eos. c. 7.
num. 43. Valdè conveniens decisioni gravium cau-
sarum. cap. 7. num. 45.

Obman

O.

Omnē ut recipiatur cogi possunt, qui iudicant. c. 7
num. 44

Obscuritas voti evitator. c. 9. n. 23

Ad Occupandum proni sumus; id quando in finibus obli-
teratis licitum? c. 1. n. 27

Octodecim annorum. v. Minor.

Octonos Assessores & non pauciores causæ graves flagi-
tant. c. 7. n. 45

Offendere iudicem initio causæ periculi plenum est. cap. 4
num. 64

Officia publica malis artibus non paranda. c. 7. n. 31

Officij nomina. c. 3. n. 14

Officiorum mercatores amandandi. c. 7. n. 35

Officiū inferius qui antè gessit, præfertur novitio. c. 7. n. 28

Ordinarius iudex: quilibet capit Assessorem. cap. 4. n. 15
& præced. Præsumitur qualificatus. ca. 4. n. 68.

Originarij patrias leges scire præsumuntur. cap. 6. n. 9.
sunt optabiliores. c. 6. n. 10 præsumuntur patriam dili-
gere. c. 6. n. 12. postponuntur de iure Civili. c. 6. n. 15
& quare? n. 16. 17. 18. & 19. tandem permissi. c. 6. n. 25

Originarius an quatuor menses saltem adsidere potuerit
in Provinciâ suâ. c. 6. n. 20. & n. 21

Originario præfertur extraneus aliquando, si valdè sit
idoneus. c. 6. n. 25

Otiari nemo debet. c. 7. n. 12

P.

Pactō fieri potest, ut partes præsentent Assessores. c. 4.
n. 27. ex hac tamen potestate præsentatorum,
consilia

I N D E X.

- consilia iudex non eò magis sequi tenetur. c. 4. n. 28
- Padum: dominatur in Assessoris legendi materiâ. c. 7. n. 41. valet ut iudex iudicet cum consilio peritorum. c. 4. num. 62
- Pansophia dabilis esse videtur. c. 5. n. 79
- Parere qui non didicit, hic inhabilis ad regimen est. cap. 2. num. 13
- Pares Curie potestatem iudicandi habent. c. 3. n. 29
- Paritas votorum requirit suppletorem einen Obmann. c. 7. n. 27
- PARTES: si praesentationem habent, iudex non eò magis consilium sequi tenetur praesentatorum. c. 4. n. 28 si dissentiant in praesentandis, non amittit iudex facultatem assumendi ex officio. c. 4. n. 29. dant salaria Assessoribus delegati. c. 4. n. 30.
- Particeps iudicialium consiliorum Assessor. c. 3. n. 7
- Patriam diligere praesumuntur originarij. vide O. patrias leges scire. v. O.
- Patrimonij alieni Imperium qui habent etiam vocant Assessorem. c. 4. n. 10
- Pauperem iuxta se qui non iuvat, ut se vellet iuvatum, is abnegat charitatem. c. 1. n. 36
- Pauperes honoribus arcebantur, non quasi indigni, sed quasi impares oneri adnexo. c. 5. n. 53
- Pauper est, qui malis moribus perditus. c. 5. n. 49
- Pauperi an dives praefereendus ad assessuram. c. 5. n. 48
- Paupertas non est malum. c. 5. n. 55
- Pecunia munusve apud eligentem non sit medium concludendi. c. 7. n. 34
- Peregrinatio quid pertineat ad assessuram. c. 5. n. 66

I N D E X.

- Peregrinatione morum suspecti.** c. 6. n. 12
- Peregrinos præferri commover ad iram populares.** cap. 6
num. 14
- Peregrinus: an fiat Assessor.** c. 6. n. 6. non est qui sub ijs-
dem legibus eodemque Domino vivit c. 6. n. 23
- Persona: quid est?** c. 6. n. 1. in omni actu primò inspicit-
tur c. 1 n. 83. iudicis in iudicio primò inspicitur. c. 1 n. 84
- Pertinacia opinionis defendendæ abest.** c. 9. n. 31
- Per verbum P L A C E T. votum aliquando rectissimè ab-
solvitur.** c. 9. n. 28.
- Philosophandum sobriè.** c. 5. n. 77.
- Philosophum Assessorem volumus.** c. 5. n. 8
- Pium volumus Assessorem.** c. 6 n. 53
- Pæna committi potest ob recessum a communione.** c. 1. n. 12
- Politicam scimus omnes observamus nulli.** c. 5. n. 82
- Politicum consilium rectius non oneratur iudicialibus.**
c. 2. n. 63
- Postulare difficilius videtur. quàm iudicare.** c. 5. n. 21
- Portio iudicis dicitur Assessor.** c. 3. n. 4
- Possessorium momentaneum. vide litigiosa possessio.**
- Præsumptio sinistra est contra mercatores officiorum.** c. 7
num. 36
- Prævenire bonum est.** c. 1 n. 25. & seqq.
- Primarij viri non ægre ferent dissensionem aliorum à se.**
c. 9 n. 33
- PRINCEPS: fit odiosus consilia spernens.** cap. 2. n. 18.
tandem ipse affligit malos consultores. c. 2 n. 33
- Principes: ipsos causis coram se iudicatis Assessores adhi-
buisse.** c. 4. n. 60. divinitatem arroganter ne imagi-
nentur sibi. c. 2. n. 5. rescribunt si nihil fallis. c. 2. n. 4

I N D E X.

- ita vitent onerosam iudicandi curam, ut ne præoptent ludicra & otium. cap. 1. n. 79. & 80. Romanos potuisse Assessores dare, sed non solitos regulariter. c. 4. n. 5*
- Privatæ rei respectus obest consilijs. c. 5 n. 85. & seqq.*
- Privati ex usurpatione tam lites oriuntur, quam ex communione. c. 1 n. 13. maxime quando ius gentium vim patitur. c. 1. n. 13.*
- Privatum: consilium vide C. quilibet suum, quod habet, non est à malo. c. 1, n. 7*
- Probandi fontes tres. c. 9. n. 27*
- Probitatis opinio legendum condecorabit Assessorem. c. 6. num. 51.*
- Prohibentis conditio potior in re communi. c. 1. n. 23*
- Promotionem ut debitum poscunt, qui graviter sudarunt in studijs necessarijs. c. 7. n. 24*
- Promotiones: gradatim fieri oportet. c. 7. n. 29. haud dubie laborem sequuntur. c. 7. n. 32. prece gratiâ impetratæ c. 7. n. 21*
- Propria in re quilibet torpet c. 1. n. 52*
- Provinciales Magistratus Assessores capiebant. c. 4. n. 13*
- Proxeneticum Assessoribus procurandis. c. 7. n. 16*
- Proximus quilibet sibi ipse. vide ipse.*
- Prudens esto noster. c. 5. n. 83*
- Publica modo quodam publica; consilia. vide C. in quibus conveniunt. c. 2. n. 59. præced. & seqq.*
- In Publicis patria potestas non attenditur. c. 6. n. 35*
- Pulchritudo corporis laudatur. c. 5. n. 4. adde lit. C.*

Q

Quatuordecim annorum. vide Minor.

Quæstorium consilium quid? c. 2. n. 50.

R a

Raptor

I N D I X.

R.

Raptor est alienarum, qui ultra necessaria retinet
sibi. c. 5. n. 52

Rath geben dicuntur Assessores. c. 3. n. 13

Rath in Stätten participant de potestate iudicandi.
c. 3. n. 30

Reipublicæ interest Cives dona sua in publicam conferre
utilitatem, & non otiosi. c. 7. n. 12

Regiam maiestatem non minuit iudicandi officium. c. 1. n. 78

Regere nescit, parere qui non didicit. c. 2. n. 13

Religionis ergo, subiectio deserta. c. 1. n. 40

Repetitiones odiosæ sunt. c. 9. n. 22

Refutatio sit cum modestia coniuncta. c. 9. n. 30

Refutatio. servanda. c. 5. n. 56. an autem virtus est? c. 5.
n. 57. falsa fugienda & cavenda. c. 5. n. 59

Reputationis falsa propria. c. 5. n. 58. & 60

Res: debita vacua inventa occupari potest. c. 1. n. 29. plu-
res sunt, quam vocabula. c. 1. n. 69

Risu nulla contraria sunt refutanda. c. 9. n. 29

Romani idiotæ fortè peritiores erant regendi artis: quàm
apud nos multi literati. c. 2. n. 23.

S.

Salaria. à partibus danda Assessoribus delegati. ca. 4
n. 30. & cur. n. 31. de publico soli ordinariorum
Assessores habent. c. 4. n. 47

Sapiens: rectè sit regens. c. 2. n. 10. & quenam illa sa-
pientia? c. 2. n. 11. nunquam inanis est. c. 2. n. 16

Sapientia habitat in eruditis cogitationibus. c. 2. n. 8

Scabini: Assessores dicuntur. c. 3. n. 11. dati varijs populis.
c. 4. n. 7.

Seculare

I N D E X.

- Seculare consilium distribuitur.* c. 2. n. 49
Schöpffen oder Schöppen dicti Assessores. c. 3. n. 13
Scribaces hodie sumus nimium. c. 2. n. 27
Secretum consilium. c. 2. n. 54
Sedere iudicium est partium stare. c. 9. n. 9
Senator: erit quadraginta annorum iuxta Menoch. c. 5. n. 42. & Chassaneus irascitur iuvenibus. *ibid.* optatior qui indigena. c. 6. n. 29
Senatus consilij publici Dominus. c. 2. n. 12
Senibus: an iuvenes præferendi remissivè. c. 5. n. 39. iuniores misceri Assessores expedit. c. 5. n. 38
Servus iure Civili pro nullo est. c. 6. n. 2. ergo nec Assessor. *ibid.*
Severitas & misericordia modum poscunt. c. 9. n. 15
Simulatio aulica. c. 5. n. 65
Socius iudicis dictus Assessor. c. 3. n. 6
Sorte suâ contentus sat dives. c. 5. n. 50
Spurius an Assessor fieri possit. c. 6. n. 48
Spurijs inheret macula quadam. c. 6. n. 50
Stare partium est, sedere iudicium. c. 9. n. 10
Status propositæ questionis notandus. c. 9. n. 24
Statuto fieri potest: ut pars præsentet Assessores. c. 4. n. 27
 & ut peritos consulat iudex. c. 4. n. 60
Statutum: dominatur in Assessoris legendi materiâ. c. 7. n. 41. valet exteros excludens. c. 6. n. 26
Stoicorum bona. c. 5. n. 90
Summa appellabilis: für ein Statt Obergericht in Wirtemberg. c. 2. n. 70. für das Hoffgericht daselbst. c. 2. n. 71
Studiosus iuris dictus Assessor. c. 3. n. 5

I N D E X.

- Sumptus is fert, cuius interest actum geri. c. 4. n. 33*
Sumptuum nomine non est necesse partes citari initio
commissionis. c. 4. n. 42
Suspecti non veniunt dato legendi Assessoris arbitrio. c. 4
num. 48
Suspectus Assessor partibus non est obtrudendus. c. 7. n. 40
Syndicus esto indigena. c. 6. n. 8.

T.

- T***acentur rariùs, quæ multis credas. c. 2. n. 55*
Taciturnitas commendatur Assessori c. 9. n. 3
Temeritas est, suis solum fidere sensibus. c. 2. n. 9
Territorialis iurisdictio: representat Casarem in circulo
suo. c. 2. n. 41. ordinat aulicum iudicium. c. 4. n. 54
Tiberius Imp. fertur adsedisse. c. 4. n. 6.
Togatium consilium dividitur, c. 2. n. 47.

V.

- V***era fictis rationibus perperam suades. c. 9. n. 34*
Veritatis amantem volumus Assessorem. c. 6. n. 57
Vestitus: Assessoris. c. 6. n. 50. debet esse honestus. c. 5. n. 45
Vetera tempora non in omnibus meliora hodiernis. cap. 1
num. 73
Vicarius dicitur etiam Assessor. c. 3. n. 8
In Victu moderatio. c. 5. n. 46. quæ multis malè salaria-
tis ab ipsa necessitate iniungitur. c. 5. n. 47
Vigilantia multo plus nimia, ubi de lucro agitur. c. 1. n. 28
Viginti annorum. vide minor.
Vindicta privata licita facile exceditur, & lites edit. c. 1.
num. 26

Virtus:

I N D E X.

Virtus: non est ex venustate corporis metienda. c. 5. n. 7.

quem probat is vere nobilis. c. 6. n. 38

Virtutum in Curiali summa. c. 9. n. 37

*Vitia: vices suas habent. c. 1. n. 37. ad externa indigemus
omnes conniventia. c. 5. n. 12*

Vocem liberam Assessor habeto. c. 7. n. 22

Votandi certum tempus præfigi non potest. c. 5. n. 74

Vota ubi paria requiritur ein Obmañ. c. 7. n. 44

Votorum longitudo taxatur. c. 5. n. 72

*Votum: breve gratum c. 9. n. 22. invisis auribus audien-
dum non est. c. 9. n. 20. obscurum ne esto. cap. 9. n. 23.
non ambiguum. c. 9. n. 35. proprium votantis, non ad
alienum placitum. c. 9. n. 19.*

Vtile omnibus nimis bene olet. c. 1. n. 37.

W.

*W*irtembergense Dicasterium: nunquam definitivam
deliberat Assessoribus occlonis non præsentibus. c. 7
num. 45. vacat lue muneraria. c. 9. n. 13. plerasque
appellationum causas una die definit. c. 9. n. 26

*Wirtembergensis aulici iudicij. Assessores ex triplicis sor-
tis hominibus mixti. c. 6. n. 30. Præses doctus ut sit
requiritur. c. 7. n. 9*

*Wirtembergenses Principes subditorum suorum ratione
sunt omnis appellationis immunes. c. 2. n. 73.*

*Wirtembergia est divisa in duas diæceses & hæ singulas
habent metropoles. c. 2. n. 73*

*Wirtembergensibus suum aulicum iudicium gemma est,
omnium oculiſſima. cap. 4. num. 55.*

Finis Indicis.

Errata Typographica sic corriguntur.

Pag. 1. lin. 13. pro summo leg. fumo. p. 5. l. 13. five leg. fine.
p. 6. l. 5. harum leg. horum. p. 12. l. 25. hereditate leg. ex he-
reditate. p. 13. l. 1. quæ leg. quâ. p. 16. l. 7. vinculi leg. truculi.
p. 17. l. 6. iustitiâ leg. iniustitiâ. p. 17. l. 16. civilis leg. Civilis.
p. 18. l. 12. enim leg. cum. p. 20. l. 10. expressè leg. expressisse.
p. 30. l. 2. Ludov. leg. Ludol. p. 30. l. 3. tunc leg. tum. p. 40.
l. 18. se qui leg. sequi. p. 42. l. 22. esse leg. asse. pag. 49. l. 19.
iisdemq; leg. iisdemque. p. 50. l. ult. princeps leg. principes.
p. 51. l. 18. vagati leg. vagari. p. 54. l. penult. unaquaque leg.
unoquoq; p. 58. l. 6. 3. leg. 2. p. 59. l. 24. iudices leg. iudicem.
p. 60. l. 21. Omnia leg. omnia. p. 62. l. 20. five le. fine. p. 62. l. ult.
necessitate leg. necessitare. p. 64. l. 16. inferius leg. inferior.
p. 67. l. 23. dictum leg. factum. p. 69. l. 2. conductij leg. con-
ductitij. p. 70. l. 27. Drossæum leg. Prossæum. p. 71. l. 8. ap-
paret cum leg. apparet aliquando cum. p. 71. l. pen. licet leg.
dicit. p. 72. l. 22. sic leg. sit. p. 80. l. ult. five leg. fine. p. 83. l. 14.
nationem leg. notionem. p. 83. l. 20. rationem leg. rationa-
bilem. p. 90. l. 1. Nutianus leg. Mutianus. p. 90. l. ult. & leg.
ad. p. 91. l. 12. lectores leg. lectore. p. 95. l. 3. exactò leg. exactè.
p. 95. l. 13. si leg. sit. p. 98. l. 27. inferri leg. referri. p. 105. l. 7.
se detur leg. sedetur. p. 117. l. 18. Victor leg. Vietor. p. 127. l. 16.
administratore leg. administrare. p. 128. l. 14. severius leg. se-
verus. p. 132. l. 22. nec opinantes leg. necopinantes. p. 135. l. 19.
curatelis le. curatoris. p. 136. l. 6. videatur le. videbatur. p. 137.
l. 27. iudici le. induci. p. 137. l. 29. militiam le. militia. p. 138. l. 7.
commiscere le. commisceri. p. 138. l. 14. dubitare videre l. du-
bitare videamus. p. 141. l. 22. plebejo prohib. le. plebejo quod
prohib. p. 142. l. 8. vita. l. viâ. p. 143. l. 25. locuples l. locupletes.
p. 148. l. 1. huic l. hinc. p. 153. & in hinc jure nostra l. & hinc in
jure nostro. p. 156. l. 14. rex l. vix. p. 158. l. ult. expedit. l. expetit.
p. 160. l. 12. discentos l. discentes. p. 166. l. 22. Assessore. l. As-
sessores. p. 163. l. 12. d unicuiq; l. unicuiq; p. 171. l. 3. manuum
l. manû. p. 190. l. 1. an pietatis l. an vel pietatis. p. 199. l. 10. sine
l. five. p. 206. l. 2. suot l. suos. p. 223. l. 27. pultare l. pulsare. p. 231.
l. 13. cachinol. cachinno. p. 236. l. 8. munerum l. munerum.

DEO TRINVNI GLORIA.

Winter, Anton,

Assessor sive consiliarius iudicialis

Bd.: 1

Argentorati 1615

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/Jur.522(1/2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11100612-5